

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»
(ΠΜΣ-ΟΔΔΥΟΕ)**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ»**

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΚΑΡΝΟΥΣΚΟΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

A.M. : μαρμ13046

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΣΚΙΝΤΖΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΤΡΙΠΟΛΗ 2015

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο της φοίτησης μου, στο Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «**Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Υπηρεσιών, Δημόσιων Οργανισμών και Επιχειρήσεων**» (Π.Μ.Σ.-Ο.Δ.Δ.Υ.Ο.Ε.), του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών της Σχολής Επιστημών Διοίκησης και Οικονομίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, εκπόνησα την διπλωματική εργασία με θέμα «**Στρατηγικός σχεδιασμός για τη διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού στο Δήμο Καλαμάτας**».

Στην επιλογή του θέματος αυτού συνέβαλε το γεγονός ότι η περιοχή του Δήμου Καλαμάτας, από όπου κατάγομαι, είναι μια περιοχή με άφθονους πολιτισμικούς πόρους και συνάμα ανερχόμενος τουριστικός προορισμός.

Με αυτόν τον τρόπο, θέλησα να μελετήσω και να ερευνήσω την διασύνδεση του πολιτισμού και της παράδοσης τόσων χρόνων, με τον τουρισμό υπό το πρίσμα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Συμβάλλοντας έτσι με τη σειρά μου, όσο το δυνατό στη διαίωνιση, τη διάσωση, την προστασία, την προβολή και τελικά τη σωστή αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω του τουρισμού, με σκοπό τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του Δήμου Καλαμάτας. Όμως θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μελέτη αυτή τοποθετείται χρονικά σε μια περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης.

Οφείλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτρια **κα. Σκίντζη Βασιλική**, η οποία ανέλαβε το βάρος της εποπτείας και την επιστημονική καθοδήγηση, για τις καίριες παρατηρήσεις, συμβουλές, την αμέριστη συμπαράσταση και γενικότερα για τη συνεργασία μας στην προσπάθεια εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου μελέτης.

Επίσης, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στις Υπηρεσίες του Δήμου Καλαμάτας και ιδιαίτερα στον φίλο και συνάδελφο κ. Χαντζή Βασίλειο, Γενικό Γραμματέα του Δήμου Καλαμάτας, για την πρόθυμη συνεργασία και την πολύτιμη προσφορά στην έρευνα μου.

Καρνούσκος Γ. Παναγιώτης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ, ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	10
1. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.....	10
1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	10
1.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	12
1.3. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	13
1.4. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	13
1.5. ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	13
1.6. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	14
1.7. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ.....	15
1.8. ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	16
1.8.1. ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	17
1.8.1.1. ΤΟ ΜΑΚΡΟ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	17
1.8.1.2. ΤΟ ΜΙΚΡΟ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	18
1.8.2. ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	19
1.8.3. S.W.O.T. ΑΝΑΛΥΣΗ.....	20
1.9. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	21
1.10. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	22
1.11. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	22
1.11.1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	23
2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	24
2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	24
2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	26
2.3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	27
2.4. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	29
2.5. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	29
2.6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	30
2.6.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	32
2.6.2. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	33
2.6.3. ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ.....	36
2.6.4. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	36
ΜΕΡΟΣ Β΄: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	39
1. ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	39

1.1. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	39
1.1.1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	39
1.1.2. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	40
1.1.3. ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	41
1.1.4. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	42
1.1.4.1. ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	43
1.1.4.2. ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	45
1.1.5. Η ΧΑΡΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	46
1.1.6. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	48
1.1.6.1. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	51
1.1.6.2. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	52
1.1.6.3. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	53
1.1.7. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.....	54
1.1.7.1. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	55
1.2. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	60
1.2.1. ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	62
1.2.2. ΙΣΤΟΡΙΑ.....	67
1.2.3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	73
1.2.4. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ.....	73
1.2.4.1. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	73
1.2.4.2. ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	79
1.2.4.3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	83
1.2.5. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	84
1.2.5.1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	92
1.2.6. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	100
1.2.6.1. ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΛΙΝΩΝ.....	101
1.2.6.2. ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ.....	102
1.2.6.3. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑΣ.....	102
1.2.7. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	103
1.2.7.1. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ.....	104
1.2.8. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	106
1.2.8.1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	110
1.2.8.2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	113
1.2.8.3. ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΟΛΕΩΝ.....	115
1.2.8.4. ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΕΥΡΩΠΗΣ 2021.....	116
1.3. ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T. ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	117

2. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	122
2.1.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.....	123
2.1.1.ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	123
2.1.2. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	124
2.2. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	125
2.3. Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	126
2.4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ	127
2.5. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ - ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.....	127
3. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	128
3.1. ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ.....	128
3.2. ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	129
3.3. ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ.....	134
3.4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	136
4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	137
4.1. ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ.....	138
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	142
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	144

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να εκπονήσει τον ενδεδειγμένο Στρατηγικό σχεδιασμό για την διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης σε σχέση με τον πολιτισμό στο Δήμο Καλαμάτας. Έτσι γίνεται προσπάθεια να προσδιοριστεί η επίδραση μιας ειδικής μορφής τουρισμού, του πολιτιστικού, λαμβάνοντας υπόψη τον πλούτο των πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής. Επίσης κατατίθενται προτάσεις σχεδιασμού της πολιτικής για τον πολιτιστικό τουρισμό με σκοπό την περαιτέρω ενδυνάμωση της συνοχής και της αποτελεσματικότητάς του, με γνώμονα τις αρχές για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Στο πρώτο μέρος, προσεγγίζεται η στρατηγική ως έννοια, αναλύεται το θεωρητικό της υπόβαθρο και τα στάδια του στρατηγικού σχεδιασμού, βάση βιβλιογραφίας. Έπειτα αναλύεται το φαινόμενο του τουρισμού και οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης. Στη συνέχεια πραγματοποιείται ανάλυση του πολιτιστικού τουρισμού και της σημασίας του, αφού προηγηθούν θέματα σχετικά με τους πολιτιστικούς πόρους.

Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζεται ο Στρατηγικός σχεδιασμός για την διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης σε σχέση με τον πολιτισμό στο Δήμο Καλαμάτας. Ο υιοθετημένος τρόπος εργασίας περιλαμβάνει αρχικά την ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος του Δήμου, σε όλο το φάσμα που αφορά τον τουρισμό και τον πολιτισμό, αλλά και τις τάσεις για βιώσιμη ανάπτυξη. Ακολουθεί η ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος με τη συλλογή χωρικών και λοιπών δεδομένων τεκμηρίωσης καθώς και στατιστικών στοιχείων από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου Καλαμάτας. Έτσι πραγματοποιείται καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, στα βασικά χαρακτηριστικά της ως προς την τουριστική ανάπτυξη και τον πολιτισμό, η αποτύπωση της διοίκησης και της εσωτερικής οργάνωσης του Δήμου με έμφαση στις μονάδες διαχείρισης του πολιτισμού και του τουρισμού. Η ανάλυση S.W.O.T. που έπεται, στοχεύει στην ανίχνευση των δυνάμεων και των αδυναμιών και την αποκάλυψη πιθανών ευκαιριών και απειλών που ακολούθως θα κληθεί να διαχειριστεί η Δημοτική Αρχή.

Ακολουθεί η διαμόρφωση της στρατηγικής, η οποία αποτυπώνεται μέσα από τις αρχές και το όραμα, ενώ αναλύονται οι στρατηγικοί στόχοι του Δήμου για τον πολιτιστικό τουρισμό και παρουσιάζονται οι πολιτικές με τις οποίες θα πρέπει να πορευτεί ή να εναρμονιστεί η Δημοτική Αρχή, προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της.

Αμέσως μετά, παρουσιάζεται η θεματική ενότητα που αφορά την υλοποίηση της υιοθετημένης στρατηγικής, μια σημαντική και πολύπλοκη διαδικασία, αφού περιλαμβάνει τους άξονες του στρατηγικού σχεδίου και τις προτεινόμενες δράσεις για την ανάπτυξη και τη στήριξη του πολιτιστικού τουρισμού στον Δήμο Καλαμάτας, σε συνάρτηση με τους προϋπολογισμούς που πρέπει να ακολουθηθούν και τα προγράμματα που πρέπει να αναζητηθούν.

Τέλος παρουσιάζονται κατάλληλοι τρόποι αξιολόγησης και ελέγχου της επιλεγείσας στρατηγικής ώστε να διασφαλιστεί η αποδοτικότητά της και να πραγματοποιηθούν τυχόν διορθωτικές αλλαγές. Παράλληλα επισημαίνεται η σημασία της τήρησης των αρχών της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και η αρμονική σχέση με την κοινωνία, το περιβάλλον και ιδιαίτερα το πολιτιστικό υπόβαθρο του τόπου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις μέρες μας ο τρόπος για την επίτευξη διατηρήσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, είναι το βασικό ζητούμενο των περισσότερων οργανισμών. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού του στόχου, είναι η άρτια εξισορρόπηση των δυνάμεων και των αδυναμιών του εσωτερικού περιβάλλοντος, με τις ευκαιρίες και απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος. Έτσι κάθε οργανισμός καλείται να διαμορφώσει τη στρατηγική που θα ακολουθήσει, με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτυγχάνει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Με τη χρήση εργαλείων όπως ο στρατηγικός σχεδιασμός θα είναι σε θέση να υλοποιήσει την στρατηγική του και να παρακολουθεί τις εξελίξεις, ώστε να αναπροσαρμόζεται αναλόγως για να μπορεί να επιτυγχάνει κάθε φορά τους στόχους του.

Η συμβολή της τουριστικής δραστηριότητας στην οικονομία μιας περιοχής κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική και έχει αποδειχθεί ότι ο τουρισμός κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, αποτελεί μοχλό ανάπτυξης. Τελευταία, προκειμένου να μετριαστούν οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και των πρακτικών του, παρουσιάζεται έντονα η ανάγκη αναζήτησης νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης με κύριο χαρακτηριστικό το σεβασμό στο περιβάλλον, την τοπική κοινωνία και την πολιτιστική κληρονομιά, έτσι το ενδιαφέρον έχει μετατοπιστεί στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Μια από τις σημαντικότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι ο πολιτιστικός, ο οποίος περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με την προβολή, την ανάδειξη, την αξιοποίηση ή εκμετάλλευση και την προστασία του πολιτιστικού κεφαλαίου. Η σύγχρονη επιταγή της τουριστικής βιομηχανίας είναι η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, των πολιτιστικών πόρων και η δημιουργία ανταγωνιστικού πλαισίου για το συγκεκριμένο σκοπό, ικανό να μεγιστοποιήσει το όφελος για την Εθνική και τοπική οικονομία. Ωστόσο, ούτε αυτή η μορφή τουρισμού είναι πανάκεια, καθώς συγκαταλέγεται στους παράγοντες αλλοίωσης του φυσικού, του δομημένου και κυρίως του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Παρ' ότι, όμως, αποτελεί απειλή για την ακεραιότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς, από την άλλη, είναι βασικό κίνητρο και ουσιαστικό μέσο για τη διατήρησή της.

Ο πολιτισμός αναγνωρίζεται ως σημαντικό πλεονέκτημα του Δήμου Καλαμάτας λόγω των οικονομικών και κοινωνικών πλεονεκτημάτων που επιφέρει, αλλά ιδιαίτερα λόγω της άμεσης σύνδεσης του με τον τουρισμό. Μέσω του Στρατηγικού σχεδιασμού επισημαίνεται η ανάγκη διαχείρισης και προστασίας του πολιτιστικού κεφαλαίου ως

πόρου, ο οποίος συμβάλει στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή. Ακόμη, διαφαίνεται ο σημαντικός ρόλος του σχεδιασμού και του προγραμματισμού από την πλευρά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και συγκεκριμένα του Δήμου Καλαμάτας, για την όσο δυνατόν καλύτερη οργάνωση μιας στρατηγικής για βιώσιμη ανάπτυξη μέσω του πολιτιστικού τουρισμού. Έτσι αναδεικνύεται η σημασία της υιοθέτησης των αρχών της αειφορίας και η κατάθεση προτάσεων για την αρμονική σχέση της τουριστικής ανάπτυξης με την κοινωνία το περιβάλλον και ιδιαίτερα το πολιτιστικό κεφαλαίο της περιοχής.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ, ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Η λέξη στρατηγική έχει τις ρίζες της στην Αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα προέρχεται από τη λέξη στρατηγός (σύνθεση του ουσιαστικού «στρατός» και του ρήματος «άγω» που σημαίνει οδηγώ) (Μαρούλης, 2012). Με τον όρο αυτό προσδιοριζόταν η εύρεση ενός σχηματισμού με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξουδετερωθούν οι δυνάμεις του εχθρικού στρατού (Γεωργόπουλος, 2006). Επομένως, η στρατηγική αποτελεί ένα σχέδιο δράσης, που για να εκτελεστεί και να υλοποιηθεί, απαιτείται μια σειρά πιο συγκεκριμένων δράσεων ή τακτικών, σχετικών μεταξύ τους (Σιώμοκος, 2004). Το 1951 η βιβλιογραφία της Διοίκησης των Επιχειρήσεων άρχισε να χρησιμοποιεί την «Στρατηγική» σαν έννοια, αφού πρώτα διαπιστώθηκε ότι οι επιχειρήσεις που ανταγωνίζονταν στον ίδιο κλάδο και χρησιμοποιούσαν την ίδια τεχνολογία, συχνά είχαν διαφορετικά επίπεδα απόδοσης.

1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντά κανείς ποικίλους ορισμούς της στρατηγικής.

Ο Alfred Chandler (1962) ορίζει την στρατηγική ως «τον καθορισμό των βασικών μακροχρόνιων στόχων και σκοπών μιας επιχείρησης και την υιοθέτηση μιας σειράς πράξεων και τον προσδιορισμό των αναγκαίων μέσων για την πραγματοποίηση αυτών των στόχων».

Ο Andrews (1971) διατείνεται ότι «Στρατηγική είναι μια διαμόρφωση αποστολής, στόχων ή σκοπών, πολιτικών και σχεδίων για την επίτευξη τους, που διατυπώνονται έτσι ώστε να καθορίζουν την έκταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την ταυτότητα της επιχείρησης».

Επίσης οι Hoffer και Schendel (1978) σημειώνουν ότι «Στρατηγική είναι η αντιστοίχιση που κάνει ένας οργανισμός μεταξύ των εσωτερικών του πόρων και ικανοτήτων και των ευκαιριών και κινδύνων που δημιουργούνται στο εξωτερικό του περιβάλλον».

«Η στρατηγική είναι το σχέδιο που ενοποιεί τους βασικούς σκοπούς μιας επιχείρησης, τις πολιτικές και τις πράξεις σε ένα ενιαίο σύνολο. Μια καλώς ορισμένη στρατηγική βοηθά στη διαχείριση και κατανομή των πόρων μιας επιχείρησης σε μια μοναδική και βιώσιμη θέση, η οποία βασίζεται στις εσωτερικές ικανότητες και τα

μειονεκτήματά της, τις προσδοκώμενες αλλαγές στο περιβάλλον και τις σχετικές κινήσεις έξυπνων αντιπάλων» (Quinn, 1980).

Ακόμη, ο Igor Ansoff (1985) διατυπώνει τον εξής ορισμό «Στρατηγική είναι η κοινή γραμμή μεταξύ των δραστηριοτήτων του οργανισμού και των προϊόντων του ή αγορών του, που καθορίζουν τη βασική φύση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον»

«Το τί είναι στρατηγική της επιχείρησης, βρίσκεται με μία λέξη στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Ο κύριος σκοπός του σχεδιασμού είναι να μπορέσει μία επιχείρηση να κερδίσει, όσο αποτελεσματικότερα γίνεται, μια διατηρήσιμη αιχμή έναντι των ανταγωνιστών της. Γι' αυτό στρατηγική σημαίνει μία προσπάθεια να αλλάξει η δύναμη μιας επιχείρησης σε σχέση με αυτή των ανταγωνιστών της με τον πλέον αποδοτικό και αποτελεσματικό τρόπο» (Ohmae, 1987).

«Η στρατηγική συνίσταται στο να κάνεις διαφορετικά πράγματα απ' ότι οι ανταγωνιστές σου ή να κάνεις τα ίδια πράγματα με διαφορετικό τρόπο» (Porter, 1996).

«Στρατηγική είναι το σύνολο των σχεδιασμένων χειρισμών για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων καθώς και η τέχνη της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων δυνάμεων για την διεξαγωγή μιας επιχείρησης» (Μπαμπινιώτης, 1998).

«Πολύ απλά, οι στρατηγικές ουσιαστικά εξηγούν πράγματα που κάνουν οι διευθυντές και οι οργανισμοί. Οι ενέργειες και οι δραστηριότητες αυτές είναι σχεδιασμένες και προσανατολισμένες στο να συμπληρώσουν προγραμματισμένους σκοπούς, άλλους βραχυπρόθεσμους και άλλους μακροπρόθεσμους» (Thomson and Martin, 2005).

«Η στρατηγική περιλαμβάνει την εξισορρόπηση των δυνάμεων και των αδυναμιών του οργανισμού με τις παρουσιαζόμενες από το περιβάλλον ευκαιρίες και απειλές, ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός της επιχείρησης, ο οποίος τίθεται ανάλογα με τις αξίες, τις φιλοδοξίες και τα πιστεύω των στελεχών της» (Γεωργόπουλος, 2006).

«Η στρατηγική είναι μια διαδικασία, μια προσέγγιση για την αντιμετώπιση των ανταγωνιστικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση. Μπορεί να θεωρηθεί ως διαχείριση πρότυπου ή σχεδίου που ενσωματώνει τους σημαντικότερους στόχους, πολιτικές και αλληλουχίες δράσεων μιας επιχείρησης εντός ενός συνεκτικού συνόλου. Οι στρατηγικές αυτές μπορεί να είναι είτε η γενική προσέγγιση του ανταγωνισμού, είτε οι συγκεκριμένες προσαρμογές και δράσεις που αναλαμβάνονται για την αντιμετώπιση μιας κατάστασης» (Noe, Hollebeck, Gerhart, Wright, 2006).

«Στρατηγική είναι ο προσανατολισμός (direction) και το πεδίο εφαρμογής (scope) ενός οργανισμού μακροπρόθεσμα, που του εξασφαλίζει πλεονέκτημα σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον μέσω της εναρμόνισης των πόρων (resources) και των ικανοτήτων (competences) με στόχο την ικανοποίηση των προσδοκιών των ομάδων (φορέων) διακύβευσης συμφερόντων του οργανισμού (stakeholder)» (Johnson, Scholes, Whittington, 2011).

1.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Εάν η «Στρατηγική» διαμορφωθεί με σωστό τρόπο συντελεί στην επιτυχία, όμως δεν την εγγυάται. Μέσω της στρατηγικής επιτυγχάνεται εξισορρόπηση των δυνάμεων και αδυναμιών του οργανισμού σε συνδυασμό με τις ευκαιρίες και απειλές που παρουσιάζονται από το περιβάλλον, ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός της επιχείρησης, ο οποίος τίθεται ανάλογα με τις αξίες και τις φιλοδοξίες των στελεχών της. Επομένως, συνοψίζοντας οι όροι «στρατηγική» (strategy) και «στρατηγικές αποφάσεις» (strategic decisions) σχετίζονται με θέματα, όπως:

- ❖ Ο μακροπρόθεσμος προσανατολισμός (long-term direction) κάποιου οργανισμού.
- ❖ Το εύρος των δραστηριοτήτων κάποιου οργανισμού.
- ❖ Το πλεονέκτημα του οργανισμού έναντι των ανταγωνιστών.
- ❖ Η καταλληλότητα της στρατηγικής (strategic fit) στο επιχειρηματικό περιβάλλον.
- ❖ Οι πόροι και οι ικανότητες του οργανισμού (organization's resources and competences)
- ❖ Οι αξίες και οι προσδοκίες (values and expectations) ισχυρών παραγόντων που αναπτύσσουν δράση μέσα ή γύρω από τον οργανισμό.(Johnson, Scholes, Whittington, 2011)

Ο ορθολογικός προγραμματισμός αποτελεί την κυριότερη διαδικασία διαμόρφωσης της στρατηγικής ενός οργανισμού. Έτσι ο οργανισμός θα πρέπει αφού λάβει γνώση για το εξωτερικό και εσωτερικό του περιβάλλον, έπειτα να καθορίσει την αποστολή του, τους σκοπούς του, τις στρατηγικές του επιλογές και τον τρόπο υλοποίησης και αξιολόγησης αυτών.

Η στρατηγική θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ακολουθεί τα εξής τρία διακριτά στάδια:

- Διαμόρφωση στρατηγικής
- Υλοποίηση στρατηγικής
- Αξιολόγηση και έλεγχο. (Johnson, Scholes, Whittington, 2011)

1.3. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η στρατηγική είναι αναγκαία διότι (Τσακίριδης, 2009):

- ❖ Θέτει κατευθύνσεις
- ❖ Υποστηρίζει τη λήψη ομοιόμορφων αποφάσεων
- ❖ Συγκεντρώνει την προσπάθεια και συντονίζει δραστηριότητες
- ❖ Ορίζει τον οργανισμό και τη θέση του απέναντι στον ανταγωνισμό
- ❖ Μειώνει την αβεβαιότητα
- ❖ Μπορεί να προσδώσει ένα βιώσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα

1.4. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Τα χαρακτηριστικά της Στρατηγικής ξεκινούν στην Αγγλική γλώσσα από το γράμμα P, όπως φαίνεται παρακάτω.

Plan ή Σχέδιο. Η στρατηγική εκλαμβάνεται ως ένα προμελετημένο σχέδιο που προετοιμάζεται συνειδητά και με ιδιαίτερη προσοχή.

Play ή Τέχνασμα. Η στρατηγική εκλαμβάνεται ως ένα προσχεδιασμένο τέχνασμα για να ξεπεράσει τον αντίπαλο - ανταγωνιστή.

Pattern ή Υπόδειγμα. Δίνεται έμφαση στην πρακτική διάσταση της στρατηγικής που εξετάζει τα πραγματοποιηθέντα αποτελέσματα.

Position ή Τοποθέτηση. Εξετάζεται, ποια θέματα πρέπει να καλύψει η στρατηγική μιας επιχείρησης και πόσο λεπτομερής μπορεί να γίνει.

Perspective ή Προοπτική. Η στρατηγική είναι για την επιχείρηση ότι η προσωπικότητα για το άτομο.

1.5. ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί, μπορούν να διαχωρίσουν τη στρατηγική τους σε τρία αλληλοεξαρτώμενα επίπεδα:

- ❖ Την **Επιχειρησιακή Στρατηγική** (corporate-level strategy), που αποσκοπεί στην περιγραφή της συνολικής κατεύθυνσης του οργανισμού όσον αφορά την ανάπτυξη και τη διαχείριση των επιχειρηματικών μονάδων και των γραμμών προϊόντων του.
- ❖ Την **Επιχειρηματική Στρατηγική** (business-level strategy), που διαμορφώνεται σε επίπεδο Στρατηγικών Επιχειρηματικών Μονάδων (Strategic Business Unit – SBU) δίνοντας έμφαση στη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης των προϊόντων ή υπηρεσιών της επιχείρησης.

❖ Την **Λειτουργική Στρατηγική** (functional-level strategy), που εστιάζει στη μεγιστοποίηση της παραγωγικότητας των χρησιμοποιούμενων επιχειρησιακών πόρων. (Γεωργόπουλος, 2006)

Η στρατηγική του ενός επιπέδου αλληλεπιδρά με αυτήν του άλλου ώστε να διαμορφώνεται μια κοινή στρατηγική για την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης (Κατσαμπέκης, 2010).

Διάγραμμα 1: Επίπεδα στρατηγικής (Πηγή : Γεωργόπουλος Ν., Στρατηγικό μάνατζμεντ)

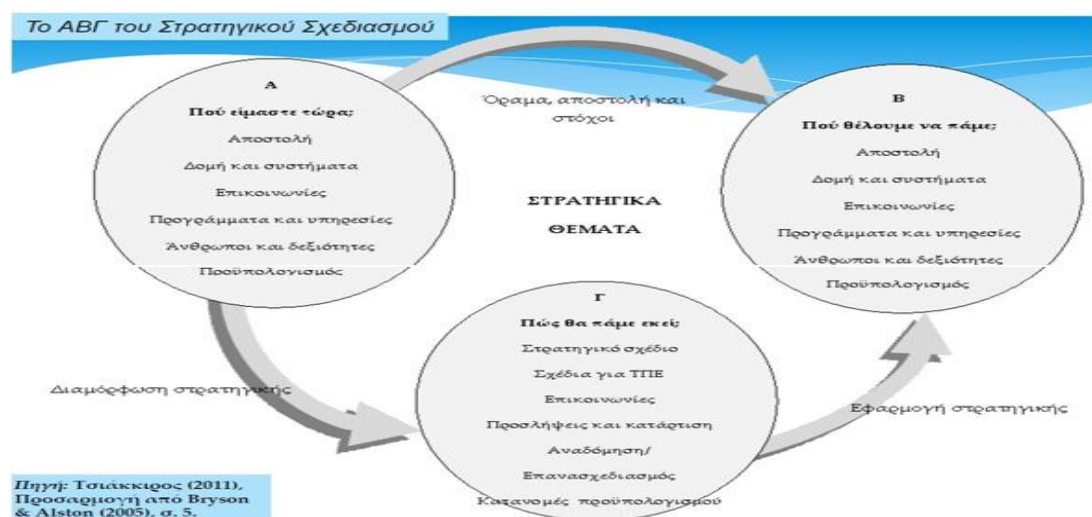
1.6. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η έννοια του στρατηγικού σχεδιασμού αντικατέστησε το μακροπρόθεσμο σχεδιασμό στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και αποτέλεσε μια νέα θεώρηση των κύριων καθοριστικών παραγόντων της επιτυχίας των επιχειρήσεων.(Γεωργόπουλος, 2006) Στρατηγικός σχεδιασμός είναι η συστηματική προσπάθεια λήψης σημαντικών αποφάσεων και πλάνων δράσης, τα οποία θεωρούνται απαραίτητα για να κατανοήσουμε τι είναι ο οργανισμός, τι προσπαθεί να πετύχει και γιατί (Bryson, 1991). Επομένως ο στρατηγικός σχεδιασμός:

- Καθορίζει τους μακροπρόθεσμους στόχους και σκοπούς του οργανισμού
- Συνδέεται αναπόσπαστα με την αποστολή του οργανισμού
- Σχετίζεται με τη διατύπωση της στρατηγικής, των πολιτικών και των πλάνων δράσης του οργανισμού.
- Κατανέμει αποτελεσματικά τους απαιτούμενους πόρους για την υλοποίηση των δράσεων και την επίτευξη των στρατηγικών στόχων.
- Επιτρέπει την παρακολούθηση της πορείας της επιχείρησης αλλά και την ανάληψη διορθωτικών ενεργειών όπου και όταν απαιτείται.

Ο στρατηγικός προγραμματισμός ενθαρρύνει τα στελέχη να λάβουν αποφάσεις σήμερα για θέματα που θα επηρεάσουν τον οργανισμό τους στο μέλλον. (Bridges & Roquemore, 1998) Συνεπώς αποτελεί εξαιρετικά σημαντική διαδικασία για τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων καθώς συνδέεται αναπόσπαστα με την κατεύθυνση και τη βελτίωση της οργανωτικής απόδοσής τους, ωστόσο, μια καλοσχεδιασμένη στρατηγική πρέπει να συνδέεται και από μια αποτελεσματική διοίκηση υλοποίησης.

Απαραίτητα στοιχεία για σωστή διεξαγωγή στρατηγικού σχεδιασμού είναι η συνεχής ροή πλήρων, έγκαιρων και αντικειμενικών πληροφοριών και αυτό γιατί η ατελής γνώση της αποστολής και των στόχων της επιχείρησης και η έλλειψη εμπιστοσύνης εμποδίζουν το σωστό σχεδιασμό.

1.7. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ

Το στρατηγικό μάνατζμεντ (strategic management) είναι μια τρέχουσα διαδικασία που εξελίσσεται στη διάρκεια του χρόνου και ανταποκρίνεται στη δυναμική του ανταγωνισμού, στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και προσδοκίες των αγοραστών, στις αλλαγές, στους περιορισμούς, τις ευκαιρίες και τις απειλές (Νυκτάρη, 2006). Αναφέρεται στην πιο δύσκολη και σημαντική πρόκληση που αντιμετωπίζει οποιοσδήποτε οργανισμός, δημόσιος ή ιδιωτικός, πως μέσα από τον ανταγωνισμό για επιβίωση και επικράτηση στο παρόν, θα θεθούν τα θεμέλια για την επιτυχή πορεία στο μέλλον. Αφορά σε ένα σύνολο αποφάσεων και ενεργειών που έχουν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη αποτελεσματικής στρατηγικής. (Κουλούρης, 2012)

Το στρατηγικό μάνατζμεντ περιλαμβάνει τις διαδικασίες:

- Στρατηγική Ανάλυση, κατά την οποία οι υπεύθυνοι για τη διαμόρφωση της στρατηγικής προσπαθούν να κατανοήσουν τη στρατηγική θέση της επιχείρησης.
- Στρατηγική Επιλογή, κατά την οποία σχεδιάζονται οι πιθανές στρατηγικές κινήσεις, εκτιμώνται και επιλέγονται οι πλέον αρμόζουσες στρατηγικές αποφάσεις.
- Στρατηγική Εφαρμογή ή Υλοποίηση, κατά την οποία η επιλεγείσα στρατηγική εφαρμόζεται στην πράξη.

Το στρατηγικό μάνατζμεντ αποτελεί πολύ σημαντικό εργαλείο για την ευημερία μιας επιχείρησης ή οργανισμού που δραστηριοποιείται στο σύγχρονο δυναμικό και ανταγωνιστικό περιβάλλον. Το υπόδειγμα του στρατηγικού μάνατζμεντ περιλαμβάνει τέσσερα στάδια όπως παρουσιάζονται παρακάτω. Το εν λόγω υπόδειγμα απεικονίζεται σχηματικά ακολούθως :

Διάγραμμα 2: Μοντέλο Στρατηγικής Διοίκησης (Πηγή: Wheelen T., Hunger D., Strategic Management & Business Policy: Concepts and Cases)

Η αρχή μιας άρτιας στρατηγικής είναι η σωστή **ανίχνευση του περιβάλλοντος**, στη συνέχεια ακολουθούν **η διαμόρφωση στρατηγικής, η υλοποίηση στρατηγικής και τέλος η αξιολόγηση και ο έλεγχος**.

1.8. ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η ανίχνευση του περιβάλλοντος (environmental scanning), περιλαμβάνει την ανάλυση και αξιολόγηση του εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης με αντικειμενικό σκοπό τον εντοπισμό και την αξιολόγηση των στρατηγικών παραγόντων που καθορίζουν την πορεία του οργανισμού, καθορίζονται

οι στρατηγικοί παράγοντες και προκύπτουν οι δυνάμεις, οι αδυναμίες, οι ευκαιρίες και οι απειλές. Τα δεδομένα αυτά με τη σειρά τους συνυπολογίζονται στο επόμενο στάδιο του στρατηγικού μανάτζμεντ, τη διαμόρφωση στρατηγικής. (Wheelen & Hunger, 2005)

1.8.1. ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ως εξωτερικό περιβάλλον μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο των παραγόντων που επηρεάζουν την εκάστοτε επιχείρηση σε σημαντικό βαθμό δημιουργώντας ευκαιρίες και αποκαλύπτοντας πιθανές απειλές. Είναι προφανές ότι η σωστή ανάλυση τους, καθώς και οι καίριες αποφάσεις μπορούν να δημιουργήσουν την κατάλληλη προοπτική και εξέλιξη για την κάθε επιχείρηση (Wheelen & Hunger 2005).

Το εξωτερικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από δύο διαφορετικές προσεγγίσεις, ως **μάκρο-περιβάλλον** (το ευρύτερο περιβάλλον της επιχείρησης, το οποίο επηρεάζει την επιχείρηση αλλά και κάθε άλλη επιχείρηση, π.χ. που λειτουργεί στην ίδια χώρα) και ως **μίκρο-περιβάλλον** (το περιβάλλον του κλάδου της επιχείρησης) (Τσακιρίδης, 2009).

1.8.1.1. ΤΟ ΜΑΚΡΟ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η κατανόηση των αλλαγών που υφίσταται το μακρο-περιβάλλον είναι πολύ σημαντική για το μέλλον των επιχειρήσεων και ένα εργαλείο για την ανάλυση του, είναι το **PESTEL**. Συγκεκριμένα, το εν λόγω εργαλείο χρησιμοποιείται για την αναγνώριση των τάσεων στις παρακάτω έξι διαφορετικές διαστάσεις του μακρό περιβάλλοντος, της πολιτικής (**P**), της οικονομικής (**E**), της κοινωνικής-πολιτιστικής (**S**), της τεχνολογικής (**T**), της περιβαλλοντικής (**E**) και της νομικής (**L**).

❖ **Πολιτικό - Νομικό περιβάλλον** (Political environment) - (Legal environment):

Αναφέρεται στους νόμους, τους κυβερνητικούς φορείς και τις διάφορες ομάδες πίεσης που επηρεάζουν τους σύγχρονους οργανισμούς είτε άμεσα είτε έμμεσα.

❖ **Οικονομικό περιβάλλον** (Economic environment): Αναφέρεται στο μακρο-οικονομικό περιβάλλον και στις επιδράσεις που ασκεί πάνω στην επιχείρηση (ακαθάριστο εθνικό προϊόν, επιτόκια, προσφορά χρήματος, επίπεδο ανεργίας διαθέσιμο εισόδημα κλπ).

❖ **Κοινωνικό-πολιτιστικό περιβάλλον** (Sociocultural environment): Αναφέρεται σε κοινωνικούς, πολιτιστικούς παράγοντες όπως, η θέση της γυναίκας στην εργασία,

η διανομή του εισοδήματος, ο καταναλωτισμός, το επίπεδο μόρφωσης των καταναλωτών και η στάση τους απέναντι στην εργασία και στον ελεύθερο χρόνο.

- ❖ **Τεχνολογικό περιβάλλον** (Technological environment): Αφορά τις τεχνολογικές τάσεις ή επιτεύγματα που λαμβάνουν χώρα έξω από την αγορά και είναι δυνατόν να έχουν σημαντική επίδραση στην επιχείρηση και τη στρατηγική της.
- ❖ **Περιβαλλοντικό περιβάλλον** (Environmental environment): Αφορά μεταξύ άλλων, τις δράσεις και τη νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος, τη διαχείριση των αποβλήτων, τις περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας, την κατανάλωση ενέργειας κ.α.

Διάγραμμα 3: PESTEL (Πηγή: Johnson G., Scholes K., Whittington R., Exploring Corporate Strategy: Text and Cases)

1.8.1.2. ΤΟ ΜΙΚΡΟ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το **μίκρο-περιβάλλον** επηρεάζει άμεσα την επιχείρηση, αφού μέσω αυτού προσδιορίζεται και διαμορφώνεται μια άρτια στρατηγική (Παπαδάκης, 2002). Έτσι, πρέπει να αναλυθεί το μίκρο-περιβάλλον που περιλαμβάνει:

➤ **Την Ανάλυση του Ανταγωνισμού**

Η ανάλυση του ανταγωνισμού αρχίζει με την αναγνώριση των υπαρχόντων και εν' δυνάμει ανταγωνιστών, ενώ στη συνέχεια, πρέπει να διερευνηθούν αυτοί και οι στρατηγικές τους. Ένα κλασσικό υπόδειγμα ανάλυσης του ανταγωνιστικού

περιβάλλοντος κάθε επιχείρησης είναι αυτό του Michael Porter, όπου κάθε επιχείρηση προσδιορίζεται από πέντε δυνάμεις:

1. Την απειλή εισόδου νέων επιχειρήσεων
2. Τη διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών της επιχείρησης
3. Τη διαπραγματευτική δύναμη των αγοραστών της επιχείρησης
4. Την απειλή από τα υποκατάστατα προϊόντα
5. Την ένταση του ανταγωνισμού ανάμεσα στις ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις του κλάδου.

➤ **Την Ανάλυση του Καταναλωτή**

Εδώ περιλαμβάνονται τα κίνητρα και οι ανεκπλήρωτες ανάγκες ή επιθυμίες του καταναλωτή, σε κάθε τμήμα της αγοράς που δραστηριοποιείται η επιχείρηση.

➤ **Την Ανάλυση της Αγοράς**

Προσδιορίζει πόσο ελκυστική είναι η αγορά και προσπαθεί να κατανοήσει τη δυναμική της.

1.8.2. ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Οι παράγοντες που συνθέτουν το εσωτερικό περιβάλλον είναι:

- ❖ **Η δομή:** Είναι η τυπική διάταξη των τμημάτων και των ρόλων τους, με την οποία οργανώνεται μια επιχείρηση και απεικονίζεται γραφικά στο οργανόγραμμα. Επιπλέον, είναι το μέσο που επεξηγεί τον ρόλο των ανθρώπων που απαρτίζουν μια επιχείρηση ώστε να γνωρίζουν πως θα συνεισφέρουν στην υλοποίηση των σκοπών και της αποστολής της.
- ❖ **Η κουλτούρα:** Είναι το στοιχείο της επιχείρησης που την καθιστά μοναδική και είναι σχεδόν αδύνατο να αντιγραφεί, ενώ η συμβολή της στη διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος της εκάστοτε επιχείρησης είναι καθοριστική. Είναι ουσιαστικά η ταυτότητα της επιχείρησης μέσω της οποίας βρίσκει συγκεκριμένο προσανατολισμό και κατεύθυνση (Wheelen & Hunger, 2005).
- ❖ **Οι πόροι:** Μια επιχείρηση για να λειτουργήσει απαιτεί συγκεκριμένους διαθέσιμους πόρους (resources) για να υλοποιήσει τις δραστηριότητες της και να διεκπεραιώσει τους στόχους της, αυτοί διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:
Χρηματοοικονομικοί πόροι: Κύριο μέλημα της διοίκησης είναι η εύρεση πηγών χρηματοδότησης για την κάλυψη των κεφαλαιακών αναγκών της επιχείρησης και

η σωστή κατανομή των κεφαλαίων στις διάφορες λειτουργίες της (Wheelen & Hunger, 2005).

Φυσικοί πόροι: Περιλαμβάνουν τις εγκαταστάσεις, το μηχανολογικό εξοπλισμό, τα ακίνητα, τα παραγωγικά συστήματα, το μηχανισμό διανομής και τα αποθέματα πρώτων υλών (Γεωργόπουλος, 2006).

Ανθρώπινοι πόροι: Αποτελούν την πιο σημαντική πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για κάθε επιχείρηση. Σημαντική είναι επίσης η διαχείριση τους, δηλαδή η σωστή τοποθέτηση τους, η παροχή κινήτρων για αύξηση της παραγωγικότητας και η σωστή αξιολόγηση της επίδοσης τους (Χυτήρης, 2001).

Τεχνολογικοί πόροι: Η χρησιμοποιούμενη τεχνολογία εξαρτάται από τους στόχους της επιχείρησης και το επίπεδο ικανοτήτων των ανθρωπίνων πόρων. Η τεχνολογία που χρησιμοποιεί η επιχείρηση μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος οπότε και η πλειονότητα των επιχειρήσεων προσπαθούν να την αποκτήσουν και να την αξιοποιήσουν ανάλογα με τις ανάγκες τους (Laudons, 2005).

Με την περιγραφή και ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος εντοπίζονται οι δυνάμεις (οι πόροι και οι ικανότητες) και αδυναμίες της επιχείρησης, ενώ ακολούθως αναζητούνται οι τρόποι, με τους οποίους η διοίκηση θα επωφεληθεί των δυνάμεων και παράλληλα θα παρακάμψει τις αδυναμίες. Η εκμετάλλευση και ανάπτυξη των πόρων και ικανοτήτων οδηγεί στη απόκτηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, αντίθετα οι πόροι και οι ικανότητες που ενώ είναι απαραίτητες δεν υπάρχουν, θεωρούνται αδυναμίες και παρεμποδίζουν έτσι την επιχείρηση να δημιουργήσει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Οι ικανότητες (capabilities) μπορούν να διαχωριστούν σε οριακές, τις οποίες είτε διαθέτουν και οι ανταγωνιστές είτε μπορούν εύκολα να τις μιμηθούν και σε θεμελιώδεις ή μοναδικές, που δεν τις διαθέτουν, ούτε είναι εύκολο να τις μιμηθούν οι ανταγωνιστές, άρα μπορούν να δώσουν διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

1.8.3. S.W.O.T. ΑΝΑΛΥΣΗ

Η ανάλυση S.W.O.T. είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού ευρέως διαδεδομένο στον κόσμο των επιχειρήσεων που χρησιμοποιείται για την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μίας επιχείρησης. Ειδικότερα, όταν μια επιχείρηση προσπαθεί να λάβει μία απόφαση σε σχέση με τους στόχους που έχει

θέσει ή με σκοπό την επίτευξή τους, οφείλει πρώτιστα να εξετάσει το εξωτερικό και εσωτερικό της περιβάλλον. Το αρκτικόλεξο S.W.O.T. προκύπτει από τις αγγλικές λέξεις, Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (αντίστοιχα στα ελληνικά, δυνάμεις, αδυναμίες, ευκαιρίες, απειλές). Συγκεκριμένα, από την ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος προκύπτουν οι δυνάμεις και οι αδυναμίες μιας επιχείρησης, ενώ από την ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος απορρέουν οι ευκαιρίες και οι απειλές που υπάρχουν, τις οποίες η διοίκηση θα πρέπει να αναλύσει, οφείλει να προσαρμοστεί σε αυτές ή ακόμα και να τις προσαρμόσει όπου κάτι τέτοιο είναι εφικτό. Η ορθή αξιοποίηση των ευκαιριών και δυνάμεων από τη μια πλευρά και η εξάλειψη των απειλών και αδυναμιών από την άλλη αποτελούν μια συνεχή εν δυνάμει πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, οπότε η σωστή ερμηνεία και αξιοποίηση της S.W.O.T. ανάλυσης θεωρείται μείζονος σημασίας για την επιχείρηση.

1.9. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η διαμόρφωση στρατηγικής (strategy formulation) περιλαμβάνει τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της επιχείρησης για την καλύτερη διαχείριση των ευκαιριών και απειλών εκμεταλλευόμενη τις δυνάμεις της και αντιμετωπίζοντας σωστά τις αδυναμίες της. Ειδικότερα, ορίζεται από:

- ❖ **Την Αποστολή (mission):** Πρόκειται για μια σύντομη περιγραφή του λόγου ύπαρξης και λειτουργίας της επιχείρησης.
- ❖ **Τους Σκοπούς (objectives):** Είναι τα συγκεκριμένα επιθυμητά αποτελέσματα των προγραμματισμένων στρατηγικών.
- ❖ **Τις Στρατηγικές (strategies):** Πρόκειται για περιεκτικά σχέδια που αναλύουν τον τρόπο πραγματοποίησης των σκοπών και της αποστολής μιας επιχείρησης.
- ❖ **Τις Πολιτικές (policies):** Συνδέουν τη διαμόρφωση στρατηγικής με την υλοποίησή της. (Γεωργόπουλος, 2006)

1.10. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Υλοποίηση στρατηγικής (strategy implementation) καλείται η διαδικασία κατά την οποία η επιχείρηση εφαρμόζει στρατηγικές και πολιτικές μέσω της ανάπτυξης προγραμμάτων, προϋπολογισμών και διαδικασιών.

- ❖ **Προγράμματα (programs):** Πρόκειται για τις λειτουργίες εκείνες που καθορίζουν τις ενέργειες και τα βήματα για την υλοποίηση ενός συγκεκριμένου στρατηγικού σχεδίου, δηλαδή είναι ο τρόπος να μετασχηματιστεί η στρατηγική σε πράξη. Τα προγράμματα πρέπει να είναι εφικτά ώστε να διασφαλιστεί η σταθερότητα της επιχείρησης, ενώ σημασία έχει και η σειρά εκτέλεσης τους καθώς επηρεάζει την επιτυχία τους.
- ❖ **Προϋπολογισμοί (budgets):** Καλείται η ποσοτική απεικόνιση των προγραμμάτων και με την ανάλυση κόστους – οφέλους προκύπτει αν μια επένδυση είναι συμφέρουσα από χρηματοοικονομικής άποψης. Συγκεκριμένα, προσφέρεται η δυνατότητα στην επιχείρηση να ελέγξει την εφικτότητα του προγράμματος με χρηματοοικονομικούς όρους.
- ❖ **Διαδικασίες (procedures):** Ορίζονται ως τα συστήματα που αποτελούνται από διαδοχικά βήματα που περιγράφουν λεπτομερώς τις εργασίες της επιχείρησης και τον τρόπο πραγματοποίησής τους. Για κάθε απόφαση που αφορά νέα στρατηγική πρέπει να αλλάζονται και να προσαρμόζονται οι διαδικασίες της επιχείρησης ώστε να μπορεί αυτή να πραγματοποιηθεί (Κατσαμπέκης, 2010).

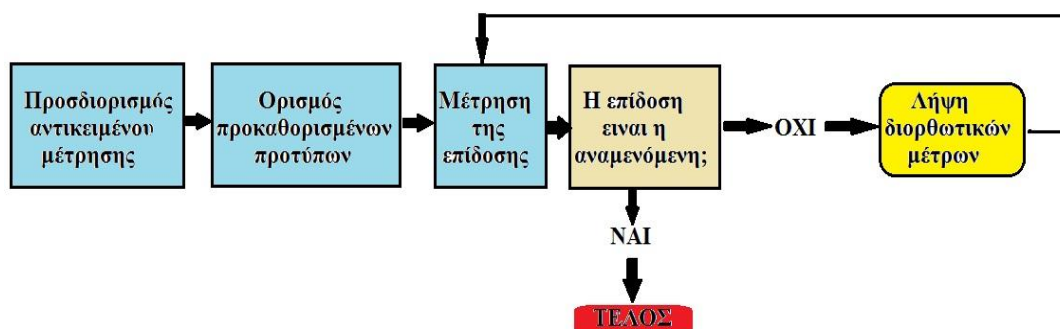
1.11. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ

Το τελικό στάδιο του στρατηγικού μάνατζμεντ είναι η αξιολόγηση και ο έλεγχος (evaluation and control) της επίδοσης (performance) της επιχείρησης. Ειδικότερα, γίνεται σύγκριση της πραγματικής και της επιθυμητής επίδοσης δηλαδή κατά πόσο η στρατηγική είναι αποδοτική και αποτελεσματική όσο ανέμεναν τα στελέχη της.

Στο τελικό αυτό στάδιο η επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να κάνει συγκρίσεις χρησιμοποιώντας πραγματικά στοιχεία και με αυτόν τον τρόπο αποφασίζει αν χρειάζεται να γίνουν διορθωτικές κινήσεις ή αν πρέπει να επανασχεδιασθεί μερικώς ή ολικώς η στρατηγική της επιχείρησης, (Παπαδάκης, 2002) ενώ η παρουσία της ανώτατης διοίκησης είναι σημαντική διότι αυτή θα λάβει τα μέτρα που θα χρειαστούν ώστε να γίνουν οι απαραίτητες κινήσεις που θα βελτιώσουν την ήδη υπάρχουσα στρατηγική. (Γεωργόπουλος, 2006)

1.11.1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η αξιολόγηση και ο έλεγχος μίας εφαρμοσμένης στρατηγικής είναι μία διαδικασία που περιλαμβάνει πέντε στάδια (Wheelen & Hunger, 2005), όπως απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 4: Διαδικασία αξιολόγησης και ελέγχου (Πηγή: Wheelen T., Hunger D., Concepts in Strategic Management & Business Policy)

- ❖ **Προσδιορισμός Αντικειμένου Μέτρησης:** Τα ανώτατα και ανώτερα στελέχη είναι εκείνα που θα αποφασίσουν ποιες διαδικασίες και αποτελέσματα θα παρακολουθούνται και θα αξιολογούνται, ενώ είναι σημαντικό να μετρώνται με τρόπο αντικειμενικό και συστηματικό.
- ❖ **Ορισμός Προκαθορισμένων Προτύπων:** Τα πρότυπα που χρησιμοποιούνται για να μετρηθεί η επίδοση είναι εκφράσεις των στρατηγικών στόχων της επιχείρησης, ενώ πρέπει να είναι ρεαλιστικά και να ανταποκρίνονται στις δυνατότητες της επιχείρησης.
- ❖ **Μέτρηση της Επίδοσης:** Η επίδοση πρέπει να προσμετράται μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά όρια διαφορετικά η μέτρηση θα οδηγήσει σε λάθη και σε αναξιόπιστα συμπεράσματα. (Κατσαμπέκης, 2010)
- ❖ **Σύγκριση Επιθυμητής και Πραγματικής Επίδοσης:** Σε περίπτωση που η σύγκριση της επιθυμητής και της πραγματικής επίδοσης βγάλει το επιθυμητό αποτέλεσμα τότε το στάδιο αυτό είναι το τελευταίο. Σε αντίθετη περίπτωση, θα πρέπει οι διοικούντες της επιχείρησης να λάβουν διορθωτικά μέτρα.
- ❖ **Λήψη Διορθωτικών Μέτρων:** Αν τα πραγματικά αποτελέσματα είναι έξω από τα επιθυμητά περιθώρια, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διορθωθεί η απόκλιση. Τα μέτρα δεν πρέπει να αποσκοπούν μόνο στη διόρθωση της απόκλισης, αλλά και στην αποτροπή της επανεμφάνισής της.

2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο τουρισμός σήμερα είναι μια δραστηριότητα με οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική προέκταση που εκτείνεται σε διεθνή επίπεδα. Αποβλέπει στην ικανοποίηση, της βασικής πλέον ανάγκης του ανθρώπου, της ανάγκης για πρόσκαιρη φυγή από την καθημερινότητα ενώ, καλύπτει σχεδόν όλες τις κοινωνικές και εισοδηματικές τάξεις. Προσφέρει τις προϋποθέσεις για τη γνωριμία και τη συναδέλφωση των λαών, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα για προώθηση των τοπικών εθίμων, τεχνών και παραδόσεων του προορισμού. Παράλληλα, αποτελεί σημαντικό τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας κάθε χώρας που τον αναπτύσσει, ιδιαίτερα σε σχέση με την αύξηση του συναλλάγματος, την παραγωγή επιπρόσθετου εισοδήματος και τη δημιουργία εργασιακών ευκαιριών.

Μια τέτοιου είδους μεγάλης κλίμακας δραστηριότητα όπως είναι ο τουρισμός, έχει θετικές και αρνητικές επιπτώσεις τόσο για την οικονομία όσο για την κοινωνία και το περιβάλλον στους τουριστικούς προορισμούς. Ο τουρισμός και το φυσικό περιβάλλον θεωρούνται ως άρρηκτα συνδεδεμένα δημιουργώντας ένα βιώσιμο σύστημα που είναι «οικολογικά ασφαλές, οικονομικά βιώσιμο, κοινωνικά δίκαιο και πολιτιστικά κατάλληλο και ανθρώπινο» (Farrel & McLellan, 1987). Παρ' όλα αυτά η εμπειρία δείχνει ότι τα οικονομικά οφέλη που παρουσιάζονται από την τουριστική ανάπτυξη δε μεταφράζονται πάντα σε κοινωνικοοικονομικά οφέλη και περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Loon & Polakow, 2001). Συμπερασματικά, ο διεθνής τουρισμός και το περιβαλλοντικό κίνημα που αναπτύχθηκε παράλληλα, έχουν πολλές φορές συγκρουστεί εξ' αιτίας της περιβαλλοντικής ζημιάς, της καταστροφής της βάσης των ανθρωπογενών πηγών (Kousis, 2000) και της διαμάχης των συμφερόντων μεταξύ των διαφορετικών ομάδων που μετέχουν στο τουριστικό προϊόν (Kuvan & Akan, 2005).

2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο όρος τουρισμός προέρχεται από την αγγλική λέξη «touring» ή την γαλλική λέξη «tour», που στη γλώσσα μας σημαίνει περιηγητισμό και οι δύο λέξεις προέρχονται από τη λατινική λέξη tornus. Δεν υιοθετήθηκε όμως ο όρος αυτός και έτσι επικράτησε ο όρος ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, που χρησιμοποιείται και διεθνώς. Λόγω όμως της πολυπλοκότητας του κλάδου και της τεράστιας σύνθεσης των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει, δεν κατέστη ακόμα δυνατό να υπάρξει ένας σαφής ορισμός, αποδεκτός απ' όλους, για το τι είναι ο τουρισμός.

Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις και οι ορισμοί του τουρισμού ποικίλουν ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο στο οποίο εξετάζονται, πλαίσιο που αναφέρεται τόσο στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους (οικονομία, κοινωνιολογία, γεωγραφία κτλ.), όσο και στους διάφορους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σχεδιασμού και πολιτικής σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο (Κομίλης & Βαγιονής, 1999).

Μία από τις πρώτες προσπάθειες ορισμού ήταν αυτή των Hunziker και Krapf, «Τουρισμός είναι το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σ' ένα προορισμό και τη διαμονή μη μόνιμων κατοίκων σ' αυτόν εφόσον δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή και δε συνδέονται με οποιαδήποτε κερδοσκοπική δραστηριότητα».

Ο Καλφιώτης (1976) πιστεύει ότι, «Τουρισμός είναι η μετακίνηση των ατόμων που δημιουργεί κατανάλωση τουριστικών προϊόντων».

Πάντως οι Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης & Λύτρας, (1998) θεωρούν ότι «αν εξεταστεί προσεκτικά ο τουρισμός θα διαπιστωθεί ότι αποτελεί ένα σύνθετο δραστηριοτήτων, προϊόντων και παραγωγικών μονάδων που προσφέρει μια τουριστική εμπειρία σε μεμονωμένα άτομα ή ομάδες ατόμων που φεύγουν προσωρινά από τον τόπο μόνιμης διαμονής τους και ταξιδεύουν σε κάποιο τουριστικό προορισμό για να ικανοποιήσουν τις τουριστικές τους ανάγκες ή επιθυμίες που όμως δεν είναι πάντα ανάγκες ή επιθυμίες ξεκούρασης, ψυχαγωγίας, διασκέδασης κλπ.».

Ο Jacques Gouet θεωρεί ότι, «Τουρισμός είναι ο τρόπος του να ταξιδεύεις, ο οποίος συνδυάζει σε διάφορες αναλογίες, κατά άτομα, την περιέργεια του πνεύματος, μαζί με τον πόθο να προσαρμοστεί κάποιος στα ήθη και έθιμα».

Ο Jean Medecin θεωρεί ότι «ο τουρισμός είναι μια δραστηριότητα ευκαιρίας η οποία συνίσταται στο να ταξιδεύει κάποιος μακριά από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του, για διασκέδαση, για ανάπαυση, για πλουτισμό της πείρας του, για ανύψωση του μορφωτικού του επιπέδου από την παρουσία νέων μορφών της ανθρώπινης δράσης και από τις εικόνες μιας άγνωστης φύσης».

Οι Ρούπας και Λαλούμης (1998) θεωρούν ότι «Ο τουρισμός είναι η πρόσκαιρη διακίνηση ατόμων από το γεωγραφικό περιβάλλον της μόνιμης διαμονής σε άλλο, με σκοπό την ψυχική ευχαρίστηση.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) δίνει τον παρακάτω ορισμό «Ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε προορισμούς και περιοχές άλλες εκτός από αυτές που αποτελούν το

συνηθισμένο περιβάλλον τους (π.χ. τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους) και για χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά τον έναν χρόνο (χωρίς διακοπές), με σκοπό την αναψυχή, την ικανοποίηση των επαγγελματικών τους αναγκών κ.α.»

Όποιο όμως ορισμό και εάν υιοθετήσει κανείς το σίγουρο είναι ότι σήμερα ο τουρισμός αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του πλανήτη, που έχει πλέον αποκτήσει τεράστια δυναμική.

2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ιστορική πορεία του τουρισμού είναι τέτοια, όσο και ο πολιτισμός του ανθρώπου, αφού η αρχική μορφή της τουριστικής μετακίνησης είναι τοποθετημένη στη στιγμή που ο άνθρωπος άρχισε να διακινείται από το μόνιμο τόπο της διαμονής του σε άλλους τόπους για πολλούς και διάφορους σκοπούς (εμπορία, συμμετοχή σε θρησκευτικές γιορτές, αθλητικές εκδηλώσεις, ικανοποίηση της έμφυτης περιέργειας, λόγοι υγείας κ.α.). Από την αρχαιότητα, μέχρι σήμερα, σε όλα τα στάδια της εξελικτικής του πορείας συνδέεται με την εξέλιξη των μέσων μεταφοράς και προϋποθέτει συνθήκες ειρήνης, δυνατότητα επικοινωνίας και οργανωμένη κοινωνία.

Η σημερινή μορφή των μεταφορικών μέσων αλλά και η διεύρυνση της δραστηριότητας του ανθρώπου στον παγκόσμιο χώρο με κύριες συνιστώσες τα επιτεύγματα στον τομέα της τεχνολογίας, της πληροφορικής και των επικοινωνιών, έχουν δώσει σημαντική ώθηση στο τουριστικό φαινόμενο (Λαγός & Λιαργκόβας, 2002). Στον Ελληνικό χώρο το αναπτυγμένο αίσθημα της ξενίας, είναι γνωστό από τα Ομηρικά έπη και μαρτυράει την ύπαρξη μιας υποτυπώδους μορφής τουρισμού. Επίσης, η μελέτη των γραπτών μνημείων του Αρτεμίδωρου, του Πausανία, του Στράβωνα, του Ηρόδοτου και άλλων οδηγεί με βεβαιότητα στο συμπέρασμα ότι στην αρχαία Ελλάδα υπήρχε το φαινόμενο της τουριστικής μετακίνησης ατόμων, έστω και σε περιορισμένη κλίμακα, προς το σκοπό της ικανοποίησης συγκεκριμένων ψυχικών αναγκών ή επιθυμιών, καθώς και πνευματικών ανησυχιών (Ηγουμενάκης, 2004).

Η μεγάλη ανάπτυξη του τουρισμού αρχίζει μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο και ιδιαίτερα μετά τον Δεύτερο, αλλά και πάλι η συχνότητα των μετακινήσεων ήταν περιορισμένη, επειδή ο τουρισμός ήταν προνόμιο των πλουσίων και της αριστοκρατίας, που δεν είχαν πρόβλημα ελεύθερου χρόνου και χρήματος. Με το πέρασμα του χρόνου ο τουρισμός άρχισε να γίνεται δικαίωμα των πολλών και γενικότερα των μη προνομιούχων. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, οι μεγάλες

κοινωνικές μεταβολές που έγιναν ήταν η βασική τονωτική ένεση στον τουρισμό, για να φθάσουμε στη σημερινή του μορφή.

Μέχρι τα μέσα της 10ετίας του 1950 ο διεθνής τουρισμός περιοριζόταν κύρια σε τρεις ευρωπαϊκές χώρες την Ελβετία, την Ιταλία και την Αυστρία. Ο τουρισμός την εποχή αυτή έχει την μορφή του ατομικού τουρισμού. Στην 10ετία του 1960 η τουριστική αγορά άρχισε να περιλαμβάνει και άλλες χώρες, μια από αυτές ήταν και η Ελλάδα, που διέθετε ορισμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα, έναντι άλλων χωρών. Έτσι άρχισε να αυξάνεται ο αριθμός των επισκεπτών και να δημιουργούνται οι προϋποθέσεις μιας νέας συναλλαγματοφόρος πηγής για την οικονομία μας.

2.3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η τουριστική ανάπτυξη έχει προκαλέσει θετικές και αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία, την κοινωνία, τον πολιτισμό και το περιβάλλον.

➤ Επιπτώσεις στην οικονομία

Απασχόληση: Ο τουρισμός δημιουργεί πολλές θέσεις εργασίας, όμως λόγω του εποχικού χαρακτήρα της λειτουργίας του, επηρεάζει τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης, η οποία είναι σε μεγάλο ποσοστό εποχική, ανειδίκευτη και περιστασιακή. Σημαντική είναι η συμβολή του στην ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης (τουριστικές επιχειρήσεις, εμπορικά καταστήματα κλπ).

Περιφερειακή ανάπτυξη: Ο τουρισμός έχει συμβάλει στην ενίσχυση της ανάπτυξης περιφερειών αποβιομηχανοποιημένων, γεωγραφικά απομονωμένων, ορεινών και μειονεκτικών ή με υποβαθμισμένο αγροτικό τομέα, αυξάνοντας τα εισοδήματα, την απασχόληση, τις επενδύσεις και διευρύνοντας την παραγωγική βάση της τοπικής οικονομίας, με αποτέλεσμα να σταματήσει η μετανάστευση και να βελτιωθεί το επίπεδο και η ποιότητα ζωής. Στις περιοχές με πλούσιους τουριστικούς πόρους, η ανάπτυξη είναι εξαιρετικά δυναμική σε ετησίους ρυθμούς.

Πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην τοπική οικονομία: Ο τουρισμός είναι αποκεντρωμένη δραστηριότητα, έτσι μπορεί να αποτελέσει τη βασική δύναμη αντιστροφής των δυσμενών πληθυσμιακών και οικονομικών εξελίξεων κυρίως στις προβληματικές περιοχές μιας χώρας (Τσάρτας et al, 2000). Με τον τουρισμό υπάρχουν θετικές επιδράσεις σε πολλούς κλάδους όπως βιομηχανία, βιοτεχνία, κατασκευές, υπηρεσίες, μεταφορές, εμπόριο, κατασκευές (Ανδριώτης, 2003)

Φορολογικά έσοδα για το κράτος: Οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα δημιουργούν

νέες επιχειρήσεις και μεγάλο αριθμό απασχολουμένων με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα φορολογικά έσοδα του κράτους.

Πληθωρισμός και αύξηση των τιμών της γης: Ο τουρισμός δημιουργεί πληθωριστικές πιέσεις, έτσι αυξάνεται το κόστος ζωής και δημιουργείται υπερβολική αύξηση στις τιμές της γης, σε περιοχές όπου η ανάπτυξη του είναι μαζική και οργανωμένη.

➤ **Επιπτώσεις στην κοινωνία και τον πολιτισμό**

Κοινωνική δομή: Πραγματοποιούνται μεταβολές στα χαρακτηριστικά και στις λειτουργίες της τοπικής κοινωνίας. Οι αλλαγές είναι περισσότερο εμφανείς σε περιοχές της υπαίθρου ή σε γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές.

Το πλαίσιο και τα αποτελέσματα της επικοινωνίας των ντόπιων με τους τουρίστες:

Το πλαίσιο στο οποίο πραγματοποιείται η επικοινωνία επηρεάζεται από τον τύπο ανάπτυξης του τουρισμού, τις εμπορικές διαστάσεις αυτής της συνάντησης, τις διαφορές των πολιτισμικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών τουριστών και ντόπιων. Σε ότι αφορά στα αποτελέσματα, αυτά συνδέονται άμεσα με το στάδιο της ανάπτυξης του τουρισμού, έτσι όπου ο τουρισμός είναι οργανωμένος και μαζικός η επικοινωνία «εμπορευματοποιείται» με αποτέλεσμα τόσο οι ντόπιοι όσο και οι τουρίστες να καταλήγουν σε μια σχέση εμπορικής συναλλαγής (Ανδριώτης, 2003). Όμως ο τουρισμός φέρνει σε επαφή λαούς με διαφορετικά ήθη, έθιμα και κουλτούρα και έτσι συμβάλλει στη βελτίωση της διεθνούς κατανόησης.

Αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις, στην εκτίμηση της τοπικής παράδοσης, τα ήθη και τα έθιμα: Οι αλλαγές αυτές προκαλούνται άμεσα ή έμμεσα από τις νέες παραγωγικές και κοινωνικές δομές οι οποίες εγκαθιδρύονται στις τουριστικές περιοχές.

Εμπορευματοποίηση δραστηριοτήτων και προϊόντων του τοπικού πολιτισμού και της παράδοσης:

Μορφές τοπικού πολιτισμού όπως, πολιτιστικές εκδηλώσεις, βιοτεχνικά προϊόντα χειροτεχνήματα μετατρέπονται σε τουριστικά προϊόντα και πωλούνται στους τουρίστες ως δείγμα της τοπικής πολιτιστικής παράδοσης ή ως αναμνηστικό ταξιδιού. Συχνά τα προϊόντα αυτά είναι πολύ χαμηλής ποιότητας και δεν αποδίδουν πιστά τα πραγματικά χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή του πολιτισμού.

➤ **Επιπτώσεις στο περιβάλλον.**

Συγκρούσεις γης: Ο τουρισμός διεκδικεί διαρκώς περισσότερο χώρο για τις δραστηριότητες και τις υποδομές, έτσι προκαλεί συχνά συγκρούσεις για την χρήση γης, με κυριότερο το φαινόμενο της οικοπεδοποίησης.

Φυσικό περιβάλλον: Η τουριστική ανάπτυξη, με την επέκτασή της στο χώρο της

υπαίθρου αλλά και με την ανάπτυξη μεγάλης έκτασης και όγκου υποδομών, καταλήγει να επηρεάζει την ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος. Οι επιπτώσεις αυτές είναι πιο δραστικές σε περιοχές που θεωρούνται οικολογικά «ευαίσθητες». Οι επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον αποτέλεσαν, εδώ και αρκετά χρόνια, αντικείμενο ειδικών μελετών που επισήμαναν την ανάγκη σχεδιασμού, προγραμματισμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης (Ανδριώτης, 2003).

Όμως ο τουρισμός μπορεί να έχει και θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον όπως: Συμβολή στην προστασία και αναβάθμιση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων μιας περιοχής, λόγω της τουριστικής ανάπτυξης είτε άμεσα λόγω των έργων και της πολιτικής για ανάδειξη των πόρων της περιοχής είτε έμμεσα, όπως για παράδειγμα, οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες αναστύλωσης ή αναβάθμισης παραδοσιακών κατοικιών ή η δημιουργία πιέσεων προστασίας των περιβαλλοντικών πόρων λόγω μεγαλύτερης ευαισθησίας στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

2.4. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο τουρισμός διακρίνεται σε :

- 1) Εγχώριο, που αφορά τους κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν εντός αυτής,
- 2) Εξερχόμενο, που αφορά τους κατοίκους μιας χώρας που ταξιδεύουν σε άλλη χώρα,
- 3) Εισερχόμενο, που αφορά τους αλλοδαπούς που ταξιδεύουν σε μια δεδομένη χώρα

Επιπλέον υπάρχει και ο εσωτερικός τουρισμός, ο οποίος καλύπτει τόσο τον εγχώριο όσο και τον εισερχόμενο, ο εθνικός που καλύπτει τον εγχώριο και τον εξερχόμενο και τέλος ο διεθνής, ο οποίος είναι ο εξερχόμενος και ο εισερχόμενος μαζί.

Επίσης έχουν καθιερωθεί ορολογίες σχετικές με μορφές τουρισμού, με κριτήριο τα κίνητρα των τουριστών που ταξιδεύουν, η πρώτη πιο διαδεδομένη μορφή τουρισμού είναι ο Μαζικός Τουρισμός. Ουσιαστικά περιλαμβάνει τους τουρίστες που αναζητούν στο ταξίδι τους κυρίως την ξεκούραση και τη διασκέδαση, ενώ κύρια χαρακτηριστικά του είναι η μαζικότητα, η ομαδικότητα και ο διεθνισμός. Η δεύτερη μορφή τουρισμού είναι γνωστή ως Ειδικός Τουρισμός και περιλαμβάνει τον Τουρισμό Ειδικών Ενδιαφερόντων και τον Εναλλακτικό τουρισμό. (Κλαδική μελέτη ICAP, 2008)

2.5. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Με τον όρο «εναλλακτικός τουρισμός» ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα

εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν χωρίς να καταστρέφουν τα κάλλη μίας περιοχής.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με την φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών, ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας. Ο εναλλακτικός τουρισμός συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος, την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας. Θεωρείται μικρής κλίμακας ανάπτυξη του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς και προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα. Ο Βελισσαρίου (2000) αναφέρει ως βασικούς άξονες της φιλοσοφίας των ήπιων - εναλλακτικών μορφών τουρισμού τους παρακάτω:

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Προστασία της κοινωνικό-πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ενεργητική συμμετοχή και δραστηριοποίηση των τουριστών.
- Ποιοτική παροχή υπηρεσιών και αναψυχή των τουριστών.
- Οικονομικό όφελος για την τοπική κοινωνία.

Τα σημαντικότερα είδη τουρισμού που συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε εναλλακτικό τουρισμό είναι: Αγροτουρισμός - Οικοτουρισμός - Επαγγελματικός τουρισμός - **Πολιτιστικός τουρισμός** - Μαθησιακός τουρισμός - Θρησκευτικός τουρισμός - Τουρισμός υγείας - Κοινωνικός τουρισμός - Θαλάσσιος τουρισμός - Αθλητικός τουρισμός - Γεωτουρισμός - Ορεινός, ορειβατικός τουρισμός - Χιονοδρομικός τουρισμός και τουρισμός χειμερινών αθλημάτων - Περιπατητικός τουρισμός.

2.6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Πολιτισμός στις μέρες μας έχει γίνει απαραίτητο στοιχείο του τουριστικού συστήματος ή του πολιτισμού του τουρισμού (culture of tourism) (Urry, 2001, Ritzer, 1999). Επίσης ο πολιτισμός αποτελεί έναν παράγοντα μεγάλης σημασίας για τον σχεδιασμό της εθνικής τουριστικής πολιτικής (Sdrali & Chazari, 2007). Όλες οι χώρες, που αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς, προκειμένου να αυξήσουν την ελκυστικότητά τους χρησιμοποιούν κάθε διαθέσιμο μέσο που συμβάλλει στο σκοπό αυτό. Συνεπώς, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ιδιαίτερης

σημασίας και αποτελεσματικότητας μέσο, στο πλαίσιο του ραγδαία αναπτυσσόμενου διεθνούς ανταγωνισμού.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μια από τις κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού και περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με την προβολή και την προστασία του πολιτιστικού κεφαλαίου (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2009). Έχει σαν κύρια δραστηριότητα τη γνωριμία των επισκεπτών με τα ήθη και έθιμα της περιοχής, την τοπική γαστρονομία, τη συμμετοχή ή την παρακολούθηση διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων, επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους και γνωριμία με την ιστορία και γενικότερα με τους πολιτιστικούς πόρους του τόπου υποδοχής. Συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του, αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού, προσφέροντας γνώση και ποικιλία στο τουριστικό προϊόν.

Αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και δημοφιλέστερα είδη τουρισμού, αφού από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες.

«Ο πολιτιστικός τουρισμός αναφέρεται σε τουριστικά ταξίδια τα οποία έχουν ως κυρίαρχα κίνητρα διαφορετικές δραστηριότητες και εμπειρίες σχετικές με τον πολιτισμό, όπως συμμετοχή σε φεστιβάλ και πολιτιστικές εκδηλώσεις, επίσκεψη σε μουσεία και χώρους τέχνης, επίσκεψη σε πολιτιστικά μνημεία και σε περιοχές με παραδοσιακά δομημένο περιβάλλον, γνωριμία με την τοπική ιστορία και την παράδοση, τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, τα τοπικά ήθη και έθιμα καθώς και την τοπική γαστρονομία» (WTO, ICOMOS κ.α.). Αναλυτικότερα περιλαμβάνει τον τουρισμό στις αστικές πόλεις (κυρίως ιστορικές και μεγάλες πόλεις) και τις ιστορικές παροχές τους (όπως μουσεία, θέατρα) καθώς αντικείμενό του είναι η ανακάλυψη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει τον τουρισμό στις αγροτικές και περιφερειακές περιοχές προβάλλοντας τις παραδόσεις των ιθαγενών κοινοτήτων (π.χ. φεστιβάλ, παρακολούθηση παραδοσιακών χορών ή τελετών, αγορές χειροποίητης τέχνης, τελετουργίες), τις αξίες τους και τον τρόπο ζωής (Besculides et al, 2002, Shamsuddoha et al, 2011, Huibin et al, 2012). Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να περιλαμβάνει επίσης την τοπική γλώσσα, τη

γαστρονομία, την τεχνολογία του παρελθόντος, τα είδη ένδυσης και τις δραστηριότητες αναψυχής. (Asplet & Cooper, 2000).

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελείται από αλληλοεξαρτώμενες δραστηριότητες και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας, ακόμη και στην αποκατάσταση και ανάκαμψη ορισμένων περιοχών, ζωνών, και πόλεων (Ioan-Frank & Istoc, 2007), ενώ θεωρείται ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς στην τουριστική βιομηχανία (Wang et al., 2008). Ο πολιτιστικός τουρισμός δεν αποτελεί μόνο τη βάση για την άνθηση του τουρισμού στις πόλεις αλλά αποτελεί και όργανο προώθησης του τουρισμού στις αγροτικές και περιφερειακές περιοχές. Από το 1970 η ζήτηση για τον πολιτιστικό τουρισμό στην Ευρώπη έχει αυξηθεί σημαντικά, λόγω της «νέας μεσαίας τάξης», με υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης και εισοδήματος (Richards, 1996) και είναι το είδος τουρισμού που αναπτύσσεται ραγδαία μέχρι σήμερα (Bachleitner & Zins, 1999).

2.6.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ένας αρκετά μεγάλος αριθμός ορισμών έχει δοθεί για τον πολιτιστικό τουρισμό χωρίς να υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός (Richards, 1996 & Gali-Espelt, 2012).

Ο Silberberg (1995) αναφέρει ότι «ο πολιτισμικός τουρισμός είναι οι επισκέψεις από άτομα μη ενταγμένα σε μία τοπική κοινωνία με βασικό κίνητρο το ολικό ή μερικό ενδιαφέρον στα ιστορικά, καλλιτεχνικά, επιστημονικά και κοινωνιολογικά στοιχεία της κοινωνίας, της περιοχής, της ομάδας ή του φορέα».

Ο Boyd (2002) αναφέρει ότι «πολιτισμικός τουρισμός είναι η εμπειρία που αποκτάται μετά από μία επίσκεψη σε ένα ιστορικό σημείο».

Ως πολιτιστικός τουρισμός έχει οριστεί ως η μετακίνηση των ατόμων σε πολιτιστικά αξιοθέατα μακριά από τον συνήθη τόπο διαμονής τους με την πρόθεση να συλλέξουν νέες πληροφορίες και εμπειρίες προκειμένου να ικανοποιήσουν τις πολιτιστικές του ανάγκες (Bachleitner & Zins, 1999, Shamsuddoha et al, 2011).

Όπως αναφέρει ο Li (2003), πολιτισμικός τουρισμός είναι ο όρος που περιγράφει τη δραστηριότητα του τουρίστα ο οποίος στοχεύει στην εκμάθηση, τη μαρτυρία και την εμπειρία από τον πολιτισμικό πλούτο ενός προορισμού.

Ο ορισμός που δίνει το Διεθνές Συμβούλιο Χώρων και Μνημείων (1999), χαρακτηρίζει ως πολιτιστικό τουρισμό «οποιαδήποτε δραστηριότητα επιτρέπει στους επισκέπτες να έχουν την εμπειρία της ανακάλυψης τρόπων ζωής άλλων ανθρώπων,

επιτρέποντάς τους να γνωρίσουν τα έθιμα, τις παραδόσεις, το φυσικό περιβάλλον και τις ιδέες τους και να έχουν πρόσβαση σε χώρους με αρχιτεκτονικό, ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον ή άλλου τύπου πολιτιστική αξία».

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (1985) θεωρεί πως πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό, περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει τον βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του ως σύνολο, περιλαμβάνοντας (Ανθουλιάς, 2005) :

- Την ιστορία και την αρχαιολογία
- Τον λαό και τον τρόπο ζωής του
- Την πολιτιστική εξέλιξη
- Τις τέχνες και την αρχιτεκτονική
- Την τοπική γαστρονομία και παραγωγή
- Την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή
- Τη μορφολογία της περιοχής
- Τα διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις.

2.6.2. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Η **πολιτιστική κληρονομιά** περιλαμβάνει τα αγαθά εκείνα τα οποία αποτελούν τα αποκτήματα της δράσης του ανθρώπου στο πέρασμα των χρόνων, δηλαδή τα πολιτιστικά αγαθά. Σύμφωνα με τον Ν.3028/2002 (Φ.Ε.Κ.153/Α'/2002), ως πολιτιστικά αγαθά «νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου». Σύμφωνα με τον Ν.1114/1981 (Φ.Ε.Κ. 6/Α'/1981) τα πολιτιστικά αγαθά εξειδικεύονται στα εξής:

- Τα κινητά και ακίνητα τα οποία έχουν μεγάλο πολιτιστικό ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά των λαών, όπως τα μνημεία αρχιτεκτονικής, της τέχνης ή της ιστορίας, εκκλησιαστικά ή κοσμικά, οι αρχαιολογικές τοποθεσίες, τα οικοδομικά σύνολα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον ιστορικό ή καλλιτεχνικό, τα έργα τέχνης, τα χειρόγραφα, βιβλία και άλλα αντικείμενα καλλιτεχνικού,

ιστορικού ή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπως επίσης η επιστημονική συλλογή βιβλίων, αρχείων ή πιστών αντιγράφων αγαθών.

- Τα οικοδομήματα των οποίων κύριος και πραγματικός σκοπός είναι η διαφύλαξη ή η έκθεση των κινητών πολιτιστικών αγαθών που αναφέρονται παραπάνω, όπως τα μουσεία, οι μεγάλες βιβλιοθήκες, οι χώροι φυλάξεως των αρχείων, όπως επίσης και τα καταφύγια τα οποία προορίζονται να προστατεύουν σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης τα ανωτέρω κινητά πολιτιστικά αγαθά.
- Τα κέντρα στα οποία περιέχεται σημαντικός αριθμός των ανωτέρω πολιτιστικών αγαθών. (Μπιτσάνη, 2004).

Τα πολιτιστικά αγαθά διακρίνονται σε **υλικά** στα οποία συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων όλα τα αρχαιολογικά ευρήματα, οι ιστορικοί τόποι, τα έργα τέχνης και τα γραπτά μνημεία και **άυλα** στα οποία ανήκουν οι παραδόσεις, τα έθιμα, η γλώσσα, η μουσική και ο χορός (Κόνσολα, 1982). Τα πολιτιστικά αγαθά χαίρουν προστασίας τόσο από την διεθνή, όσο και από την Ελληνική νομοθεσία. Για τον λόγο αυτό έχουν συναφθεί διεθνείς συμβάσεις για την προστασία τους και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς, αρκετές από τις οποίες έχουν ενσωματωθεί και στην ελληνική έννομη τάξη.

Μια από τις σημαντικότερες διεθνείς συμβάσεις για την διεθνή προστασία των πολιτιστικών αγαθών είναι η Σύμβαση των Παρισίων (1970), η οποία κυρώθηκε στη χώρα μας με τον Ν.1103/1980 (Φ.Ε.Κ. 297/Α'/1980). Σύμφωνα με τη σύμβαση αυτή πρέπει να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας τους. Εκτός από αυτή, εξίσου σημαντική είναι και η Σύμβαση των Παρισίων (1972), η οποία κυρώθηκε στην χώρα μας με τον Ν.1126/1981 (Φ.Ε.Κ. 32/Α'/1981). Η σύμβαση αυτή στοχεύει στην προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που έχει εξαιρετική παγκόσμια αξία. Με τη σύμβαση αυτή η UNESCO συνδέει την πολιτιστική κληρονομιά με το φυσικό περιβάλλον, αξιολογώντας και θέτοντας στο ίδιο ιεραρχικό επίπεδο τα μνημεία της φύσης με τα μνημεία του ανθρώπινου πολιτισμού. Οι κύριοι παράγοντες που καθορίζουν ένα πολιτιστικό αγαθό είναι οι εξής:

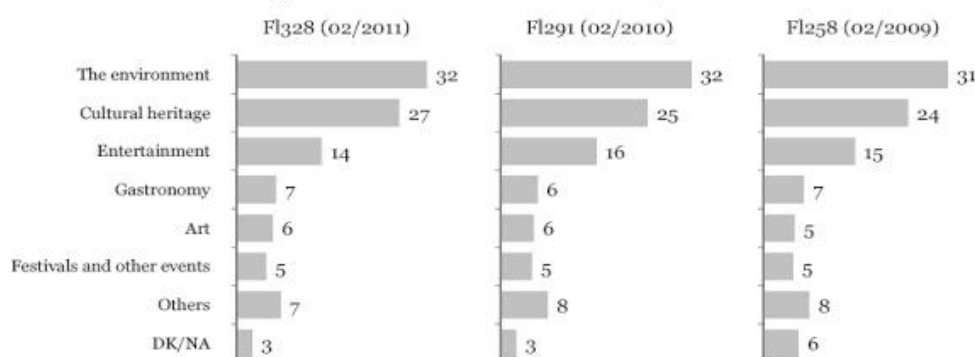
- Το κοινωνικό - ιστορικό υπόβαθρό του (sociolistorical setting).
- Η θέση του μέσα στο τοπικό πολιτιστικό περιβάλλον (physical setting).
- Η προσβασιμότητά του (physical access). (Ζούνης, 2012).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ		
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ	ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	ΆΛΛΟΙ ΠΟΡΟΙ
<ul style="list-style-type: none"> - Ναοί χριστιανικοί, μουσουλμανικοί, βουδιστικοί, συναγωγές - Παρεκκλήσια - Τάφοι - Βωμοί - Προσκυνήματα 	<ul style="list-style-type: none"> - Κάστρα – Οχυρά - Ιστορικά κτήρια - Ιστορικές οικίες - Τόποι γέννησης ιστορικών προσώπων - Ιστορικές τοποθεσίες - Αγροικίες - Αρχοντικά - Χωριά - Πόλεις - Λαϊκές παραδόσεις - Μουσεία αρχαιολογικά, εθνολογικά, λαογραφικά, μοντέρνας τέχνης - Φυσικά μνημεία - Τεχνολογικά μνημεία - Αρχαιολογικοί τόποι - Ερείπια παλαιών εποχών - Διατηρητέα κτίρια - Τόποι όπου έγιναν μάχες - Αρχαίες οδοί - Αρχαία μονοπάτια 	<ul style="list-style-type: none"> - Εθνικές γιορτές - Πολιτισμός ντόπιων (χορός, ενδυμασία, γλώσσα, διάλεκτος, φαγητό, ποτά, μουσική, τέχνη, εργασία, βιομηχανία, βιοτεχνία, οικοτεχνία, χειροτεχνήματα) - Αρχαιολογικοί τόποι - Τόποι διάσημων κατοίκων - Τοποθεσίες γυρισμάτων (κινηματογραφικών ταινιών, Τηλεοπτικών σειρών) - Λαϊκές τοπικές παραδόσεις

Πίνακας 1: Κατηγορίες και είδη πολιτιστικών πόρων

Η πολιτιστική κληρονομιά κάθε περιοχής, μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξη και την ανάπτυξή της (με σωστό χειρισμό, μπορεί να οδηγήσει τους κατοίκους και την ευρύτερη περιοχή στην οικονομική άνθηση ακόμα και σε περίοδο κρίσης), με την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού και το άνοιγμα επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού και όχι μόνο. Παράλληλα, μπορεί να αναπτυχθεί η πολιτιστική επιχειρηματικότητα από άτομα που ασχολούνται με τον πολιτισμό, τη μουσική, τις τέχνες, το θέατρο κ.ά.

Σύμφωνα, μάλιστα, με την πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρόμετρου (2011) το μεγαλύτερο ποσοστό των ευρωπαίων πολιτών (32%) απάντησε πως η συνολική ελκυστικότητα που ασκεί το περιβάλλον του προορισμού είναι ο παράγοντας «κλειδί» στην επιλογή του τουριστικού προορισμού, παραπέμποντας ουσιαστικά στην έννοια της τουριστικής εικόνας, η οποία εμπεριέχει το σύνολο της τουριστικής προσφοράς ενός τόπου. Ακολουθεί, η **πολιτιστική κληρονομιά** ως ο δεύτερος βασικός παράγοντας στην επιλογή του προορισμού (27% των Ευρωπαίων πολιτών).

Διάγραμμα 5: Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή του τουριστικού προορισμού (Πηγή: Eurobarometer 2011)

2.6.3. ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Οι πολιτιστικοί τουρίστες γενικά διαθέτουν υψηλό μορφωτικό, οικονομικό επίπεδο, διακρίνονται από έντονη φιλομάθεια και διάθεση να γνωρίσουν την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας προορισμού συνδυάζοντας την επιμόρφωση, τη χαλάρωση και τη διασκέδαση. Ακόμη απαιτούν ποιότητα, καλές υπηρεσίες, είναι περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένοι και έχουν μεγαλύτερες καταναλωτικές δυνατότητες. Παράλληλα φαίνεται ότι ο πολιτιστικός τουρισμός διαπερνά όλο το φάσμα των τουριστών ανεξαρτήτου ηλικίας και εθνικότητας, όμως μεγάλο μέρος πολιτιστικών τουριστών είναι συνταξιούχοι και πραγματοποιούν πολιτιστικές επισκέψεις μακράς διαρκείας (χειμερινός - θερινός τουρισμός) αφού διαθέτουν αρκετό ελεύθερο χρόνο. Η δαπάνη στον πολιτιστικό τουρισμό για την επίσκεψη ενός προορισμού, είναι συνήθως μεγαλύτερη από εκείνη του μέσου ταξιδιώτη που επιλέγει μαζικούς προορισμούς και μαζικό τρόπο τουρισμού. Αυτό διότι οι ιδιαίτερα εξεζητημένες προτιμήσεις αλλά και η επιθυμία των τουριστών να βιώσουν τις πιο αυθεντικές εμπειρίες σε κάποιον προορισμό, προϋποθέτουν μεγαλύτερες δαπάνες.

2.6.4. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει συμβάλει σημαντικά στην εγχώρια και διεθνή αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων και του πολιτισμικού πλούτου, παρέχοντας μια ευκαιρία για τις πολιτιστικές και ιστορικές αλληλεπιδράσεις. Τα εκπαιδευτικά στοιχεία και οι πληροφορίες σχετικά με τα πολιτισμικά αξιοθέατα αποτελούν σημαντικό κίνητρο για τον επισκέπτη. Οι επισκέπτες μπορούν να μελετήσουν την πορεία μιας συγκεκριμένης κοινωνίας μέσα στο χρόνο, να συγκρίνουν στυλ και καλλιτεχνικές τάσεις και να ζήσουν την ιστορία μέσα από τα μνημεία. Ο πολιτισμικός τουρισμός μπορεί να φέρει έσοδα, οικονομική ανάπτυξη, απασχόληση και να θέσει σε εφαρμογή μακροχρόνια προγράμματα διατήρησης και βιωσιμότητας. Πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι πολιτισμός και τουρισμός γίνονται πόροι για κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη σε περιφερειακές κοινότητες. Η πολιτιστική ανάπτυξη της υπαίθρου μπορεί να χρησιμοποιήσει φυσικούς και ανθρώπινους πόρους μιας περιοχής, τις σχέσεις κοινότητας και οικογένειας, την κληρονομιά και τον τρόπο ζωής (MacDonald & Jolliffe, 2003).

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα του πολιτιστικού τουρισμού είναι:

- Προστατεύει, αναδεικνύει και αξιοποιεί τους πολιτιστικούς πόρους και γενικότερα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής στην οποία αναπτύσσεται.
- Αναπτύσσεται παράλληλα με άλλες μορφές τουρισμού.
- Υπάρχει διασύνδεση σχεδόν όλων των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού, καθώς οι πολιτιστικοί πόροι αποτελούν τα βασικά στοιχεία προσέλκυσης και ανάπτυξης αυτών των μορφών τουρισμού.
- Θεωρείται φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού.
- Είναι ανεξάρτητος από την εποχικότητα και παράλληλα, βοηθά στην καλύτερη χρονική κατανομή του τουριστικού ρεύματος. Έτσι, συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, που σημαίνει έσοδα καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.
- Συμβάλει σημαντικά στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η χωρική διασπορά των πολιτιστικών πόρων, τον καθιστούν περιφερειακή δραστηριότητα.
- Αναδεικνύει νέους προορισμούς σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές.
- Προσελκύει τουρίστες υψηλότερου εισοδήματος και μορφωτικού επιπέδου.
- Δημιουργεί νέες προοπτικές απασχόλησης για ειδικευμένο προσωπικό.
- Αποτελεί ένα από τα κυριότερα μέσα της σύγχρονης στρατηγικής για την αναζωογόνηση των αστικών κέντρων μέσω του πολιτισμού (culture-led urban regeneration). (Σπιλάνης, 2000) (Tsartas, 2003)
- Συμβάλλει στην ενεργοποίηση του νεότερου πληθυσμού τόσο στην οικονομική ζωή του τόπου μέσω της δημιουργίας ευκαιριών καθώς και στην ευαισθητοποίησή του αναφορικά με τη διατήρηση και ανάπτυξη τόσο της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και στην ανάδειξη της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας με στόχο η περιοχή να γίνει πόλος έλξης και να φέρει υγιή ανάπτυξη (Ζούνης, 2012).

Η στενή σχέση πολιτιστικής κληρονομιάς και τουρισμού δεν έχει μόνο θετικά αποτελέσματα αλλά εμπεριέχει και κινδύνους ειδικά για τους ιστορικούς οικισμούς, ιστορικούς τόπους, τα μνημεία και τους γύρω χώρους. Οι φθορές στα μνημεία (π.χ. φυσική φθορά των μαρμάρων, η χημική και φυσική αλλοίωση τοιχογραφιών) από την παραμονή και διακίνηση του αυξημένου αριθμού των επισκεπτών που φτάνουν εκεί κάθε χρόνο, η εμπορευματοποίησή τους και η μετατροπή τους με αυθαίρετες ανακατασκευές και «σκηνοθετημένη αυθεντικότητα» σε τουριστικό «θέαμα» είναι μερικές από τις δυσμενείς επιπτώσεις. Επίσης προκαλείται κατά περιοχές καταστροφή του περιβάλλοντος και του τοπίου. Πιέσεις δέχονται και τα μικρά ή μεγαλύτερα οικιστικά σύνολα, καθώς και τα αστικά κέντρα με αξιόλογη ιστορική και

αρχιτεκτονική κληρονομιά αφού λόγω της ελκυστικότητάς τους ο αριθμός επισκεπτών που συγκεντρώνουν είναι αρκετά μεγάλος, με αποτέλεσμα οι κίνδυνοι περιβαλλοντικής υποβάθμισης να είναι αυξημένοι. Πολλά από αυτά τα προβλήματα δεν προκύπτουν απαραίτητα από την έλλειψη περιβαλλοντικής ευαισθησίας, αλλά κυρίως από τον υπερβολικά μεγάλο αριθμό των τουριστών.

Ένα θέμα στο οποίο έχει δοθεί έμφαση από την κοινωνιολογία του τουρισμού είναι η εμπορευματοποίηση μορφών της τοπικής παράδοσης (πανηγύρια, γιορτές) και η προσφορά τους στους τουρίστες σαν θέαμα, ενώ σεβαστά μέρη και αντικείμενα μπορεί να μην εκτιμώνται όταν αντιμετωπίζονται σαν αγαθά πώλησης. Εξίσου αρνητική θεωρείται και η μαζική παραγωγή ενθυμίων αναπαράγοντας σύμβολα της τοπικής παράδοσης που είναι περισσότερο οικεία στους τουρίστες. Τα αντικείμενα αυτά αντιπροσωπεύουν μια ακόμη πλευρά της μετατροπής της τοπικής παράδοσης σε καταναλωτικό προϊόν. Επίσης συχνά μεταβάλλονται τα χαρακτηριστικά και το νόημα των πολιτιστικών εκδηλώσεων, κύρια λόγω της ανάγκης να «προσαρμοστούν», στις απαιτήσεις (θεαματικότητα, χρόνος) της τουριστικής ζήτησης, ενώ η τυποποίηση των χορών ή των γιορτών και η συμμετοχή των τουριστών δημιουργεί πολλές φορές δυσφορία στους κατοίκους που καταλήγουν να αδιαφορούν.

Γενικά ο μεγάλος αριθμός επισκεπτών, είναι απειλή για όλους τους πολιτισμικούς πόρους, τόσο λόγω των φθορών και χρήσης των χώρων, όσο και για τη ρύπανση που προκαλείται. Άλλα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν περιοχές με πολιτισμική αξία είναι η κυκλοφοριακή συμφόρηση, η ηχορύπανση, η αυξημένη παραγωγή απορριμμάτων. Προβλήματα δημιουργούνται και από την ανάγκη για δημιουργία καινούριων υποδομών για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Από τα πιο σύνθετα προβλήματα είναι οι αλλαγές στις χρήσεις γης και η αστικοποίηση έτσι ώστε να καλυφθεί η ζήτηση σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και άλλες εγκαταστάσεις αναψυχής και ψυχαγωγίας. Μια άλλη διάσταση ως προς τις επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία είναι το αυξημένο κόστος διαβίωσης, που είναι αποτέλεσμα της ελκυστικότητας της περιοχής. Επίσης, σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται το φαινόμενο οι διάφορες υπηρεσίες να προσανατολίζονται κυρίως στην εξυπηρέτηση των τουριστών και λιγότερο των κατοίκων.

Άρα, ο σωστός σχεδιασμός και διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού έχει θετικές κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις και συμβάλει στη διατήρηση και την προστασία των πολιτιστικών πόρων (Ioan-Franc & Istoc, 2007).

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

1. ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η ανάλυση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης του εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος θα συμβάλλει στην ανάδειξη των σημείων που θα πρέπει να εστιάσει η ηγεσία του Δήμου Καλαμάτας, προκειμένου να χαράξει τον στρατηγικό της σχεδιασμό για τη διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού αναδεικνύοντας τα ισχυρά του σημεία και εστιάζοντας στην βελτίωση των αδυναμιών του. Συγκεκριμένα, θα προσδιοριστούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και οι δυνάμεις, καθώς και οι εγγενείς και μη αδυναμίες του, οι πιθανοί μελλοντικοί κίνδυνοι και οι ευκαιρίες ανάπτυξής του τουρισμού και ειδικότερα του πολιτιστικού τουρισμού. Με την ολοκλήρωση της αξιολόγησης θα είναι εφικτή η διαμόρφωση των κρισίμων ζητημάτων ανάπτυξης και του οράματος που θα οδηγήσουν στην οργάνωση και τον συντονισμό δράσεων που λαμβάνουν ή θα λάβουν χώρα στο Δήμο Καλαμάτας.

1.1. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η αποτύπωση και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, γενικότερα του τουρισμού και ειδικότερα του πολιτιστικού τουρισμού, αλλά και των εμπλεκόμενων σε αυτόν, έχει σκοπό να βοηθήσει στον προσδιορισμό των στόχων που θα πρέπει να τεθούν από το Δήμο Καλαμάτας. Λαμβάνοντας υπόψη τις τάσεις, τους περιορισμούς και τις προοπτικές που επικρατούν σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.

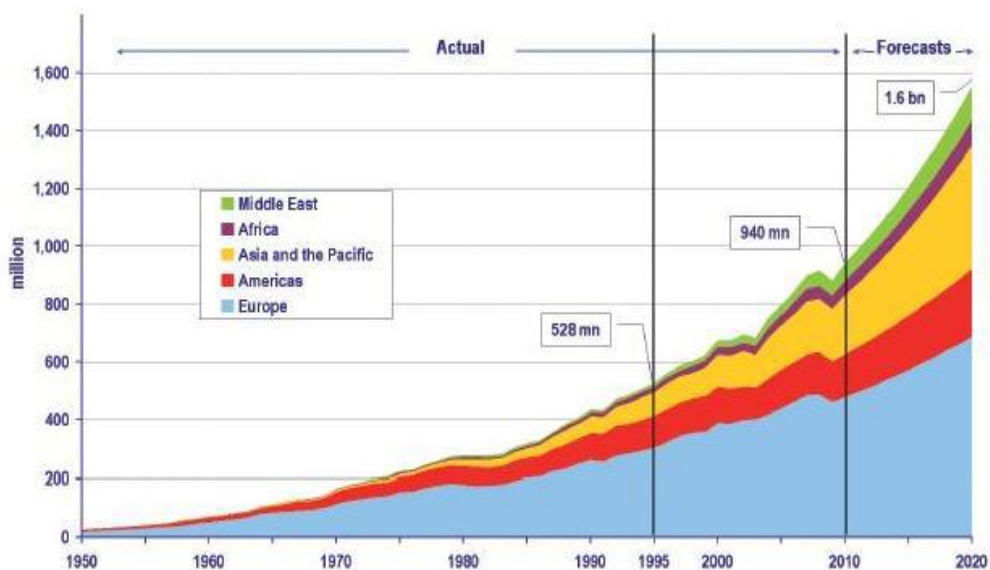
1.1.1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο Peters (1969) θεωρεί ότι ο διεθνής τουρισμός είναι «το μεγαλύτερο μεμονωμένο στοιχείο του παγκόσμιου εμπορίου και για μερικούς αιώνες αποτελεί τη μεγαλύτερη βιομηχανία εξαγωγών και συγκομιδής συναλλάγματος».

Ο τουρισμός σίγουρα αποτελεί μια ευκαιρία οικονομικής ανάπτυξης ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, κατέχοντας το 1,5% του παγκόσμιου Καθαρού Εθνικού Προϊόντος (Convention of Biological Diversity, 2005). Στην αρχή της νέας χιλιετίας ο τουρισμός καθορίζεται ως η κύρια βιομηχανία σε πολλές χώρες και ο γρηγορότερα αναπτυσσόμενος οικονομικός τομέας σε σχέση με το ξένο συνάλλαγμα και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Ο διεθνής τουρισμός είναι ο πιο επικερδής τομέας εξαγωγών και ένας σημαντικός παράγοντας στο ισοζύγιο πληρωμών πολλών κρατών, επίσης ο τουρισμός έγινε μία από τις πιο σημαντικές πηγές δημιουργίας θέσεων εργασίας. Συνδυάζει μεγάλο όγκο επενδύσεων και υποδομής, ενώ μεγάλο μέρος του

βοηθά στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ντόπιων. Οι περισσότερες θέσεις εργασίας και τουριστικές επιχειρήσεις δημιουργούνται στις αναπτυσσόμενες χώρες, βοηθώντας με αυτό τον τρόπο στην ανάπτυξη των οικονομικών ευκαιριών και στην καταπολέμηση της αστευφιλίας (WTO, 2006).

Οι προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για το μέλλον του τουρισμού συνοψίζονται στο «Tourism 2020 Vision». Πρόκειται για μια μακροπρόθεσμη πρόβλεψη η οποία καλύπτει μια περίοδο 25 ετών με έτος αναφοράς το 1995. Παρόλο που η εξέλιξη του τουρισμού δεν ήταν ομαλή τα τελευταία χρόνια, θεωρείται πως οι βασικές διαρθρωτικές τάσεις δεν έχουν αλλάξει σημαντικά. Η εμπειρία δείχνει ότι βραχυπρόθεσμα οι περίοδοι γρήγορης μεγέθυνσης (1995, 1996, 2000 και από 2004 έως 2007) εναλλάσσονται με περιόδους αργής μεγέθυνσης (2001 έως 2003, 2008, 2009). Έτσι, οι διεθνείς αφίξεις αναμένεται να φτάσουν τα 1,6 δισεκατ. ως το 2020, από τις οποίες 1,2 δισεκατ. θα είναι ενδοπεριφερειακές και 0,4 θα αφορούν ταξιδιώτες μεγάλων αποστάσεων. Τέλος, οι συνολικές τουριστικές αφίξεις κατά περιφέρεια δείχνουν ότι, μέχρι το 2020, οι 3 κορυφαίες περιοχές υποδοχής θα είναι η Ευρώπη (717 εκατ. τουρίστες), η Ανατολική Ασία (397 εκατ.) και η Αμερική (282 εκατ.) (UNWTO, 2011).

Διάγραμμα 6. Πρόβλεψη εξέλιξης παγκόσμιου τουρισμού (Πηγή: Tourism 2020 Vision, UNWTO, 2011)

1.1.2. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός με την σημερινή του έκταση αποτελεί πια φαινόμενο, ο σύγχρονος

άνθρωπος έκανε πλέον την πρόσκαιρη μετακίνηση του από την μόνιμη κατοικία σε άλλους τόπους της χώρας του ή άλλης χώρας, ανάγκη του (Ανδριώτης, 2003).

Όπως σε κάθε μεγάλη εκδήλωση κοινωνικού φαινομένου ξεπηδούν καινούργια επαγγέλματα για την ικανοποίηση των αναγκών που δημιουργούνται και το κέρδος, έτσι και εξαιτίας της ανάπτυξης του τουρισμού δημιουργηθήκαν επαγγέλματα, που αυξάνονται διαρκώς σε ειδικότητες και απασχόληση. Παράλληλα τα κράτη αναγκαστήκαν να συστήσουν ειδικές δημόσιες υπηρεσίες για να προστατεύσουν, να διευκολύνουν τους τουρίστες αλλά και για να οργανώνουν την τουριστική κίνηση, έτσι ώστε να είναι πιο ωφέλιμη για την χώρα.

Για να επιτευχθεί μια σωστή ανάπτυξη του τουρισμού, πέρα από τις αποφάσεις των διαφόρων αρμόδιων κέντρων, απαραίτητο στοιχείο είναι τα άτομα, που εργάζονται άμεσα ή έμμεσα στην τουριστική αγορά να έχουν αναπτυγμένη την τουριστική συνείδηση. Με τον όρο τουριστική συνείδηση εννοείται το σύνολο των εργασιών που συμβάλλουν στην καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των τουριστών, τη διευκόλυνσή τους και τη δημιουργία σ' αυτούς ευχάριστης εντύπωσης κατά την πρόσκαιρη παραμονή τους στον επισκεπτόμενο τόπο. Η ύπαρξη της τουριστικής συνείδησης αποτελεί βασικό προσόν του λαού της χώρας υποδοχής τουριστών και η απόκτησή της απαιτεί σωστή παιδεία.

1.1.3. ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η δυναμική πορεία του τουρισμού οδήγησε στη διαμόρφωση των παραμέτρων της τουριστικής ανάπτυξης οι οποίοι είναι:

α. Χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης. Η τουριστική ζήτηση επηρεάζει άμεσα την πορεία της τουριστικής ανάπτυξης και σε αυτήν οφείλεται η τάση ανάπτυξης περιοχών με βάση τα χαρακτηριστικά τους (π.χ. περιοχές με ήλιο και θάλασσα, περιοχές με χειμερινά σπορ, περιοχές με πολιτιστικό τουρισμό).

β. Τουριστικοί πόροι της χώρας ή της περιοχής. Η ύπαρξη σημαντικών τουριστικών πόρων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα και συγκριτικό πλεονέκτημα για τις χώρες ή τις περιοχές που επιδιώκουν να αναπτυχθούν τουριστικά. Στους τουριστικούς πόρους, εκτός από τους φυσικούς (κλίμα, φυσικό περιβάλλον) και τους πολιτιστικούς, περιλαμβάνονται οι υποδομές και υπηρεσίες που άμεσα ή έμμεσα συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη (ξενοδοχεία, πρακτορεία, μεταφορικά και επικοινωνιακά δίκτυα κ.λπ.).

γ. Φορείς και οργανισμοί στην διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης.

Σημαντική είναι η εμπλοκή πολλών φορέων και οργανισμών οι οποίοι ασχολούνται σε διεθνές, εθνικό, και τοπικό επίπεδο με την πολιτική, την ερευνά, τον προγραμματισμό και την διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και κοινωνικό - επαγγελματικών ομάδων που για διαφορετικούς λόγους σχετίζονται με τον τουρισμό όπως, επαγγελματιών και επιχειρηματιών.

1.1.4. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι θέμα που απασχόλησε τον άνθρωπο από πολύ παλιά, όμως το ζήτημα αυτό ήρθε στο προσκήνιο με τον πιο άμεσο και επιτακτικό τρόπο, όταν η υποβάθμιση του περιβάλλοντος άρχισε να απειλεί την υγεία και την παραγωγική ζωή του ανθρώπου. Ουσιαστικός υπεύθυνος είναι ο τρόπος με τον οποίο επιδιώχθηκε η ανάπτυξη, αφού οι αναπτυξιακές στρατηγικές που έχουν ακολουθηθεί επιδιώκουν σχεδόν αποκλειστικά τη μεγέθυνση της παραγωγής και της κατανάλωσης μέσα από εκμεταλλευτικές σχέσεις με τη φύση, αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον.

Όμως αν η αναπτυξιακή προσπάθεια αποβλέπει στη βελτίωση του ανθρώπινου βίου με την αναβάθμιση των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών – πολιτισμικών χαρακτηριστικών της κοινωνίας, τότε θα πρέπει να στοχεύει και στην ανάληψη όλων εκείνων των πρωτοβουλιών για την αναβάθμιση και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και την αποφυγή όλων εκείνων των πράξεων που το υποβαθμίζουν (Ρέππας, 2002). Έτσι η λέξη «αιφορία» αναφέρεται όλο και συχνότερα από ειδικούς επιστήμονες που ασχολούνται με την μελέτη της φύσης αλλά και από δημοσιογράφους, οικονομολόγους, πολιτικούς κ.λπ. Ο όρος αιφορία εμφανίζεται για πρώτη φορά στην γερμανόφωνη δασική βιβλιογραφία στις αρχές του 18^{ου} αιώνα (οικονομική δασοκομία) (Ανδριώτης, 2008). Ως δασικός ορός καθιερώθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα από τους Hurting, Karstrofer και είχε την έννοια της επιδίωξης μιας μέγιστης προσφοράς υλικών και μη υλικών αγαθών από το δάσος, στα Ελληνικά αποδόθηκε ο ορός αιφορία ή αιφορική κάρπωση. Με την πάροδο του χρόνου η λέξη αιφορία απέκτησε την έννοια της λέξης – κλειδί με την αναδιατύπωση της αιφορικής αρχής, κατά την οποία δεν σημαίνει μονό την διαρκή, σταθερή και σύμμετρη παραγωγή αγαθών, υπηρεσιών και επιδράσεων αλλά κυρίως την διατήρηση του δάσους ως ενός, λειτουργικού συστήματος. Έτσι η αιφορία

μετατρέπεται σε αρχή διαχείρισης και βρίσκει εφαρμογή όχι μόνο στα δασικά οικοσυστήματα, αλλά και σε όλα τα φυσικά οικοσυστήματα και τους ανανεώσιμους φυσικούς πόρους (Ανδριώτης, 2008), ενώ παράλληλα βρίσκει χρήση στην Οικονομία (αειφορική ανάπτυξη, αειφορική χρήση) αλλά και στην Πολιτική (αειφόρος σχεδιασμός κ.λπ.).

Αειφορία ή βιώσιμη ανάπτυξη είναι:

1. Η ανάπτυξη που επιδιώκει παράλληλα την επίτευξη και μεγιστοποίηση των βιολογικών στόχων (γενετική ποικιλότητα, βιολογική παραγωγικότητα), των οικονομικών στόχων (εκπλήρωση βασικών αναγκών, ισότητα, αύξηση ωφέλιμων αγαθών και υπηρεσιών) και των κοινωνικών στόχων (πολιτιστική διαφοροποίηση, κοινωνική δικαιοσύνη, συμμετοχή) (Barbier, 1987).
2. Η σχέση μεταξύ δυναμικών, ανθρωπίνων, οικονομικών συστημάτων και ακόμη πιο δυναμικών αλλά συνήθως με μικρότερους ρυθμούς μεταβαλλόμενων οικολογικών συστημάτων κατά την οποία α) η ανθρώπινη ζωή μπορεί να συνεχιστεί επ' άπειρον, β) τα άτομα μπορούν να ευδοκιμούν, γ) οι άνθρωποι πολιτισμοί να αναπτύσσονται κατά τέτοιο τρόπο που οι επιπτώσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες παραμένουν εντός ορίων, έτσι ώστε να μην καταστρέφουν την ποικιλία, την πολυπλοκότητα και τη λειτουργία των οικολογικών συστημάτων που στηρίζουν τη ζωή (Costanza, Daly and Bartholomew, 1991).
3. Η οικονομική εκείνη κατάσταση όπου οι απαιτήσεις από το περιβάλλον που τίθενται από τους ανθρώπους και το εμπόριο μπορεί να ικανοποιηθούν χωρίς να μειώνεται η ικανότητα του περιβάλλοντος να παρέχει την ίδια ικανοποίηση και στις μελλοντικές γενιές. (Hawken, 1994).

Γενικότερα, ως βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται «Η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες» (WCED, 1987).

1.1.4.1. ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο τουρισμός προωθήθηκε ως μία καθαρή και άκακη οικονομική δραστηριότητα. Όμως, «οι φυσικές επιπτώσεις της μόλυνσης και της ρύπανσης, η πληθυσμιακή υπερσυγκέντρωση, η υπέρογκη δόμηση, οι κοινωνικές επιπτώσεις των μαζικών επισκεπτών σε κουλτούρες και τοπικές κοινότητες, οδήγησε σε αμφισβήτηση του

τουρισμού» (Andriotis, 2000) στο σημείο να θεωρείται ως «απειλή της βιωσιμότητας» σε πολλές περιοχές (Butler, 1992, Long, 1993, Burns & Holden, 1995). Λόγω των κοινωνικών, οικολογικών και πολιτισμικών επιπτώσεων της ανάπτυξης του τουρισμού, εμφανίστηκε η ανάγκη για μια καινούρια αντίληψη στην τουριστική πολιτική. Ο τουρισμός πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μέρος ενός σύνθετου εθνικού τοπικού συστήματος με διασυνδέσεις με την εθνική οικονομία και παραγωγή, τη λειτουργία των φυσικών οικοσυστημάτων, την προστασία των φυσικών και πολιτισμικών πόρων, το σεβασμό στα ήθη και έθιμα των τοπικών κοινωνιών.

Ο Butler (1996) έδωσε τον εξής ορισμό για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη «Ο τουρισμός που αναπτύσσεται και διατηρείται σε μία περιοχή (κοινωνία, περιβάλλον) με τέτοιο τρόπο και με τέτοια κλίμακα που παραμένει βιώσιμος για μια μη καθορισμένη περίοδο και δε διαβρώνει ή αλλάζει το περιβάλλον (ανθρωπογενές και φυσικό), αλλά υφίσταται σε τέτοιο βαθμό που δεν απαγορεύει την επιτυχή ανάπτυξη και ευημερία άλλων δραστηριοτήτων και διαδικασιών».

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ορίζει ως βιώσιμη τη μορφή τουριστικής ανάπτυξης η οποία «οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να καλυφθούν οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες, ενώ παράλληλα διατηρείται η πολιτιστική αξιοπρέπεια, οι ουσιαστικές οικολογικές διαδικασίες, η βιοποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής»

Με τον όρο «βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη» περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001) συνάμα είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις μορφές τουρισμού και σε όλες τις περιοχές προορισμού, συμπεριλαμβανομένου του μαζικού και όλων των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη απαιτεί σημαντικές πολιτικές αποφάσεις που θα βοηθήσουν στην ενεργό συμμετοχή όλων των φορέων και την συνειδητή συμμετοχή όλης της τοπικής κοινωνίας. Η απόκτηση και διατήρηση του αειφόρου τουρισμού είναι μία συνεχής διαδικασία που απαιτεί συνεχή παρακολούθηση των καταστάσεων, προτείνοντας τα απαραίτητα προληπτικά ή διορθωτικά μέτρα όπου αυτό επιβάλλεται. Οι υπεύθυνοι σχεδιασμού και διοίκησης εάν θέλουν να επιτύχουν βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη πρέπει να είναι ικανοί να θέσουν διαφορετικά πλαίσια και όρια για κάθε

προορισμό (De Boer, 1993). Επιπρόσθετα οι τοπικές κοινωνίες πρέπει να αποφασίσουν για τον αριθμό των επισκεπτών που μπορεί ο προορισμός να προσελκύσει χωρίς να δημιουργεί προβλήματα στη ζωή της κοινότητας τον πολιτισμό και το περιβάλλον (Andriotis, 2000). Γι αυτούς τους λόγους η βιώσιμη ανάπτυξη θεωρεί ότι η εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας στην αναπτυξιακή διαδικασία καθίσταται αναγκαία (Godfrey, 1993), ενώ είναι απαραίτητο να ικανοποιεί τους επισκέπτες και να προσφέρει ενδιαφέρουσες εμπειρίες σε αυτούς με τέτοιο τρόπο ώστε να τους ευαισθητοποιεί για την αειφορία και την υποστήριξη καλών πρακτικών για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον.

1.1.4.2. ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι βασικές αρχές για την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, πηγάζουν από τις γενικότερες αρχές βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτές διατυπώθηκαν στην παγκόσμια συνδιάσκεψη για το περιβάλλον και την ανάπτυξη στο Ρίο της Βραζιλίας το 1992. Όμως οι γενικές αρχές για την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού διατυπώθηκαν με τη μορφή **Χάρτας** στο παγκόσμιο συνέδριο στο Λανθαρότε της Ισπανίας το 1995, από τους W.T.O., UNESCO και UNEP. Σύμφωνα με την εν λόγω Χάρτα:

1. Βιωσιμότητα στην τουριστική ανάπτυξη σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι φιλική προς το περιβάλλον στο παρόν και στο μέλλον καθώς και οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά δίκαιη για τις τοπικές κοινωνίες.
2. Ο τουρισμός θα πρέπει να μεριμνά για τις επιπτώσεις του, στην πολιτισμική κληρονομιά και την παράδοση της τοπικής κοινωνίας.
3. Ο τουρισμός θα πρέπει να εναρμονίζεται με το φυσικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον.
4. Η ενεργή συμμετοχή του τουρισμού στην βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει κοινές δράσεις και συμμετοχή σε αυτές όλων των φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και αποτελεσματικούς μηχανισμούς συντονισμού σε όλα τα επίπεδα. Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος απαιτεί συνεργασία για πολιτισμικές, τεχνολογικές και επαγγελματικές – οργανωτικές καινοτομίες, στην ανάπτυξη σχεδιασμού και διαχείρισης της ανάπτυξης.
5. Ο τουρισμός θα πρέπει να βασίζεται στη διεύρυνση των ευκαιριών για τις τοπικές κοινωνίες συμβάλλοντας στο μέγιστο στην τοπική οικονομία.

6. Ο τουρισμός θα πρέπει να συμβάλλει αποτελεσματικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και στον κοινωνικό και πολιτισμικό εμπλουτισμό των τουριστικών προορισμών.
7. Πρωτεύοντες στόχοι στην τουριστική ανάπτυξη πρέπει να είναι η διατήρηση του τουριστικού προορισμού και η ικανότητα εξυπηρέτησης των τουριστών στο πλαίσιο της στρατηγικής για την βιώσιμη ανάπτυξη.
8. Όλοι οι αρμόδιοι φορείς με την συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Μη Κυβερνητικών οργανώσεων πρέπει να αναλάβουν δράση έτσι ώστε να συμβάλουν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης.
9. Πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στις ενέργειες που συμβάλλουν στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και στους μηχανισμούς ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους στις επενδύσεις και παρεμβάσεις που αφορούν την τουριστική ανάδειξη.
10. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δίνεται στη διάδοση και ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών για ενέργειες και τεχνολογίες που ενσωματώνουν τον τουρισμό στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.
11. Προσοχή πρέπει να δίνεται στο ρόλο και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις μεταφορές, στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και στη διαχείριση των αποβλήτων.
12. Στην αναζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού πρέπει να δίνεται προτεραιότητα σε όποιες συμβάλλουν σε μια προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.
13. Η πολιτική βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης απαιτεί την υποστήριξη και προώθηση συστημάτων διαχείρισης τουρισμού τα οποία είναι φιλικά προς το περιβάλλον.
14. Η ευαισθητοποίηση όλων είναι σημαντική για την εφαρμογή όλων των παραπάνω στόχων και αρχών

1.1.5. Η ΧΑΡΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η προστασία και προώθηση της πολιτισμικής κληρονομιάς συνιστούν κομβικής σημασίας παράγοντες για τη χάραξη της πολιτισμικής πολιτικής πολλών χωρών. Η εξασφάλιση της ακεραιότητας, της αυθεντικότητας και της βιωσιμότητας των μνημείων αποτελεί βασική προτεραιότητα των φορέων προστασίας της κληρονομιάς

σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το 1976 η Διεθνής Οργάνωση για την Προστασία Μνημείων και Τόπων (ICOMOS, International Council on Monuments and Sites) πρότεινε τη Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού στο πλαίσιο του Διεθνούς Σεμιναρίου για το Σύγχρονο Τουρισμό και Ουμανισμό που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες. Το κείμενο της νέας Χάρτας επικυρώθηκε στη Γενική Συνέλευση της Οργάνωσης στο Μεξικό το 1999 (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2009).

Οι αρχές της Χάρτας για τον Πολιτιστικό Τουρισμό είναι:

Αρχή 1^η - Εφόσον ο εσωτερικός και διεθνής τουρισμός βρίσκονται μεταξύ των κύριων φορέων πολιτιστικών ανταλλαγών, η διατήρηση θα πρέπει να παρέχει, στα μέλη της τοπικής κοινότητας αλλά και στους επισκέπτες, ευκαιρίες, που αποτελούν αντικείμενο υπεύθυνης και αποτελεσματικής διαχείρισης, για μια άμεση γνωριμία και κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτισμού της κοινότητας αυτής.

Αρχή 2^η - Η σχέση μεταξύ των Πολιτιστικών Τόπων και Τουρισμού είναι δυναμική και μπορεί να εμπεριέχει συγκρουόμενες αξίες. Η διαχείριση της σχέσης αυτής θα πρέπει εξασφαλίζει την βιωσιμότητα τους για τις παρούσες και μέλλουσες γενιές.

Αρχή 3^η - Η Διατήρηση και ο Τουριστικός Σχεδιασμός για Πολιτιστικούς Τόπους θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η Εμπειρία του επισκέπτη θα είναι αξιόλογη, πλούσια σε περιεχόμενο και ευχάριστη.

Αρχή 4^η - Οι τοπικές κοινότητες και ο εντόπιος πληθυσμός πρέπει να συμμετέχουν στο σχεδιασμό της διατήρησης και του τουρισμού.

Αρχή 5^η - Δραστηριότητες σχετικές με τον τουρισμό και τη διατήρηση πρέπει να προσφέρουν οφέλη στην τοπική κοινότητα.

Αρχή 6^η - Τα προγράμματα προβολής του τουρισμού οφείλουν να προστατεύουν και να προάγουν τα χαρακτηριστικά της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι στόχοι της Χάρτας για τον Πολιτιστικό Τουρισμό συνίστανται:

- Να διευκολύνει και να ενθαρρύνει τους εμπλεκόμενους στη διατήρηση και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στο να καταστήσουν τη σημασία της προσιτή στα μέλη της τοπικής κοινότητας και τους επισκέπτες.
- Να διευκολύνει και να ενθαρρύνει τους μετέχοντες σε τουριστικές δραστηριότητες να προβάλλουν και να διαχειρίζονται τον τουρισμό με τρόπο που να σέβεται και να προάγει τον πολιτισμό και τις ζωντανές παραδόσεις των τοπικών κοινοτήτων.
- Να διευκολύνει και να ενθαρρύνει τον διάλογο, μεταξύ των συμφερόντων της πλευράς της διατήρησης και των παραγόντων της τουριστικής βιομηχανίας,

σχετικά με τη σημασία και την εύθραυστη φύση των τόπων με πολιτιστική κληρονομιά, των συλλογών και των ζωντανών παραδόσεων, συμπεριλαμβανομένης και της ανάγκης επίτευξης ενός βιώσιμου μέλλοντος για τα στοιχεία αυτά.

- Να ενθαρρύνει τις διαδικασίες αυτές διατυπώνοντας προγράμματα και πολιτικές προκειμένου να αναπτυχθούν λεπτομερείς και μετρίσιμοι στόχοι και στρατηγικές που συνδέονται με την προβολή και την ερμηνεία των τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς και πολιτιστικών δραστηριοτήτων και συναφείς στο πλαίσιο της διαφύλαξης και διατήρησής τους.
- Να υποστηρίζει ευρύτερες πρωτοβουλίες του ICOMOS, άλλων διεθνών οργανισμών και της τουριστικής βιομηχανίας προκειμένου να εξασφαλιστεί η ακεραιότητα κατά τη διαχείριση και διατήρησή της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Να ενθαρρύνει την εμπλοκή όλων όσων έχουν άμεσα ή κατά καιρούς συγκρουόμενα συμφέροντα, αρμοδιότητες και υποχρεώσεις, σε συνεργασίες για την επίτευξη των στόχων τους.
- Να ενθαρρύνει τα ενδιαφερόμενα μέρη να διατυπώνουν λεπτομερείς οδηγίες, ώστε να διευκολύνεται η εφαρμογή των Αρχών στις ειδικές, κατά περίπτωση, συνθήκες ή τις ανάγκες των συγκεκριμένων οργανισμών και κοινοτήτων.

1.1.6. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Ελλάδα είναι ένας από τους πιο διάσημους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακός προορισμός διακοπών και ως εκ τούτου δεν ανήκει στην ομάδα των Νέων Τουριστικών Κρατών. Παλιότερες μελέτες καταδεικνύουν ότι ο τουρισμός συνεισφέρει περισσότερο από 10% στο Α.Ε.Π. (Spertou & Pappas, 2004) ενώ αυτή η συνεισφορά φτάνει στο 18% του Α.Ε.Π., αν ληφθούν υπόψη οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του στο σύνολο της οικονομίας (Ανδρεάδης, 2005).

Στο πρόσφατο Σχέδιο Κατευθύνσεων Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής στον Τομέα του Τουρισμού 2014-2020, που συντάχθηκε και επικαιροποιήθηκε το 2013 από την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Εφαρμογής του Υπουργείου Τουρισμού καταγράφονται τα παρακάτω στοιχεία. «Ο Τουρισμός αντιπροσωπεύει περίπου το 16% της Ελληνικής οικονομίας, συνυπολογίζοντας την άμεση (8%) και έμμεση (8%) συνεισφορά του στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία σε ετήσια βάση. Ο τομέας

έχει αυξηθεί εδώ και μια δεκαετία, αλλά το 70% αυτής της αύξησης τροφοδοτείται από την εγχώρια ζήτηση. Σύμφωνα με άλλη εκτίμηση, η συνολική συνεισφορά του τουρισμού ανέρχεται στο 15,8% του ΑΕΠ της Χώρας (25,4% η Μάλτα, 18,2% η Κύπρος και 9,9% η Τουρκία, 2010), ενώ η άμεση συνεισφορά του Τομέα ανέρχεται σε 5,64 % του ΑΕΠ (13,0% η Μάλτα, 6,0% η Κύπρος και 4,0% η Τουρκία).

Το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης της χώρας μας, παρά τις συνεχείς παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού, παραμένει παραδοσιακό και στρεβλό. Η Ελλάδα, συνεισφέρει στο σύνολο των αφίξεων στην Ε.Ε. κατά 2,36%-2,61%, ήτοι σε ποσοστά μικρότερα από εκείνα της Ολλανδίας (2,96%-3,09%), της Αυστρίας (3,87%-4,05%), ενώ βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με τη Σουηδία (2,50%-2,59%). Με βάση το «μοντέλο τουρισμού διακοπών» που έχει εγκαθιδρυθεί στη χώρα, πάνω από το 50% των αφίξεων αυτών περιορίζεται στο 3^ο τρίμηνο του έτους. Η απάντηση σε αυτή την παραδοσιακή προσέγγιση της τουριστικής ανάπτυξης συνδέεται με την αναδιάρθρωση του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης της χώρας με νέες μορφές και υπηρεσίες εκτός του τουρισμού διακοπών (π.χ. συνεδριακός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, ιαματικός τουρισμός, αστικός τουρισμός και city break, κ.λπ.), αλλά και αναβαθμισμένες υπηρεσίες στο πλαίσιο του τουρισμού διακοπών, όπως ο θαλάσσιος τουρισμός σε συνδυασμό με υποδομές Μαρίνων 3^{ης} και 4^{ης} γενεάς, οι κρουαζιέρες, ο αγροτουρισμός, ο καταδυτικός τουρισμός κ.α.

Η συνολική συνεισφορά του τουρισμού στην απασχόληση ανέρχεται σε 18,4% (26,1% η Μάλτα, 19,6% η Κύπρος και 8,1% η Τουρκία), ενώ η άμεση συνεισφορά του τομέα στην απασχόληση ανέρχεται σε 8,0% (14,0% η Μάλτα, 6,9% η Κύπρος και 2,2% η Τουρκία). Η συνεισφορά του τουρισμού στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας είναι σε υψηλότερα επίπεδα και από χώρες όπως η Γαλλία (4,5%), η Ιταλία (3,7%) και η Ισπανία (2,43%). Η συνεισφορά αυτή αναδεικνύει την υψηλή παραγωγικότητα του τουρισμού, ιδιαίτερα συγκρινόμενη με ανταγωνίστριες χώρες, με ταυτόχρονη όμως εξάρτηση της απασχόλησης από συγκεκριμένους κλάδους και εξάρτηση του ίδιου του τομέα από συγκεκριμένες «παραδοσιακές» αγορές επισκεπτών. Σημειώνεται ότι διεθνώς ο κλάδος του τουρισμού ορίζεται σαν «Τουρισμός και συνοδευτικές υπηρεσίες μεταφορών» (Travel & Tourism). Οποσδήποτε, παρά τη μεγάλη σημασία του τουρισμού για την οικονομία της χώρας, ο δείκτης «τουριστική ένταση» (επισκέπτες ανά 1.000 μόνιμους κατοίκους) δεν είναι εξαιρετικά υψηλός.

Ο τουρισμός αναδεικνύεται σαν «ατμομηχανή» της οικονομίας, με ισχυρές διακλαδικές επιδράσεις και με σημαντικά περιθώρια βελτίωσης και ανάπτυξης. Πρόσφατη μελέτη του Παγκοσμίου Συμβουλίου Τουρισμού (WTTC) εκτιμά τις ακόλουθες προοπτικές για τον τομέα, με χρονικό ορίζοντα το 2021 ως εξής:

- Ετήσια αύξηση 2012-2021 της άμεσης συνεισφοράς του τουρισμού στο ΑΕΠ κατά 4% (έναντι 4,8% της Κύπρου, 4,5% της Μάλτας και 4,2% της Τουρκίας),
- Ετήσια αύξηση της συνολικής συνεισφοράς του τουρισμού στο ΑΕΠ κατά 4% (έναντι 4,5% της Κύπρου, 4,3% της Μάλτας και 4,3% της Τουρκίας),
- Ετήσια αύξηση 2012-2021 της άμεσης συνεισφοράς του τουρισμού στην Απασχόληση κατά 1,9% (2,7% η Τουρκία, 2,7% η Μάλτα και 2,3% η Κύπρος).
- Ετήσια αύξηση της συνολικής συνεισφοράς του τουρισμού στην συνολική απασχόληση κατά 2,1% (2,0% η Μάλτα, 1,8% η Κύπρος και 1,7% η Τουρκία).

Προκύπτει ότι κατά την επόμενη 10ετία, ο τουρισμός μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην ανάταξη της Ελληνικής Οικονομίας, με συγκεκριμένες πολλαπλασιαστικές επιδόσεις σε περιφερειακή κλίμακα και ιδίως στην απασχόληση, η οποία λόγω της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, πλήττεται ιδιαίτερα».

Μη μητροπολιτικές περιοχές της χώρας έχουν ήδη επωφεληθεί από αυτή την ανάπτυξη (Gibson, 1993), αφού ο τουρισμός αποτέλεσε για την Ελλάδα ένα σημαντικό συστατικό στην οικονομία της επαρχίας, ενώ η ανάπτυξη αυτών των περιοχών ουσιαστικά τις μετέβαλε στις οικονομικά ισχυρές περιφέρειες της χώρας (π.χ. Κρήτη, Κέρκυρα, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα)

Συγκρινόμενος σε παγκόσμιο επίπεδο, ο Ελληνικός τουρισμός καταγράφει εντυπωσιακές επιδόσεις, οι επιδόσεις αυτές, γίνονται πιο εντυπωσιακές αν γίνει αναγωγή σε σχέση με το μέγεθος της Ελλάδας, ενώ παράλληλα καταδεικνύουν την ύπαρξη ενός εξαιρετικά ελκυστικού πρωτογενούς τουριστικού προϊόντος.

Ο τουρισμός δεν είναι ξεκομμένη και αυτόνομη οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα αλλά αποτελεί, μαζί με τους άλλους τομείς, ένα ενιαίο παραγωγικό σύμπλεγμα και πρέπει να διαχειριστεί ως η κινητήρια δύναμη της ελληνικής οικονομίας. Αποτελώντας κυρίαρχη δραστηριότητα, έχει αξιόλογες πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στους άλλους τομείς της οικονομίας και συμβάλλει στη συνολική οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας. (Σκουλάς, 2008).

Ο τουρισμός στην Ελλάδα από τον τρόπο οργάνωσης και διακίνησης χαρακτηρίζεται ως μαζικός, οργανωμένος και παραθεριστικός. Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός των

παραδοσιακών τουριστικών προορισμών και η είσοδος νέων, σε συνδυασμό με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές τουριστικές και ιδιαίτερα ξενοδοχειακές επιχειρήσεις καθιστούν απαραίτητη την ανάγκη της Εθνικής τουριστικής στρατηγικής πολιτικής και σχεδιασμό με έμφαση στην ποιότητα του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος, την αναβάθμιση των υποδομών και την αρτιότερη εκπαίδευση και κατάρτιση του εργατικού δυναμικού. Εδώ και μερικά χρόνια η Ελληνική τουριστική πολιτική φαίνεται να ασπάζεται την πολιτική για έναν ενσωματωμένο - εναλλακτικό τουρισμό όπου το κύριο βάρος επικεντρώνεται στην κοινωνία, τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον.

1.1.6.1. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ενδεικτικά θα αναφερθούν κάποια από τα σπουδαιότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Ελληνικός Τουριστικός Κλάδος: (Μαρκογιαννάκης, 2011)

- Το μεγαλύτερο τμήμα της Ελληνικής τουριστικής προσφοράς είναι στραμμένο στην εξυπηρέτηση της ζήτησης του πακέτου « Ήλιος – Θάλασσα ». Έτσι υπάρχει κίνδυνος εύκολης υποκατάστασης από άλλες χώρες με ελκυστικότερες τιμές.
- Η διαρκής βελτίωση της ποιότητας απαιτεί μακροχρόνια προσπάθεια και πόρους.
- Εξάρτηση από Ευρωπαίους τουρίστες και μη αναζήτηση σε νέων αγορών.
- Άνιση ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών και ανωδομών ανάμεσα στις περιφέρειες της Ελλάδος.
- Διάρθρωση τουριστικής ζήτησης με λίγους τουριστικούς οργανισμούς οργάνωσης προγραμμάτων διακοπών (tour–operators), με αποτέλεσμα τις ισχυρές πιέσεις των τελευταίων για χαμηλές τιμές.
- Μικρού μεγέθους και ενδιάμεσης ή χαμηλής ποιότητας ξενοδοχειακές μονάδες με αποτέλεσμα την αδυναμία διαπραγματευτικής δύναμης με τους ισχυρούς τουριστικούς οργανισμούς οργάνωσης προγραμμάτων διακοπών.
- Δυσκολία προσαρμογής των ξενοδοχειακών τουριστικών επιχειρήσεων στα νέα τεχνολογικά δεδομένα.
- Υψηλός βαθμός εποχικότητας που επιδρά στο κόστος και στην ποιότητα του τουριστικού προϊόντος
- Δεν έχει αξιοποιηθεί στο βαθμό που θα μπορούσε το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για το μοναδικό φυσικό και πολιτιστικό πλούτο που διαθέτει η χώρα μας.
- Η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού είναι ευκαιριακή.

- Ανεπαρκείς συγκοινωνιακές διασυνδέσεις (πλοία και αεροπλάνα).
- Ελλείψεις σε βασικές υποδομές (νερού, διαχείριση στερεών αποβλήτων και λυμάτων, μη ολοκληρωμένα συγκοινωνιακά έργα κ.α.)
- Σημαντικές αποκλίσεις από περιοχή σε περιοχή στην προσβασιμότητα και τις συγκοινωνιακές υποδομές και υπηρεσίες
- Πολύ υψηλές και ασταθείς τιμές του τουριστικού προϊόντος.

1.1.6.2. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σήμερα ο κυριότερος στόχος της τουριστικής πολιτικής στη χώρα μας, είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού κλάδου και της οικονομικής συμβολής του στο εθνικό ισοζύγιο, καθώς και η ισόρροπη ανάπτυξή του, στα πλαίσια και των άλλων κλάδων της οικονομίας. Ο στρατηγικός αυτός στόχος «επιβάλλει» τον τουρισμό ως έναν από τους βασικούς αναπτυξιακούς μοχλούς της Εθνικής οικονομίας. Κύριοι στόχοι είναι η περιφερειακή ανακατανομή της τουριστικής προσφοράς, η προσέλκυση επενδύσεων, η ανάδειξη της σημασίας του τουρισμού για την απασχόληση και την περιφερειακή ανάπτυξη, η άμβλυση της εποχικότητας της ζήτησης, η αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών, η προστασία, η προβολή και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Για την εκπλήρωση των ανωτέρω στόχων καταρτίστηκε μακροχρόνιο σχέδιο δράσης, με σαφείς στόχους για την τουριστική οικονομία. Το σχέδιο του Υπουργείου Τουρισμού για την περίοδο 2014-20 επικεντρώνεται στους στρατηγικούς στόχους:

1. Αλλαγή του παραδοσιακού μοντέλου «ήλιος - θάλασσα» με παράλληλη χρονική διεύρυνση της τουριστικής περιόδου και αύξηση του ποσοστού τουριστών υψηλού εισοδήματος.
2. Εμπλουτισμός του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος και ανάδειξη νέων και ειδικών μορφών τουρισμού.
3. Αναβάθμιση και τουριστική αξιοποίηση χώρων αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος καθώς και ταυτόχρονη ανάδειξη και αξιοποίηση των περιβαλλοντικών πόρων.
4. Διαμόρφωση φιλικού επενδυτικού περιβάλλοντος.
5. Υλοποίηση των στρατηγικής σημασίας για τον τουρισμό, έργων υποδομής, των δικτύων και εδαφικά ολοκληρωμένων συνόλων που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα του τομέα σε περιφερειακή και τοπική κλίμακα.

6. Ανάδειξη του ανθρώπινου δυναμικού σε κύριο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της χώρας στον τομέα, μέσα από τη στοχευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση των απασχολούμενων, των επιχειρηματιών και επιτηδευματιών, με τομεακή και χωρική εξειδίκευση.
7. Βελτίωση του υφιστάμενου τουριστικού δυναμικού μέσω παρεμβάσεων για απόσυρση παλαιών και εκσυγχρονισμό υφιστάμενων τουριστικών καταλυμάτων. Παράλληλα, προώθηση όλων των θεσμικών δράσεων και επενδυτικών παρεμβάσεων που θα οδηγήσουν σε πλήρη αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε) ως βασικό εργαλείο της διοίκησης και των επιχειρήσεων.
8. Προώθηση των συνεργιών των τουριστικών επιχειρήσεων, τόσο σε κλαδικό επίπεδο όσο και μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων, και δημιουργία ολοκληρωμένων τουριστικών δικτύων με βάση τη ζήτηση και τους τουριστικούς προορισμούς.

1.1.6.3. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μέχρι το 1950 ο πολιτιστικός τουρισμός στην Ελλάδα αποτελούσε την κύρια τουριστική δραστηριότητα στα πλαίσια της οποίας ο πολιτιστικός τουρίστας μπορούσε να αναπτύξει παράλληλες τουριστικές δραστηριότητες άλλων μορφών τουρισμού. Σήμερα, συμβαίνει το αντίθετο, η τουριστική - πολιτιστική δραστηριότητα είναι συνήθως δευτερεύουσα και αναπτύσσεται στα πλαίσια των κύριων δραστηριοτήτων, όπως του παράκτιου τουρισμού. (Σφακιανάκης, 2000)

Η Ελλάδα έχει πολύ μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που αποτελεί το μεγαλύτερο συγκριτικό της πλεονέκτημα έναντι των άλλων χωρών και αν την εκμεταλλευθεί κατάλληλα θα προσελκύσει ένα μεγάλο μέρος της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αποτελούν βασικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας της χώρας μας. Πολλά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες κ.λπ. Τα ιστορικά κέντρα των ελληνικών πόλεων αναζωογονούνται με ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων αποτελώντας ελκυστικούς τόπους. Η Ελλάδα διαθέτει επίσης, ένα πλήθος από αρχαία μνημεία, συναρπαστικά μουσεία και θεματικούς αρχαιολογικούς χώρους προσφέροντας την ευκαιρία για μια ιστορική

περιπλάνηση στους αιώνες, την πιθανότητα για μια νοερή αναδρομή στο μύθο, την ιστορία και την κουλτούρα από τους κλασικούς χρόνους έως και σήμερα. Πολλά τουριστικά γραφεία διοργανώνουν περιηγήσεις με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, επισκέψεις σε χώρους ανασκαφών και συναντήσεις με κατοίκους για συμμετοχή των επισκεπτών σε κοινές πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Όμως, το τουριστικό προϊόν «πολιτισμός» στην Ελλάδα δεν είναι σε καλή κατάσταση. Παρόλο που η πρώτη ύλη υπάρχει, αρχαία και σύγχρονη, δεν υπάρχει η προστιθέμενη αξία. Η ενημέρωση για τα πολιτιστικά γεγονότα καθώς και η προβολή των μνημείων είναι ελλιπής, ενώ οι υποδομές και η σήμανση στους χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος είναι από κακή έως ανύπαρκτη. Επιπλέον, το φαινόμενο των κλειστών, για διάφορους λόγους, αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, προφανώς δημιουργεί χειρίστες εντυπώσεις στους επισκέπτες (Κουτσοβασίλης, 2011).

1.1.7. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Πολιτικές σχετιζόμενες με θέματα Πολιτιστικού Τουρισμού, αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Συμβούλιο της Ευρώπης και την UNESCO (ειδικευμένος οργανισμός του Ο.Η.Ε. με νομική αυτοτέλεια αλλά ταυτόχρονη εξάρτηση από τον Ο.Η.Ε., που δραστηριοποιείται έντονα στον τομέα του πολιτισμού με βασικό στόχο, το σεβασμό της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας - ταυτότητας και την αύξηση των πολιτιστικών ανταλλαγών) και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (W.T.O.). Επίσης, το 10% των Μ.Κ.Ο. του διεθνούς συστήματος ασχολείται με ζητήματα πολιτιστικού τουρισμού όπως το Διεθνές συμβούλιο μουσείων (ICOM), το Διεθνές συμβούλιο μνημείων και χώρων (ICOMOS), το Διεθνές συμβούλιο θεάτρου (ITI), το Διεθνές συμβούλιο μουσικής (CIM), το Διεθνές συμβούλιο επιστημονικών ενώσεων (ICSU) κ.α.

Οι διακυβερνητικοί οργανισμοί και οι Μ.Κ.Ο. ασκούν παρέμβαση σε ζητήματα Πολιτιστικού Τουρισμού μέσω:

- Σύγκλισης διασκέψεων, συνεδρίων, σεμιναρίων για την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας (πολιτιστική διοίκηση, πολιτιστική ανάπτυξη, τουριστική πολιτική, προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς κ.α) και τη διατύπωση βασικών αρχών - κατευθύνσεων.
- Θέσπισης διεθνών συμβάσεων, οι οποίες έχουν νομική - δεσμευτική ισχύ για τα κράτη μέλη που τις επικυρώνουν (Ευρωπαϊκή πολιτιστική σύμβαση του

Συμβουλίου της Ευρώπης, Διεθνής σύμβαση για τα πνευματικά δικαιώματα της UNESCO, Διεθνής σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της UNESCO κ.α.).

- Έκδοσης συστάσεων χωρίς νομική δέσμευση, οι οποίες επηρεάζουν τη χάραξη πολιτικής του Πολιτιστικού Τουρισμού
- Εφαρμογής ειδικών προγραμμάτων (Πρόγραμμα για τη διάσωση των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO, Πρόγραμμα «Πολιτιστικές Διαδρομές» του Συμβουλίου της Ευρώπης, Κοινοτικό πρόγραμμα MEDIA της Ε.Ε. κ.α.).

1.1.7.1. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού

Ο Τουρισμός στην Ελλάδα είναι υπό την ευθύνη του νεοσύστατου ανωτέρω Υπουργείου, το οποίο έχει ως κύρια αποστολή τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής και τον επιτελικό σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης της Χώρας στο πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής. Το έργο αυτό υλοποιείται:

- Με την κατάρτιση βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων προγραμμάτων ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, στήριξη των επενδύσεων, προώθηση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αλλά και συντονισμένης επικοινωνιακής προβολής της εικόνας της Ελλάδας στο εξωτερικό.
- Εισηγείται προς τα αρμόδια κυβερνητικά όργανα τα αναγκαία μέτρα και ενέργειες για την αποτελεσματική λειτουργία του τουριστικού τομέα.
- Παρεμβαίνει για την εναρμόνιση των πολιτικών που επηρεάζουν τον Τουρισμό.
- Ασκεί επιτελικό και συντονιστικό ρόλο σε θέματα Τουρισμού και συνεργάζεται και υποστηρίζει αρχές της Περιφερειακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλους φορείς με αρμοδιότητες στον τομέα του Τουρισμού.

Ειδικότερα, οι αρμοδιότητες του Υπουργείου προβλέπονται βάσει του Ν. 3270/2004 (Φ.Ε.Κ. 187/Α'/2004).

Εποπτευόμενοι Φορείς Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού :

- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

Ο Ε.Ο.Τ. ιδρύθηκε με τον Ν. 1565/1950 (Φ.Ε.Κ. 255/Α'/1950) ο οποίος κυρώθηκε με τον Ν.1624/51 (Φ.Ε.Κ. 7/Α'/1951), αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουρισμού. Πρόκειται για τον κρατικό

φορέα του τουριστικού τομέα με κύρια αποστολή την οργάνωση, ανάπτυξη και προώθηση του τουρισμού στην Ελλάδα με την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων της χώρας, ακολουθώντας δράσεις τουριστικής προβολής της Ελλάδας στο εσωτερικό και το εξωτερικό, εποπτείας και ελέγχου της γενικότερης τουριστικής αγοράς, αλλά και κάθε άλλη δραστηριότητα που κρίνεται απαραίτητη για την υποστήριξη και προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Σύμφωνα με το Ν. 2160/1993 (Φ.Ε.Κ. 118/Α'/1993), ο Ε.Ο.Τ. αποτελεί τον κύριο φορέα εισήγησης της τουριστικής πολιτικής και υλοποίησής της με καθορισμένες αρμοδιότητες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Π.Δ. 343/2001 (Φ.Ε.Κ. 231/Α'/2001) ο Ε.Ο.Τ.:

- Υποβάλλει προτάσεις στην κυβέρνηση για τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής
- Υλοποιεί την τουριστική πολιτική που χαράσσει η κυβέρνηση
- Μελετά και καταρτίζει προγράμματα ειδικής και γενικής τουριστικής ανάπτυξης
- Καταρτίζει και εκτελεί το πρόγραμμα τουριστικής προβολής της χώρας στο εξωτερικό και μεριμνά για την ανάπτυξη της τουριστικής συνείδησης
- Εποπτεύει και ελέγχει τις εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής
- Υποστηρίζει δημόσιες υπηρεσίες, Ο.Τ.Α., Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ. κ.α. σε ενέργειες, οι οποίες αποβλέπουν στην τοπική τουριστική ανάπτυξη
- Καταρτίζει και εγκρίνει προγράμματα προβολής περιοχών της χώρας
- Ασκεί εποπτεία και ποιοτικό έλεγχο στην τουριστική αγορά με στόχο τη βελτίωση του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος
- Αναλαμβάνει κάθε άλλη δραστηριότητα ή ενέργεια, η οποία αποβλέπει στην ανάπτυξη και προώθηση του τουρισμού.

Η αποστολή του Ε.Ο.Τ. είναι να ενισχύσει την αξία του Ελληνικού Τουρισμού, σε συνεργασία με την τουριστική βιομηχανία και όλους τους εμπλεκόμενους φορείς με στόχο την αύξηση του εισερχόμενου τουρισμού και ταυτόχρονα τουριστικών εσόδων.

➤ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος λειτουργεί από το 1935 ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Είναι νομοθετημένος σύμβουλος της Πολιτείας σε θέματα τουρισμού έχει εκ του νόμου ως μέλη όλα τα ξενοδοχειακά καταλύματα και τις οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις της χώρας. Διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο αιρετών αντιπροσώπων των ξενοδοχείων και των οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων όλης της χώρας και εκπροσώπων του κράτους. Είναι

μέλος της Συνομοσπονδίας των Εθνικών Ενώσεων Ξενοδοχείας Εστίασης και αναψυχής των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Hotrec). Ο αριθμός των εγγεγραμμένων μελών ανέρχεται σε 10.000 περίπου μονάδες, με τα ξενοδοχεία κλασικού τύπου να αποτελούν την κυριότερη κατηγορία. Στους σκοπούς του Επιμελητηρίου περιλαμβάνονται:

- Η μελέτη, υπόδειξη και εφαρμογή κάθε μέτρου που συντελεί στην ανάπτυξη της ξενοδοχειακής βιομηχανίας της χώρας
- Η συμβουλευτική στήριξη των μελών σε θέματα οικονομικά, νομικά, εργασιακά
- Η εκπόνηση μελετών
- Η παροχή στατιστικών στοιχείων του ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας
- Η έκδοση ενημερωτικών δελτίων
- Εμπειρισταωμένη πληροφόρηση του καταναλωτή των στοιχείων και των υπηρεσιών των ξενοδοχειακών μονάδων και των camping
- Η συμμετοχή σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις
- Η διοργάνωση συνεδρίων ξενοδοχειακού ενδιαφέροντος
- Η συνεργασία του κλάδου με τους άλλους τομείς της Ελληνικής οικονομίας

Υπουργείο Πολιτισμού Παιδείας και Θρησκευμάτων

Αυτό το νεοσύστατο Υπουργείο είναι ο κρατικός φορέας, που όσο αφορά τον Πολιτισμό είναι υπεύθυνος για την προστασία, την διάσωση, την ανάδειξη και την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς επίσης και την προώθηση και ανάπτυξη των τεχνών στην Ελλάδα. Οι κυριότεροι τομείς πολιτιστικής ανάπτυξης πάντως, οι οποίοι συνιστούν σφαίρες αρμοδιοτήτων του Υπουργείου και στις οποίες το κράτος θεωρεί αναγκαία την παρέμβασή του προς όφελος του κοινωνικού συνόλου αποτελούν στις μέρες μας:

- Ο τομέας των γραμμάτων (νεοελληνικού έντεχνου γραπτού λόγου), μέσω βραβεύσεων λογοτεχνικών έργων, ενισχύσεων λογοτεχνικών σωματείων και ενώσεων, προβολής και διάδοσης του βιβλίου, καθιέρωσης του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας κ.α.
- Το θέατρο, μέσω της βράβευσης θεατρικών συγγραφέων, της επιχορήγησης ιδιωτικών θεατρικών σχημάτων, της εκπαίδευσης καλλιτεχνών θεάτρου, της παρακολούθησης των δραστηριοτήτων των κρατικών θεατρικών συγκροτημάτων, της διοργάνωσης φεστιβάλ κ.α.

- Ο κινηματογράφος, μέσω της ενίσχυσης των κινηματογραφικών λεσχών και των δημοτικών κινηματογράφων, της διοργάνωσης κινηματογραφικών φεστιβάλ, της εποπτείας του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου κ.α.
- Οι εικαστικές τέχνες (ζωγραφική και γλυπτική), μέσω βραβείων, αγορών και αναθέσεων έργων, οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση των καλλιτεχνών και στην προβολή των καλλιτεχνικών έργων τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, μέσω της διοργάνωσης μεγάλων εκθέσεων της εποπτείας της Εθνικής Πινακοθήκης, της ενίσχυσης των δημοτικών ή ιδιωτικών πρωτοβουλιών κ.α.
- Η μουσική, μέσω της εποπτείας της βασικής και ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης, της ενίσχυσης μουσικών συλλόγων και ιδρυμάτων κ.α.
- Ο λαϊκός πολιτισμός (λαϊκή τέχνη, μουσική, χορός, ήθη, έθιμα, εκδηλώσεις κ.α.) μέσω της δημιουργίας συλλογών αντικειμένων λαϊκού πολιτισμού, της σύστασης λαογραφικών μουσείων, της διάδοσης της δημοτικής μουσικής κ.α.
- Οι αρχαιότητες (μνημεία της προϊστορικής, κλασσικής, βυζαντινής, μεταβυζαντινής και νεότερης περιόδου), μέσω της συντήρησης, αναστήλωσης, φύλαξης και ανάδειξης των μνημείων (κινητών και ακίνητων)
- Η σύναψη μορφωτικών συμβάσεων, σε συναρμοδιότητα με το Υπουργείο Εξωτερικών, με τρίτες χώρες, διεθνείς οργανισμούς και με πολιτιστικά ιδρύματα του εξωτερικού με στόχο την προβολή και διάδοση του ελληνικού πολιτισμού διεθνώς. Η σύναψη Προγραμματικών συμβάσεων με τους Ο.Τ.Α. Α΄ και Β΄ βαθμού για την υλοποίηση έργων και δράσεων πολιτιστικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

Οι περιφερειακές υπηρεσίες, του Υπουργείου οι οποίες είναι αρμόδιες για την χωρική επικράτεια του Δήμου Καλαμάτας είναι οι εξής:

- Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας
- Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Δυτικής Ελλάδας

Φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Σημαντικές αρμοδιότητες άσκησης πολιτιστικής και τουριστικής πολιτικής κατέχουν και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Α΄ και Β΄ βαθμού (Δήμοι και Περιφέρειες) οι οποίοι ενθαρρύνονται τόσο από το νομοθετικό πλαίσιο, όσο και από την ίδια τη φύση τους, όντας δηλαδή οι εκφραστές των αιτημάτων της τοπικής κοινωνίας.

Πιο συγκεκριμένα, με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν.3463/2006 (Φ.Ε.Κ. 114/Α'/2006) κατοχυρώνεται η αρμοδιότητα των Ο.Τ.Α. να δημιουργούν πολιτιστικά και πνευματικά κέντρα, μουσεία, πινακοθήκες, κινηματογράφους, θέατρα, φιλαρμονικές, σχολές διδασκαλίας μουσικής, σχολές χορού, ζωγραφικής και γλυπτικής, επιπλέον ενθαρρύνεται η μελέτη και εφαρμογή πολιτιστικών προγραμμάτων. Ακόμη, αποτελεί αρμοδιότητα των ΟΤΑ, μεταξύ άλλων, η προστασία των μουσείων, καθώς και των αρχαιολογικών χώρων και των εγκαταστάσεων τους.

Όλες οι παραπάνω δράσεις των Δήμων αλλά και έργα, προγράμματα, υπηρεσίες πολιτιστικού χαρακτήρα, όπως η ανάδειξη, προστασία και συντήρηση μνημείων, οι παρεμβάσεις σε διατηρητέα ή παραδοσιακά κτίρια και οικισμούς, η διάσωση και διάδοση στοιχείων του πολιτισμού, η ανέγερση και λειτουργία χώρων πολιτισμικών λειτουργιών, η υποστήριξη δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων που αφορούν την επιστήμη, τα γράμματα και τις τέχνες, μπορούν να χρηματοδοτούνται και να υποστηρίζονται με τη σύναψη Προγραμματικών Συμβάσεων. Μία τέτοια σύμβαση καλείται «Προγραμματική Σύμβαση Πολιτισμικής Ανάπτυξης» και εκτός του ενδιαφερόμενου Δήμου πρέπει να συμμετέχει, ως συμβαλλόμενος η οικεία Περιφέρεια και το Υπουργείο Πολιτισμού Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το τέλος ανταποδοτικού χαρακτήρα που μπορεί να επιβληθεί, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, για τη χρηματοδότηση έργων, εργασιών, προγραμμάτων και υπηρεσιών της προγραμματικής σύμβασης, καλείται «Πολιτιστικό Τέλος» Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α'/2010), όπως αντικαταστάθηκε από τον Ν.4071/2012 (ΦΕΚ 85/Α'/2012).

Η διαμόρφωση και δρομολόγηση δράσεων παιδείας και πολιτισμού μπορεί, σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, να αποτελεί αντικείμενο δραστηριότητας των Κοινοφελών Δημοτικών Επιχειρήσεων, έτσι ώστε, με την περαιτέρω «αποκέντρωση» της αρμοδιότητας αυτής, να επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερη και ουσιαστικότερη επικέντρωση στην πολιτιστική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, να αναδεικνύονται και να αξιοποιούνται οι πολιτιστικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.

Η νομιμοποίηση αυτή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να ασκεί πολιτιστική πολιτική αποτελεί απόρροια μιας ευρύτερης τάσης που έχει διαμορφωθεί διεθνώς, να διασυνδέεται πλέον η ανάπτυξη των πόλεων με τον πολιτισμό. Επιπλέον, σύμφωνα και με την γενική τάση που υπάρχει στον ευρωπαϊκό χώρο μετά και την κατοχύρωση του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας (1985), προωθείται η αρχή της εγγύτητας που συνεπάγεται την δυνατότητα των Οργανισμών Τοπικής

Αυτοδιοίκησης να αναλαμβάνουν πρωτοβουλία για κάθε θέμα που ανήκει στην αρμοδιότητα τους. Έτσι, καθώς, οι τοπικές αρχές βρίσκονται πιο κοντά στον πολίτη και στην καθημερινότητά του και γνωρίζουν τις ανάγκες του, μπορούν να συνεκτιμήσουν τις τοπικές ιδιομορφίες και να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην διαμόρφωση τοπικών πολιτιστικών πρωτοβουλιών, με μακροχρόνιο ορίζοντα, με στόχο την ανάδειξη του τοπικού πολιτιστικού προϊόντος και τη γενικότερη πολιτιστική άνθηση του τόπου. (Κλάδος, 1994)

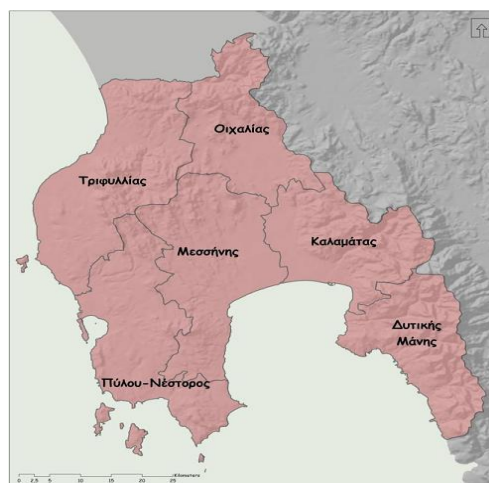
Σύμφωνα με την υπ' αρ. 14840/2012 εγκύκλιο του πρώην Υπουργείου Τουρισμού με θέμα: «Κατευθύνσεις για την ορθή εφαρμογή της διαδικασίας παροχής σύμφωνης γνώμης, που ορίζεται στο Ν.3498/2006 (Φ.Ε.Κ. 230/Α'/2006) περί τουριστικής προβολής φορέων του στενού και του ευρύτερου δημόσιου τομέα», οι Δήμοι υποχρεούνται εντός του τελευταίου τριμήνου κάθε έτους να καταρτίζουν το ετήσιο πρόγραμμα τουριστικής προβολής του επόμενου έτους και να το υποβάλλουν στην αρμόδια υπηρεσία του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού για την παροχή σύμφωνης γνώμης. Επιπλέον, οι Ο.Τ.Α. όπως οι Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις διαθέτουν αρμόδια γραφεία, τα οποία φροντίζουν για τη δραστηριότητα του τομέα στις τουριστικές περιοχές του κάθε νομού. Από εκεί και πέρα πλέον, οι αντίστοιχοι Δήμοι φροντίζουν για τις ανάγκες του τουρισμού σε τοπικό επίπεδο.

1.2. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Διοικητικά και γεωγραφικά η περιοχή μελέτης, υπάγεται στην Περιφέρεια Πελοποννήσου και χωροθετείται στα γεωγραφικά όρια του Νομού Μεσσηνίας και συγκεκριμένα στα διοικητικά όρια του Δήμου Καλαμάτας.

Χάρτης 1: Θέση του Νομού Μεσσηνίας σε σχέση με την Πελοπόννησο και την Αθήνα

Χάρτης 2: Οι Δήμοι του Νομού Μεσσηνίας

Η Μεσσηνία είναι νομός της Ελλάδας που βρίσκεται στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο. Περικλείεται στα βόρεια από τον ποταμό Νέδα και τα Αρκαδικά Όρη, στα ανατολικά από το όρος Ταΰγετος, στα νότια από τον Μεσσηνιακό Κόλπο και στα δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος. Συνορεύει με το νομό Ηλείας, Αρκαδίας και Λακωνίας. Τέταρτος σε μέγεθος από τους συνολικά επτά νομούς της Πελοποννήσου, η Μεσσηνία καλύπτει μια έκταση 2.996,9 τ.χλμ. με πληθυσμό 161.288 κατοίκους (Απογραφή 2011, De facto πληθυσμός της Χώρας, Φ.Ε.Κ. 630/Β'/2013). Η Μεσσηνία και ιδιαίτερα το Νοτιοδυτικό τμήμα της διαθέτει το πιο εύφορο έδαφος και το πιο ήπιο κλίμα σε όλη την Πελοπόννησο.

Σύμφωνα με τον Νόμο 3852/2010 «Καλλικράτης» (Φ.Ε.Κ. 87/Α'/2010) ο Νομός Μεσσηνίας αποτελείται πλέον από έξι Δήμους, τον Δήμο Δυτικής Μάνης, τον **Δήμο Καλαμάτας** τον Δήμο Μεσσήνης, τον Δήμο Οιχαλίας τον Δήμο Πύλου Νέστορος και τον Δήμο Τριφυλίας.

Ο Δήμος Καλαμάτας καταλαμβάνει έκταση 440,3 τ.χλμ και σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 70.130 κατοίκους, έχει εύκρατο Μεσογειακό κλίμα με ζεστό χειμώνα και ήπια καλοκαίρια. Χωρικά, η ενότητα του Δήμου Καλαμάτας εντάσσεται στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα του Μεσσηνιακού κόλπου. Από τα ανατολικά γειτνιάζει με το Δήμο Σπάρτης, βόρεια συνορεύει με το Δήμο Μεγαλόπολης, δυτικά με το Δήμο Οιχαλίας και το Δήμο Μεσσήνης και νότια με το Δήμο Δυτικής Μάνης Μεσσηνίας, ενώ βρίσκεται σε απόσταση 250 χλμ από την Αθήνα και 220 χλμ. από την Πάτρα.

Χάρτης 3: Ο Δήμος Καλαμάτας

1.2.1. ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Το νέο Δήμο Καλαμάτας, τον απαρτίζουν (ως Δημοτικές του Ενότητες) οι τέσσερις τ έως Δήμοι Άριος, Αρφαρών, Θουρίας και Καλαμάτας.

1. Η Δ.Ε. Καλαμάτας έχει έκταση 253,2 τ.χλμ και 58.090 κατοίκους (απογραφή 2011). Ήταν Δήμος του Νομού Μεσσηνίας που λειτούργησε με το πρόγραμμα «Καποδίστριας» την περίοδο 1999-2010. Βρίσκεται στην βόρεια ακτή του Μεσσηνιακού κόλπου, αποτελείται από 14 Τοπικές Κοινότητες, ενώ τα μορφολογικά χαρακτηριστικά της αποτελούν μία σύνθεση από παραθαλάσσιες, πεδινές, ημιορεινές και ορεινές εκτάσεις που έχουν σαν ιδιαίτερο γνώρισμα το μεγάλο μέρος που καταλαμβάνει ο ορεινός όγκος του Ταυγέτου. Από την συνολική της έκταση, το 4,4% καταλαμβάνουν οι πεδινές Τ.Κ. και συγκεκριμένα Αντικαλάμου, Ασπροχώματος και Σπερχογείας, το 18,3% διαμερίσματα που χαρακτηρίζονται ως ημιορεινά, δηλαδή από την Δ.Κ. Καλαμάτας και την Τ.Κ. Μικρής Μαντινείας, ενώ το υπόλοιπο 77,3% από ορεινά διαμερίσματα, δηλαδή από τις Τ.Κ. Αλαγονίας, Αρτεμισίας, Βέργας, Ελαιοχωρίου, Καρβελίου, Λαδά, Λαικών, Νέδουσας και Πηγών. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της Δ.Ε., είναι ότι το 70% του συνόλου της έκτασης καταλαμβάνεται από βοσκοτόπους και δασικές εκτάσεις.

Δημοτικές – Τοπικές Κοινότητες Δ.Ε. Καλαμάτας

Δ.Κ. Καλαμάτας: Συγκεντρώνει το 87,5% του συνολικού πληθυσμού με 54.567 κατοίκους. Η Καλαμάτα είναι έδρα του Δήμου, πρωτεύουσα του νομού Μεσσηνίας και λιμάνι της Νότιας ηπειρωτικής Ελλάδας. Είναι χτισμένη στους πρόποδες του όρους Καλάθι (παρυφή του Ταυγέτου), στην καρδιά του Μεσσηνιακού Κόλπου. Η Καλαμάτα είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Πελοποννήσου (μετά την Πάτρα), αποτελεί σημαντικό αστικό, οικονομικό και εμπορικό κέντρο της περιοχής καθώς και διοικητικό κέντρο του νομού Μεσσηνίας. Σύμφωνα με το Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου, η Καλαμάτα αποτελεί περιφερειακό αναπτυξιακό πόλο με τριτογενείς δραστηριότητες, κέντρο πολιτιστικών και τουριστικών δραστηριοτήτων εθνικής και διεθνούς σημασίας και εν δυνάμει συγκοινωνιακό κόμβο συνδυασμένων μεταφορών. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει εκτεταμένες αναπλάσεις που έχουν αλλάξει την εικόνα της πόλης (κεντρική πλατεία, οδός Φαρών, Ιστορικό Κέντρο, παραλιακή, πεζόδρομοι κλπ), ενώ έχουν κατασκευασθεί ποδηλατοδρόμος και σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις, επίσης η πόλη διαθέτει σημαντικές υποδομές όπως σύγχρονο νοσοκομείο, μαρίνα, και αποχετευτικό σύστημα. Ο νέος

αυτοκινητόδρομος Κορίνθου -Τρίπολης - Καλαμάτας που μείωσε χρονικά το ταξίδι για την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη και η λειτουργία της παγκοσμίου φήμης ξενοδοχειακής μονάδας «Costa Navarino» (στην Πύλο) σε απόσταση 50 χλμ από την πόλη της Καλαμάτας, συνέβαλε ώστε η Μεσσηνία να αποκτήσει θέση στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη. Η αναβάθμιση του αεροδρομίου με τη διεξαγωγή πτήσεων από και προς το εσωτερικό και το εξωτερικό και η κατασκευή σημαντικών έργων υποδομής στην πόλη και τις κοινότητες του Δήμου έχουν ως αποτέλεσμα η Καλαμάτα τα τελευταία χρόνια να βρίσκεται στο δρόμο της ανάπτυξης και της ευημερίας. Η πόλη εορτάζει στις 2 Φεβρουαρίου (Υπαπαντή του Σωτήρος), ενώ στις 23 Μαρτίου εορτάζεται η Απελευθέρωση της Καλαμάτας από τους Τούρκους.

Οικισμοί της Δ.Κ. Καλαμάτας, είναι ο Κουταλάς, τα Μενινά και ο Μπουρνιάς.

Τ.Κ. Αλαγονίας: Βρίσκεται στον Δυτικό Ταΰγετο, σε υψόμετρο 750 μ. χτισμένη σε αμφιθεατρική καταπράσινη πλαγιά. Στην περιοχή αυτή αφθονούν οι πατάτες, το λάδι, τα κάστανα, τα καρύδια, τα κεράσια και διάφορα οπωρικά, σε υψηλότερο επίπεδο βρίσκεται ο συνοικισμός της με το όνομα Μαχαλάς.

Τ.Κ. Αντικαλάμου: Είναι αγροτική πεδινή περιοχή και βρίσκεται 6 χλμ βορειοδυτικά της Καλαμάτας ενώ συνδέεται απευθείας με το εθνικό οδικό δίκτυο.

Τ.Κ. Αρτεμισίας: Βρίσκεται στην δυτική πλαγιά του Ταΰγету σε υψόμετρο 700 μ., στο μέσον της διαδρομής Καλαμάτας – Σπάρτης ενώ αποτελεί συγκοινωνιακό κόμβο που συνδέει τις δύο πόλεις.

Τ.Κ. Ασπροχώματος: Βρίσκεται 4 χλμ. δυτικά της Καλαμάτας, είναι αγροτική πεδινή περιοχή και αποτελείται από τους οικισμούς Ασπρόχωμα, Ακοβίτικα, Καλάμι, και Κατσικόβο. Οι οικισμοί Ασπρόχωμα-Ακοβίτικα αναπτύσσονται εκατέρωθεν του Εθνικού Οδικού Δικτύου Μεγαλόπολης – Καλαμάτας, της Σιδηροδρομικής γραμμής, και τις εισόδους της πόλης (παλιά και νέα). Έχουν πλήθος παραγωγικών και εμπορικών δραστηριοτήτων, με πληθώρα αποθηκευτικών χώρων.

Δ.Κ. Βέργας: Βρίσκεται 8 χλμ. ανατολικά της Καλαμάτας και παρουσιάζει μεγάλη πληθυσμιακή ανάπτυξη. Είναι περιοχή με ορεινά και παραθαλάσσια τμήματα ενώ αποτελείται από τους οικισμούς, παραλία Βέργας, Άνω Βέργα, Κάτω Βέργα.

Τ.Κ. Ελαιοχωρίου: Βρίσκεται 12 χλμ. ανατολικά της Καλαμάτας, σκαρφαλωμένη στις πλαγιές του δυτικού Ταΰγету, όπου ήταν κτισμένη η αρχαία πόλη Καλάμαι, είναι αγροτική ορεινή περιοχή. Στην Τ.Κ. Ελαιοχωρίου ανήκουν οι οικισμοί, Ελαιοχώρι, Αράχωβα, Διάσελλα, Μονή Διμιόβης και Περιβολάκια.

Τ.Κ. Καρβελίου: Είναι αγροτική ορεινή περιοχή, αποτελείται από τους οικισμούς, Καρβέλι, Αγία Τριάδα, Εμιαλοί και Κάτω Καρβέλι. Βρίσκεται στους πρόποδες του Ταυγέτου σε υψόμετρο 650 μ., και σε απόσταση 20 χλμ. βορειοανατολικά της Καλαμάτας

Τ.Κ. Λαδά: Είναι αγροτική ορεινή περιοχή του δυτικού Ταυγέτου και αποτελείται από τους οικισμούς, Λαδάς, Αγία Μαρίνα και Άγιος Βασίλειος. Βρίσκεται σε υψόμετρο 680μ. και απέχει 24 χλμ. από την Καλαμάτα.

Τ.Κ. Λαιίκων: Είναι αγροτική ορεινή περιοχή και αποτελείται από τους οικισμούς: Λαίικα, Κατσαραίικα, Ξηροκάμπι και Σπιτάκια, 4χλμ. δυτικά της Καλαμάτας.

Τ.Κ. Μικρής Μαντίνειας: Βρίσκεται 11 χλμ. νοτιοανατολικά της Καλαμάτας και περιλαμβάνει τον ομώνυμο παραθαλάσσιο οικισμό και τον ημιορεινό οικισμό Παλιό Χωριό ενώ αποτελεί δημοφιλές τουριστικό θέρετρο.

Τ.Κ. Νέδουσας: Είναι αγροτική ορεινή περιοχή και βρίσκεται στις βορειοδυτικούς πρόποδες του Ταυγέτου και σε απόσταση 24 χλμ. από τη Καλαμάτα. Η πρόσβαση γίνεται, από την Ε.Ο. Καλαμάτας – Σπάρτης. Διαθέτει πίστα αναρρίχησης ενώ είναι γνωστή για το καρναβάλι της με στοιχεία από την αρχαία Διονυσιακή λατρεία.

Τ.Κ. Πηγών: Είναι αγροτική ορεινή περιοχή του δυτικού Ταυγέτου, αποτελείται από τους οικισμούς Πηγές και Σκουρόλακκος. Βρίσκεται σε υψόμετρο 760 μ. και σε απόσταση 27 χλμ. από τη Καλαμάτα. Ανατολικά φθάνει μέχρι την κορυφή του Ταυγέτου και δυτικά μέχρι τον ποταμό Νέδοντα.

Τ.Κ. Σπερχογείας: Είναι αγροτική πεδινή περιοχή και βρίσκεται 7 χλμ. βορειοδυτικά της Καλαμάτας, συνδέεται άμεσα με το παλιό εθνικό οδικό δίκτυο προς Μεγαλόπολη – Αθήνα. Παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια αύξηση του πληθυσμού ενώ οι κάτοικοί της ασχολούνται με την κτηνοτροφία και με τις γεωργικές καλλιέργειες.

2. Η Δ.Ε. Άριος έχει έκταση 22,50 τ.χλμ. και 2.085 κάτοικους, βρίσκεται σε κεντρικό τμήμα του Νομού Μεσσηνίας, στην ενδοχώρα. Ήταν Δήμος του Νομού Μεσσηνίας που λειτούργησε την περίοδο 1999 -2010 οπότε καταργήθηκε και εντάχθηκε ως Δ.Ε. στον νέο Δήμο Καλαμάτας.

Τοπικές Κοινότητες Δ.Ε. Άριος

Τ.Κ. Άριος: Βρίσκεται βορειοδυτικά της Καλαμάτας σε απόσταση 14 χλμ. και είναι αγροτική πεδινή περιοχή. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με τον αγροτικό τομέα και ιδιαίτερα με την καλλιέργεια της ελιάς, παράγουν εξαιρετικής ποιότητας και γεύσης παρθένο ελαιόλαδο, αλλά και οπωροκηπευτικά προϊόντα.

Τ.Κ. Αλωνίων: Πεδινή περιοχή που απέχει 17χλμ από την Καλαμάτα.

Τ.Κ. Άμμου: Απέχει 14 χλμ. από την Καλαμάτα και είναι αγροτική πεδινή περιοχή.

Τ.Κ. Ανεμόμυλου: Είναι αγροτική πεδινή περιοχή, 18 χλμ. από την Καλαμάτα.

Τ.Κ. Αριοχωρίου: Είναι αγροτική πεδινή περιοχή, 15 χλμ. από την Καλαμάτα.

Τ.Κ. Ασπροπουλιάς: Βρίσκεται στον μεσσηνιακό κάμπο δίπλα στον ποταμό Άρι και σε απόσταση 12 χλμ. από την Καλαμάτα.

3. Η Δ.Ε. Αρφαρών έχει έκταση 87,62 τ.χλμ. και 2.957 κατοίκους. Ήταν Δήμος του Νομού Μεσσηνίας και λειτούργησε την περίοδο 1998 -2010 οπότε και εντάχθηκε στο νέο Δήμο Καλαμάτας. Βρίσκεται στα βορειοανατολικά του Νομού σε νευραλγικό σημείο στο μέσο των ορίων της Μεσσηνίας με την Αρκαδία και πάνω στην Εθνική οδό. Είναι ιδιαίτερα γνωστή καθώς σ' αυτή αναβλύζουν πηγές από τις οποίες υδρεύονται η Καλαμάτα, η Μεσσήνη και άλλες περιοχές του Νομού. Παρουσιάζει πεδινό και ορεινό-ημιορεινό χαρακτήρα με έντονη παρουσία βοσκοτόπων, κατά πλειοψηφία, οι κάτοικοι είναι γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Παράγονται ελαιόλαδο, σύκα, κτηνοτροφικές τροφές, κυρίως αραβόσιτο και σιτηρά αλλά και πολλά κηπευτικά προϊόντα ενώ δραστηριότητα παρουσιάζεται και στη μελισσοκομία. Αυτό οφείλεται στην χλωρίδα και πανίδα της περιοχής με την πληθώρα των λουλουδιών, των αρωματικών φυτών αλλά και του υγρού στοιχείου.

Τοπικές Κοινότητες Δ.Ε. Αρφαρών

Τ.Κ. Αρφαρών: Βρίσκεται 19 χλμ από την Καλαμάτα, σε υψόμετρο 100 μ., στους πρόποδες της βουνοσειράς Συρόκα με 1.308 κατοίκους. Έχει αναπτυγμένη την κτηνοτροφία και τη γεωργία, ενώ διαθέτει υποδομές εκπαίδευσης, πνευματικό κέντρο και σύγχρονο γήπεδο ποδοσφαίρου με χλοοτάπητα.

Τ.Κ. Αγίου Φλώρου: Είναι αγροτική ημιορεινή περιοχή στο άκρο της Μεσσηνιακής πεδιάδας στις όχθες του ποταμού Παμίσου, σε απόσταση 18 χλμ. από την Καλαμάτα.

Τ.Κ. Αγρίλου: Βρίσκεται σε υψόμετρο 367 μ. και απέχει 23 χλμ. από την Καλαμάτα.

Τ.Κ. Βελανιδιάς: Βρίσκεται σε υψόμετρο 466 μ. και 25 χλμ. από την Καλαμάτα.

Τ.Κ. Βρομόβρυσης: Βρίσκεται σε υψόμετρο 300 μ. και 21 χλμ. από την Καλαμάτα. Αποτελείται από τους οικισμούς, Κρασοπούλα, Σφενδάμι, Δρέμι. Σε υψόμετρο 1000μ. βρίσκεται το παλιό χωριό (Παλιά Βρομόβρυση) που κατοικείται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Τ.Κ. Πηδήματος: Απέχει 16 χιλιόμετρα από την Καλαμάτα, εκεί βρίσκονται οι πηγές Πηδήματος, που το νερό τους τροφοδοτεί ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Μεσσηνίας. Οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία.

Τ.Κ. Πλατέος: Είναι αγροτική πεδινή περιοχή και βρίσκεται σε απόσταση 16 χλμ. από την Καλαμάτα. Είναι γνωστό για τις υποδρομίες που διοργανώνονται κάθε χρόνο στη γιορτή του Αγίου Γεωργίου καθώς και την 15^η Αυγούστου.

Τ.Κ. Σταματινού: Βρίσκεται σε υψόμετρο 574 μ. και 24 χλμ. από την Καλαμάτα.

4. Η Δ.Ε. Θουρίας έχει έκταση 76,99 τ.χλμ. και 3.227 κάτοικους, ήταν Δήμος του Νομού Μεσσηνίας που λειτούργησε την περίοδο 1999 -2010 οπότε καταργήθηκε και ενσωματώθηκε στον νέο Δήμο Καλαμάτας. Βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Νομού, βόρεια της πόλης της Καλαμάτας. Όλη η έκταση της διασχίζεται, από το ρέμα του Ξερίλα, μεγάλου μήκους, αλλά εποχιακής ροής που χύνεται στον ποταμό Άρι. Αποτελεί φυσικό τοπίο με ιδιαίτερο χαρακτήρα για ανάδειξη και αξιοποίηση, με ήπιας μορφής παρεμβάσεις, ενώ ιδιαίτερου φυσικού κάλλους είναι και οι ορεινοί όγκοι που την περιβάλλουν. Κατά μήκος του ποταμού Άρι, υπάρχουν εύφορες γεωργικές εκτάσεις και έχουν πραγματοποιηθεί γεωργικοί αναδασμοί. Περιλαμβάνει πεδινές, ημιορεινές και ορεινές εκτάσεις με υψόμετρο μεγαλύτερο των 800 μ. και αγροτικού χαρακτήρα μικρούς και μεσαίους οικισμούς.

Τοπικές Κοινότητες Δ.Ε. Θουρίας

Τ.Κ. Θουρίας: Αποτελεί την έδρα της Δ.Ε. Θουρίας, διαθέτει υποδομές εκπαίδευσης, παιδική χαρά, αθλητικό κέντρο και γυμναστήριο. Επίσης αναπτύσσονται εργοστάσια οινοποιίας και μικρές βιοτεχνίες, η κτηνοτροφία είναι ανεπτυγμένη όπως και η παραγωγή σε εσπεριδοειδή και κηπευτικά.

Τ.Κ. Αιθαίας: Βρίσκεται επί της παλιάς Εθνικής οδού Τρίπολης – Καλαμάτας, ενώ οι κάτοικοι ασχολούνται με την καλλιέργεια εσπεριδοειδών, αμπελιών και ελιών.

Τ.Κ. Άμφειας: Αποτελείται από τους οικισμούς Άνω και Κάτω Άμφεια και τη Μονή Γαρδικίου.

Τ.Κ. Ανθειας: Βρίσκεται επί της παλιάς Εθνικής οδού Τρίπολης – Καλαμάτας και πλησίον του ποταμού Άρι, αποτελείται από τους οικισμούς Ανθειας και Αίπειας. Από πλευράς καλλιεργειών, παράγονται εσπεριδοειδή, σύκα, σταφύλια και ελιές.

Τ.Κ. Μικρομάνης: Αναπτύσσεται ανάμεσα στους ποταμούς Ξερίλα και Άρι.

Τ.Κ. Πολιανής: Ορεινή κοινότητα, 21 χλμ. από την Καλαμάτα. Είναι η γενέτειρα του αγωνιστή του 1821, Γρηγορίου Δικαίου ή Παπαφλέσσα.

1.2.2. ΙΣΤΟΡΙΑ

1. **Δ.Ε. Καλαμάτας:** Η Ιστορία της περιοχής χάνεται στα βάθη των αιώνων, τα παλαιότερα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στην ευρύτερη περιοχή χρονολογούνται στην Πρωτοελλαδική εποχή (2600-2300 π.Χ.) και έχουν εντοπιστεί στα Ακοβίτικα, 3 χλμ. νοτιοδυτικά της Καλαμάτας. Ίχνη αρχαιότατης κατοίκησης έχουν εντοπιστεί και στο γήλοφο Τούρλες. Ο Όμηρος, αναφέρει τις **Φαρρές**, ως αρχαία πόλη χτισμένη περίπου εκεί που βρίσκεται σήμερα το Φράγκικο κάστρο της πόλης, ενώ αποτέλεσαν αξιόλογο κέντρο κατά την Υστεροελλαδική (Μυκηναϊκή) εποχή (1580-1120 π.Χ.). Η κάθοδος των Δωριέων (1100 π.Χ.) οδήγησε σε υποβάθμιση των Φαρρών και ενίσχυσε τη θέση της Δωρικής Θουρίας. Η Καλαμάτα (Φαρρές) έχει περιορισμένη σημασία κατά την αρχαία περίοδο καθώς βρίσκεται κάτω από λακωνική κυριαρχία από τα μέσα του 8^{ου} αιώνα π.Χ. μέχρι τα μέσα του 4^{ου} αιώνα π.Χ., αφού η καίρια θέση των Φαρρών ως ενδιάμεσου σταθμού μεταξύ Πύλου και Σπάρτης και η ευφορία των μεσσηνιακών πεδιάδων στάθηκαν αφορμή για τους τέσσερις Μεσσηνιακούς Πολέμους, που έλαβαν χώρα από το 743 ως το 459 π.Χ. με νικητές τους Σπαρτιάτες.

Εικόνα: Πήλινο σφράγισμα από τα Ακοβίτικα

Εικόνα: Χάλκινο ειδώλιο ιππόκαμπου από τα Ακοβίτικα

Εικόνα: Αρχαιολογικός χώρος Ακοβίτικων

Εικόνα: Άγαλμα Σπαρτιάτη οπλίτη που βρέθηκε στη Μεσσηνία

Η Καλαμάτα αποκτά αίγλη μετά την τέταρτη σταυροφορία (1204 μ.Χ.), οπότε περνάει στα χέρια των Φράγκων. Στην ίδια περίοδο άλλωστε (11^{ος}-12^{ος} αιώνας) χρονολογούνται και οι αρχικές φάσεις σημαντικότερων θρησκευτικών μνημείων, όπως οι Άγιοι Απόστολοι, ο Άγιος Χαράλαμπος, ο Άγιος Κωνσταντίνος της Μονής Καλογραιών και ο Άγιος Δημήτριος στη θέση Τούρλες. Ο Γοδεφρείδος Βιλλεαρδουίνος χτίζει το κάστρο και ξεκινάει η οικονομική ακμή της πόλης. Η

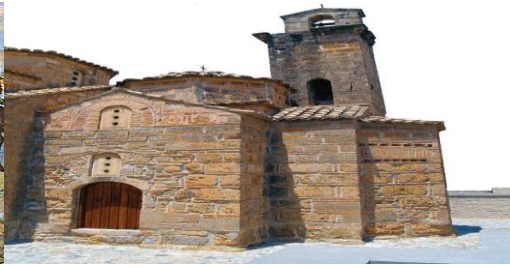
ηγεμονία της οικογένειας των Βιλλεαρδουίνων υπήρξε πολύ σημαντική για την ιστορία της πόλης, οχυρώθηκε, αναπτύχθηκε και γνώρισε οικονομική ακμή. Τότε εδραιώθηκε η οικιακή εκτροφή μεταξοσκώληκα, ενώ μερικούς αιώνες αργότερα δεν υπήρχε σπίτι στην περιοχή χωρίς τη δική του παραγωγή μεταξιού αφού το βασικό προϊόν της περιοχής ήταν το μετάξι, που ήταν και μέσο πληρωμής.

Το 1459 την καταλαμβάνουν οι Τούρκοι και εναλλάσσονται στην ηγεμονία της πόλης με τους Ενετούς μέχρι το 1715 οπότε την καταλαμβάνουν οριστικά. Τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, η Καλαμάτα, αποτέλεσε τόπο συγκέντρωσης και εμπορίας της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής της ενδοχώρας. Από το λιμάνι της εξάγονταν προϊόντα προς τη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη, την Αλεξάνδρεια, τη Μασσαλία και τη βόρεια Ιταλία. Οι Γάλλοι είχαν ιδρύσει υποκαταστήματα των εμπορικών τους οίκων και Υποπροξενείο, απόδειξη ότι η Μεσσηνία συμπεριλαμβανόταν στη ζώνη του ενδιαφέροντος των εμπόρων της Δύσης. Επίσης, αναδείχτηκαν ισχυρές οικογένειες γαιοκτημόνων και εμπόρων, οι οποίοι συγκροτούσαν την οικονομική αριστοκρατία της πόλης, η οποία ασκούσε πολιτικό και διοικητικό ρόλο. Το 1805 είχε 400 οικογένειες, από τις οποίες έξι μόνο ήταν τουρκικές. Οι ξένοι περιηγητές δεν παραλείπουν να αναφερθούν στο εύφορο του εδάφους, με τις ελιές, μουριές, συκιές, πορτοκαλιές, λεμονιές και κυπαρίσσια.

Όμως, η επαρχιακή αυτή πόλη κατάφερε να λάμψει στο Ελληνικό στερέωμα χάρη στον πρωταγωνιστικό της ρόλο, τόσο κατά την προετοιμασία όσο και στα πρώτα βήματα της Επανάστασης. Το σημαντικότερο γεγονός της μακρόχρονης ιστορίας της, είναι η απελευθέρωσή της από τους Τούρκους στις **23 Μαρτίου του 1821**. Την ημέρα εκείνη ο Κολοκοτρώνης, ο Νικηταράς, ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ο Παπαφλέσσας κ.α., μπήκαν μέσα στην πόλη ως απελευθερωτές. Συμμετείχαν στην πανηγυρική δοξολογία που τελέστηκε στον Ιερό Ναό των Αγίων Αποστόλων (μικρή βυζαντινή εκκλησία του 10^{ου} αιώνα που σώζεται μέχρι σήμερα και αποτελεί σύμβολο της πόλης). Εκεί ευλογείται η επαναστατική σημαία και ξεκινάει **η Επανάσταση του 1821**, επίσης εκεί δημιουργήθηκε ο πρώτος πυρήνας κρατικής εξουσίας με τη συγκρότηση της Μεσσηνιακής Γερουσίας. Τότε γράφτηκαν τα δύο μνημειώδη κείμενα ελευθερίας που σηματοδοτούν και το πρώτο διπλωματικό έγγραφο: «Η Προειδοποίησης προς τας Ευρωπαϊκάς Αυλές» και η «Προκήρυξις», με αποδέκτη την Αμερικανική κυβέρνηση. Αξιομνημόνευτο είναι ότι στην Καλαμάτα τυπώθηκε και η πρώτη, επί ελεύθερου Ελληνικού εδάφους, εφημερίδα η «Σάλπιγξ Ελληνική»

Εικόνα: Η δοξολογία στον Ιερό Ναό των Αγίων Αποστόλων

Εικόνα: Άγιοι Απόστολοι

Πολύ σύντομα η Καλαμάτα εξελίχθηκε σε ισχυρό εμπορικό και οικονομικό κέντρο, κυρίως λόγω της γειτνίασής της με τη θάλασσα, αλλά και της παραγωγής και εξαγωγής των παραδοσιακών προϊόντων του μεσσηνιακού κάμπου, κουκούλια, μετάξι, σύκα, λάδι και σταφίδα. Ο πλούτος αυτός των προϊόντων δεν άργησε να τροφοδοτήσει και τις επιτόπιες μεταποιητικές μονάδες βυρσοδεψίας, μεταξουργίας, ελαιουργίας κ.ά. Έτσι συνεχίστηκε η παράδοση της μεταξοφαντικής τέχνης και άνοιξε ο δρόμος και σε άλλους «βιομηχανικούς» κλάδους που αναπτύχθηκαν δυναμικά στην πόλη της επόμενες δεκαετίες. Το μετάξι ήταν το βασικό εξαγωγίμο προϊόν ως τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στα μέσα της δεκαετίας του 1870, η Καλαμάτα είχε αναδειχθεί στο πρώτο μεταξοπαραγωγικό κέντρο του νεοελληνικού κράτους.

Το 1860 τέθηκαν τα θεμέλια του πρώτου Γυμνασίου (σημερινού Δημοτικού Ωδείου), των τριών σημερινών μεγαλοπρεπών ναών του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, της Υπαπαντής του Σωτήρος και του Αγίου Νικολάου Φλαρίου, ενώ ιδρύθηκε ο οικισμός Νέαι Καλάμαι στην παραλιακή περιοχή και το 1863 μεταφέρθηκε εκεί το κατάστημα του Τελωνείου, προμηνύοντας τη μελλοντική επέκταση της πόλης προς τη θάλασσα. Η εμπορική ζωή παλλόταν ουσιαστικά στην επάνω πόλη, γύρω από τις πλατείες Άνω (Παπλωματάδικα), Κάτω (23^{ης} Μαρτίου) και Φραγκόλιμνα. Στη δεκαετία αυτή έγινε απόπειρα συστηματικής πολεοδομικής παρέμβασης, εκπονήθηκαν δύο χωριστά Σχέδια, ένα για την κυρίως πόλη και ένα για την Παραλία. Μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η Καλαμάτα διανύει τη μεταβατική περίοδο του οικονομικού, κοινωνικού και οικιστικού της μετασχηματισμού. Σε αυτό συνέβαλε αποφασιστικά η ολοκλήρωση βασικών έργων υποδομής, όπως η κατασκευή της επαρχιακής οδού Καλαμάτας – Μεσσήνης, της λεωφόρου Παραλίας – Καλαμών (Αριστομένους) και της δημοτικής οδού Παραλίας – Καλαμών (Φαρών). Η σταδιακή διευθέτηση της κοίτης του ποταμού Νέδοντα, που ταλάνιζε την πόλη με τις πλημμύρες του, η κατασκευή γεφυριών, η σιδηροδρομική σύνδεση της Καλαμάτας με την Αθήνα (1896) και

κυρίως η κατασκευή του λιμανιού (1882-1901) ήταν έργα που έδωσαν ώθηση στην οικονομία της, κατατάσσοντάς την στα πέντε πρώτα βιομηχανικά κέντρα της χώρας.

Γύρω από το λιμάνι αναπτύσσεται μια πρώτη στοιχειώδης οικιστική συγκέντρωση, η οποία στις επόμενες δεκαετίες θα εξελιχθεί σε μια μικρή νέα αγορά, με ναυτικά γραφεία, αντιπροσωπείες Ελληνικών και ξένων εταιρειών, αλλά και σε ψυχαγωγικό κέντρο για τους Καλαματιανούς, κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, με πολυτελή για την εποχή σπίτια, ξενοδοχεία, κοσμικά καφενεία και εστιατόρια.

Η ενιαία Καλαμάτα είχε αποβάλει τον επαρχιώτικο χαρακτήρα της και είχε εξελιχθεί σε μια σύγχρονη πόλη με ηλεκτροφωτισμό, τραμ, δεύτερο σιδηροδρομικό σταθμό (Παραλίας), πολυσύχναστο λιμάνι και όμορφα διώροφα νεοκλασικά κτήρια. Τότε παρατηρείται και μια σημαντική πνευματική και πολιτιστική κίνηση (λέσχες, σωματεία, θέατρο, κοσμικά κέντρα, δημόσια και ιδιωτικά σχολεία, εφημερίδες).

Την περίοδο του μεσοπολέμου συνεχίστηκε η ακμάζουσα οικονομική πορεία της πόλης, χάρη στην αλευροβιομηχανία και την καπνοβιομηχανία, το 1937 κατασκευάζεται το δίκτυο ύδρευσης. Επακόλουθο ήταν η κατακόρυφη αύξηση του πληθυσμού της, παρά τη συνεχιζόμενη μεταναστευτική ροή προς την Αμερική και τα μεγάλα αστικά κέντρα της εποχής. Ταυτόχρονα όμως, η πόλη δέχθηκε αρκετές χιλιάδες προσφύγων της Μικράς Ασίας, γεγονός που διαφοροποίησε τον οικιστικό της χάρτη με την ίδρυση προσφυγικών οικισμών.

Στις 28 Απριλίου 1941 η πόλη καταλαμβάνεται από τα γερμανικά στρατεύματα, έπειτα από μάχη με τα αποχωρούντα στρατεύματα του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος και απελευθερώθηκε στις 6 Σεπτεμβρίου του 1944. Από το 1945 ξεκινούν οι προσπάθειες ανόρθωσης του εμπορίου, όμως το λιμάνι αρχίζει να φθίνει.

Το 1959, το όνομα **Καλαμάτα** αντικαθιστά το Καλάμαι. Η εικοσαετία 1960-1980 σήμανε την αποβιομηχάνιση και την απώλεια της παλαιότερης οικονομικής ευρωστίας. Το **Σεπτέμβριο του 1986** η Καλαμάτα χτυπήθηκε από δύο ισχυρούς σεισμούς που προκάλεσαν εκτεταμένες ζημιές και θύματα. Παρ' όλα αυτά η πόλη ανασυγκροτήθηκε γρήγορα από τη μεγάλη αυτή καταστροφή και έτσι οι καταστρεπτικοί σεισμοί αποτέλεσαν το έναυσμα για τη νέα προσπάθεια ανόρθωσης.

Τη δεκαετία του 1980, δημιουργήθηκαν νέοι θεσμοί στον πολιτισμό, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Από τις σημαντικότερες παρεμβάσεις είναι η δημιουργία του Δημοτικού Περιφερειακού Θεάτρου Καλαμάτας (1982) και της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης (1985) με τομείς Χορού,

Εικαστικών και Μουσικής. Ταυτόχρονα έγινε προσπάθεια διάσωσης και αξιοποίησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης (αναπαλαίωση παραδοσιακών κτιρίων, ανάπλαση Ιστορικού Κέντρου) και δημιουργία θεσμών όπως το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού (1995).

Ουσιαστική και καθοριστική για το μέλλον της πόλης υπήρξε η παρέμβαση του Δήμου, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Η πόλη μεταμορφώθηκε με την παραγωγή έργων υποδομής αφού ο εντυπωσιακός αριθμός τους, την κατέστησε πρωτοπόρο στον Ελλαδικό χώρο, από πλευράς ενεργού παρέμβασης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η αναθεώρηση του Ρυμοτομικού Σχεδίου και το πρόγραμμα «ανασυγκρότησης της πόλης» μετά τον σεισμό είναι πρωτοφανείς επιχειρήσεις πολεοδομικής διευθέτησης στη χώρα μας. Η δημιουργία νέας περιμετρικής αρτηρίας, η διαμόρφωση της ζώνης του Νέδοντα ως άξονα κοινωνικού εξοπλισμού σε μήκος πέντε χλμ. (μαζικές αθλητικές εγκαταστάσεις και ψυχαγωγικές λειτουργίες, οργανωμένο άλσος, δημοτικό κέντρο στάθμευσης μεγάλων οχημάτων, σταθμός υπεραστικού ΚΤΕΛ, εγκαταστάσεις συνεργείων Δήμου, δημοτικό παρκινγκ, αναψυκτήριο κλπ), η δημιουργία του δημοτικού πάρκου σιδηροδρόμων στην καρδιά της πόλης (το πρώτο θεματικό πάρκο αναψυχής στην Ελλάδα). Η δημιουργία της Βιοτεχνικής ζώνης και η κατασκευή του Βιοτεχνικού Πάρκου (1989), ήταν επιτακτική μετά τον καταστροφικό σεισμό. Ακόμη πραγματοποιήθηκε ανάπτυξη της υποβαθμισμένης δυτικής παραλιακής περιοχής με τη δημιουργία μαρίνας, ανάδειξη του υποβαθμισμένου ιστορικού κέντρου, το Δημοτικό οικιστικό πρόγραμμα με κατασκευή 130 βιοκλιματικών κατοικιών σε τμήμα του πρώην στρατοπέδου. Η Καλαμάτα, σε εποχές που δεν υπήρχε ακόμη η Ε.Ε. και οι επιδοτήσεις της για παρόμοια έργα, ξεκίνησε με αυτοχρηματοδότηση την κατασκευή κεντρικού αποχετευτικού δικτύου και κεντρικού βιολογικού καθαρισμού λυμάτων το 1979 και είναι η πρώτη πόλη στην Ελλάδα που εγκατέστησε βιολογικό καθαρισμό λυμάτων.

Ο Δήμος Καλαμάτας έχει επενδύσει τα τελευταία 30 χρόνια, ιδιαίτερα στον τομέα του Τουρισμού και στην ανάπτυξή του μέσω του Πολιτισμού. Οι Τ.Κ. που «φιλοξενούνται» στη δυτική πλευρά του ορεινού όγκου του Ταυγέτου, διαθέτουν ιδιαίτερη φυσική ομορφιά και παραδοσιακό χαρακτήρα. Οι οικισμοί αυτοί προσεγγίζονται από τον οδικό άξονα Καλαμάτας-Σπάρτης και προσφέρονται για πολιτιστικό, θρησκευτικό, περιηγητικό και φυσιολατρικό τουρισμό. Γύρω από τους οδικούς άξονες που συνδέουν την Καλαμάτα με τη Μεσσήνη και με τη Μεγαλόπολη,

αναπτύσσονται τα πεδινά διαμερίσματα του Δήμου, που τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν έντονη οικιστική ανάπτυξη. Ο χαρακτήρας τους είναι κατά βάση αστικός, λόγω της μικρής απόστασής τους από την Καλαμάτα. Οι Τ.Κ. που βρίσκονται στην ανατολική πλευρά του Δήμου, εντάσσονται στη Μεσσηνιακή Μάνη, έχουν φυσιογνωμία αστική και τουριστική. Διαθέτουν όμορφες παραλίες, αρκετά ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα και αποτελούν παραθεριστικό προορισμό Ελλήνων και ξένων τουριστών, με έντονη νυχτερινή ζωή το καλοκαίρι.

2. Δ.Ε. Άριος. Ολόκληρη η περιοχή της κάτω Μεσσηνιακής πεδιάδας γνωστής στην αρχαιότητα ως «Μακάρια γη» δεν είχε κατοικηθεί πριν την περίοδο της Φραγκοκρατίας, λόγω της βαλτώδους φύσης της.

3. Δ.Ε. Αρφαρών. Έχει έδρα το Αρφαρά που χτίστηκε γύρω στα 1834 και εγκαταστάθηκαν εκεί οι κάτοικοι των Άνω Αρφαρών, ενός οικισμού εκ των πλέον παλαιότερων στη Μεσσηνία που στην τουρκοκρατία ήταν φωλιά κλεφταρματολισμού. Στην περιοχή βρίσκονται απομεινάρια αρχαίου Ναού του Ασκληπιού. Το 1879 αποπερατώνεται ο καθεδρικός ναός των Αγίων Θεοδώρων, η θολωτή στέγη του οποίου στηρίζεται σε 8 κίονες με ανάγλυφα κιονόκρανα. Κατά τον εορτασμό των Αγίων Θεοδώρων πραγματοποιείται μεγάλο τοπικό θρησκευτικό πανηγύρι.

4. Δ.Ε. Θουρίας. Έλαβε το όνομά της από την Αρχαία πόλη Θουρία μια περιοχή με μακραίωνη ιστορία, οι ρίζες της εντοπίζονται γύρω στα 2.500-2.000 π.Χ. ενώ το ομηρικό της όνομα ήταν «Άνθεια Βαθύλειμος». Στο πέρασμα των αιώνων, είτε ανεξάρτητη είτε κάτω από την κυριαρχία των Λακεδαιμόνιων της Σπάρτης, αποτέλεσε την πιο σημαντική πόλη της περιοχής μέχρι το 369 π.Χ. Στη συνέχεια αποτέλεσε μέλος της ελεύθερης Μεσσηνιακής Πολιτείας και δεύτερη σπουδαιότερη πόλη μετά την Αρχαία Μεσσήνη. Είναι πολλά και σημαντικά τα ευρήματα που μαρτυρούν την ιστορία της περιοχής, στη θέση «Ελληνικά» έχουν εντοπιστεί μέχρι σήμερα, το κοίλο θεάτρου, λείψανα τείχους της ακρόπολης, ίχνη από αρχαίο αμαξιτό δρόμο, μεγάλη λαξευτή δεξαμενή, οικοδομικά θεμέλια, λείψανα ναών, κ.α. Επίσης, στον οικισμό της Αίπειας και πλησίον του Ιερού Ναού της Αγίας Ειρήνης, έχει ανασκαφεί μεγάλος ηγεμονικός θολωτός τάφος του 15^{ου} αιώνα. Στην κορυφή των λόφων του οικισμού της Αίπειας βρίσκεται η μυκηναϊκή νεκρόπολη των ελληνικών με 15 μυκηναϊκούς τάφους. Σύμφωνα με τα σωζόμενα ερείπια ρωμαϊκού λουτρού, η πόλη συνέχισε να κατοικείται και να ευημερεί και στη Ρωμαϊκή εποχή. Το

ανασκαφικό έργο στην περιοχή συνεχίζεται από τη Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας φέρνοντας στο φως πολλά σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα. Πολλά από τα ευρήματα αυτά εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας.

1.2.3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. από την απογραφή του 2011, ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου Καλαμάτας ανέρχεται σε 70.130 κατοίκους.

	2001	2011	Μεταβολή %
Δήμος Καλαμάτας	*70.006	70.130	0,18
Π.Ε. Μεσσηνίας	166.566	163.110	-2,07
Περιφέρεια Πελοποννήσου	597.622	581.980	-2,62
Σύνολο Χώρας	10.934.097	10.787.690	-1,34

Μόνιμος πληθυσμός : ο αριθμός των Ελλήνων και αλλοδαπών που διαμένουν μόνιμα.

*περιλαμβάνεται ο μόνιμος πληθυσμός (2001) για τους πρώην Δήμους Καλαμάτας, Άριος, Αρφαρών & Θουρίας

Πίνακας 2: Μεταβολή Μόνιμου πληθυσμού 2001-2011, (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2001, 2011)

Ο Μόνιμος Πληθυσμός του Δήμου Καλαμάτας σε σύγκριση με το 2001 παρουσιάζει οριακή αύξηση (0,18%). Αντίθετα, παρουσιάζεται μείωση τόσο στην Π.Ε. Μεσσηνίας (2,07%) όσο και στην Περιφέρεια Πελοποννήσου (2,62%) αλλά και στο σύνολο της Χώρας (1,34%).

	Σύνολο	Άρρενες	%	Θήλεις	%	Πυκνότητα κατοίκων ανά τ.χλμ.
Δήμος Καλαμάτας	70.130	34.910	49,8	35.220	50,2	159,27
Π.Ε. Μεσσηνίας	163.110	82.480	50,6	80.630	49,4	54,54
Περιφέρεια Πελοποννήσου	581.980	294.910	50,7	287.070	49,3	37,57
Σύνολο Χώρας	10.787.690	5.303.690	49,2	5.484.000	50,8	81,75

*Μόνιμος πληθυσμός : ο αριθμός των Ελλήνων και αλλοδαπών που διαμένουν μόνιμα.

Πίνακας 3: Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλλο και πυκνότητα, (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011)

Εξετάζοντας τον δείκτη πληθυσμιακής πυκνότητας του Δήμου Καλαμάτας και συγκρίνοντας την με τους αντίστοιχους δείκτες της Π.Ε. Μεσσηνίας, της Περιφέρειας Πελοποννήσου και της Χώρας, διαπιστώνεται είναι κατά πολύ μεγαλύτερος τόσο σε επίπεδο επικρατείας (159,27 έναντι 81,75 κατοίκων ανά τ.χλμ.) όσο και σε επίπεδο Π.Ε. Μεσσηνίας (μόλις 54,54 κατοίκων ανά τ.χλμ.).

1.2.4. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

1.2.4.1. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το φυσικό περιβάλλον του Δήμου Καλαμάτας μπορεί να χαρακτηριστεί ως πλούσιο και ποικιλόμορφο, αποτέλεσμα της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας και του εύκρατου κλίματος που επικρατούν σε αυτό. Αποτελεί μια σύνθεση από παραθαλάσσιες,

πεδινές, ημιορεινές (όπου η πυκνότητα και το μέγεθος των καλλιεργειών είναι μεγάλο) και ορεινές εκτάσεις (εκτός των καλλιεργειών κυριαρχούν τα δάση και οι δασικές εκτάσεις) που έχουν σαν ιδιαίτερο γνώρισμα το μεγάλο μέρος που καταλαμβάνει ο ορεινός όγκος του Ταυγέτου. Μεταξύ των πολλών φυσικών χαρακτηριστικών του Δήμου Καλαμάτας, αξίζει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στα εξής:

Ορεινός όγκος Ταυγέτου: Δεσπόζουσα θέση στο ορεινό φυσικό τοπίο έχει ο όγκος του Ταυγέτου που αποτελεί μια οροσειρά με μακριά ράχη μήκους 115 χλμ, πλάτους 30 χλμ και συνολικής έκτασης 2.500 τ.χλμ., ένα σπάνιο οικοσύστημα, τόσο για τη χλωρίδα όσο και για την πανίδα του. Καλύπτεται σ' όλη του την έκταση από πυκνό δάσος με κυρίαρχα δέντρα τα έλατα και τα πεύκα. Το δάσος του Ταυγέτου αποτελεί τον μεγαλύτερο πνεύμονα πρασίνου για την Καλαμάτα και την ευρύτερη περιοχή, αφού ξεκινάει από τις παρυφές της πόλης. Οι ορεινοί σχηματισμοί του Ταυγέτου συνθέτουν την άγρια ομορφιά του και αποτελούν πρόκληση για τους περιπατητές και ορειβάτες και μαζί με τα ορεινά χωριά του Ταυγέτου αποτελούν ένα οικοσύστημα ιδιαίτερου φυσικού κάλλους που χρήζει προστασίας.

Εικόνα: Δάση κωνοφόρων (μαυρόπευκα και έλατα) στη μέση ζώνη του Ταυγέτου

Περισσότερα από 700 είδη φυτών συνθέτουν τη σπάνια χλωρίδα του Ταυγέτου, από τα οποία 120 ελληνικά ενδημικά, ενώ 32 συναντώνται αποκλειστικά στον Ταυγετο. Στο βιβλίο του Γεωργίου Σφήκα «Βοτανικοί Παράδεισοι της Ελλάδας» ο Ταυγετος επιλέγεται λόγω της σπανιότητας της χλωρίδας του, στους «17 Βοτανικούς Παράδεισους». Αποτελεί επίσης καταφύγιο σημαντικού αριθμού άγριων ζώων και πουλιών. Έχουν παρατηρηθεί 85 είδη πουλιών, 19 θηλαστικών και 33 ερπετών, ενώ αποτελεί μία από τις δύο πιο σημαντικές περιοχές της Πελοποννήσου για τις πεταλούδες και τα έντομα.

Προστατευόμενες περιοχές: Εντός των ορίων του Δήμου Καλαμάτας υπάρχουν 2 προστατευόμενες περιοχές που έχουν ενταχθεί στο διεθνές δίκτυο Natura 2000. Οι περιοχές «Φαράγγι Νέδοντα» με κωδικό GR2550001 (έκταση 1.241,86 εκτάρια) και «Όρος Ταυγέτος» με κωδικό GR2550006 (έκταση 53.367,45 εκτάρια) .

Όνομασία	Κωδικός	Έκταση (εκτάρια)
Φαράγγι Νέδοντα	GR2550001	1.241,86
Όρος Ταΰγετος	GR2550006	53.367,45

Πίνακας 5: Περιοχές Natura 2000

Ακτές: Ιδιαίτερα σημαντική για το φυσικό τοπίο αποτελεί η μεγάλου μήκους ακτογραμμή των 10,3 χλμ, καθώς και η εκτεταμένη παραλία, χαρακτηριστικό της οποίας είναι τα καθαρά νερά και οι οργανωμένες πλαζ, που αποτελούν πόλο έλξης πολλών επισκεπτών. Οι ακτές που έχουν βραβευτεί και διαθέτουν σήμα Γαλάζιας Σημαίας είναι στις περιοχές Ανάσταση, Φιλοξένια, Μικρή Μαντίνεια.

Όνομασία	Μήκος (μέτρα)
Ανατολική Καλαμάτα – Βέργα – Αλμυρός	3.260
Μικρή Μαντίνεια	785
Δυτική Καλαμάτα	260
Ανάληψη – Αεροπορία	6.000

Πίνακας 6: Ακτές του Δήμου Καλαμάτας

Εικόνα: Παραλία Μικρής Μαντίνειας

Εικόνα: Παραλία Ανατολικής Καλαμάτας

Υδάτινοι Πόροι: Το Δήμο διασχίζουν τρία ποτάμια, ο Νέδων, ο Πάμισος και ο Άρις. Ο ποταμός Νέδοντας, είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την πόλη της Καλαμάτας ως υδάτινο στοιχείο της φύσης μέσα στο αστικό περιβάλλον. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του είναι η βαθιά στενή χαράδρα, μήκους 9 χλμ που βρίσκεται βόρεια της Καλαμάτας. Το γραμμικό ανάπτυγμά του και οι παραποτάμιες ζώνες του, εφ' όσον προστατευθούν μπορούν να αποτελέσουν ιδιαίτερο φυσικό πόλο αναφοράς της πόλης. Ήδη με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Καλαμάτας, ο Νέδοντας χαρακτηρίζεται ως περιβαλλοντικό πάρκο με αυστηρούς περιορισμούς στις επιτρεπόμενες χρήσεις του παραποτάμιου χώρου.

Ο ποταμός Πάμισος, πηγάζει από τις πηγές Αγίου Φλώρου. Πρόκειται για μεγάλη καρστική ανάβλυση, το ολικό μήκος του μετώπου της οποίας ξεπερνά τα 400 μ., οι πηγές παρέχουν σταθερά τεράστιες ποσότητες καθαρού νερού, που κυμαίνεται από 6.000 έως 20.000 κυβικά την ώρα. Χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη αισθητικά

αξιόλογης παρόχθιας περιοχής με μεγάλα πλατάνια και άλλα είδη παρόχθιας βλάστησης, σημαντικά στοιχεία για την οικοτουριστική ανάπτυξη. Στο σημείο συμβολής του ποταμού Παμίσου με το βασικό παραπόταμό του Μαυροζούμainer, δημιουργείται το παραποτάμιο δάσος τύπου «Στοάς», που σύμφωνα με την οδηγία 92/43 Ε.Ε. αποτελεί οικότοπο προτεραιότητας, και χρήζει προστασίας, λόγω του ότι ο τύπος αυτός δάσους είναι ιδιαίτερα σπάνιος. Σημαντικό σημείο αναφοράς φυσικού πλούτου αποτελεί και η περιοχή του φράγματος του ποταμού Παμίσου, μια περιοχή με ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά, τόσο λιμναία, όσο και παραποτάμια, που φιλοξενεί σημαντικά είδη άγριας ζωής. Έχουν εντοπιστεί 9 είδη ψαριών γλυκού νερού, 2 από αυτά ενδημικά της Πελοποννήσου, 125 είδη πουλιών και το σπάνιο θηλαστικό βίδρα. Επίσης υπάρχουν ενδημικά υδροχαρή φυτά της Πελοποννήσου, παραποτάμια δάση πλατάνου, πεδινής φτελιάς, ιτιάς και ασημόλευκας καθώς και υδρόβια και υδροχαρή χλωρίδα.

Ο ποταμός Άρις, πηγάζει από την περιοχή του Πηδήματος με μέση παροχή 900 κ.μ. ανά ώρα, τροφοδοτεί τα αρδευτικά έργα της περιοχής του Άρι, Αιθαίας, Άμφειας και χύνεται στη θαλάσσια περιοχή της Διασποράς.

Εικόνα: Ποταμός Νέδων

Εικόνα: Φράγμα ποταμού Παμίσου

Αγροτική Ζώνη: Είναι αναγκαίο για τη συμπλήρωση του φυσικού τοπίου να υπογραμμιστεί η ύπαρξη της μεγάλης έκτασης ελαιώνων που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργήσιμης γης του Δήμου Καλαμάτας και του Νομού Μεσσηνίας γενικότερα. Το οικοσύστημα «ελαιώνας» εκτός από τη συμβολή του στην οικονομία και την απασχόληση αποτελεί σημαντικό στοιχείο της φύσης, ενώ το τελευταίο χρονικό διάστημα έχει αναδειχθεί η σπουδαιότητά του και η ανάγκη προστασίας του. Περικλείει πλούσια πανίδα και χλωρίδα και το γεγονός ότι αναπτύσσεται στα δύσκολα και ξηρά περιβάλλοντα, πέρα από τη χλωρίδα και την

πανίδα που στηρίζει, συγκρατεί και πολύτιμους φυσικούς πόρους, όπως το έδαφος και το νερό. Η ελιά που βρίσκεται στο Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας - Ινστιτούτο Ελαιίας και Οπωροκηπευτικών Καλαμάτας, έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο της φύσης, με Υπουργική απόφαση (Φ.Ε.Κ. 121/Δ'/1980) ως αιωνόβιο δέντρο και αντιπροσωπευτικό της ποικιλίας «Ελαιών Καλαμάτας».

Πάρκα εξωαστικού ιστού:

Το αλσύλλιο Αλμυρού, καταλαμβάνει έκταση 16,5 στρ. και βρίσκεται 7 χλμ από το κέντρο της Καλαμάτας, επάνω στον οδικό άξονα Καλαμάτας – Καρδαμύλης. Ανήκει στην κατηγορία των εκτάσεων «άλσος εντός οικισμού», ενώ από το 1999 έχει παραχωρηθεί η χρήση του στο Δήμο από το Δασαρχείο. Η υπάρχουσα βλάστηση σε συνδυασμό με τις διαμορφωμένες αθλητικές υποδομές (γήπεδο μπάσκετ και ποδοσφαίρου) αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης για τους δημότες.

Το πάρκο Πηδήματος: Βρίσκεται στο χωριό Πήδημα, 16 χλμ από την Καλαμάτα. Καταλαμβάνει έκταση 20 στρ. με υψηλή βλάστηση η οποία χωρίζεται στη μέση από τον δρόμο που οδηγεί στο χωριό. Ο χώρος αυτός εφόσον διαμορφωθεί κατάλληλα θα γίνει πιο ελκυστικός για τους δημότες και θα μπορεί να δεχτεί τη διεξαγωγή πάσης φύσεως εκδηλώσεων. Ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη η μελέτη ανάπλασης του συγκεκριμένου χώρου.

Πηγές Παμίσου: Βορειοδυτικά της Καλαμάτας και σε απόσταση 20 χλμ, επί της Εθνικής οδού Καλαμάτας – Τρίπολης, βρίσκεται το χωριό Άγιος Φλώρος και οι πηγές του ποταμού Παμίσου. Ο χώρος έχει διαμορφωθεί πρόσφατα και δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να απολαύσει όλες τις φυσικές ομορφιές της περιοχής, με περίπατο δίπλα από το ποτάμι σε μια διαδρομή με πλούσια υψηλή βλάστηση (μεγάλα πλατάνια), υδρόβιες φυτό-κοινωνίες, καθώς και τις πηγές του ποταμού.

Κοινόχρηστοι χώροι – πράσινο πόλης Καλαμάτας: Οι κεντρικές ανάγκες σε κοινόχρηστους χώρους στην πόλη καλύπτονται από τέσσερις υπερτοπικές ζώνες ελεύθερων χώρων-πρασίνου.

Υπερτοπική ζώνη ελεύθερων χώρων ποταμού Νέδοντα – Κάστρου: Συνιστά μια ισχυρή ραχοκοκαλιά ελεύθερων χώρων, πρασίνου και πλατειών δίπλα στον ποταμό Νέδοντα, η οποία ξεκινώντας από το Κάστρο διέρχεται από τον εν μέρει καλυμμένο ποταμό Νέδοντα, την πλατεία Δημαρχείου και καταλήγει στις εκβολές του ποταμού. Η συνολική έκταση της ζώνης υπολογίζεται σε 415 στρ. και απλώνεται σε μήκος 5 χλμ. Σε αυτή, εκτός από τη ζώνη πρασίνου με δενδροστοιχίες υπάρχουν κοινωνικές

υποδομές και συγκεκριμένα 3 γήπεδα μπάσκετ, 3 γήπεδα τένις, χώρος παρκινγκ και παιδική χαρά. Από το εγκεκριμένο Γ.Π.Σ. Καλαμάτας προβλέπεται ως ειδική περιοχή προστασίας περιβαλλοντολογικού πάρκου Νέδοντα προκειμένου να γίνει εξυγίανση και αξιοποίηση του χώρου για να διατεθεί στη πόλη για δραστηριότητες ήπιας αναψυχής. Στο χώρο αυτό προβλέπονται μόνο υποδομές διαχείρισης πανίδας και χλωρίδας, καθώς και εγκαταστάσεις υποδομών για την οργάνωση και την εξυπηρέτηση των περιπατητών (μονοπάτια, ποδηλατοδρόμοι, φυλάκια, καθιστικά στέγαστρα). Επειδή η περιοχή αποτελεί ένα εν δυνάμει τμήμα του αστικού χώρου με λειτουργία πάρκου οι διαμορφώσεις και τα έργα υποδομής θα πρέπει να ακολουθούν αρχές ήπιας αντίληψης με απομείωση στο απολύτως ελάχιστο επίπεδο μη απορροφητικών επιστρώσεων και ανάδειξη της φυτικής χλωρίδας.

Υπερτοπική ζώνη ελεύθερων χώρων Αριστομένους: Η ζώνη αυτή αναπτύσσεται στην κεντρική οδό Αριστομένους και περιλαμβάνει την πλατεία Εθνικής Αντίστασης, την πλατεία Δικαστηρίων – Διοικητηρίου, το Πάρκο Σιδηροδρόμων και το Πάρκο του Λιμενικού Ταμείου στην παραλία. Το δημοτικό πάρκο Σιδηροδρόμων αποτελεί το πρώτο «θεματικό πάρκο αναψυχής» εκτάσεως 54 στρ., με παλιά βαγόνια, ατμομηχανές και αυτοκινητάμαξες, το οποίο αποτελεί ένα κέντρο κοινωνικών λειτουργιών (αναψυχής, άθλησης, περιπάτου, εκδηλώσεων, ψυχαγωγίας). Το 1981 βραβεύτηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως ένα πιλοτικό πρόγραμμα διατήρησης της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Υπερτοπική ζώνη ελεύθερων χώρων παρακτίου μετώπου: Συνιστά ισχυρό στοιχείο φυσικού περιβάλλοντος και περιλαμβάνει την περιοχή της μαρίνας (33 στρ.), τη ζώνη ελευθέρων χώρων στην Ανατολική Παραλία (121 στρ.) με λειτουργίες αναψυχής και πράσινο και τέλος την Δυτική Παραλία με τον ελεύθερο παράκτιο χώρο (99 στρ.), στον οποίο υλοποιήθηκαν έργα διαμορφώσεων κοινοχρήστου χώρου και αθλητικές εγκαταστάσεις (γήπεδο ποδοσφαίρου, γήπεδα καλαθοσφαίρισης, τένις, κ.λ.π.).

Πλατεία 23ης Μαρτίου – Αγίων Αποστόλων: Η ενότητα αυτή ελεύθερου χώρου – πλατείας (6 στρ.) ανήκει στο Ιστορικό Κέντρο και συγκροτείται κυρίως από την Πλατεία 23^{ης} Μαρτίου – Αγίων Αποστόλων από κοινού με τον ελεύθερο χώρο που δημιουργείται από την ύπαρξη στοών μέχρι και την οδό Αριστομένους.

Δυτικό κέντρο: Σε έκταση 150 στρ. περιλαμβάνει εκτός των 500 εργατικών κατοικιών, εμπορικό κέντρο 30 καταστημάτων, βρεφονηπιακό σταθμό, αθλητικό-πολιτιστικό κέντρο που περιλαμβάνει δυο ανοιχτά γήπεδα μπάσκετ - βόλεϊ, κέντρο

νεολαίας, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες. Τέλος υπάρχουν χώροι στάθμευσης, όλες οι εξυπηρετήσεις για τους πεζούς, διάδρομοι για άτομα με ειδικές ανάγκες και πολύ πράσινο.

Ανατολικό κέντρο: Αναπτύσσεται σε έκταση 110 στρ. του παλαιού στρατοπέδου που παραχωρήθηκαν στο Δήμο. Περιλαμβάνει, στεγαστικό πρόγραμμα 150 κατοικιών που διατέθηκαν σε σεισμόπληκτους, εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, καθώς και ειδικές εγκαταστάσεις για εκπαιδευτικά προγράμματα, αστικό κέντρο υγείας, φοιτητική εστία, αθλητικό κέντρο που περιλαμβάνει κλειστό αθλητικό - πολιτιστικό κέντρο, γήπεδο ποδοσφαίρου, πέντε ανοιχτά γήπεδα βόλεϊ – μπάσκετ - τένις, τέλος υπάρχουν όλες οι εξυπηρετήσεις για το αυτοκίνητο, τους πεζούς, το ποδήλατο, διάδρομοι για άτομα με ειδικές ανάγκες και πολύ πράσινο.

1.2.4.2. ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Χωροταξική και πολεοδομική οργάνωση: Βασίζεται στις υπάρχουσες εγκεκριμένες μελέτες αλλά και στο υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο όπως αναφέρονται πιο κάτω:

Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Καλαμάτας. Καλύπτει την Δ.Κ. Καλαμάτας και δίνει τις χωροταξικές κατευθύνσεις και περιορισμούς τόσο για τον έξω-αστικό χώρο όσο και για τους οικισμούς της Δ.Ε. Καλαμάτας (Φ.Ε.Κ. 77/Α.Α.Π./2011). Με πολεοδομικές μελέτες για τις 8 πολεοδομικές ενότητες όπως αυτές προσδιορίζονται στο εγκεκριμένο Γ.Π.Σ. Καλαμάτας. Το νομοθετικό πλαίσιο οργάνωσης οικισμών (Φ.Ε.Κ. 138/Δ'/1981) διέπει τους οικισμούς προ του έτους 1923 στους οποίους δεν έχει προχωρήσει η διαδικασία οριοθέτησής με τους όρους του Φ.Ε.Κ. 181/Δ'/85. Το νομοθετικό πλαίσιο οργάνωσης οικισμών Φ.Ε.Κ. 181/Δ'/85 διέπει τους ήδη οριοθετημένους οικισμούς, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το υπ'αρ. Φ.Ε.Κ. 289/Α.Α.Π./2011. Σε τελική φάση έγκρισης υφίσταται η μελέτη Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. Δ.Ε. Θουρίας, που δίνει κατευθύνσεις και περιορισμούς της χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής. Για τις Δ.Ε. Αρφαρών και Άριος δεν έχουν ανατεθεί σχετικές μελέτες Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π., η μελέτη του εξωαστικού χώρου των ενοτήτων αυτών θα πρέπει να γίνει πλέον μέσα από την μελλοντική αναθεώρηση του Γ.Π.Σ. στα πλαίσια του διευρυμένου πλέον Δήμου Καλαμάτας.

Αρχιτεκτονική: Στην αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της Καλαμάτας έχουν επιδράσει τα νεότερα ευρωπαϊκά ρεύματα (Γερμανικός κλασικισμός, Ιταλική αναγέννηση, art nouveau κ.ά.), η Αθηναϊκή κλασική αρχιτεκτονική, η Ενετική και τα πρότυπα της

Τουρκοκρατίας. Παλαιότερα όλων είναι τα κτίσματα λαϊκού τύπου (πριν από το 1850), πρόκειται για ισόγεια ή διώροφα κτήρια που δεν ακολουθούν κάποιο συμμετρικό κανόνα και έχουν απλά μορφολογικά στοιχεία. Αρκετά από αυτά βρίσκονται στο ιστορικό κέντρο και ορισμένα έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα. Ακολουθούν τα νεοκλασικά, τα πρώιμα νεοκλασικά (ως το 1880) αποτελούν μεταβατική μορφή μεταξύ παραδοσιακής και νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Σε αυτά ο όροφος χρησιμοποιείται ως κατοικία, ενώ το ισόγειο ως κατάστημα, εργαστήριο ή αποθήκη. Τα περισσότερα νεοκλασικά κτήρια χρονολογούνται στην περίοδο 1880-1920 και βρίσκονται κυρίως γύρω από την οδό Αριστομένους. Είναι συνήθως κατοικίες και σπανιότερα συνδυασμός κατοικίας και καταστήματος. Τα εκλεκτικιστικά κτήρια τοποθετούνται χρονικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και είναι επηρεασμένα από τα ευρωπαϊκά πρότυπα (π.χ. μπαρόκ, γοτθικός ρυθμός, rustique, art nouveau) και τις νέες τάσεις της αθηναϊκής αρχιτεκτονικής. Ένας ακόμη χαρακτηριστικός τύπος είναι τα κτήρια του Μεσοπολέμου, τα οποία βρίσκονται διάσπαρτα σε όλη την πόλη.

Το λιμάνι και η παραλία της Καλαμάτας: Το λιμάνι αποτέλεσε πηγή ζωής για την Καλαμάτα, ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος της μεγάλης εμπορικής ανάπτυξης και της οικιστικής επέκτασής της από το κάστρο έως την παραλία. Ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, η παραλία ήταν ερημική, γεμάτη τέλματα, λίμνες και άναρχη βλάστηση. Ο πρώτος οικισμός, χρονολογείται στα προεπαναστατικά χρόνια και διαμορφώθηκε από αποθήκες, μαγαζιά, βυρσοδεψεία κ.ά. Η κατασκευή του λιμανιού ξεκίνησε το 1882 και ολοκληρώθηκε το 1901. Εν τω μεταξύ, κατασκευάστηκαν οι δύο οδοί Παραλίας-Καλαμών, οι σημερινές Αριστομένους (1871) και Φαρών (δεκαετία 1890), καθώς και η σιδηροδρομική γραμμή Καλαμάτας-Παραλίας (αρχές 20^{ου} αιώνα). Επιπλέον, το 1911 ολοκληρώθηκε η κατασκευή του σημερινού Τελωνείου, σε κεντρική θέση στο λιμάνι, στην σημερινή πλατεία Τελωνείου.

Η γεωπολιτική θέση του λιμένα της Καλαμάτας είναι μείζονος σημασίας καθότι αποτελεί το νοτιότερο άκρο της ηπειρωτικής Ελλάδας, της Ε.Ε. και απόληξη των Διευρωπαϊκών χερσαίων οδικών αξόνων. Σήμερα παρουσιάζει περιορισμένη επιβατική και εμπορική κίνηση αφού δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στο ρόλο του σύγχρονου εμπορικού λιμένα. Υφίσταται μόνο μια γραμμή προς Κύθηρα – Κίσαμο τους καλοκαιρινούς μήνες, η οποία έχει μέση ετήσια κίνηση 7.400 επιβάτες. Στην μελέτη προγραμματικού σχεδίου (masterplan) του λιμένα επιδιώκεται η βελτίωση των

υποδομών και η αναδιοργάνωση της λειτουργίας, τόσο του εμπορικού όσο και του επιβατικού τμήματος. Επίσης προβλέπεται η δημιουργία επιβατικού σταθμού για τα κρουαζιερόπλοια. Προτείνεται η αναδιαρρύθμιση της αποθήκης του Λιμενικού Ταμείου ώστε να περιλαμβάνει σταθμό εξυπηρέτησης των επιβατών κρουαζιερόπλοιων, περίπτερα εκθέσεων, εμπορικά καταστήματα και τις υπηρεσίες Λιμεναρχείου και Τελωνείου. Με την κατασκευή του νέου οδικού δικτύου της Πελοποννήσου μπορεί να επαναπροσδιοριστεί ο ρόλος του, ως λιμάνι περιφερειακής σημασίας, του οποίου η σημαντική λιμενική υποδομή μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μεγαλύτερα τουριστικά σκάφη (κρουαζιερόπλοια, θαλαμηγούς, κλπ.). Η προοπτική για την ένταξη του λιμένα στο δίκτυο ακτοπλοΐας του νότιου Αιγαίου και της Κρήτης τους καλοκαιρινούς μήνες σχετίζεται άμεσα με την ανάδειξη του Νομού ως τουριστικού προορισμού. Με την προώθηση κατάλληλων μέτρων και σε συνδυασμό με την σύγχρονη Μαρίνα μπορεί να αναδειχθεί σε σημαντικό πόλο έλξης μεγάλων τουριστικών σκαφών από τη νοτιοανατολική Μεσόγειο με προορισμό τα Ιόνια νησιά και την Ιταλία.

Εικόνα: Το λιμάνι και το κτίριο του Τελωνείου

Εικόνα: Το λιμάνι της Καλαμάτας

Δυτικά της πλατείας Τελωνείου, υπάρχει το εκλεκτικιστικό κτήριο του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού, πρόκειται για διάροφο κεραμοσκεπές οικοδόμημα των αρχών του 20^{ου} αιώνα, με επιδράσεις γαλλικής αρχιτεκτονικής. Αποτελείται από δύο όγκους διαφορετικού μεγέθους αλλά της ίδιας μορφολογίας ενώ στεγάζει, στο ισόγειο κατάστημα και στον όροφο αποθήκη. Ακόμη υπάρχουν διαδοχικά η περιοχή της Ανάληψης, με τον ομώνυμο ναό και η Μαρίνα, με τα πολυτελή κότερα και πολλά εστιατόρια. Η μαρίνα της Καλαμάτας λειτουργεί όλο τον χρόνο, διαθέτει 250 θέσεις για ελλιμενισμό σκαφών μήκους μέχρι 25μ. και 3 μ. βύθισμα. Όλες οι θέσεις είναι εξοπλισμένες με τις απαραίτητες παροχές ηλεκτρικού ρεύματος και νερού ενώ ο χερσαίος χώρος περιλαμβάνει 150 θέσεις εναπόθεσης σκαφών για συντήρηση ή

επισκευή. Οι χερσαίες εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν ακόμη 860 τ.μ. κτιριακών εγκαταστάσεων στα οποία στεγάζονται καταστήματα, γραφεία, εστιατόρια, γραφεία ενοικίασης σκαφών και αυτοκινήτων, σταθμός ανεφοδιασμού καυσίμων, αποδυτήρια.

Εικόνα: Η Μαρίνα της Καλαμάτας

Στην ανατολική πλευρά της προκυμαίας, στην οδό Ναβαρίνου, υπάρχουν αρκετά νεοκλασικά κτήρια, των αρχών του 20^{ου} αιώνα, απομεινάρια μιας άλλης εποχής, τότε που το λιμάνι της Καλαμάτας έσφυζε από ζωή και η παραλιακή ζώνη ήταν όχι μόνον κέντρο εμπορικό, βιομηχανικό και οικονομικό, αλλά και κέντρο της κοσμικής ζωής (πολυτελή ξενοδοχεία, αριστοκρατικά εστιατόρια). Νοτιοανατολικά της προκυμαίας βρίσκονται ιστιοπλοϊκοί όμιλοι και το Εικαστικό Σχολείο σε ένα διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό. Ανατολικότερα βρίσκονται διαδοχικά το Δημοτικό Στάδιο, ο ναός της Ανάστασης και αρκετά ξενοδοχεία. Η μήκους 2,5 χλμ. παραλία προσφέρεται τόσο για κολύμπι όσο και για περπάτημα, καθώς υπάρχει ένα πολύ φαρδύ υπερυψωμένο πεζοδρόμιο με φοίνικες και λουλούδια. Γενικά, όλο το μήκος της παραλιακής ζώνης, σφύζει από ζωή ιδιαίτερα το καλοκαίρι, αφού υπάρχουν πολλές καφετέριες, ουζερί, ταβέρνες και μπαρ.

Εικόνα: Πεζοδρόμιο της παραλιακής οδού

Εικόνα: Αποψη της παραλίας της Καλαμάτας

Ποδηλατοδρόμοι-πεζόδρομοι: Μία ακόμη ένδειξη του πολιτισμού και της κουλτούρας που διέπει την πόλη της Καλαμάτας είναι η ύπαρξη μεγάλου μεγέθους ποδηλατοδρόμου. Ο ποδηλατοδρόμος της Καλαμάτας διέρχεται από το κέντρο της

πόλης, έχει μήκος 4χλμ. και λειτουργεί από το Μάιο του 2010. Έχει αφετηρία το Ιστορικό κέντρο και μέσω της οδού Νέδοντος, της κεντρικής πλατείας, της οδού Αριστομένους, του πάρκου του Ο.Σ.Ε. και της οδού Ναυαρίνου καταλήγει στον Ι.Ν. Αναστάσεως στην παραλία. Επίσης, στο πάρκο του Αλμυρού έχουν πραγματοποιηθεί έργα αναβάθμισης και φιλοξενεί πλέον ποδηλατική πίστα (mountain bike).

Εικόνες: Ο ποδηλατοδρόμος της Καλαμάτας

Ο βασικός κορμός του «δικτύου πεζοδρόμων» διατρέχει τον άξονα κεντρικών λειτουργιών της πόλης σε κατεύθυνση βορρά - νότου και συνδέει το Ιστορικό Κέντρο (το οποίο διαθέτει δίκτυο πεζόδρομων) και την παραλιακή οδό Ναυαρίνου, μέσω του πάρκου του ΟΣΕ αλλά πρόσφατα και από την οδό Φαρών. Σε αυτούς συμβάλλουν μικρότεροι πεζόδρομοι και όπου δεν υπάρχουν, η εξυπηρέτηση των πεζών γίνεται από τα πεζοδρόμια.

1.2.4.3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Στην Καλαμάτα λειτουργεί η Σχολή Ανθρωπιστικών και Πολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, το οποίο ιδρύθηκε με το Π.Δ. 13/2000 (Φ.Ε.Κ. 218/Α'/2000), έχει ως έδρα του την Τρίπολη και αναπτύσσεται σε επίπεδο ολοκληρωμένων σχολών στις πρωτεύουσες των νομών της Περιφέρειας Πελοποννήσου. Η Σχολή Ανθρωπιστικών και Πολιτισμικών Σπουδών, στεγάζεται σε πέτρινο νεοκλασικό κτίριο που διαμορφώθηκε ανάλογα, στο Ανατολικό Κέντρο της πόλης μέσα στο παλιό στρατόπεδο και αποτελείται από δύο τμήματα, το τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών και το τμήμα Φιλολογίας. Το πρώτο τμήμα άρχισε να λειτουργεί το ακαδημαϊκό έτος 2003-04 και το δεύτερο από το ακαδημαϊκό έτος 2005-06. Στο Τμήμα Φιλολογίας λειτουργούν και δυο Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών.

Α.Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας: Το Α.Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας (τώρα Α.Τ.Ε.Ι. Πελοποννήσου) ξεκίνησε τη λειτουργία του με βάση το Π.Δ. 94/1988 (Φ.Ε.Κ. 43/Α'/1988) ως

παράρτημα του Τ.Ε.Ι. Πάτρας. Με το Π.Δ. 502/1989 (Φ.Ε.Κ. 215/Α'/1989) καταργήθηκε το παράρτημα Καλαμάτας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας και ιδρύθηκε το Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας που σήμερα συγκροτείται από τρεις Σχολές:

- Τη Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας και Τεχνολογίας Τροφίμων και Διατροφής (Εδρα Καλαμάτα) με τα τμήματα, Τεχνολόγων Γεωπόνων και Τεχνολογίας Τροφίμων
- Τη Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας (Εδρα Καλαμάτα) με τα τμήματα, Διοίκησης Επιχειρήσεων και Οργανισμών και Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
- Τη Σχολή Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας (Εδρα Καλαμάτα) με το τμήμα Λογοθεραπείας
- Τη Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών (Εδρα Σπάρτη) με το τμήμα Μηχανικών Πληροφορικής.

Εικόνα: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Εικόνα: Α.Τ.Ε.Ι. Πελοποννήσου

1.2.5. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Αρχαιολογικοί χώροι

- Αρχαιολογικός χώρος Ακοβίτικα (Φ.Ε.Κ. 669/Β'/1970). Δυτικά της πόλης της Καλαμάτας στην ανατολική πλευρά του ποταμού Άρι βρίσκονται δύο σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις. Πρόκειται για το πρωτοελλαδικό Μέγαρο της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. που φανερώνει την ύπαρξη κάποιας μορφής κεντρικής εξουσίας στην περιοχή. Το Μέγαρο αποτελείτο από μια κεντρική αίθουσα και βοηθητικούς χώρους, η ιδιαιτερότητά του όμως έγκειται στους διαδρόμους που το περιβάλλουν, που παραπέμπουν σε ελάχιστα σπάνιας αρχιτεκτονικής κτίρια της ίδιας εποχής που ανήκαν σε ισχυρούς άρχοντες με μεγάλη κοινωνική και διοικητική δύναμη. Σε ξεχωριστό περιφραγμένο χώρο πλησίον, βρίσκεται σημαντικό ιερό του 6^{ου} αιώνα π.Χ. αφιερωμένο στο θεό Ποσειδώνα, όπως μαρτυρούν οι επιγραφές που βρέθηκαν

εκεί, καθώς και τα χαρακτηριστικά αφιερώματα των αλιέων πιστών. Για την προστασία του αρχαιολογικού χώρου οι περιφραγμένοι χώροι στους οποίους βρίσκονται τα μνημεία που έχουν ανασκαφεί, ορίζονται σαν αδόμητες ζώνες.

- Αρχαιολογικός χώρος Ελαιοχωρίου (Φ.Ε.Κ. 592/Β'/1998). Το Ελαιοχώρι στο σύνολό του, με την γύρω περιοχή περιλαμβάνει ερείπια μνημειώδους πολυγωνικού τοίχου (αρχαία οχύρωση) το οποίο κτίστηκε μετά την ίδρυση της ανεξάρτητης Μεσσήνης. Η περιοχή ταυτίζεται με την αρχαία πόλη «Καλάμαι». Η προστασία του συγκεκριμένου αρχαιολογικού χώρου απαιτεί μια σύνθετη αντιμετώπιση καθ' όσον περιλαμβάνει τον κατοικούμενο οικισμό αλλά και τον χώρο γύρω αυτού.
- Αρχαίο Ιερό της Λιμνάτιδος Αρτέμιδος στο Βόλιμο Αρτεμισίας (Φ.Ε.Κ. 863/Β'/2001). Σε δύσβατη ορεινή περιοχή στις πλαγιές του Ταυγέτου βρίσκεται το περίφημο και εξαιρετικής ιστορικής σημασίας αρχαίο ιερό της Λιμνάτιδος Αρτέμιδος. Ο τόπος λόγω της μεγάλης στρατιωτικής του σημασίας αποτέλεσε αντικείμενο διεκδικήσεων μεταξύ Μεσσηνίων και Λακεδαιμονίων. Στο εξωκκλήσι που βρίσκεται στο χώρο υπάρχει εντοιχισμένο άφθονο επιγραφικό υλικό, πολύτιμο για την ταύτιση του ιερού, ενώ πολλά από τα αρχαία ευρήματα εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Μεσσηνίας στην Καλαμάτα.
- Αρχαιολογικός χώρος ερειπίων κλασικής πόλης Θουρίας, νεκροταφείο μυκηναϊκών θαλαμωτών τάφων στα Ελληνικά και ηγεμονικός μυκηναϊκός θολωτός τάφος Άνθειας στη θέση Ράχη (Φ.Ε.Κ. 963/Β'/1994) και Λουτρά Ρωμαϊκών χρόνων (Φ.Ε.Κ. 145/Β'/1983). Στην αρχαία Θουρία, την πρώτη πρωτεύουσα της Μεσσηνίας πριν από την ίδρυση της αρχαίας Μεσσήνης, έχουν έρθει στο φως σημαντικά ευρήματα, τόσο από τους μυκηναϊκούς όσο και από τους κλασσικούς χρόνους. Η πόλη φαίνεται ότι κατοικήθηκε από την 3η χιλιετία π.Χ. Στους μυκηναϊκούς χρόνους η περιοχή ταυτίζεται με την ομηρική Άνθεια και απέκτησε τεράστια ακμή όπως μαρτυρεί το εκτεταμένο νεκροταφείο των επιβλητικών θαλαμωτών τάφων στα Ελληνικά, που έχουν φέρει στο φως οι ανασκαφές καθώς και ο ηγεμονικός θολωτός τάφος με το πλήθος των πολύτιμων ευρημάτων στην Άνθεια, στη θέση Ράχη. Από τα ευρήματα προκύπτει ότι η αρχαία πόλη ήταν πυκνοκατοικημένη κατά τους κλασσικούς χρόνους με τειχισμένη ακρόπολη και λαμπρούς ναούς, ενώ από τη ρωμαϊκή εποχή σώζεται το άριστα διατηρημένο ρωμαϊκό λουτρό. Οι ανασκαφές συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Πολλά από τα ευρήματα αυτά εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας.

Βυζαντινά – Μεταβυζαντινά μνημεία

Η πόλη της Καλαμάτας διαθέτει αξιόλογο αριθμό κτηρίων των βυζαντινών, μεταβυζαντινών αλλά και νεώτερων χρόνων σε διάφορα σημεία του κεντρικού πυρήνα τη πόλης, που διατηρούν μνήμες της ιστορίας του τόπου. Σημαντικό ρόλο στη διάσωση των περισσότερων αξιολογικών κτιρίων, είχε το πιλοτικό πρόγραμμα μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1986. Έτσι, έγινε άμεση καταγραφή των παλαιών κτηρίων και προχώρησε ο χαρακτηρισμός των αξιολογότερων, δημιουργήθηκε κλιμάκιο του Υπουργείου Πολιτισμού στην πόλη και διατέθηκαν κονδύλια συμβολικής επιδότησης των ιδιοκτητών για την εκπόνηση μελετών επισκευής και εργασιών αποκατάστασης των όψεων των διατηρητέων κτηρίων.

Το Κάστρο της Καλαμάτας. Η κήρυξή του ως βυζαντινό μνημείο έγινε με το Φ.Ε.Κ. 28/Α΄/1922. Είναι ενταγμένο στον πολεοδομικό ιστό της σύγχρονης πόλης και αποτελεί τυπικό δείγμα των κάστρων που ίδρυσαν οι Φράγκοι στην Πελοπόννησο προκειμένου να εδραιώσουν γρήγορα την κυριαρχία τους. Η σημερινή του μορφή ανάγεται στις πρώτες δεκαετίες του 13^{ου} αιώνα, επί ηγεμονίας του Γοδεφρίγου Α΄ Βιλαρδουίνου και Γουλιέλμου Β΄. Σήμερα, μετά τις εργασίες αναστήλωσης που έχουν γίνει από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, ο επισκέπτης θα δει το οχυρωματικό περίγραμμα του φράγκικου κάστρου, μια δεύτερη αμυντική γραμμή που είχε κατασκευαστεί στην ανατολική του πλευρά, καθώς και σημαντικό τμήμα του οχυρού πύργου-καταφυγίου στη βορειοανατολική γωνία του εσωτερικού περιβόλου. Το Κάστρο σήμερα είναι κατάφυτο από πεύκα και θάμνους, αποτελεί πόλο έλξης και αφετηρία της διαδρομής για τη γνωριμία με την πόλη.

Εικόνα: Το κάστρο και η πόλη της Καλαμάτας το 1688 Εικόνα: Το εσωτερικό του κάστρου

Ιστορικός Ναός Αγίων Αποστόλων. Ο αρχικός ναός χτισμένος με άψογη πλινθοπερίκλειστη τοιχοποιία και εξαιρετικά κεραμοπλαστικά κοσμήματα ανήκει στην παραλλαγή του ελεύθερου σταυρού με τρούλο και χρονολογείται στη Μεσοβυζαντινή Περίοδο (11^{ος} – 12^{ος} αιώνας). Ταυτόχρονα είναι το σημαντικότερο

ιστορικό μνημείο της πόλης, καθώς εκεί, στις 23 Μαρτίου του 1821 κηρύχθηκε η Επανάσταση και αποτελεί σήμερα το έμβλημα της πόλης.

Εικόνα: Οι Άγιοι Απόστολοι

Νεώτερα διατηρητέα μνημεία

Τα κηρυγμένα διατηρητέα κτήρια της νεώτερης ιστορίας, στην πόλη της Καλαμάτας ανήκουν σε διαφορετικές περιόδους κατασκευής με ιδιαίτερα μορφολογικά χαρακτηριστικά και αφορούν τα πρώιμα νεοκλασικά που έχουν κατασκευασθεί προ του έτους 1880, τα νεοκλασικά που χρονολογούνται μεταξύ 1880 και 1920, τα εκλεκτιστικά που έχουν κατασκευαστεί στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα καθώς και τα κτήρια της περιόδου του μεσοπολέμου.

Μεγάλος αριθμός νεοκλασικών κτηρίων ανήκουν στην κυριότητα του Δήμου και χρησιμοποιούνται για τη στέγαση δημοσίων υπηρεσιών ή χώρους εστίασης-αναψυχής. Τα κτήρια αυτά έχουν ανακαινισθεί και παρουσιάζουν σήμερα υψηλή αισθητική. Η άμεση πρόσβαση των πολιτών λόγω της στέγασης δημοσίων και άλλων κοινωφελών οργανισμών και επιχειρήσεων αποτελούν ζωντανούς πόλους στην καρδιά της πόλης, αυτό συντείνει ακόμη περισσότερο στην ουσιαστική συμβολή τους στο πολιτισμικό γίνεσθαι της πόλης. Υπάρχουν όμως ακόμη κτήρια, στα οποία δεν έχει προχωρήσει η αναπαλαίωση-ανακατασκευή τους. Πρόκειται για το κτήριο του Ξενοδοχείου «Αχίλλειο» που βρίσκεται στον πεζόδρομο της οδού Αριστομένους και το κτήριο της «πρώην Εμπορικής Σχολής». Σε εκκρεμότητα ευρίσκεται επίσης και το κτήριο Αλειφέρη που ανήκει στο Υπουργείο Οικονομικών. Τμήματα των παραπάνω κτηρίων παρουσιάζουν επικινδυνότητα και απαιτείται η επείγουσα αποκατάσταση - ανακατασκευή τους. Προτεραιότητα του Δήμου είναι η ένταξη των κτηρίων αυτών σε χρηματοδοτικό πρόγραμμα ώστε να ξεκινήσουν οι εργασίες αποκατάστασής. Πλην των κηρυγμένων νεωτέρων μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού υπάρχουν ακόμη και κηρυγμένα νεώτερα μνημεία από το πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ, τα περισσότερα από τα οποία έχουν σήμερα αποκατασταθεί από τους ιδιοκτήτες τους.

Διατηρητέα κτήρια κυριότητας Δήμου Καλαμάτας	
Δημαρχείο Πεζόδρομος Αριστομένων 28 και Χρ. Κουμάντου	Διώροφο κεραμοσκεπές, εκλεκτικιστικό κτήριο της δεκαετίας του 1890. ΦΕΚ 467/Β/1987
Αρχοντικό Κυριακού Αγ. Ιωάννου 20 και Κυριακού	Διώροφο, κεραμοσκεπές, πρώιμο νεοκλασικό κτήριο (1870-90). Στεγάζει το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας. ΦΕΚ 467/Β/1987
Ζουμπούλειο Μέγαρο Παναγιώτη Καίσαρη 8 και Αναγνωσταρά	Εκλεκτικιστικό διώροφο κτήριο του 1905. Στεγάζει τη Δημοτική Σχολή Χορού. ΦΕΚ 805/Β/1978
1ο Γυμνάσιο Καλαμάτας Πλατεία Βιλεαρδούνου (Υπαπαντής)	Διατηρητέο κτήριο του 19ου αιώνα. Στεγάζει το Δημοτικό Ωδείο Καλαμάτας. ΦΕΚ 467/Β/1987
Γυμνάσιο Παραλίας Ναυαρίνου και Ρήγα Φεραίου	Διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό (1890-1910). Στεγάζει το Δημοτικό Εικαστικό Εργαστήριο. ΦΕΚ 467/Β/1987
Κτήριο Τσίγκου Αριστοδήμου 22	Ξεχωριστό σύνθετο κτήριο δύο νεοκλασικών σε επαφή και ενός λαϊκής αρχιτεκτονικής, περιόδου 1890-1910. Στεγάζει υπηρεσίες του Δήμου (Διεύθυνση Διοικητικών). ΦΕΚ 467/Β/1987
Κτήριο Λασκαρόλη Παπατσώνη 4 και Μαντίκλου 13	Διώροφο κεραμοσκεπές, πρώιμο νεοκλασικό κτήριο. Στεγάζει υπηρεσίες του Δήμου (Διεύθυνση Γεωτεχνικών). ΦΕΚ 467/Β/1987
Κτήριο Κρασσακοπούλου Μαντίκλου 17 και Περωτού	Διώροφο, κεραμοσκεπές, νεοκλασικό κτήριο. Στεγάζει υπηρεσίες του Δήμου (Διεύθυνση Καθαριότητας). ΦΕΚ 467/Β/1987
Κτήριο Λαλέα Περωτού 5 και Γρηγορίου 26	Τριώροφο κεραμοσκεπές, πρώιμο νεοκλασικό Κτήριο ΦΕΚ 467/Β/1987
Κτήριο Αναγνωστοπούλου Φαρών και Ασίνης 11	Τριώροφο εκλεκτικιστικό κτήριο. Στεγάζει τις διοικητικές υπηρεσίες της Κοινοφελούς Επιχείρησης ΦΑΡΙΣ.
Ξενοδοχείο Βασιλικό Αριστομένους 5 και Πολυβίου	Διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό κτήριο. Στεγάζει υπηρεσίες του Δήμου (Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκών Θεμάτων). ΦΕΚ 467/Β/1987
Ξενοδοχείο Αχιλλείο Αριστομένους 3 και Πολυβίου	Διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό κτήριο. Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει αποκατάσταση του κτηρίου. Ο Δήμος έχει θέσει το θέμα σε άμεση προτεραιότητα καθόσον πρόκειται για κτήριο υψηλής αισθητικής και βρίσκεται στο κέντρο της πόλης ανάμεσα σε άλλα διατηρητέα. Αποτελεί επιτακτική ανάγκη η αποκατάστασή του διότι παρουσιάζει πρόβλημα επικινδυνότητας. ΦΕΚ 467/Β/1987
Κληροδότημα Λυκούργου Σκιά Κεντρική Πλατεία Καλαμάτας	Διώροφο νεοκλασικό κτήριο με εμπορική χρήση.
Κτήριο Διοικητηρίου και κτήριο Λόχου	Πέτρινα κτήρια, κτισμένα γύρω στο 1910, για τις ανάγκες του 9ου Συντάγματος Πεζικού. Μετατράπηκαν σε χώρους διδασκαλίας και διοίκησης του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου με συγχρηματοδότηση και του Δήμου Καλαμάτας. ΦΕΚ 189Β/1989
Κτήριο Πλεμματιά – Βογόπουλου	Διώροφο νεοκλασικό κτήριο που παρουσιάζει προβλήματα επικινδυνότητας και χρήζει ανακατασκευής. Έχει παραχωρηθεί κατά χρήση στο Λύκειο Ελληνίδων. ΦΕΚ 467/Β/1987
Κτήριο Κατσουλέα (πρώην Εμπορική Σχολή) Κουμουνδουράκη 13	Κτήριο διατηρητέο που όμως έχουν παραμείνει μόνο η περιμετρική φέρουσα τοιχοποιία με στοιχεία επικινδυνότητας. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη εύρεσης χρηματοδότησης για την αποκατάσταση του κτηρίου. ΦΕΚ 467/Β/1987

Πίνακας 7: Διατηρητέα κτήρια του Δήμου Καλαμάτας (Πηγή: Δήμος Καλαμάτας)

Μητροπολιτικός Ναός Υπαπαντής του Σωτήρος. Στην πλατεία Υπαπαντής δεσπόζει ο μεγαλοπρεπής μητροπολιτικός ναός της Υπαπαντής του Σωτήρος με το διπλό κωδωνοστάσιο και τους ευμεγέθεις τρούλους. Στην ίδια θέση προϋπήρχαν ναός που καταστράφηκε από τους Τουρκοαλβανούς το 1770 και μεταγενέστερος ναός, που επίσης καταστράφηκε από τον Ιμπραήμ το 1825. Ο ναός ξαναχτίστηκε για να υποστεί ζημιές από το σεισμό της δεκαετίας του 1840 και να ανακατασκευαστεί εκ νέου (εγκαινιάστηκε το 1854). Ο σημερινός καθεδρικός ναός θεμελιώθηκε το 1860 και

εγκαινιάστηκε το 1873, για να υποστεί ζημιές στους σεισμούς του 1986, που αποκαταστάθηκαν τα επόμενα χρόνια. Ο ναός εορτάζει με ιδιαίτερη λαμπρότητα και επισημότητα στις 2 Φεβρουαρίου, εορτή της Υπαπαντής του Σωτήρος του Χριστού. Οι τελετουργίες αρχίζουν στις 27 Ιανουαρίου και ολοκληρώνονται στις 9 Φεβρουαρίου με πανηγυρική ολονύχτια αγρυπνία. Πλήθος πιστών συρρέουν από πολλά μέρη για να προσκυνήσουν την ιερή εικόνα της Υπαπαντής του Σωτήρος.

Εικόνα: Η εκκλησία της Υπαπαντής του Σωτήρος.

Εικόνα: Η πλατεία Υπαπαντής

Δημαρχείο. Διώροφο κεραμοσκεπές εκλεκτικιστικό κτίριο της δεκαετίας του 1890, παλιό αρχοντικό. Εκεί το 1898 φιλοξενήθηκε ο βασιλιάς Γεώργιος και στεγάστηκε για αρκετά χρόνια η Εθνική Τράπεζα. Χαρακτηριστικό του κτιρίου είναι οι βορειοιταλικές επιδράσεις, η συμμετρία στα επιμέρους στοιχεία και η συμμετρία στη γενική σύνθεση. Κηρύχτηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 467/Β'/1987.

Εικόνα: Το Δημαρχείο

Αρχοντικό Μπενάκη. Τριώροφο κεραμοσκεπές κτήριο λαϊκής αρχιτεκτονικής, επί των οδών Παπάζογλου και Μπενάκη. Συγκαταλέγεται στα πλέον αξιόλογα ιστορικά κτήρια της πόλης και δωρίθηκε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία από τον Αντώνιο Μπενάκη γιο του Εμμανουήλ (ιδρυτή του Μουσείου Μπενάκη στην Αθήνα). Μέχρι το 2009 στεγαζόταν το Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης, ενώ σήμερα στεγάζονται

τα γραφεία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας. Κηρύχθηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 467/Β΄/1987.

Πανταζοπούλειος Λαϊκή Σχολή. Το διατηρητέο νεοκλασικό κτίριο αποτελεί δωρεά προς τον Δήμο και κτίστηκε το 1911. Δίπλα σε αυτό χτίστηκε σύγχρονο τμήμα κτιρίου προκειμένου να αυξήσει τους ωφέλιμους χώρους του Δημοτικού Πνευματικού Κέντρου. Συστεγάζονται η Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καλαμάτας, η Πινακοθήκη Σύγχρονης Λαϊκής Τέχνης και Αμφιθεατρική αίθουσα εκδηλώσεων χωρητικότητας 450 θέσεων. Κηρύχθηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 1318/Β΄/1980.

Ζουμπούλειο (Δημοτική Σχολή Χορού). Εντυπωσιακό εκλεκτικιστικό διάροφο κτίριο του 1905, με συμμετρία στα ανοίγματα και με ιδιαίτερα έντομα μορφολογικά στοιχεία. Σήμερα στο ανακαινισμένο διατηρητέο κτίριο «Ζουμπούλειο» στεγάζεται η Δημοτική Σχολή Χορού. Στην ωφέλιμη επιφάνεια των 600 τ.μ. που διαθέτει λειτουργούν τμήματα όλων των ειδών χορού μέχρι την ανώτερη βαθμίδα και περιλαμβάνει χώρους εκθέσεων.

Εικόνα: Πανταζοπούλειος Λαϊκή Σχολή

Εικόνα: Το Ζουμπούλειο

Ιστορικό ξενοδοχείο REX. Δίπλα ακριβώς στον διαμορφωμένο πεζόδρομο της οδού Αριστομένους βρίσκεται το ιστορικό ξενοδοχείο REX, ένα κομψό τετραώροφο νεοκλασικό της περιόδου 1890-1910 με συμμετρικά ανοίγματα.

Πρώτο γυμνάσιο (Δημοτικό Ωδείο). Νεοκλασικό τριώροφο κεραμοσκεπές κτίριο του 19^{ου} αιώνα σχήματος Π όπου στο εσωτερικό της αυλής του, διαμορφώνεται στοά με λίθινους τοξωτούς πεσσούς. Στο κτίριο αυτό στεγάστηκε και λειτούργησε το πρώτο σχολείο της Καλαμάτας. Σήμερα έχει διαμορφωθεί και έχει εξοπλιστεί πλήρως και στεγάζει το Δημοτικό Ωδείο.

Κτήριο Κυριακού (Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο). Διώροφο κεραμοσκεπές κτίριο του πρώιμου νεοκλασικισμού, πρώην αρχοντικό της οικογενείας Κυριακού

στο οποίο στεγάζεται το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας. Κηρύχθηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 467/Β'/1987.

Κτήριο Εφέσιου (Γαλλικό Ινστιτούτο Καλαμάτας). Η οικία Εφέσιου αποτελεί το σημαντικότερο και πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα του νέο-κλασικισμού στην πόλη της Καλαμάτας που οφείλεται στην πλούσια και μοναδική για την περιοχή διακόσμηση των ταβανιών όλου του πρώτου ορόφου και της εισόδου του κλιμακοστασίου με περίτεχνες οροφωγραφίες και τοιχογραφίες, έργο Ιταλού αρχιτέκτονα στο τέλος του 19^{ου} αιώνα. Το μέγαρο έχει κάτοψη σε μορφή Π που διαμορφώθηκε σε διάφορες φάσεις με προσθήκες στον αρχικό πυρήνα του κτίσματος. Κηρύχθηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 654/Β'/1984.

Ξενοδοχείο Βασιλικό. Διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό κτήριο, το οποίο λειτουργούσε ως ξενοδοχείο με το όνομα Βασιλικό. Κηρύχθηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 467/Β'/1987.

Ξενοδοχείο Αχίλλειο. Διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό κτήριο, το οποίο λειτουργούσε ως ξενοδοχείο με το όνομα Αχίλλειο. Κηρύχθηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 467/Β'/1987.

Γυμνάσιο Παραλίας. Πρόκειται για διώροφο κεραμοσκεπές νεοκλασικό κτίριο (1890-1910) όπου λειτουργούσε το Γυμνάσιο Παραλίας, έχει σχετικά απλή αρχιτεκτονική μορφή αλλά αξιόλογα γλυπτά φουρούσια. Σήμερα στεγάζει το Δημοτικό Εικαστικό Εργαστήρι. Έχει κηρυχτεί διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 467/Β'/1987.

Κτηριακό συγκρότημα Τελωνείου – Λιμεναρχείου. Κατέχει κεντρική θέση στο λιμάνι, είναι συγκρότημα διωρόφων και ισογείων κτηρίων εκλεκτικιστικού τύπου (1910-1930) με κάτοψη σε σχήμα Π και με νεοκλασικά στοιχεία τόσο στο ισόγειο όσο και στον όροφο. Κηρύχθηκε διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 467/Β'/1987.

Κυλινδρόμυλοι Μεσσηνίας. Ιδρύθηκαν το 1925 και εξελίχθηκαν σε μια από τις σημαντικότερες βιομηχανικές μονάδες της πόλης, με μια διακοπή την περίοδο της κατοχής, λειτούργησε μέχρι το 1991 οπότε σταμάτησε οριστικά η λειτουργία τους. Έχει κηρυχθεί διατηρητέο με το Φ.Ε.Κ. 194/ΑΑΠ/2009.

Κοσμούν ακόμα την πόλη, στην οδό Αριστομένους το κτήριο της Τράπεζας της Ελλάδας, το κτήριο Κουνούσου, το κτήριο Βακαλόπουλου, το κτήριο Καλλικούνη, το κτήριο Βαρβουτσή, το κτήριο Κουτσομητόπουλου κ.ά. Νεοκλασικά κτήρια, παλιά αρχοντικά στολίζουν και την παραλιακή οδό Ναυαρίνου, όπως το κτήριο του

αρχιτέκτονα Τσίλλερ, και άλλα απομεινάρια μιας περασμένης εποχής, τότε που το λιμάνι ήταν κέντρο εμπορικό, βιομηχανικό και οικονομικό.

Ιστορικό Κέντρο Καλαμάτας. Ο χαρακτηρισμός τμήματος της πόλης ως παραδοσιακού κέντρου και ο καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης έγινε με το Φ.Ε.Κ. 821/Δ'/1988. Η περιοχή που καταλαμβάνει, είναι η περιοχή γύρω από το Κάστρο και η περιοχή νότια και ανατολικά αυτού μέχρι την οδό Ζουμπούλη με όριο την οδό Νέδοντος και ένα τμήμα δυτικά της οδού Αρτέμιδος στο σημείο της γέφυρας της Πλατείας 23^{ης} Μαρτίου. Για οποιαδήποτε οικοδομική εργασία απαιτείται η έγκριση της αρμόδιας Επιτροπής Αρχιτεκτονικού Ελέγχου. Σήμερα στο Ιστορικό κέντρο, το παλαιότερο τμήμα της πόλης, έχουν γίνει εργασίες ανάπλασης των κοινόχρηστων χώρων, έτσι έχει αναδειχθεί το ιστορικό αυτό κομμάτι και μπορεί πλέον να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη της πόλης. Ειδικότερα με τους πεζοδρόμους δημιουργήθηκε ένα δίκτυο διαδρομών που περιλαμβάνει εναλλακτικές πορείες που ενθαρρύνουν τη διέλευση των επισκεπτών μέσα από την περιοχή του ιστορικού κέντρου. Με τις παρεμβάσεις ακόμα βελτιώθηκαν οι υποδομές, εξασφαλίστηκαν χώροι στάθμευσης και οι ελεύθεροι χώροι συμμετέχουν πιο ενεργά στην καθημερινή ζωή των πολιτών.

1.2.5.1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Ο Δήμος Καλαμάτας διαθέτει αρκετό αριθμό υποδομών – χώρων αφιερωμένων στον πολιτισμό, οι οποίοι είναι οι εξής:

Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας. Βρίσκεται στην καρδιά του Ιστορικού Κέντρου στη διεύθυνση Μπενάκη & Αγίου Ιωάννη, κοντά στον ναό των Αγίων Αποστόλων, εκεί όπου παλιά βρισκόταν η Δημοτική Αγορά της πόλης. Μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1986 το οικοδόμημα της Αγοράς κατεδαφίστηκε λόγω των σοβαρών ζημιών που είχε υποστεί. Το νέο οικοδόμημα που κατέλαβε τη θέση της παλαιάς Αγοράς, παραχωρήθηκε από το Δήμο Καλαμάτας στο Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας & Θρησκευμάτων προκειμένου να λειτουργήσει ως Αρχαιολογικό Μουσείο. Εγκαινιάστηκε το 2009 και στις αίθουσες του εκτίθενται σημαντικές αρχαιότητες από ολόκληρη τη Μεσσηνία, που χρονολογούνται από τους Προϊστορικούς έως και τους Βυζαντινούς χρόνους. Σε ειδικό χώρο του Μουσείου λειτουργούν εκπαιδευτικά προγράμματα και φιλοξενούνται διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις της πόλης. Στο κτίριο στεγάζεται και το γραφείο Τουριστικής προβολής του Δήμου Καλαμάτας.

Εικόνες: Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας

Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας. Ιδρύθηκε από τον τοπικό Σύλλογο προς Διάδοση των Γραμμάτων, με σκοπό τη συγκέντρωση αρχαιακού υλικού και αντικειμένων που αφορούν την Επανάσταση του 1821, καθώς και τη διάσωση και προβολή των αντικειμένων του νεότερου πολιτισμού της ευρύτερης περιοχής. Το μουσείο λειτούργησε για πρώτη φορά το 1973 στο αρχοντικό Κυριακού (παραδοσιακό κτήριο των αρχών του 19^{ου} αιώνα) στη διεύθυνση Αγίου Ιωάννου 12 & Κυριακού. Επαναλειτούργησε το 2002, όταν αποκαταστάθηκαν οι βλάβες που είχε υποστεί το κτίριο από το καταστροφικό σεισμό του 1986. Στο ισόγειο, μετά τις πληροφορίες για τον τόπο, το σύλλογο που ίδρυσε το μουσείο και την οικογένεια Κυριακού, μπορεί ο επισκέπτης να δει μικρές θεματικές ενότητες που αφορούν την αγροτική και ποιμενική ζωή, τη γεωργική βιοτεχνία, την υφαντική τέχνη, την αγγειοπλαστική και τα αστικά επαγγέλματα. Στον επόμενο όροφο, η έκθεση ξεκινά με μια εντυπωσιακή ενότητα αφιερωμένη στην τυπογραφία και τη βιβλιοδεσία, που υπενθυμίζει στον επισκέπτη ότι στην Καλαμάτα λειτούργησε το πρώτο τυπογραφείο της απελευθερωμένης Ελλάδας. Στο βάθος του πρώτου ορόφου υπάρχει μικρή αίθουσα αφιερωμένη στη μεταβυζαντινή εκκλησιαστική τέχνη της περιοχής.

Εικόνες: Ιστορικό και λαογραφικό μουσείο

Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας. Λειτουργεί από το 2006 σε κτήριο που παραχωρήθηκε για το σκοπό αυτό από την Ιερά Μητρόπολη Μεσσηνίας, δίπλα στο Ιστορικό Κέντρο, στη διεύθυνση Μητροπολίτου Μελετίου 10. Στόχος του είναι η παρουσίαση της νεότερης ελληνικής ιστορίας από την Επανάσταση του 1821 ως τις ημέρες μας, μέσα από κείμενα, φωτογραφικό και οπτικοακουστικό υλικό.

Εικόνες: Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας

Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης. Ιδρύθηκε το 1962, με πρωτοβουλία της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας και του ζωγράφου Κώστα Γιαννουκόπουλου. Στεγάζεται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους του Δημοτικού Πνευματικού Κέντρου. Η συλλογή, η οποία απαριθμεί περισσότερα από 430 έργα, αποτελείται από πίνακες ζωγραφικής, σχέδια, χαρακτικά, κατασκευές και γλυπτά σημαντικότερων Ελλήνων ζωγράφων του 20^{ου} αιώνα, καθώς και από έργα ντόπιων καλλιτεχνών. Πρόσφατα, η πινακοθήκη εμπλουτίστηκε με έργα που καλύπτουν ευρύ φάσμα των εικαστικών πειραματισμών που αναπτύχθηκαν από το 1970 ως σήμερα.

Δημοτική Πινακοθήκη Καλαμάτας «ΤΑΣΣΟΣ». Στεγάζεται από το 2002 σε ανακαινισμένο νεοκλασικό κτήριο στο ιστορικό κέντρο της πόλης στη διεύθυνση Παπάζογλου 5. Φιλοξενεί έργα που δωρίστηκαν από εικαστικούς δημιουργούς μετά από τον καταστροφικό σεισμό της Καλαμάτας το 1986, για την ανοικοδόμηση της πόλης, αλλά στη συνέχεια επιλέχτηκε τα έργα αυτά να φυλαχτούν και να αποτελέσουν πυρήνα συλλογής εικαστικών δημιουργιών. Τα εν λόγω έργα έχουν εμπλουτιστεί και από μεταγενέστερες δωρεές αρκετών καλλιτεχνών. Το 2007 πήρε το όνομα του χαράκτη Αναστάσιου Τάσσου, που καταγόταν από τη Μεσσηνία, λόγω της δωρεάς μεγάλου αριθμού χαρακτηριστικών από τη συλλογή του. Είναι ένας χώρος τέχνης που αντανakλά τα εικαστικά δρώμενα της δεκαετίας του 1980 στη ζωγραφική, τη γλυπτική, την κεραμική και τη χαρακτική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι περιοδικές εκθέσεις που οργανώνονται από την ίδια την πινακοθήκη ή σε

συνεργασία με αναγνωρισμένους εικαστικούς φορείς και οι οποίες καλύπτουν όλες τις μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης, κλασικές αλλά και πρωτοποριακές.

Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καλαμάτας. Ιδρύθηκε το 1933 από 46 διανοούμενους της πόλης και είναι μια από τις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες της ελληνικής περιφέρειας, στεγάζεται στο Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας. Έχει αναπτύξει πλούσια και πολύπλευρη πολιτιστική δραστηριότητα και έχει τιμηθεί με το πρώτο βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών. Η βιβλιοθήκη διαθέτει αναγνωστήριο 50 ατόμων, με γυάλινο θόλο (για φυσικό φωτισμό) και κλιματισμό, καθώς και υπαίθριο αναγνωστήριο, επίσης διαθέτει περισσότερους από 85.000 τόμους βιβλίων, 2.500 τίτλους περιοδικών (60.000 τεύχη), 200 τίτλους μεσσηνιακών εφημερίδων (περισσότερα από 100.000 φύλλα), εκ των οποίων οι 42 χρονολογούνται στο 19^ο αιώνα. Επίσης, διαθέτει 450 δεμένους τόμους που καλύπτουν όλες τις εκδόσεις των κυριότερων μεσσηνιακών εφημερίδων από το 1935 μέχρι σήμερα. Υπάρχουν ακόμη περισσότερα από 50.000 φύλλα μη μεσσηνιακών εφημερίδων (κυρίως προπολεμικών), αρχείο που αφορά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά και το 19^ο αιώνα, καθώς κι εκατοντάδες ιδιωτικά και δημόσια χειρόγραφα. Ακόμα φυλάσσονται σπάνια και πολύτιμα βιβλία, κειμήλια του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα, από τα οποία ξεχωρίζουν τα Άπαντα του Πλάτωνα. Πρόσφατα, αποκτήθηκαν συνολικά 2.876 τόμοι βιβλίων, που αποτελούν δωρεές απλών ιδιωτών ή επώνυμων πολιτών της Καλαμάτας. Τα τελευταία χρόνια, επίσης, δόθηκε βάρος στον εκσυγχρονισμό και τη μηχανοργάνωση της βιβλιοθήκης, καθώς και στη δημιουργία ιστοσελίδας στο διαδίκτυο. Στη λειτουργία και τις δραστηριότητες της βιβλιοθήκης, αμέριστη και πολύπλευρη είναι η συμβολή χορηγών, της Ιεράς Μητρόπολης Μεσσηνίας και του Δήμου Καλαμάτας.

Εικόνες: Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καλαμάτας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καλαμάτας. Λειτουργεί από τον Οκτώβριο του 2004, έχοντας μορφωτικούς, εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς και πληροφοριακούς σκοπούς και στεγάζεται στο Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας. Ήδη διαθέτει

περίπου 7.400 τίτλους βιβλίων που καλύπτουν θέματα ιατρικής, ψυχολογίας, παιδικής λογοτεχνίας, κοινωνικών επιστημών, πληροφορικής κ.λπ. Διαθέτει επίσης εγκυκλοπαίδειες, λεξικά, βιβλία τέχνης, εκπαιδευτικά και θρησκευτικά. Η βιβλιοθήκη έχει προμηθευτεί μια κινητή μονάδα που πραγματοποιεί επισκέψεις στα σχολεία κυρίως των απομακρυσμένων από την Καλαμάτα περιοχών, επιδιώκοντας να εξυπηρετήσει τη σχολική κοινότητα με δανεισμό βιβλίων.

Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας. Αποτελεί σήμερα τον πυρήνα των πολιτιστικών εκδηλώσεων στην Καλαμάτα, που ως πρωτεύουσα Νομού, συγκεντρώνει τις περισσότερες δραστηριότητες. Στεγάζεται σε διώροφο νεοκλασικό κτήριο στο κέντρο της πόλης, διεύθυνση Αριστομένουσ 33, που κτίστηκε το 1911. Στο κτίριο συστεγάζονται η Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης η Λαϊκή Βιβλιοθήκη και η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη. Διαθέτει αμφιθέατρο που χρησιμοποιείται ως αίθουσα θεάτρου και κινηματογράφου πολυλειτουργικού χαρακτήρα 450 θέσεων, η οποία συνδυαζόμενη με αίθουσα διαλέξεων, αυξάνει στις 565 θέσεις. Η αίθουσα του αμφιθεάτρου ενοικιάζεται για την πραγματοποίηση ομιλιών, συνεδρίων, συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων και άλλων εκδηλώσεων. Τέλος ενοικιάζονται και οι χώροι στον χαμηλότερο όροφο για την πραγματοποίηση εκθέσεων. Στο Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας πραγματοποιούνται περί τις 120 εκδηλώσεις το χρόνο.

Εικόνες: Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας

Κεντρική και Νέα Σκηνή Θεάτρου. Από την ίδρυση του (1984) το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας, διατηρούσε τις δυο σκηνές παρουσιάζοντας θεατρικά έργα από την ελληνική και παγκόσμια δραματουργία, καθώς και παραστάσεις για παιδιά. Η ίδρυση του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ. συντέλεσε καθοριστικά στην ανάπτυξη και την αναβάθμιση τόσο του θεατρικού, όσο και του πολιτιστικού επιπέδου της πόλης και της ευρύτερης περιοχής. Η Κεντρική Σκηνή στεγάζεται στο διαμορφωμένο παλιό εργοστάσιο της Ηλεκτρικής Εταιρείας στη διεύθυνση

Δημοσθένους 2, ενώ η Νέα Σκηνή στο αμφιθέατρο του κτιρίου της Δημοτικής Φιλαρμονικής στη διεύθυνση Υπαπαντής 25. Σήμερα, οι δυο σκηνές λειτουργούν κάτω από την αιγίδα της Κοινωφελούς Επιχείρησης Δήμου Καλαμάτας «ΦΑΡΙΣ».

Δημοτικό Ωδείο. Λειτουργεί από το 1985 και στεγάζεται σε παραδοσιακό κτήριο του 19^{ου} αιώνα, νότια του Κάστρου στην Πλατεία Υπαπαντής. Είναι ειδικά διαμορφωμένο και πλήρως εξοπλισμένο για τις ανάγκες ενός σύγχρονου ωδείου. Διαθέτει 18 αίθουσες για πιάνο, βιολί, πνευστά, κρουστά, κιθάρα, τραγούδι λυρικής και δραματικής τέχνης, αίθουσα συναυλιών και εξυπηρετεί πάνω από 500 μαθητές κάθε χρόνο. Το Δημοτικό Ωδείο δραστηριοποιείται στο χώρο της επιμόρφωσης με σεμινάρια, διαλέξεις, συναυλίες και εργαστήρια, που απευθύνονται τόσο στο ευρύτερο κοινό, όσο και στους μαθητές του, ενώ παράλληλα δίνει έμφαση σε διάφορα είδη μουσικής. Στην αίθουσα συναυλιών του λειτουργεί το «Καλλιτεχνικό Καφενείο», όπου γνωστοί καλλιτέχνες από όλη τη χώρα και το εξωτερικό παρουσιάζουν τις δημιουργίες τους σε έναν «ζεστό» χώρο, χωρίς την επισημότητα που απαιτούν οι μεγάλοι χώροι κλασικών συναυλιών. Επίσης, κάθε χρόνο διοργανώνει μαθητικές παραστάσεις και ποικίλες μουσικές εκδηλώσεις σε όλη την πόλη. Σήμερα, λειτουργεί κάτω από την αιγίδα της «ΦΑΡΙΣ».

Δημοτικό Εικαστικό Σχολείο. Λειτουργεί από το 1985 και στεγάζεται σε παραδοσιακό κτήριο, στην παραλιακή οδό Ναυαρίνου. Στόχο έχει να μυήσει τα παιδιά και τους μεγάλους στις εικαστικές τέχνες λειτουργώντας τμήματα ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής, κεραμικής και να δημιουργήσει συνθήκες πρόσφορες για την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής έκφρασης. Επίσης, διοργανώνει διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις (παραστάσεις δρόμου, λαϊκά δρώμενα, κατασκευές σε δημόσιους χώρους) και εκθέσεις, που φέρνουν το κοινό της πόλης σε επαφή με την εικαστική δημιουργία. Σήμερα, λειτουργεί κάτω από την αιγίδα της «ΦΑΡΙΣ».

Δημοτική Σχολή Χορού - Διεθνές Κέντρο Χορού. Στεγάζονται σε ένα εκλεκτικιστικό διώροφο κτήριο (Ζουμπούλειο) του 1905 στη διεύθυνση Παν. Καίσαρη 6. Η Δημοτική Σχολή Χορού ιδρύθηκε το 1985, όπου μαζί με το Δημοτικό Ωδείο και το Εικαστικό Σχολείο, μέσω της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας, στόχευαν σε μια δυναμική παρέμβαση, από τη μεριά του Δήμου, στο πολιτιστικό γίνεσθαι της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, με την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος πολιτιστικής ανάπτυξης. Η Σχολή είναι εξοπλισμένη με σύγχρονη υλικοτεχνική υποδομή και διδακτικό προσωπικό.

Διαθέτει ερασιτεχνικό τμήμα, όπου μπορούν να φοιτήσουν όλα τα παιδιά και οι ενήλικες και το προεπαγγελματικό τμήμα, όπου φοιτούν τα παιδιά που θέλουν να σπουδάσουν χορό για να ενταχθούν σε Ανώτερες επαγγελματικές σχολές της Ελλάδας και του εξωτερικού, από το 1992 συνεργάζεται με την Βασιλική Ακαδημία Χορού του Λονδίνου. Θεωρείται πρότυπη Σχολή στο είδος της, αφού οι μαθητές της αποσπών υψηλές βαθμολογίες σε εξετάσεις επαγγελματικών σχολών, ενώ στην συνέχεια εργάζονται ως επιτυχημένοι επαγγελματίες. Σήμερα, λειτουργεί κάτω από την αιγίδα της «ΦΑΡΙΣ».

Το 1995 η Καλαμάτα εντάχθηκε στο Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων με αντικείμενο την προώθηση του χορού. Η ένταξη αυτή είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία του Διεθνούς Κέντρου Χορού που δραστηριοποιείται στους τομείς της έρευνας, της επικοινωνίας και της καλλιτεχνικής έκφρασης – δημιουργίας. Στις καλλιτεχνικές του δραστηριότητες περιλαμβάνονται χορευτικές εκδηλώσεις, η ενίσχυση και η προβολή της σύγχρονης ελληνικής χορευτικής παραγωγής, η διάσωση και η καταγραφή της ελληνικής χορευτικής δημιουργίας. Ένας από τους σημαντικότερους τομείς του, είναι οι διεθνείς συνεργασίες με φορείς και ομάδες, που έχουν σαν αποτέλεσμα σημαντικοί καλλιτέχνες να παρουσιάζουν το έργο τους στην Καλαμάτα, μέσω συνεργασιών με τα μορφωτικά τμήματα ξένων πρεσβειών στη χώρα μας, καθώς και μέσω ξένων Υπουργείων.

Κορυφαία δραστηριότητα του είναι το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας που διεξάγεται κάθε Ιούλιο. Το Φεστιβάλ αποτελεί χορευτικό γεγονός εθνικής και διεθνούς εμβέλειας. Οι εκδηλώσεις του είναι υψηλής ποιότητας και ευρείας γκάμας. Περιλαμβάνει την παρουσίαση επίλεκτης καλλιτεχνικής δημιουργίας, εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και διαφόρων άλλων εκδηλώσεων που σχετίζονται με το χορό. Οι εκδηλώσεις του αποτελούν προϊόν ενδεδειγμένης έρευνας του χορευτικού γίνεσθαι στην Ελλάδα και το εξωτερικό, προκειμένου να διατηρεί την υψηλή του ποιότητα και να παραμένει επικαιροποιημένο και καινοτόμο. Η ευρεία απήχηση του φεστιβάλ, το έχει καθιερώσει ως μία από τις σημαντικότερες χορευτικές διοργανώσεις της Ευρώπης.

Μέγαρο Χορού Καλαμάτας. Η κατασκευή του (προϋπολογισμού 12,7 εκατ. ευρώ χρηματοδοτήθηκε από το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και το Ε.Σ.Π.Α. ενώ αποτελεί το μεγαλύτερο κτήριο πολιτισμού στην Πελοπόννησο) έγινε προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες του Διεθνούς Κέντρου Χορού για παραστάσεις και εκδηλώσεις

που διοργανώνονται κατά την διάρκεια του Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού αλλά και όλη τη διάρκεια του έτους. Επίσης, έχει την δυνατότητα να φιλοξενήσει θεατρικές παραστάσεις πρόζας και λυρικού θεάτρου, μεγάλου μεγέθους παραγωγές από την Ελλάδα και το εξωτερικό και να λειτουργήσει ως Συνεδριακό Κέντρο. Στους χώρους του μπορούν να παρουσιαστούν και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις της πόλης (μουσικά σύνολα, κινηματογράφος, διαλέξεις, ομιλίες, εκθέσεις κ.λ.π.).

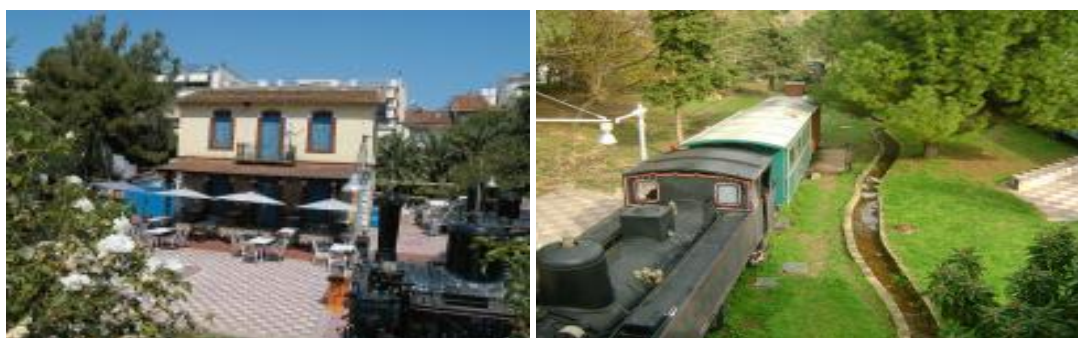
Διαθέτει κεντρική σκηνή πολύ μεγάλου μεγέθους, ίσως τη μεγαλύτερη σκηνή ελληνικού θεάτρου, επιφάνειας μαζί με τα παρασκήνια περίπου 1.500 τ.μ. Η αίθουσα θεατών μαζί με τους εξώστες, διαθέτει 675 θέσεις με τη δυνατότητα επαυξήσεως, επίσης διαθέτει και 15 ειδικές θέσεις για Α.μ.Ε.Α. Είναι εξοπλισμένο με όλα τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα, ενώ εκτός της κεντρικής αίθουσας υπάρχει μία μεγάλη αίθουσα δοκιμών, επιφάνειας περίπου 350τ.μ., η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προετοιμασία των χορευτών αλλά και για τη διενέργεια παράλληλων, με την κύρια αίθουσα, εκδηλώσεων. Το κτήριο εκτός από τους χώρους που φιλοξενούν καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, διαθέτει σημαντικό αριθμό αποδυτηρίων, ατομικών και ομαδικών, χώρους διοίκησης και βιβλιοθήκης, κυλικείο καθώς και φουαγιέ – χώρο υποδοχής. Λειτουργήσε για πρώτη φορά τον Ιούλιο του 2013, στην πρεμιέρα του 19^{ου} Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας και βρίσκεται στην οδό Αρτέμιδος.

Εικόνες: Το Μέγαρο Χορού Καλαμάτας

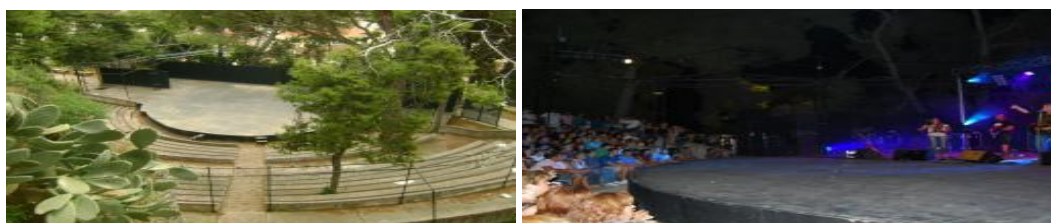
Μουσείο Σιδηροδρόμων στο Δημοτικό Πάρκο ΟΣΕ. Το Δημοτικό Πάρκο του ΟΣΕ καλύπτει έκταση 54 στρ., είναι το πρώτο θεματικό πάρκο που ιδρύθηκε στη χώρα μας και λειτουργεί από το 1986. Το τροχαίο υλικό του ΟΣΕ (βαγόνια, μηχανές κ.λ.π.) έχει διαταχθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να σχηματίζονται συρμοί που μπορούν να μετακινηθούν μέσα στο πάρκο. Το όμορφο πάρκο περιλαμβάνει μικρούς λοφίσκους,

λιμνούλες, σιντριβάνια, γήπεδα για αθλοπαιδιές, παιδικές χαρές, υπαίθριο αμφιθέατρο, χώρο για σκάκι, χώρο για πατινάζ και άλλους χώρους αναψυχής. Στο χώρο έχουν συντηρηθεί επίσης το παλαιό διώροφο κτήριο του σταθμαρχείου, οι τέσσερις πλατφόρμες επιβίβασης, ο υδατόπυργος και η μεταλλική γέφυρα πεζών μήκους 28 μ. Στα βαγόνια των συρμών φιλοξενούνται και δραστηριότητες των πολιτιστικών φορέων της πόλης.

Εικόνες: Το πάρκο σιδηροδρόμων

Αμφιθέατρο Κάστρου. Στο νότιο άκρο του Κάστρου της Καλαμάτας έχει κατασκευαστεί μικρό θέατρο, 700 θέσεων, που φιλοξένει κάθε καλοκαίρι, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες, χορευτικές εκδηλώσεις, παραστάσεις του Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, κ.α.

Εικόνες: Αμφιθέατρο Κάστρου

1.2.6. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

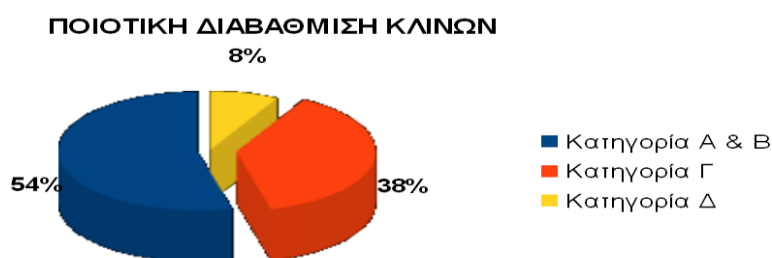
Ο Δήμος Καλαμάτας διαθέτει πολλά συγκριτικά πλεονεκτήματα, όσον αφορά τον τουρισμό, με πλούσια φυσική ομορφιά και μακραίωνα ιστορία (φυσικό κάλλος, ξεχωριστές παραλίες, αρχαιολογικούς χώρους, κάστρα και τον ορεινό όγκο του Ταΰγετου). Έτσι αποτελεί τουριστικό προορισμό, παραθεριστικής, πολιτιστικής και επαγγελματικής κατεύθυνσης.

Συγκεκριμένα, υπάρχει το δίπολο Καλαμάτας-Βέργας και Μικρής Μαντίνειας στο οποίο συγκεντρώνεται περίπου το 40% της τουριστικής κίνησης του Νομού. Η μεν πόλη της Καλαμάτας, ως προορισμός πολιτιστικού, ψυχαγωγικού, επαγγελματικού

και παραθεριστικού τουρισμού έλκει επισκέπτες όλη τη διάρκεια του χρόνου, η δε Δ.Κ. Βέργας και η Τ.Κ. Μικρής Μαντίνειας δρουν ως πόλος ανάπτυξης παραθεριστικής κατοικίας και παραθεριστικού τουρισμού. Το ιδανικό κλίμα, η ιδιαίτερη καθαρότητα, διαύγεια, η ηρεμία των νερών και το ασφαλές περιβάλλον του Μεσσηνιακού κόλπου, καθιστούν την Καλαμάτα ιδανική για θαλάσσιες δραστηριότητες και αναψυχή. Ακόμη οι Τοπικές Κοινότητες που «φιλοξενούνται» στη δυτική πλευρά του ορεινού όγκου του Ταυγέτου, διαθέτουν ιδιαίτερη φυσική ομορφιά και παραδοσιακό χαρακτήρα. Οι οικισμοί αυτοί προσεγγίζονται από τον οδικό άξονα Καλαμάτας-Σπάρτης και προσφέρονται για πολιτιστικό, θρησκευτικό, περιηγητικό και φυσιολατρικό τουρισμό. Ταυτόχρονα, η Καλαμάτα αποτελεί δίοδο πρόσβασης σε τουριστικούς πόλους του Νομού Μεσσηνίας με κυρίαρχες την Καρδαμύλη, την Στούπα, το Πεταλιδί την Κορώνη, την Πύλο, την Μεθώνη και την Φοινικούντα, περιοχές οι οποίες αποτελούν κατεξοχήν προορισμούς διακοπών. Ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί ως κέντρο εξυπηρέτησης βάσει υποδομών (νοσοκομείο, λιμάνι, μαρίνα, Διοικητήριο και λοιπές κεντρικές υπηρεσίες) της τουριστικής δραστηριότητας για την ευρύτερη περιοχή του Νομού Μεσσηνίας. Ο σύνθετος αυτός χαρακτήρας αποτυπώνεται και στα χαρακτηριστικά της υποδομής υποδοχής επισκεπτών.

1.2.6.1. ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΛΙΝΩΝ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (Ε.Λ.ΣΤΑΤ.) για το 2010, ο Δήμος Καλαμάτας διαθέτει 24 καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου σε σύνολο 132 για όλο το Νομό Μεσσηνίας, ήτοι ποσοστό 20% περίπου και όσον αφορά τις διαθέσιμες κλίνες, προσφέρονται 2.080 σε σύνολο 9.250, ήτοι ποσοστό 23% περίπου. Επίσης ο Δήμος Καλαμάτας διαθέτει 2 camping με δυνατότητα φιλοξενίας 435 ατόμων.

Διάγραμμα 7: Ποιοτική διαβάθμιση κλινών 2010 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2010)

Συνοπτικά, περιγράφοντας τον αριθμό των διαθέσιμων κλινών με κριτήριο την αξιολόγηση της ποιοτικής διαβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών τους προκύπτει ότι στις ξενοδοχειακές μονάδες το ποσοστό των προσφερόμενων κλινών υψηλής κατηγορίας (Α & Β) αγγίζει το 54 % περίπου, το 38 % αντιστοιχεί σε μεσαίας κατηγορίας κλίνες (Γ) και το υπόλοιπο 8 % αφορά κλίνες χαμηλής κατηγορίας (Δ) (επόμενος πίνακας). Οι ξενοδοχειακές μονάδες κυριαρχούνται από επιχειρήσεις μεσαίου (50-100 κλινών) ή σχετικώς μεγάλου μεγέθους (100 –200 κλινών) που συγκεντρώνουν περίπου 70% της συνολικής δυναμικότητας σε κλίνες. Υπάρχει μόνο μία επιχείρηση μεγαλύτερου μεγέθους με 370 κλίνες, ενώ οι μικρότερες επιχειρήσεις (κάτω των 50 κλινών) αντιπροσωπεύουν 46% των μονάδων.

Κατηγορία	Ξενοδοχεία			Ενοικιαζόμενα Διαμερίσματα
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες	Μονάδες
5*	0	0	0	0
4*	7	547	1.110	0
3*	3	119	234	2
2*	8	293	551	0
1*	4	55	104	0
ΣΥΝΟΛΟ	24	1.057	2.080	2

Πίνακας 8: Τουριστικά Καταλύματα κατά κατηγορία (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2010)

1.2.6.2. ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

Η χωρική κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων δείχνει συγκέντρωση κυρίως κατά μήκος της ανατολικής παραλιακής ζώνης στην πόλη της Καλαμάτας. Μικρότερη συγκέντρωση δημιουργείται στο εμπορικό κέντρο της πόλης, όπου όμως μόνο μία μονάδα εντάσσεται στην Α' κατηγορία, ενώ οι υπόλοιπες ανήκουν κυρίως στη Γ' ή στις κατώτερες κατηγορίες. Στη Μικρή Μαντίνεια κυριαρχούν οι διάφοροι τύποι ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων που παραπέμπουν σε μετακινήσεις οικογενειακού χαρακτήρα. Η τουριστική υποδομή συμπληρώνεται από μία μονάδα στον ορεινό χώρο που ανήκει στην Τ.Κ. Αλαγονίας.

1.2.6.3. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑΣ

Ένας σημαντικός τομέας του τουρισμού που μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας είναι ο τουρισμός κρουαζιέρας. Η κρουαζιέρα αποτελεί έναν ταχέως αναπτυσσόμενο τομέα με τους τουρίστες κρουαζιέρας σε παγκόσμιο επίπεδο να διπλασιάζονται την τελευταία δεκαετία. Η Ελλάδα ελκύει κάθε χρόνο 2 – 2,5 εκατ. τουρίστες κρουαζιέρας, το μέγεθος αυτό αντιστοιχεί στο 11% του συνολικού αριθμού τουριστών εξωτερικού που επισκέπτονται την Ελλάδα. Στην

περίπτωση που η Ελλάδα διατηρήσει σταθερό το μερίδιό της στην παγκόσμια αγορά, τα ετήσια έσοδα του κλάδου μπορούν να αγγίξουν τα 2 δις το 2016.

Ενδεικτικό στοιχείο της αυξανόμενης κίνησης στο λιμάνι της Καλαμάτας είναι η άφιξη 14 κρουαζιερόπλοιων το 2012 σε σύγκριση με την άφιξη μόλις 2 κρουαζιερόπλοιων το 2011. Το 2013 παρατηρήθηκε μείωση των αφίξεων με συνολικά 7 αφίξεις που όμως επανέκαμψαν το 2014 με συνολικά 20 αφίξεις. Έως τα μέχρι τώρα επίσημα δεδομένα από το πρόγραμμα μίας μόνο ναυτιλιακής εταιρείας έχουν εξασφαλιστεί 25 αφίξεις, ενώ η ενημέρωση από το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας είναι ότι, αναμένονται, για το 2015 περί τις 50 προσεγγίσεις κρουαζιερόπλοιων. Ο Δήμος Καλαμάτας στην προσπάθειά του να συμβάλει στη στήριξη και ενίσχυση του τουρισμού κρουαζιέρας, θεωρεί απαραίτητο να λάβει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για τη διαμόρφωση ενός συγκεκριμένου επιχειρησιακού σχεδιασμού. Στόχος του είναι η καθιέρωση του λιμανιού της Καλαμάτας σε σημαντικό προορισμό κρουαζιέρας, προσφέροντας ποιοτικές υπηρεσίες και η περαιτέρω ανάδειξη των τουριστικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων του τόπου.

1.2.7. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Ο Δήμος Καλαμάτας αποτελεί Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ Βαθμού και λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Οι βασικοί νόμοι, που διέπουν τη λειτουργία του, είναι ο Ν.3463/2006 (Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, Φ.Ε.Κ.114/Α΄/2006) και ο Ν.3852/2010 (Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης, Φ.Ε.Κ.87/Α΄/2010). Τα αιρετά όργανα του συστήματος δημοτικής διακυβέρνησης, όπως αυτά καθορίστηκαν με τον Ν. 3850/2010, είναι το Δημοτικό Συμβούλιο, η Οικονομική Επιτροπή, η Επιτροπή Ποιότητας Ζωής, η Εκτελεστική Επιτροπή και ο Δήμαρχος.

Ο Δήμαρχος είναι ο πολιτικός και διοικητικός προϊστάμενος του Δήμου και ο ηγέτης της πλειοψηφούσας δημοτικής παράταξης που καθορίζει, με την ευρεία πλειοψηφία που τις δίνει το εκλογικό σύστημα, την πορεία του Δήμου διαμέσου των αποφάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου. Ο ρόλος του είναι επιτελικός, δηλαδή δίνει κατευθύνσεις για τη δράση των δημοτικών υπηρεσιών και την υλοποίηση του προγράμματος της δημοτικής αρχής. Τον Δήμαρχο επικουρούν οι Αντιδήμαρχοι, που είναι οι σύμβουλοι της πλειοψηφίας, τους ορίζει ο Δήμαρχος και τους μεταβιβάζει την άσκηση

αρμοδιοτήτων καθ' ύλην και κατά τόπο. Ο αριθμός των Αντιδημάρχων προσδιορίζεται με βάση τον πληθυσμό και τον αριθμό των δημοτικών ενοτήτων και στον Δήμο Καλαμάτας είναι έξι.

Σε όλους τους Δήμους που έχουν περισσότερους από έναν αντιδήμαρχο συγκροτήθηκε Εκτελεστική Επιτροπή (Ν. 3852/2010) στην οποία μετέχουν ο Δήμαρχος και οι Αντιδήμαρχοι. Η εκτελεστική επιτροπή είναι συλλογικό συντονιστικό και εκτελεστικό όργανο του Δήμου και παρακολουθεί την εφαρμογή της δημοτικής πολιτικής σε όλους τους τομείς καθώς και την εφαρμογή του επιχειρησιακού σχεδίου του Δήμου, του ετήσιου και πενταετούς προγράμματος δράσης. Πρόεδρος της, είναι ο Δήμαρχος ενώ στις συνεδριάσεις καλείται ο πρόεδρος του συμβουλίου της τοπικής ή δημοτικής κοινότητας, όταν συζητείται θέμα που την αφορά, καθώς και οι πρόεδροι των νομικών προσώπων του Δήμου και άλλοι υπηρεσιακοί παράγοντες όποτε κρίνεται αναγκαίο.

Το Δημοτικό Συμβούλιο είναι το ανώτερο βουλευόμενο όργανο του Δήμου και έχει τη γενική αποφασιστική αρμοδιότητα, δηλαδή αποφασίζει για όλα τα θέματα τα οποία δεν ανατίθενται ρητά σε άλλο όργανο του Δήμου. Ακόμη εγκρίνει τα κάθε είδους προγράμματα του Δήμου και ελέγχει την υλοποίησή τους, εκφράζει τις θέσεις του σε θέματα τοπικού ενδιαφέροντος και γνωμοδοτεί όποτε δημόσιες αρχές ή αρμόδια όργανα ζητούν τη γνώμη του, ενώ ορίζει τους τοπικούς φόρους, τα τέλη, τα δικαιώματα και τις εισφορές.

Η Οικονομική Επιτροπή είναι όργανο παρακολούθησης και ελέγχου της οικονομικής λειτουργίας του Δήμου, ενώ η Επιτροπή Ποιότητας Ζωής είναι αποφασιστικό και εισηγητικό όργανο άσκησης των σχετικών με την ποιότητα ζωής, τη χωροταξία, την πολεοδομία και την προστασία του περιβάλλοντος.

Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δήμου, εκτός από τα παραπάνω όργανα, έχουν συγκροτηθεί Επιτροπές, οι οποίες έχουν γνωμοδοτικό ή εισηγητικό χαρακτήρα προς το Δημοτικό Συμβούλιο, το Δήμαρχο ή τα άλλα αιρετά όργανα και οι οποίες μελετούν, τεκμηριώνουν και προετοιμάζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο διάφορα θέματα ή παρεμβάσεις πολιτικής.

1.2.7.1. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Καθοριστικός παράγοντας για την εύρυθμη λειτουργία ενός Δήμου είναι η ύπαρξη ενός σύγχρονου Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας (Ο.Ε.Υ.) ο οποίος καθορίζει με

σαφήνεια το πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας του Δήμου αλλά και τις αρμοδιότητες των υπηρεσιών του. Με την υπ' αριθ. 11070/11 απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου (Φ.Ε.Κ. 285/Β'/2012) εγκρίθηκε ο νέος Ο.Ε.Υ. του Δήμου Καλαμάτας.

Εξετάζοντας τις οργανικές μονάδες του Δήμου Καλαμάτας ανάλογα με το αντικείμενο και τους σκοπούς τους μπορούμε να τις ομαδοποιήσουμε σε δύο κατηγορίες : α) **Κεντρικές Υπηρεσίες & β) Αποκεντρωμένες Υπηρεσίες.**

Οι Κεντρικές Υπηρεσίες είναι εγκατεστημένες στην έδρα του Δήμου και μπορούν να διακριθούν περαιτέρω σε :

➤ Υπηρεσίες υπαγόμενες απευθείας στο Δήμαρχο και Υπηρεσίες Υποστήριξης, με αρμοδιότητες την παροχή επιτελικής υποστήριξης στα πολιτικά όργανα και στις δημοτικές υπηρεσίες, δηλαδή επεξεργασία στοιχείων και προτάσεων για τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων και την παροχή διοικητικής, οικονομικής και τεχνικής υποστήριξης σε όλες τις δημοτικές υπηρεσίες. Αυτές διαρθρώνονται ακολούθως:

1. Γενικός Γραμματέας
2. Γραφείο Δημάρχου & Αιρετών
3. Γραφείο Επικοινωνίας, Δημοσίων Σχέσεων & Εθιμοτυπίας
4. Γραφείο Ειδικών Συμβούλων & Επιστημονικών Συνεργατών
5. Γραφείο Διασφάλισης Ποιότητας, Εσωτερικού Ελέγχου & Διαφάνειας
6. Νομική Υπηρεσία
7. Αυτοτελές Γραφείο Πολιτικής Προστασίας
8. Αυτοτελές Γραφείο Διοικητικής Βοήθειας & Εξυπηρέτησης Πολιτών.

➤ Υπηρεσίες που επιτελούν κύριες λειτουργίες και διακρίνονται σε:

1. Υπηρεσίες Περιβάλλοντος και Ποιότητας Ζωής, με αρμοδιότητες που αφορούν την προστασία του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος και την προώθηση της αστικής ανάπτυξης.
2. Υπηρεσίες Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας, Παιδείας, Πολιτισμού και Αθλητισμού, με αρμοδιότητες που αφορούν στην κοινωνική προστασία, στην προστασία της δημόσιας υγείας και στην παροχή υπηρεσιών στους τομείς της παιδείας, του πολιτισμού και του αθλητισμού.
3. Υπηρεσίες Τοπικής Οικονομίας και Απασχόλησης, με αρμοδιότητες που αφορούν στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής (φυτική και ζωική παραγωγή), στη μεταποίηση και στον τριτογενή τομέα (εμπόριο, τουρισμός).

Τις ανωτέρω Υπηρεσίες υποστηρίζουν Διευθύνσεις, οι οποίες με τη σειρά τους διαιρούνται σε επιμέρους τμήματα. Στον Ο.Ε.Υ. του Δήμου Καλαμάτας υφίστανται οι Διευθύνσεις: Διοικητικών, Οικονομικών, Προγραμματισμού – Ανάπτυξης & Ευρωπαϊκών θεμάτων, Τεχνικών Υπηρεσιών, Πολεοδομίας, Παιδείας, Πρόνοιας, Γεωτεχνικών, Διαχείρισης Απορριμμάτων & Οχημάτων, Κ.Ε.Π. & Δημοτικής Αστυνομίας.

Οι Αποκεντρωμένες Υπηρεσίες είναι εγκατεστημένες στην έδρα των Δ.Ε. και περιλαμβάνουν υπηρεσίες, οι οποίες υπάγονται διοικητικά σε αντίστοιχες μονάδες των Κεντρικών Υπηρεσιών του Δήμου. Διαρθρώνονται περαιτέρω σε :

1. Αποκεντρωμένη Υπηρεσία Δ.Ε. Άριος, με Γραφείο ΚΕΠ & Γραφείο γενικών θεμάτων (Διοικητικών, Τεχνικών, Πρασίνου, Καθαριότητας κ.λπ.)
2. Αποκεντρωμένη Υπηρεσία Δ.Ε. Αρφαρών με Γραφείο ΚΕΠ & Γραφείο γενικών θεμάτων (Διοικητικών, Τεχνικών, Πρασίνου, Καθαριότητας κ.λπ.)
3. Αποκεντρωμένη Υπηρεσία Δ.Ε. Θουρίας με Γραφείο ΚΕΠ & Γραφείο γενικών θεμάτων (Διοικητικών, Τεχνικών, Πρασίνου, Καθαριότητας κ.λπ.)
4. Γραφείο Κ.Ε.Π. Δ.Κ. Καλαμάτας

1.2.8. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Η πολιτική του πολιτισμού και του τουρισμού στο Δήμο Καλαμάτας επικυρώνεται τελικώς, από τις αποφάσεις του ανωτάτου οργάνου, του Δημοτικού Συμβουλίου. Οι αποφάσεις αυτές λαμβάνονται κατόπιν εισηγήσεων του Δημάρχου, που προέρχονται από προγενέστερες εισηγήσεις των αρμόδιων Υπηρεσιών του Δήμου Καλαμάτας. Με απόφαση του Δημάρχου Καλαμάτας, (284/2014) έχει οριστεί ως πολιτικός προϊστάμενος για θέματα Τουρισμού και Πολιτισμού, ο Αντιδήμαρχος Ανάπτυξης και Προγραμματισμού. Σύμφωνα με τον Ο.Ε.Υ. του Δήμου Καλαμάτας, η υπηρεσιακή δομή που ασχολείται άμεσα με τα θέματα του πολιτισμού και του τουρισμού είναι:

- Η Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης & Ευρωπαϊκών Θεμάτων, είναι αρμόδια κυρίως μέσω του τμήματος Προγραμματισμού, Ευρωπαϊκών Θεμάτων & Τουρισμού, να μεριμνά για το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση προγραμμάτων τουριστικής προβολής του Δήμου (π.χ. παραγωγή τουριστικού υλικού και εκδόσεις πρακτικών οδηγιών για τους ταξιδιώτες, συμμετοχή σε εκθέσεις τουρισμού, δημιουργία δικτύων επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλες περιοχές εντός και

εκτός της χώρας κλπ). Υποστηρίζει τη λειτουργία της Επιτροπής Τουριστικής Προβολής του Δήμου και παρακολουθεί το πρόγραμμα για τις Γαλάζιες Σημαίες και τους ναυαγιστώστες.

Έμμεσα, προκειμένου να διεκπεραιωθούν οι δράσεις που αφορούν τον τουρισμό και τον πολιτισμό, ασχολείται:

- Η Διεύθυνση Οικονομικών, αφού είναι αρμόδια για την αποτελεσματική τήρηση των οικονομικών προγραμμάτων λειτουργίας του Δήμου, τη σωστή απεικόνιση των οικονομικών πράξεων και τη διαχείριση των εσόδων και δαπανών και τη διασφάλιση και αξιοποίηση της δημοτικής περιουσίας. Συγχρόνως, η Διεύθυνση μεριμνά για την αποτελεσματική διενέργεια όλων των νόμιμων διαδικασιών που απαιτούνται για την προμήθεια υλικών, εξοπλισμού και υπηρεσιών του Δήμου.
- Η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών, αφού είναι αρμόδια για την εκπόνηση πάσης φύσεως μελετών, την παρακολούθηση έργων που επηρεάζουν το λειτουργικό, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, την υλοποίηση των έργων που περιλαμβάνονται στο ετήσιο Τεχνικό Πρόγραμμα του Δήμου, τη μέριμνα συντήρησης των εγκαταστάσεων και υποδομών του Δήμου ώστε να βρίσκονται στην καλύτερη κατά το δυνατόν κατάσταση και λειτουργία (δίκτυο οδικό, ηλεκτροφωτισμού, κτίρια, σχολεία, αθλητικά έργα, κοινόχρηστοι και κοινωφελείς χώροι κλπ.) και τη μέριμνα για τη συνεχή συντήρηση του κυκλοφοριακού.
- Η Διεύθυνση Πολεοδομίας αφού έχει τις αρμοδιότητες για να, παρακολουθεί την εκπόνηση μελετών πολεοδομικού σχεδιασμού και την αναγκαιότητα τροποποίησής τους, παρακολουθεί την εκπόνηση μελετών πράξεων εφαρμογής εγκεκριμένων σχεδίων και την ορθή εφαρμογή των πολεοδομικών σχεδίων στο έδαφος, παρακολουθεί και εφαρμόζει ειδικές χωροταξικές μελέτες χρήσεων γης, παρακολουθεί τοπικά ρυθμιστικά σχέδια, προβαίνει στην οριοθέτηση οικισμών και καθορισμό χρήσεων γης κατά τις ισχύουσες διατάξεις, ασκεί τις αρμοδιότητες έκδοσης εγκρίσεων δόμησης και αδειών δόμησης, επιλαμβάνεται του ελέγχου αυθαιρέτων κατασκευών.

Επιτροπή Τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής. Το Δημοτικό συμβούλιο Καλαμάτας με την αριθ. 95/2011 απόφασή του όπως τροποποιήθηκε με την αριθ. 471/2014 απόφασή, συγκρότησε την Επιτροπή Τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής του Δήμου Καλαμάτας, που λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 70 του Ν. 3852/2010 και αποτελείται από επτά μέλη. Στην Επιτροπή

συμμετέχουν ως μέλη, πέντε άτομα τα οποία ορίζονται από την πλειοψηφία και δύο μέλη τα οποία ορίζονται από τις μειοψηφίες του Δημοτικού Συμβουλίου, ενώ προεδρεύει δημοτικός σύμβουλος που ορίζεται με την απόφαση συγκρότησης. Αρμοδιότητες της Επιτροπής είναι η επεξεργασία και εισήγηση προς στο Δημοτικό Συμβούλιο, θεμάτων Τουριστικής Ανάπτυξης και προβολής του Δήμου. Ο κύριος στόχος της είναι η προσέλκυση όσο το δυνατόν περισσότερων τουριστών και επισκεπτών στον Δήμο αλλά και η μετάδοση του μηνύματος προς όλους τους δημότες ότι ο τουρισμός είναι για τον Δήμο, ένα συγκριτικό πλεονέκτημα και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται.

Κοινωφελής Επιχείρηση «ΦΑΡΙΣ». Η πολιτική του πολιτισμού, η οποία αποτελεί βασική προτεραιότητα για το Δήμο Καλαμάτας, ασκείται και μέσω της Κοινωφελούς Επιχείρησης «ΦΑΡΙΣ», η οποία συστάθηκε με την 507/2008 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, (Φ.Ε.Κ. 2434/Β´/2008) που προήλθε από την συγχώνευση των πρώην επιχειρήσεων του Δήμου Καλαμάτας με τις επωνυμίες: α) Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας β) Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας γ) Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης Δήμου Καλαμάτας και δ) Δημοτική Επιχείρηση Τουριστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας, με στόχο την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, τον καλύτερο συντονισμό των δραστηριοτήτων, τη βελτίωση της αποδοτικότητας και τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους σε νέους τομείς. Η επιχείρηση είναι προγραμματικά συμβεβλημένη με το Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας & Θρησκευμάτων και τον Δήμο Καλαμάτας. Οι σκοποί της επιχείρησης αφορούν την δραστηριοποίηση σε διάφορους τομείς όπως, Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Κατάρτισης & Προώθησης στην Απασχόληση και Πολιτισμού. Το Διοικητικό της Συμβούλιο αποτελείται από 11 μέλη και ορίζεται από το Δημοτικό Συμβούλιο Καλαμάτας. Οι σκοποί της επιχείρησης στον τομέα του πολιτισμού είναι:

- Η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος πολιτιστικής ανάπτυξης του Δήμου Καλαμάτας, με ειδικότερους στόχους τη δημιουργία της απαραίτητης πολιτιστικής υποδομής, τη διάδοση και ανάπτυξη της καλλιτεχνικής παιδείας, τη στήριξη και διάδοση της σύγχρονης καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας και την εξασφάλιση των συνθηκών, που θα επιτρέψουν την άσκηση και ανάπτυξη των ατομικών δημιουργικών ικανοτήτων στο χορό, τη μουσική, τον κινηματογράφο, τις εικαστικές και τις οπτικοακουστικές τέχνες.

- Η προβολή, ανάπτυξη και διάδοση των τεχνών αυτών και η ανάπτυξη της συνεργασίας με τους πολιτιστικούς φορείς και τα ερασιτεχνικά συγκροτήματα της πόλης, για την ενίσχυση της ερασιτεχνικής δημιουργίας και την διεύρυνση των πρωτοβουλιών και των παρεμβάσεων τους.
- Η κατασκευή και διαχείριση χώρων κοινωνικών, πολιτιστικών λειτουργιών και λοιπών υπηρεσιών.
- Η εφαρμογή πολιτικών για την ανάδειξη και προστασία του τοπικού πολιτισμού, καθώς και η προβολή των πολιτιστικών αγαθών και των σύγχρονων πολιτιστικών έργων, που παράγονται σε τοπικό επίπεδο.
- Η οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων (Φεστιβάλ Χορού, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες κ.λ.π.)
- Η προώθηση πολιτιστικών ανταλλαγών σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.
- Η προβολή και ανάπτυξη της Ελληνικής Θεατρικής παραγωγής στην ευρύτερη γεωγραφική περιφέρεια. Η παροχή δυνατότητας στους νέους δημιουργούς να αναπτύξουν τις δραστηριότητες τους γύρω από την θεατρική τέχνη. Η παροχή ευκαιρίας στους νέους της περιφέρειας να εκφράσουν τις καλλιτεχνικές τους ανησυχίες, η τόνωση της πολιτιστικής ζωής, που είναι υποβαθμισμένη και η δυνατότητα για γενικότερη πολιτιστική άνθηση.
- Η ουσιαστική πολιτιστική αποκέντρωση στον ευαίσθητο χώρο της θεατρικής τέχνης με απώτερο στόχο την πνευματική ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής
- Η συνεισφορά στον τομέα της απασχόλησης του κλάδου των ηθοποιών και η συμμετοχή τους σε καλλιτεχνικές εκδηλώσεις του Δήμου.

Στον τομέα του πολιτισμού η επιχείρηση, μέσω της Δημοτικής Σχολής Χορού, του Δημοτικού Ωδείου και του Εικαστικού Εργαστηρίου, στοχεύει σε μια δυναμική παρέμβαση στο πολιτιστικό γίγνεσθαι της πόλης της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής, με την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος πολιτιστικής ανάπτυξης. Οι σχολές της, αποτελούν φυτώρια νέων δημιουργών και καλλιτεχνών και αρκετοί από αυτούς έχουν διακριθεί τόσο στην χώρα μας όσο και στο εξωτερικό.

Παράλληλα, με την ίδρυση το 1995 του Διεθνούς Κέντρου Χορού, που έχει ως κορυφαία εκδήλωση το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, η πόλη έχει γίνει γνωστή ευρέως, με αποτέλεσμα κάθε καλοκαίρι να υποδέχεται επισκέπτες από όλη

την Ελλάδα και το εξωτερικό, προκειμένου να παρακολουθήσουν τις διεθνούς εμβέλειας παραστάσεις του φεστιβάλ.

Δημοτική Φιλαρμονική Καλαμάτας. Είναι μουσικοπολιτιστικός οργανισμός και πυρήνας πολιτιστικής δραστηριότητας, ιδρύθηκε το 1890 με την επωνυμία «Φιλαρμονική Εταιρεία Καλαμών» και το 1939 μετεξελίχθηκε σε Ν.Π.Δ.Δ., υπό την εποπτεία του Δήμου Καλαμάτας και με τη σημερινή της ονομασία. Το Διοικητικό της Συμβούλιο ορίζεται από το Δημοτικό Συμβούλιο και είναι εννεαμελές. Οι δραστηριότητες στις οποίες λαμβάνει μέρος είναι παρελάσεις, θρησκευτικές εκδηλώσεις και τελετές στις εκκλησίες και κάθε μορφής εθιμοτυπικές εκδηλώσεις. Επίσης διοργανώνει συναυλίες σε κλειστούς και υπαίθριους χώρους και έχει τιμηθεί πολλές φορές για το έργο και την προσφορά της. Έχει συμπράξει με εξαιρετους σολίστ, ενώ ικανοί αρχιμουσικοί έχουν σφραγίσει την καλλιτεχνική της ταυτότητα, έχει συμμετάσχει σε πολλά Φεστιβάλ Φιλαρμονικών και έχει δώσει συναυλίες σε διάφορες πόλεις της Ελλάδος. Σκοπός της είναι :

- Η εξυπηρέτηση και προαγωγή του μουσικού αισθήματος.
- Η ψυχαγωγία των δημοτών και επισκεπτών
- Η καλλιέργεια της μουσικής τέχνης και του μουσικού αισθητηρίου
- Η διδασκαλία της μουσικής σε πνευστά, έγχορδα και κρουστά όργανα
- Η συμβολή για την λαμπρότερη διεξαγωγή των εθνικών Εορτών και εκδηλώσεων

Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας. Είναι Ν.Π.Ι.Δ. και διοικείται από επταμελές Συμβούλιο, χρηματοδοτείται από το Δήμο Καλαμάτας και τα έσοδα από διάφορες εκδηλώσεις. Ο τρόπος σύστασης του διοικητικού συμβουλίου έχει ως εξής, ο εκάστοτε Μητροπολίτης Μεσσηνίας ως πρόεδρος, ο εκάστοτε Δήμαρχος Καλαμάτας ως αντιπρόεδρος, οι εκάστοτε πρόεδροι του Δικηγορικού Συλλόγου Καλαμάτας, του Ιατρικού Συλλόγου Καλαμάτας, της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας, του Συλλόγου «Προς Διάδοσιν των Γραμμάτων» και ένας έγκριτος πολίτης, οριζόμενος από το Δημοτικό Συμβούλιο Καλαμάτας ως μέλη. Το υπάρχον προσωπικό κρίνεται ολιγάριθμο για το ρόλο που καλείται να διαδραματίσει, ενώ απουσιάζουν και οι υποδομές πληροφορικής.

1.2.8.1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Με σκοπό την ανάδειξη και τη διατήρηση της τοπικής πολιτισμικής ταυτότητας της περιοχής, διοργανώνονται τόσο από το Δήμο Καλαμάτας, όσο και από τους τοπικούς

πολιτιστικούς συλλόγους, πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων, οι οποίες έχουν καθιερωθεί και διοργανώνονται κάθε χρόνο.

Οι κυριότερες από αυτές είναι:

1. Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, που έχει καταφέρει να κερδίσει μεγάλη φήμη στα χρόνια της λειτουργίας του. Στήνοντας γέφυρες με την παγκόσμια χορογραφική δημιουργία, δίνει την ευκαιρία στο κοινό να γνωρίσει από κοντά σημαντικούς δημιουργούς που εμφανίζονται για πρώτη φορά στην Ελλάδα, αλλά και ταλαντούχους νέους δημιουργούς.
2. Θεατρικές παραστάσεις από το Δημοτικό Θέατρο.
3. Ετήσιες εκθέσεις της Δημοτικής Πινακοθήκης και του Εικαστικού Σχολείου.
4. Συναυλίες της Σύγχρονης Ορχήστρας Νέων του Δημοτικού Ωδείου.
5. Χριστουγεννιάτικες και καλοκαιρινές εκδηλώσεις των σχολών της ΦΑΡΙΣ.
6. Φεστιβάλ κιθάρας.
7. Καλλιτεχνικά καφενεία.
8. Εκδηλώσεις «Ανοιχτό ωδείο» (συναυλίες και παρουσιάσεις).
9. Σειρά ρεσιτάλ της Δημοτικής Φιλαρμονικής.
10. Βραδιά Αριστούχων Δημοτικού Ωδείου.
11. Καλλιτεχνικά και εκπαιδευτικά σεμινάρια των Σχολών της ΦΑΡΙΣ.
12. Εκδηλώσεις για τα Χριστούγεννα.
13. Εκδηλώσεις για το Πάσχα. Με κορυφαίες :
 - Τον Σαΐτοπόλεμο στην Καλαμάτα, το έθιμο είναι βγαλμένο από τη Μεσσηνιακή ιστορία και τους ηρωικούς αγώνες των κατοίκων της Καλαμάτας κατά των Τούρκων. Οι σαΐτολόγοι προετοιμάζονται όλο τον χρόνο για εκείνη την ημέρα, ετοιμάζουν χαρμάνια με μπαρούτι και γεμίζουν τους χαρτονένιους σωλήνες που θα σκάσουν. Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε ομάδες των 10-15 ατόμων, οι οποίες διαθέτουν λάβαρο, σαλπικτή και επικεφαλή. Με το σύνθημα της έναρξης οι σαΐτες ανάβουν και η εκκωφαντική φασαρία ξεσηκώνει το πλήθος που ζητωκραυγάζει. Το έθιμο παλαιότερα αναβίωνε στο γήπεδο του Μεσσηνιακού, όμως τα τελευταία χρόνια γίνεται στη Δυτική Παραλία (Παλιά Σφαγεία).
 - Τις Ιπποδρομίες στην Τ.Κ. Πλατέος. Στο Πλατύ, κάθε χρόνο του Αγίου Γεωργίου, που συνήθως πέφτει το Πάσχα, γίνονται με πολύ μεγάλη επιτυχία αγώνες Ιπποδρομιών
 - Το κάψιμο του Ιούδα σε πολλές γειτονιές της Καλαμάτας και τις Τ.Κ.

14. Εκδηλώσεις την 2 Φεβρουάριου για την Υπαπαντή του Σωτήρος Χριστού, την Πολιούχο της Καλαμάτας.
15. Εκδηλώσεις για την 23^η Μαρτίου. Με κορυφαία την αναπαράσταση και τον Εορτασμό για την κήρυξη της επανάστασης του 1821. Στο πλαίσιο της γίνονται δοξολογία στον ιστορικό ναό των Αγίων Αποστόλων, επιμνημόσυνη δέηση υπέρ των ηρώων της Ελευθερίας, αναπαράσταση των γεγονότων της ιστορικής εκείνης ημέρας, παρελάσεις, χοροί κ.ά.
16. Εκδηλώσεις για τις Απόκριες, με κυρίαρχες:
 - Το Καλαματιανό καρναβάλι. Από το 2013 ο Δήμος Καλαμάτας καθιέρωσε το δικό του καρναβάλι. Η φιλοδοξία της Δημοτικής αρχής και της οργανωτικής επιτροπής, είναι να το κάνουν ένα από τα σημαντικότερα της χώρας.
 - Το υπό μορφή δρώμενου, έθιμο της εβετερίας στην Τ.Κ. Νέδουσας, όπου αναβιώνει κάθε Καθαρά Δευτέρα. Το σημαντικό λαϊκό δρώμενο του μουντζουρώματος αναπαριστά τη γέννηση της ζωής, την καρποφορία της φύσης και το θάνατο, μέσα από τη σατιρική διάθεση των τραγόμορφων μεταμφιεσμένων που είναι ζωσμένοι με βαριά ποιμενικά κουδούνια.
17. Βραβείο ποίησης εις μνήμην «Μ. Πολυδούρη».
18. Βραβείο κοινωνικοπολιτικού δοκιμίου εις μνήμην «Π. Φωτέα».
19. Πολιτιστικό καλοκαίρι.
20. Video Art Festival Μηδέν. Διοργανώνεται από μία ομάδα εικαστικών καλλιτεχνών με καταγωγή από την Καλαμάτα. Τη διοργάνωση υποστηρίζει ο Οργανισμός Ιστορικού Κέντρου Καλαμάτας, το Επιμελητήριο Μεσσηνίας και ο Δήμος Καλαμάτας. Πρόκειται για το πρώτο ελληνικό φεστιβάλ με θέμα την βιντεοτέχνη και τα νέα μέσα. Σκοπό έχει την ανάδειξη της καλλιτεχνικής παραγωγής μέσω της χρήσης τεχνικών του video και των τεχνολογικών μέσων. Διοργανώνεται κάθε χρόνο στις αρχές Ιουλίου και περιλαμβάνει προβολές σε ανοιχτούς δημόσιους χώρους μέσα στην πόλη της Καλαμάτας, γίνεται όλο και πιο δημοφιλές, γεγονός που αποδεικνύεται από την προσέλευση του κόσμου.
21. Ανθοκομική Έκθεση. Δίνει την ευκαιρία σε όσους την επισκέπτονται να θαυμάσουν και να αγοράσουν ανοιξιότικα λουλούδια, φυτά, να πάρουν πληροφορίες από ειδικούς επιστήμονες και να παρακολουθήσουν πολιτιστικές εκδηλώσεις. Επίσης, διοργανώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα ειδικά για παιδιά.

22. Έκθεση Άρτος – Οίνος – Έλαιο. Φιλοδοξία είναι να προβληθούν τα προϊόντα, οι παραγωγοί και οι μεταποιητές της Μεσσηνίας. Συμμετέχουν παραγωγοί, φορείς, πολιτιστικοί σύλλογοι, σχολεία, μεταποιητές, έμποροι, κλπ. Τα είδη της έκθεσης είναι αρτοσκευάσματα, κρασί, πετιμέζι, λάδι και ελιά. Υπάρχουν επίσης, παράλληλες εκδηλώσεις με δρώμενα.
23. Φεστιβάλ Δρόμου. Για τους φίλους της νεανικής Street Art, η πόλη της Καλαμάτας προσφέρει κάθε καλοκαίρι ένα μοναδικό τριήμερο γεμάτο δρώμενα σε όλη την πόλη. Η διοργάνωση περιλαμβάνει μουσικές συναυλίες, χοροθεατρικές παραστάσεις στο δρόμο και προβολές ταινιών μικρού μήκους. Ακόμα, στους χώρους του Φεστιβάλ στήνονται πίστες αναρρίχησης, bmx και skate, παράλληλα, παρουσιάζονται εικαστικές εκθέσεις, εκθέσεις φωτογραφίας και κοσμημάτων.

Εικόνα: Απόκριες στη Νέδουσα

Εικόνα: Ιπποδρομίες στο Πλατύ

Εικόνα: Καρναβάλι Καλαμάτας

Εικόνα: Ο Σαίτοπόλεμος

1.2.8.2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Ο Δήμος Καλαμάτας στηρίζει εμπράκτως τον τουρισμό με την δημιουργία γραφείου τουριστικής υποστήριξης στο Ιστορικό Κέντρο της Καλαμάτας δίπλα στο Αρχαιολογικό Μουσείο. Πολλοί επισκέπτες στον Δήμο της Καλαμάτας, Έλληνες και ξένοι επισκέπτονται καθημερινά το γραφείο και λαμβάνουν πληροφορίες για οτιδήποτε ζητήσουν σε σχέση, κυρίως με τον Δήμο, τη Μεσσηνία αλλά και την

υπόλοιπη Ελλάδα. Το συγκεκριμένο γραφείο του Δήμου Καλαμάτας υποστηρίζεται από το κατάλληλο προσωπικό και διαθέτει έντυπο υλικό. Λειτουργεί καθημερινά 9:00–18.00, πλην Κυριακής.

Επιπλέον ο Δήμος Καλαμάτας έχει προχωρήσει στην δημιουργία γραφείου υποδοχής και τουριστικής υποστήριξης στον Κρατικό Αερολιμένα της πόλης, ενώ αντιπροσωπεία του Δήμου πραγματοποιεί υποδοχή – καλωσόρισμα, όλων των κρουαζιερόπλοιων που όλο και πιο συχνά δένουν στο Λιμάνι και επιλέγουν την πόλη της Καλαμάτας σαν προορισμό, προσφέροντας στους επισκέπτες τοπικά προϊόντα, χάρτες και όλες τις χρήσιμες πληροφορίες για να περιηγηθούν στην πόλη.

Ακόμη ο Δήμος Καλαμάτας έχει αναβαθμίσει και έχει εμπλουτίσει την ιστοσελίδα του με πλούσιο τουριστικό υλικό, ενώ για την περαιτέρω εξυπηρέτηση των επισκεπτών αλλά και των κατοίκων της πόλης, ο Δήμος έχει ξεκινήσει τη λειτουργία του ασύρματου δικτύου σε όλες τις περιοχές με οικονομική δραστηριότητα και μεγάλη επισκεψιμότητα, καθώς και σε ορισμένες Τ.Κ. Άλλες ετήσιες δράσεις που υλοποιεί ο Δήμος Καλαμάτας προκειμένου να προσελκύσει τουρίστες είναι:

- Έκδοση ειδικού φυλλαδίου για το Ιστορικό Κέντρο της πόλης
- Συνδιοργάνωση - υποστήριξη μεγάλων αθλητικών εκδηλώσεων, κυρίως σε περιόδους όχι ιδιαίτερης τουριστικής αιχμής, όπως το Τρίαθλο, το Jet Ski, το Παραπέντε, η Ιστιοπλοϊκή Ρεγκάτα, το πρωτάθλημα υποβρύχιου ψαρέματος, το πρωτάθλημα καταδύσεων, αγώνες αναρρίχησης στη Νέδουσα, αγώνες ποδηλάτου και μοτοσυκλέτας βουνού στον Ταΰγετο κλπ.
- Εξασφάλιση και τήρηση όλων των προϋποθέσεων έτσι ώστε οι παραλίες να βραβευθούν με τη Γαλάζια Σημαία.
- Προβολή του Δήμου σε εφημερίδες ή περιοδικά εθνικής εμβέλειας και τηλεοπτικές εκπομπές
- Δημιουργία, έκδοση και διανομή ειδικού χάρτη με πληροφορίες για τους επισκέπτες

Ειδικά για το έτος 2015 ο Δήμος Καλαμάτας έχει προγραμματίσει μια σειρά από δράσεις τουριστικής προβολής, τις οποίες ενέκρινε με την αριθ. 576/2014 απόφασή το Δημοτικό συμβούλιο. Αναλυτικά πρόκειται για τις εξής δράσεις:

- Δημιουργία τηλεοπτικού φιλμ – spot που θα αφορά την τουριστική προβολή (θα στοχεύει στην προβολή των εκδηλώσεων για όλο τον χρόνο στον Δήμο της Καλαμάτας) και διαφήμιση της περιοχής.

- Υπηρεσίες μάρκετινγκ σχετικά με τον Δήμο Καλαμάτας, με την χρήση ιστοσελίδων ως κύριο εργαλείο διαφήμισης, καθώς και καταχωρήσεις σε ηλεκτρονικά μέσα και μέσα μαζικής ενημέρωσης, διαδικτυακή προβολή Δήμου.
- Δημιουργία και εκτύπωση επικαιροποιημένων χαρτών του Δήμου Καλαμάτας καθώς και χάρτες για την εξυπηρέτηση των κρουαζιερόπλοιων, αφίσες για την προβολή του Δήμου, εκτύπωση διαφημιστικών card postal, διαφημιστικά μπάνερ, υπηρεσίες θεματικής και αισθητικής αναβάθμισης όλων των διαφημιστικών εντύπων του Δήμου, προμήθεια και κατασκευή υλικών που αφορούν την τουριστική προβολή του Δήμου.
- Συμμετοχή του Δήμου σε εκθέσεις (εσωτερικού - εξωτερικού), ημερίδες, συνέδρια κ.λ.π. που προωθούν αποτελεσματικότερα την προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής.

1.2.8.3. ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΟΛΕΩΝ

Ο θεσμός των αδελφοποιήσεων μεταξύ των πόλεων, αποτελεί πρόσφορη υποδομή για την ανάπτυξη και περαιτέρω σύσφιξη σχέσεων μεταξύ πόλεων και πολιτών, ενθαρρύνοντας την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών σε μια σειρά θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος, ενώ παράλληλα παρέχουν την ευκαιρία για γνωριμία του τρόπου ζωής των κατοίκων άλλων χωρών και την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων. Επομένως αποτελεί σημαντικό εργαλείο στην προσέλκυση νέων επισκεπτών καθώς και στη διάδοση της κουλτούρας και του πολιτισμού. Στηρίζονται στην εθελοντική συμμετοχή των πολιτών, σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές και ενώσεις, ο Δήμος Καλαμάτας έχει αδελφοποιηθεί με έξι Δήμους άλλων χωρών και με έναν Ελληνικό.

Αδελφοποιήσεις Δήμου Καλαμάτας				
A/A	Αδελφοποιημένη πόλη	Χώρα	Έτος Αδελφοποίησης	Απόφαση Δ.Σ.
1	Αγλαντζιά	Κύπρος	1993	138/1993, 390/1993, 415/1993
2	Bizerte	Τυνησία	1997	453/1995, 330/1997
3	West Torrens	Αυστραλία	1999	136/1999, 708/1999
4	Ramnicu Balcea	Ρουμανία	2002	232/1995, 159/2002
5	Amioun	Λίβανος	2002	420/2001, 263/2002
6	Xian	Κίνα	2008	131/2008, 375/2009
7	Μεσολόγγι	Ελλάδα	2009	100/2009

Πινάκας 8: Αδελφοποιήσεις του Δήμου Καλαμάτας (Πηγή: Δήμος Καλαμάτας)

Μεταξύ των δράσεων που προωθεί ο Δήμος Καλαμάτας, στα πλαίσια των παραπάνω αδελφοποιήσεων, περιλαμβάνονται κυρίως:

- Η σύνδεση και η συνεργασία των πόλεων σε τομείς που θα προάγουν την περαιτέρω κοινωνική ανάπτυξη και φιλία τους,
- Ανταλλαγές προσωπικού και πληροφοριών για την προώθηση των συναλλαγών και των συνεργασιών στον οικονομικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, τεχνολογικό, αθλητικό, τουριστικό τομέα και στην υγεία,
- Ανταλλαγή πολιτιστικών, τουριστικών και αθλητικών εκδηλώσεων,
- Συναντήσεις επιχειρηματικού χαρακτήρα και συμμετοχή σε εκθέσεις.

Επίσης, με την 832/1999 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, ο Δήμος Καλαμάτας εφαρμόζοντας τον θεσμό της «υιοθεσίας» που προωθούσε την ίδια χρονιά το τότε Υπουργείο Αιγαίου, έχει «υιοθετήσει» το ακριτικό νησί της Νισύρου.

1.2.8.4. ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΕΥΡΩΠΗΣ 2021

Μια σημαντικότατη και φιλόδοξη προσπάθεια προετοιμάζει αυτό το διάστημα ο Δήμος Καλαμάτας, συγκεκριμένα ετοιμάζεται για τη δημιουργία και υποβολή του φακέλου υποψηφιότητας, ώστε η Καλαμάτα να διεκδικήσει την ανάδειξή της, σε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2021, χρονιά που ταυτίζεται με την επέτειο 200 ετών από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης στην Καλαμάτα.

Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης είναι η πόλη, που ορίζεται από την Ε.Ε. για περίοδο ενός χρόνου στη διάρκεια του οποίου της δίνεται η ευκαιρία να επιδείξει την πολιτιστική της ζωή, ανάπτυξη και γενικά ταυτότητα. Αρκετές Ευρωπαϊκές πόλεις έχουν χρησιμοποιήσει την χρονιά της πολιτιστικής πρωτεύουσας για να μεταμορφώσουν ολοκληρωτικά την πολιτιστική τους βάση και κατ' επέκταση, την εικόνα τους στο διεθνή χώρο, ενώ ο θεσμός αυτός πιστοποιεί τον εξελισσόμενο χαρακτήρα και τη φύση του Πολιτιστικού τουρισμού.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκήρυξε (σε συνεργασία με τα εθνικά Υπουργεία) τον διαγωνισμό για την ανάδειξη των πόλεων που θα λάβουν τον τίτλο τα έτη 2020 (Κροατία και Ιρλανδία) και 2021 (Ελλάδα, Ρουμανία και μία τρίτη προς ένταξη χώρα), ο τίτλος απονέμεται σε μία πόλη για κάθε προεπιλεγμένη χώρα. Όλες οι διαγωνιζόμενες πόλεις πρέπει να καταθέσουν έναν πλήρη φάκελο υποψηφιότητας εντός των χρονικών ορίων που προβλέπονται. Η επιλογή γίνεται στη βάση κριτηρίων που έχουν θεσπιστεί και αφορούν, στην ικανότητα της πόλης να σχεδιάσει και να οργανώσει ένα σημαντικό και πρωτότυπο πολιτιστικό πρόγραμμα, στην πρωτοτυπία του κεντρικού θέματος, γύρω από το οποίο θα «χτιστεί» το προφίλ της

υποψηφιότητας, στην κοινωνική αποδοχή που θα έχει η υποψηφιότητα, στη συμμετοχή φορέων της πόλης καθώς και στις «γέφυρες» που θα δημιουργεί με την υπόλοιπη Ευρώπη και τους λαούς της.

Η Καλαμάτα ως πόλη με πλούσια ιστορία, έντονη πολιτιστική δραστηριότητα, εκδηλώσεις διεθνούς επιπέδου, υποδομές, αλλά και προσβασιμότητα που την καθιστά το κέντρο μιας ευρύτερης περιοχής, έχει όλες τις προϋποθέσεις για την υποβολή μιας καινοτόμου, τεκμηριωμένης, και ρεαλιστικής υποψηφιότητας. Η πόλη, συμμετέχοντας και μόνο στη διαδικασία αυτή αποκομίζει πολλαπλά οφέλη, όπως :

- Η ενεργοποίηση και συστράτευση όλων των φορέων της πόλης
- Η προβολή της πόλης για δύο χρόνια, μέσα από τις ενέργειες υποστήριξης και διάδοσης της υποψηφιότητας
- Η εκπόνηση ενός μεγάλης κλίμακας πολιτιστικού προγράμματος, το οποίο μαζί με την τεχνογνωσία που θα αποκτηθεί, μπορεί να αξιοποιηθεί για πολλά χρόνια μετά.

Για την υποβολή του φακέλου υποψηφιότητας, ο Δήμος Καλαμάτας συνέστησε το «Γραφείο Υποψηφιότητας» που αποτελεί μια διοικητική δομή, με οργανόγραμμα και αρμοδιότητες, η οποία θα ενταχθεί στη δομή της ΦΑΡΙΣ. Ο Δήμος Καλαμάτας, η ΦΑΡΙΣ και το Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο, θα υποστηρίξουν τη λειτουργία του Γραφείου Υποψηφιότητας. Ο προϋπολογισμός για την υποβολή του φακέλου υποψηφιότητας, θα χρηματοδοτηθεί στο μεγαλύτερο μέρος του από εξασφαλισμένες έως σήμερα χορηγίες - δωρεές, μέσω του δημοτικού προϋπολογισμού και στο υπόλοιπο από χρηματοδοτήσεις άλλων φορέων.

Λογότυπο: Καλαμάτα Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2021

1.3. ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T. ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Στο σημείο αυτό επιχειρείται η ανάλυση S.W.O.T., με σκοπό να επισημανθούν τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, τα ισχυρά και ασθενή σημεία της περιοχής σε τομείς που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό και τον πολιτισμό, ώστε να κατανοηθεί η κατάσταση που επικρατεί, τα περιθώρια βελτίωσης και οι δυνατότητες που υπάρχουν για την ανάπτυξη και τη διαχείριση μορφών τουρισμού όπως του πολιτιστικού αλλά και τη διαχείριση των πολιτιστικών μνημείων για την μεγαλύτερη

προσέλκυση επισκεπτών. Η ανάλυση S.W.O.T. αποτελεί σημείο εκκίνησης για την κατάστρωση σχεδίων τουριστικού μάρκετινγκ, πολιτιστικής διαχείρισης και γενικότερα ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού. Αυτό γίνεται μέσω του εντοπισμού των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων, σε σχέση με τις ευκαιρίες και τις απειλές που υπάρχουν στο περιβάλλον της τουριστικής βιομηχανίας σε συνάρτηση με τους πολιτιστικούς πόρους της περιοχής του Δήμου Καλαμάτας.

ΘΕΜΑ : ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T. ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ & ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	
Δυνατότητες	Προβλήματα
<ul style="list-style-type: none"> • Ύπαρξη σημαντικών πολιτιστικών υποδομών υπερτοπικής σημασίας (Αρχαιολογικοί χώροι, Μέγαρο Χορού). • Μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά • Διοργάνωση αρκετά μεγάλου αριθμού πολιτιστικών εκδηλώσεων και δράσεων. • Καλές καιρικές συνθήκες όλο το χρόνο επιτρέπουν τις πολιτιστικές εκδηλώσεις σε εξωτερικούς χώρους • Πολλοί νέοι με αξιόλογες σπουδές στον Τομέα των Τεχνών • Υψηλό επίπεδο ανταπόκρισης και συμμετοχής των πολιτών στις πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου και της ΦΑΡΙΣ και των ερασιτεχνικών πολιτιστικών φορέων. • Αξιοποίηση από τη ΦΑΡΙΣ κοινωνικών και πολιτιστικών προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. • Υψηλό επίπεδο συμμετοχής παιδιών και ενηλίκων στη Δημοτική Σχολή Χορού, στο Δημοτικό Ωδείο και στο Εικαστικό Σχολείο, καθώς και στις ιδιωτικές σχολές μουσικής και χορού. • Αποτελεσματική συνεργασία του Δήμου με τους πολιτιστικούς φορείς και συλλόγους. • Ενθάρρυνση – ενίσχυση της ερασιτεχνικής δημιουργίας στους τομείς της μουσικής, του χορού και του θεάτρου • Διασφάλιση με τα αναγκαία μέσα και πόρους της ομαλής λειτουργίας, σωστής συντήρησης, διαχείρισης αλλά και ανάδειξης όλων των υπάρχουσών πολιτιστικών υποδομών • Υψηλό επίπεδο τουριστικών υπηρεσιών • Ισχυρή γεωγραφική θέση • Υψηλή τουριστική ζήτηση • Ανάπτυξη Πολιτιστικού τουρισμού • Ανάπτυξη Πολιτιστικού τουρισμού όλες τις εποχές του έτους • Ανάδειξη, αξιοποίηση φυσικού περιβάλλοντος σε συνάρτηση με τον Πολιτιστικό τουρισμό • Ανάπτυξη θεματικού τουρισμού (συνεδριακού, τουρισμού υγείας, αγροτουρισμού κ.α.) που είναι σε συνάφεια με τον Πολιτιστικό τουρισμό • Υιοθέτηση γενικά περιβαλλοντικών πολιτικών που προστατεύουν τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους • Ύπαρξη διεθνή αερολιμένα και λιμανιού • Αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα για την ανάπτυξη όλων των μορφών τουρισμού • Ύπαρξη της Επιτροπής Τουριστικής Ανάπτυξης και προβολής του Δήμου Καλαμάτας • Πραγματοποίηση εκδηλώσεων διάφορων φορέων στους χώρους του Δημοτικού Πνευματικού Κέντρου Καλαμάτας, με σκοπό την αύξηση της επισκεψιμότητας και προβολής του Δήμου • Αξιοποίηση ομάδων εθελοντών σε δράσεις σχετικές με την περιφρόρηση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος • Εμπειρία και τεχνογνωσία στη μελέτη - κατασκευή έργων • Ύπαρξη του τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου 	<ul style="list-style-type: none"> • Περιορισμένοι οικονομικοί πόροι για την υλοποίηση πολιτιστικών δράσεων και έργων • Περιορισμένος αριθμός χώρων εκδηλώσεων. • Ανάγκη παρεμβάσεων για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των υπάρχουσών πολιτιστικών υποδομών. • Συναγωνισμός με δήμους που έχουν από χρόνια καθιερώσει σημαντικούς πολιτιστικούς θεσμούς • Ελλιπής σύνδεση των δράσεων καλλιτεχνικής εκπαίδευσης με τις δομές εκπαίδευσης. • Περιορισμένος αριθμός πολιτιστικών εκδηλώσεων και φορέων στις Δ.Ε. • Μικρός αριθμός χώρων εκδηλώσεων στις Δ.Ε. • Μικρό κοινό ιδιαίτερα σε ορισμένα είδη Τέχνης • Όχι μακρά παράδοση σε ορισμένα είδη Τέχνης και ιδιαίτερα στο θέμα των κλαστικών μουσικών και των πρωτοποριακών μορφών εικαστικής έκφρασης • Έλλειψη υπαλληλικού προσωπικού με τις απαιτούμενες γνώσεις σε θέματα πολιτιστικής διοίκησης και διαχείρισης • Έλλειψη σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού • Έλλειψη επαρκούς εξειδικευμένου υπαλληλικού προσωπικού για την υποστήριξη των δημοτικών πολιτιστικών εκδηλώσεων (τεχνικοί ήχου, κ.α.) • Ανεπαρκής προβολή και ανεπαρκής διαφήμιση (promotion and marketing) των προγραμμάτων της πολιτιστικής δράσης • Μηδαμινά έσοδα από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις • Αδυναμία στη διατύπωση στρατηγικού πολιτιστικού σχεδιασμού (strategic cultural planning) και στρατηγικών στόχων σε όλα τα επίπεδα (Τοπική Αυτοδιοίκηση, Πολιτιστικά Ιδρύματα, κ.ο.κ.) • Ανεπαρκής θεσμικό πλαίσιο για υλοποίηση βασικών σύγχρονων πολιτιστικών αρχών, όπως είναι η αειφόρος ανάπτυξη • Χαμηλός βαθμός διαφοροποίησης τουριστικού προϊόντος και έλλειψη σύνθετων τουριστικών προϊόντων • Εποχική ζήτηση τουρισμού • Μικρή αξιοποίηση του πολιτιστικού αποθέματος για την ενίσχυση της ταυτότητας του Δήμου και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος • Χαμηλός βαθμός διασύνδεσης τουριστικής δραστηριότητας με κλάδους της τοπικής οικονομίας • Έλλειψη ενιαίου στρατηγικού σχεδιασμού τουριστικής προβολής και ανάπτυξης • Αποσπασματικές και μεμονωμένες πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης • Κίνδυνος μαζικοποίησης τουριστικού προϊόντος

	<p>χωρίς διαφοροποιήσεις – έλλειψη καινοτομίας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ανεπάρκεια υποδομών υποδοχής επισκεπτών • Υστέρηση στην αξιοποίηση απορρόφησης χρηματοδοτικών πόρων για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων • Έλλειψη αρκετών αεροπορικών και θαλάσσιων συνδέσεων με άλλες περιοχές της χώρας • Ποιοτική διαφορά στο οδικό δίκτυο πεδινών και ορεινών περιοχών • Μειωμένα ωράρια λειτουργίας των αρχαιολογικών χώρων, μουσείων και γενικά πολιτιστικών υποδομών • Απουσία προβολής των κυριότερων πολιτιστικών πόρων με τη χρήση νέων τεχνολογιών • Μερικώς αναξιοποίητοι ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι με κίνδυνο απαξίωσης τους • Ανεπαρκής διαφύλαξη και προβολή των πολιτιστικών, λαογραφικών και ιστορικών στοιχείων • Οι ακτές και το θαλάσσιο περιβάλλον που αποτελούν βασικότατο χαρακτηριστικό του Δήμου ως τουριστικό προορισμό, απαιτούν συνεχή και ουσιαστική προστασία και έλεγχο της ποιότητας • Μεγάλο μήκος οδικού δικτύου συμπεριλαμβανομένων των πεζοδρομίων, με αυξημένες ανάγκες συντήρησης και επισκευής • Ανάγκες συντήρησης – βελτίωσης κοινόχρηστων χώρων (πλατείες κλπ) και ανάπλασης αυτών. • Σε θέματα όπως η συντήρηση του Εθνικού Οδικού Δικτύου, απαιτείται από τον Δήμο, να καλύψει το σχετικό κενό.
Ευκαιρίες	Περιορισμοί
<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση Ευρωπαϊκών προγραμμάτων. • Δυνατότητες μεγαλύτερης αξιοποίησης της στρατηγικής θέσης της Ελλάδας ως γέφυρας επικοινωνίας και πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ των Κρατών Μελών της Ε.Ε. και των χωρών της Μ. Ανατολής και Βόρειας Αφρικής • Διεύρυνση των οικονομικών δυνατοτήτων του Πολιτισμού και μέσα από την καθιέρωση σχέσεων συνεργασίας (business partnerships) με τον τομέα της Οικονομίας και ανάπτυξη πιο επιχειρηματικής δράσης, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στον τομέα των Πολιτιστικών Βιομηχανιών (cultural industries) • Ανάπτυξη του πολιτιστικού δυναμικού του Δήμου και εκσυγχρονισμός της πολιτιστικής διαχείρισης μέσα από συλλογικές προσπάθειες και δράσεις • Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού του Δήμου για προώθηση και ενίσχυση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας (creativity and innovation) σε όλα τα επίπεδα (καλλιτεχνική δημιουργία, τεχνολογία, εκπαίδευση, πολιτιστική βιομηχανία, Οικονομία και Τουρισμός) • Στήριξη και ενίσχυση των δημιουργών με σκοπό την ανάπτυξη της σύγχρονης παραγωγής και δημιουργίας • Ανάπτυξη προγράμματος περιοδείας και εξαγωγής της σύγχρονης πολιτιστικής παραγωγής αλλά και προβολής της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς σε Ευρωπαϊκές πόλεις • Περισσότερη εμπλοκή της Κοινωνίας, στις πολιτιστικές δράσεις και προγράμματα (community outreach activities) • Αξιοποίηση των καλών καιρικών συνθηκών και των αρχαιολογικών χώρων του Δήμου για συναυλίες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις • Αναβάθμιση της λειτουργίας και βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δημόσιου πολιτιστικού τομέα, με την υιοθέτηση σύγχρονων μεθόδων σχεδιασμού και εφαρμογής πολιτιστικής πολιτικής • Δυνατότητες που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες για αύξηση της αποδοτικότητας των δημόσιων υπηρεσιών, της ποιότητας ζωής 	<ul style="list-style-type: none"> • Η δύσκολη οικονομική συγκυρία που βρίσκεται η χώρα. • Η αποθάρρυνση των νέων δημιουργών, καλλιτεχνών και θεωρητικών του πολιτισμού να επιστρέψουν στην Καλαμάτα, λόγω της παρούσας κατάστασης (έλλειψη ευκαιριών εργασίας) • Ο μεγάλος αριθμός εισαγόμενων παραγωγών και ιδιαίτερα μουσικών προτάσεων από το εξωτερικό οδηγεί στην «εξαγωγή» συναλλάγματος και δεν προσφέρει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για επιτόπια παραγωγή • Δημιουργία μεγάλου χάσματος στην πολιτιστική έρευνα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες • Διεύρυνση του ψηφιακού χάσματος με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες που παρουσιάζουν ραγδαία ανάπτυξη στον τομέα αυτό • Οι πολιτιστικές δράσεις και διαδικασίες ακολουθούν προσεγγίσεις και μεθόδους που ξεκινούν από πάνω προς τα κάτω (top down approaches) χωρίς την απαιτούμενη εμπλοκή της κοινωνίας των πολιτών στη λήψη και διαμόρφωση αποφάσεων (grass root approach) • Ισχυρός ανταγωνισμός σε διεθνές και εθνικό επίπεδο • Ασταθές οικονομικό περιβάλλον • Ασταθές φορολογικό καθεστώς για τις επιχειρήσεις • Μεγάλες γραφειοκρατικές διαδικασίες που αποτελούν τροχοπέδη στην έναρξη, επέκταση, αλλαγή κάθε επιχειρηματικής δραστηριότητας • Εγκατάλειψη της υπαίθρου και συγκέντρωση σε κέντρα τουριστικής ανάπτυξης • Έλλειψη υποδομών ανάπτυξης θεματικού τουρισμού προκειμένου να διασυνδεθεί με τον Πολιτιστικό τουρισμό • Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος που

<p>και της προσβασιμότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση των καλών πρακτικών (best practices) που αναπτύχθηκαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες για ανάδειξη του τομέα του Πολιτισμού • Διοργάνωση ευρύτερων πολιτιστικών γεγονότων και εκδηλώσεων που προάγουν τον πολιτισμό και συμβάλλουν στην ενίσχυση της τουριστικής προβολής της περιοχής. • Δημιουργία παραρτημάτων των σχολών της ΦΑΡΙΣ στις Δ.Ε., για την εξάπλωση της καλλιτεχνικής παιδείας. • Υλοποίηση προγραμμάτων επισκέψεων και ξεναγήσεων μαθητών σε ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους του Δήμου. • Ανάπτυξη Πολιτιστικού τουρισμού και διασύνδεσή του με άλλες μορφές τουρισμού • Προσέλκυση εγχώριου τουρισμού • Περαιτέρω ανάπτυξη τουρισμού κρουαζιέρας και διασύνδεσή του με τον Πολιτιστικό τουρισμό • Ανάπτυξη νέων τεχνολογιών στον τουρισμό • Πιστοποίηση τουριστικού προϊόντος • Παγκοσμιοποίηση- άνοιγμα αγορών • Ανάδειξη προστατευόμενων περιοχών φυσικού κάλλους και διασύνδεσή τους με τον Πολιτιστικό τουρισμό • Δημιουργία θεματικών μουσείων • Επέκταση Κρατικού Αερολιμένα Καλαμάτας • Βελτίωση υποδομών Λιμένα Καλαμάτας • Διαδικασία για την ανάδειξη της Καλαμάτας σε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2021 • Αδελφοποιήσεις πόλεων • Χαμηλός δείκτης τουριστικού κορεσμού του Δήμου 	<p>αντανακλά στην υποβάθμιση και του Πολιτιστικού τουρισμού</p> <ul style="list-style-type: none"> • Υποβάθμιση των πολιτιστικών υποδομών (λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων για επαρκή συντήρηση ή αναστήλωση) • Έλλειψη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα του τουρισμού και ιδιαίτερα του Πολιτιστικού • Διακοπή των προσλήψεων
---	---

Από την παραπάνω ανίχνευση του εσωτερικού περιβάλλοντος προέκυψαν σημαντικά συμπεράσματα που αφορούν μια σειρά από ανάγκες – ελλείψεις κυρίως σε ανθρώπινο δυναμικό όσο και σε θέματα υποδομών. Ειδικότερα όσο αφορά την εσωτερική διαδικασία λειτουργίας του Δήμου και των Νομικών του Προσώπων που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση στην διαχείριση του Πολιτιστικού Τουρισμού, παρατηρείται μερική επικάλυψη αρμοδιοτήτων, έλλειψη προσωπικού και στελέχωσης θέσεων. Επιπροσθέτως, αρκετά στελέχη του Δήμου καλύπτουν πολλαπλές ανάγκες αφού ανήκουν οργανικά σε παραπάνω από μια θέσεις, ενώ οι ελλείψεις αναμένεται να ενταθούν λόγω του παγώματος των προσλήψεων. Ακόμη παρατηρείται έλλειψη συστηματικής πολιτικής επιμόρφωσης των στελεχών του Δήμου σε θέματα εφαρμογών Τ.Π.Ε και δυσκολία χρηματοδότησης ενεργειών κατάρτισης. Παρουσιάζονται προβλήματα σε υποδομές και μηχανογραφικό εξοπλισμό με έντονη την ανάγκη για προμήθεια νέου ηλεκτρονικού εξοπλισμού προς αντικατάσταση του παρόντος λόγω παλαιότητας και περιορισμένων δυνατοτήτων.

Σε θέματα εσωτερικής επικοινωνίας και εξυπηρέτησης πολιτών και επιχειρήσεων, παρατηρείται ότι υπάρχουν διαδικασίες που αναδεικνύουν γραφειοκρατικά προβλήματα. Υπάρχει έλλειμμα παροχής ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς πολίτες και

επιχειρήσεις με αποτέλεσμα την «επιβολή» της φυσικής τους παρουσίας στις εμπλεκόμενες διευθύνσεις και την αύξηση του εργασιακού φόρτου των υπαλλήλων προκειμένου να τους εξυπηρετήσουν. Οι διαδικασίες πρέπει να απλοποιηθούν αξιοποιώντας τον διαδικτυακό τόπο του Δήμου και άλλες σύγχρονες τεχνολογίες.

Σύμφωνα με την ανάλυση S.W.O.T. του δήμου προέκυψαν ως ισχυρά σημεία, η σαφής πολιτική βούληση της Δημοτικής Αρχής ως προς την ανάπτυξη και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς όφελος του πολίτη και του επισκέπτη, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την υιοθέτηση δράσεων με ιδιαίτερη έμφαση στην τουριστική και πολιτιστική του πολιτική. Ιδιαίτερη φροντίδα δείχνεται προς το ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον του δήμου, την σημαντική πολιτιστική κληρονομιά σε βυζαντινά, μεταβυζαντινά και νεώτερα μνημεία, την διατήρηση και ανάδειξη του μεγαλύτερου τμήματος του ιστορικού κέντρου της πόλης. Ακόμη συνεπικουρείται από το Δήμο η ύπαρξη αρκετών πολιτιστικών συλλόγων με σημαντική προσφορά και η διοργάνωση σημαντικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Αναδεικνύεται η αξιολογή υποδομή για την ανάπτυξη του πολιτισμού και του τουρισμού και η βούληση του δήμου και των πολιτών για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη αξιοποιώντας πόρους από Ευρωπαϊκά προγράμματα. Παράλληλα διαφαίνεται η ύπαρξη ικανού και έμπειρου στελεχιακού δυναμικού και η ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας σε Τοπικό, Εθνικό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο.

Στα αδύνατα σημεία εντοπίζονται η ανάγκη βελτίωσης του κυκλοφοριακού, η βελτίωση και επέκταση των υποδομών αναψυχής, των βασικών υποδομών υποδοχής τουριστών, των οδικών υποδομών, η δημιουργία χώρων στάθμευσης και η αναβάθμιση εξοπλισμού κοινόχρηστων χώρων. Γενικά παρατηρείται περιορισμένη αξιοποίηση του πολιτιστικού αποθέματος για την ενίσχυση της ταυτότητας του Δήμου και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, χαμηλός βαθμός διαφοροποίησης τουριστικού προϊόντος και έλλειψη σύνθετων τουριστικών προϊόντων.

Οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται για τον δήμο στους τομείς του πολιτισμού και του τουρισμού, έχουν να κάνουν με την ένταξη του σχεδίου ανάπτυξής του δήμου σε έναν ευρύτερο κεντρικό σχεδιασμό (Εθνικό, Ευρωπαϊκό) για εξεύρεση πόρων. Η αξιοποίηση δράσεων εθελοντισμού σε τοπικό επίπεδο, η διεύρυνση διαδημοτικών συνεργασιών με όμορους ή μη δήμους. Η βελτίωση του κρατικού αερολιμένα και των υποδομών του λιμένα Καλαμάτας για την ενίσχυση των αεροπορικών και

ακτοπλοϊκών δρομολογίων εσωτερικού και εξωτερικού, η αξιοποίηση των αρχαιολογικών και πολιτισμικών χώρων για την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού κρουαζιέρας, του αθλητικού τουρισμού, του θρησκευτικού τουρισμού και άλλων μορφών που όμως συνδέονται άρρηκτα με τον πολιτιστικό τουρισμό. Ακόμα η ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας και των παραδοσιακών τουριστικών χαρακτηριστικών της περιοχής, η διοργάνωση εκθέσεων για την ενίσχυση της τουριστικής προβολής του δήμου με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Επιπλέον η επιμόρφωση επιχειρηματιών του τουρισμού σε θέματα επιχειρηματικότητας, ποιότητας, καινοτομίας και η ενίσχυση της εξωστρέφειας των τοπικών επιχειρήσεων, θα συνδράμουν στην βελτίωση του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος. Επίσης η διοργάνωση ευρύτερων πολιτιστικών γεγονότων και εκδηλώσεων που προάγουν τον πολιτισμό, προκειμένου να συμβάλλουν στην ενίσχυση της τουριστικής προβολής της περιοχής, συνεπικουρούμενη από την αξιοποίηση του Μεγάλου Χορού για την προώθηση και δημιουργία μεγάλων καλλιτεχνικών γεγονότων εθνικής εμβέλειας. Σημαντικές ευκαιρίες για την υλοποίηση των ανωτέρω στόχων και την ανάπτυξη τουριστικών ή πολιτιστικών δραστηριοτήτων είναι η απορρόφηση χρηματοδοτικών πόρων από Συγχρηματοδοτούμενα Ευρωπαϊκά προγράμματα.

Απειλές για τις δυνατότητες του δήμου αποτελούν το ασταθές οικονομικό περιβάλλον λόγω της οικονομικής κρίσης, οι περικοπές των κρατικών επιχορηγήσεων στους Ο.Τ.Α., οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι για την υλοποίηση πολιτιστικών δράσεων και έργων, η έλλειψη δυνατότητας για ανανέωση του υπαλληλικού προσωπικού με το πάγωμα των νέων προσλήψεων στο δημόσιο και η μη υλοποίηση των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων για βελτίωση της ποιότητας ζωής λόγω αδυναμίας διασφάλισης πόρων. Ακόμα σημαντικές απειλές θεωρούνται η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος που αντανακλά στην υποβάθμιση και του Πολιτιστικού τουρισμού και η υποβάθμιση των πολιτιστικών υποδομών (λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων για επαρκή συντήρηση ή αναστήλωση).

2. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Για τις ανάγκες του στρατηγικού σχεδιασμού του Δήμου απαιτείται η οριοθέτηση δύο βασικών επιπέδων λήψης αποφάσεων:

- Το επίπεδο Δημάρχου - Εκτελεστικής Επιτροπής - Δημοτικού Συμβουλίου, στο οποίο καθορίζεται η Στρατηγική καθώς και οι Γενικοί Στόχοι τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης του Δήμου.
- Το επίπεδο των Υπηρεσιών του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, στο οποίο καταρτίζονται τα Σχέδια Δράσης και προσδιορίζονται οι ειδικοί στόχοι και δράσεις για την επίτευξη του καθενός από τους γενικούς στόχους του στρατηγικού σχεδίου του Δήμου.

2.1.ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το βασικό εργαλείο σχεδιασμού και υλοποίησης της αναπτυξιακής στρατηγικής του Δήμου Καλαμάτας, άρα και της στρατηγικής για το πιο εξειδικευμένο θέμα του «Πολιτιστικού Τουρισμού» είναι το Επιχειρησιακό του Πρόγραμμα. Στις προτεραιότητες που θέτει το πρόγραμμα αντανακλάται η βούληση και το όραμα της Δημοτικής Αρχής. Κύριος στόχος του επιχειρησιακού προγράμματος αποτελεί ο προσδιορισμός αφενός των κύριων αξόνων οι οποίοι θα αποτελέσουν τη βάση για την διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής του Δήμου και αφετέρου, αποτελεί ένα πρόγραμμα για τη βελτίωση της υφιστάμενης λειτουργίας των δημοτικών υπηρεσιών και των Νομικών προσώπων που εποπτεύονται από το Δήμο. Επομένως το επιχειρησιακό πρόγραμμα πρέπει να αποτελέσει μια σταθερή εσωτερική λειτουργία και διαδικασία, στην οποία θα συμμετέχει σε όλες τις φάσεις, με συγκεκριμένο ρόλο, το ανθρώπινο δυναμικό του Δήμου.

Η σύνταξη του επιχειρησιακού προγράμματος είναι η αρχική φάση της διαδικασίας προγραμματισμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης της δράσης του Δήμου και των Νομικών Προσώπων. Η διαδικασία αυτή αποτελεί το διαρκές αντικείμενο ενασχόλησης των αιρετών οργάνων, των προϊσταμένων και της αρμόδιας υπηρεσίας προγραμματισμού. Κατά τη διαδικασία σύνταξής του πρέπει να συμμετέχουν με σαφώς καθορισμένο τρόπο αιρετά όργανα, υπηρεσιακά στελέχη, τοπικοί φορείς και ομάδες πολιτών. Η λήψη των αποφάσεων προγραμματισμού δεν στηρίζεται μόνο στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, αλλά και στις ανάγκες και προσδοκίες των κατοίκων και του ανθρώπινου δυναμικού του Δήμου, όπως αυτές διατυπώνονται στις διαδικασίες συμμετοχής.

2.1.1.ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στο πλαίσιο της διαδικασίας εκσυγχρονισμού, της οργάνωσης και λειτουργίας της

πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης και με απώτερο σκοπό τη δημιουργία μόνιμων δομών προγραμματισμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των αποτελεσμάτων της δράσης των Ο.Τ.Α. θεσπίστηκε η υποχρέωση εκπόνησης επιχειρησιακών προγραμμάτων από τους Ο.Τ.Α. με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων.

Με τον Ν. 3463/2006 (Κ.Δ.Κ.), θεσπίστηκε η υποχρέωση κατάρτισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων από τους Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού ενώ με τον Ν.3852/2010 επιβεβαιώνεται η υποχρέωση κατάρτισης επιχειρησιακών προγραμμάτων και ορίζεται ότι για τον μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό των δήμων εκπονείται το Πενταετές τεχνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα, το οποίο εξειδικεύεται κατά έτος σε Ετήσιο πρόγραμμα Δράσης και ετήσιο Προϋπολογισμό.

Το Υπουργείο Εσωτερικών με σχετικές υπουργικές αποφάσεις και εγκυκλίους που εξέδωσε, έδωσε κατευθύνσεις στους ΟΤΑ Α΄ βαθμού για την εισαγωγή μόνιμων εσωτερικών διαδικασιών και συστημάτων προγραμματισμού και για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και πιο συγκεκριμένα με:

1. Την Υ.Α. 18183/2007, (Φ.Ε.Κ. 534/Β΄/2007) με την οποία καθορίστηκε η δομή και το περιεχόμενο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Ο.Τ.Α.
2. Την αρ. 45/58939/2006 Εγκύκλιο του Υφυπουργού Εσωτερικών για το σκοπό, τη διάρθρωση και τους στόχους των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.
3. Την αρ. 66/50837/2007 Εγκύκλιο του Υφυπουργού Εσωτερικών, σχετικά με τις διαδικασίες κατάρτισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού
4. Το Π.Δ. 185/2007 «Όργανα και διαδικασία κατάρτισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού».
5. Την Υ.Α. 5694/2011 που τροποποιεί την Υ.Α. 18183/2007
6. Το Π.Δ. 89/2011 με το οποίο τροποποιείται το Π.Δ. 185/2007
7. Την Υ.Α. 41179/2014 (Φ.Ε.Κ. 2970/Β΄/2014) Περιεχόμενο, δομή και τρόπος υποβολής των Πενταετών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α΄ βαθμού για τη δημοτική περίοδο 2014–2019

2.1.2. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ο ρόλος των Ο.Τ.Α. δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή δημόσιων υπηρεσιών προς τους πολίτες, αλλά πρέπει να λειτουργούν ως θεσμός πολιτικός, κοινωνικός και αναπτυξιακός. Σε συνθήκες κρίσης που κλονίζουν την κοινωνική συνοχή, το επιχειρησιακό πρόγραμμα του Δήμου, δεν πρέπει μόνον να ικανοποιεί με λογιστική

λογική την εκπλήρωση των ετήσιων προϋπολογισμών, αλλά και να συμβάλει παράλληλα με την ανάδειξη των παραγωγικών δυνατοτήτων, στο ζωντάνεμα της κοινωνικής αλληλεγγύης και της αλληλοϋποστήριξης των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και περιοχών του Δήμου. Μερικές από τις βασικές αρχές πάνω στις οποίες πρέπει να στηριχθεί για να συνταχθεί, το νέο επιχειρησιακό πρόγραμμα του Δήμου Καλαμάτας που αφορούν τον τουρισμό και τον πολιτισμό είναι:

- Η δυσμενής οικονομική συγκυρία που βιώνει η χώρα
- Αξιοποίηση, ενίσχυση και υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού στους τομείς του τουρισμού και τον πολιτισμού
- Ενίσχυση απασχόλησης, επιχειρηματικότητας στους τομείς του Τουρισμού και τον Πολιτισμού
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών του Δήμου
- Ανάγκη για ισόρροπη οικιστική ανάπτυξη με στόχο την σταδιακή αποκατάσταση στην σχέση αστικών κέντρων και υπαίθρου
- Ανάγκη για ισόρροπη ανάπτυξη παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και υποδομών υγείας – παιδείας – πολιτισμού –αθλητισμού στις διάφορες περιοχές του Δήμου, κάτι που ισοδυναμεί με ισόρροπη δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού
- Ανάδειξη του πολιτισμού ως ενός σημαντικού προς αξιοποίηση κεφαλαίου
- Αξιοποίηση υφιστάμενων υποδομών και δημιουργία νέων
- Προώθηση τουριστικών δραστηριοτήτων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με έμφαση στην πιο κεντρική μορφή, τον πολιτιστικό τουρισμό.
- Δημιουργία και ανάπτυξη συνεργασιών σε τοπικό - διαδημοτικό - περιφερειακό - εθνικό και διακρατικό επίπεδο
- Προώθηση της τοπικής παραγωγής και υπηρεσιών με ταυτόχρονη μέριμνα για την αειφορία των φυσικών πόρων και γενικότερα επιδίωξη βιώσιμης ανάπτυξης.

2.2. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Το γενικό όραμα του Δήμου Καλαμάτας έχει διατυπωθεί στο υφιστάμενο επιχειρησιακό του πρόγραμμα, αντανακλώντας τις πεποιθήσεις της Δημοτικής Αρχής. Έτσι αυτή οραματίζεται ένα Δήμο σύγχρονο, λειτουργικό με δραστηριότητες που θα στηρίζουν τον δημότη. Με ενίσχυση της κοινωνικής πολιτικής, της αλληλεγγύης, των εθελοντικών δικτύων, στήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της τοπικής ανάπτυξης, ανάπτυξη δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος, ενίσχυση των

υποδομών παιδείας, πολιτισμού, τουρισμού και αθλητισμού, με στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής των δημοτών και της μετατροπής του Δήμου σε ένα Δήμο για το Δημότη. Ιδιαίτερα το όραμα του Δήμου Καλαμάτας εστιάζεται στην επαναδιαπραγμάτευση της τουριστικής ταυτότητας του Δήμου με σκοπό την ανάδειξη του, σε Οικονομικό, Τουριστικό & Πολιτιστικό πόλο ανάπτυξης υιοθετώντας και εφαρμόζοντας τις βασικές αρχές βιώσιμης ανάπτυξης, αξιοποιώντας και προστατεύοντας παράλληλα το πλούσιο φυσικό, δομημένο και πολιτισμικό του περιβάλλον. Ο όρος επαναδιαπραγμάτευση αναφέρεται στην διαχείριση της περιοχής ως τουριστικό προορισμό μέσω του εμπλουτισμού του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος και εν γένει της τοπικής τουριστικής επιχειρηματικότητας.

2.3. Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Η στρατηγική του Δήμου Καλαμάτας αποτελείται από ένα σύνολο γενικών στόχων και πολιτικών δράσεων, έτσι όπως αυτές προκύπτουν με βάση τους άξονες προτεραιότητας που έχει καθορίσει και που σκοπό έχουν την εκπλήρωση της αποστολής και την επίτευξη του οράματος του Δήμου.

Η διαμόρφωση της στρατηγικής του Δήμου οριοθετείται από τον προσδιορισμό των κρίσιμων ζητημάτων τοπικής ανάπτυξης με όρους βιωσιμότητας και αειφορίας, την στρατηγική ποιότητας στον αγροτικό τομέα, την προώθηση των ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό, την εκπαίδευση, καθώς επίσης και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού του δομημένου και του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Παράλληλα διαμορφώνει και τις κατάλληλες εσωτερικές στρατηγικές επιλογές που θα διασφαλίσουν την επιτυχή προσέγγιση των ως άνω γενικών στόχων τοπικής ανάπτυξης.

Η αναπτυξιακή στρατηγική του Δήμου για τον τουρισμό και τον πολιτισμό, προκειμένου να είναι αποτελεσματική, πρέπει να στηρίζεται στις κάτωθι αρχές:

- Της συμβατότητας και της άμεσης συσχέτισης με το αναπτυξιακό όραμα. Στην ουσία πρόκειται για τη στρατηγική εξειδίκευση του οράματος μέσω της διατύπωσης εξειδικευμένων στόχων.
- Της εσωτερικής συνοχής, που σημαίνει ότι οι επιμέρους στόχοι θα πρέπει να λειτουργούν συμπληρωματικά, χωρίς επικαλύψεις ή συγκρούσεις και αλληλοαναιρέσεις.
- Της θεματικής εξειδίκευσης

- Της εφικτότητας, δηλαδή διατύπωση στόχων που είναι ρεαλιστικοί και υλοποιήσιμοι.
- Της κοινωνικής αποδοχής
- Της συνάφειας με τις περιφερειακές, εθνικές και ευρωπαϊκές αναπτυξιακές προτεραιότητες, ώστε αφενός να έχουν μεγάλη πιθανότητα χρηματοδότησης και αφετέρου να συνεργούν με αυτές ώστε να υπάρχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα.

2.4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Οι γενικότεροι στρατηγικοί στόχοι του Δήμου Καλαμάτας για τον τουρισμό και τον πολιτισμό, είτε με άμεση είτε με έμμεση επίδραση, θα πρέπει να είναι οι κάτωθι:

- Ανάδειξη της Καλαμάτας σε μητροπολιτικό κέντρο της Νοτίου Ελλάδας
- Αειφορική διαχείριση φυσικού, δομημένου και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- Προώθηση ήπιων και βιώσιμων μορφών τοπικής ανάπτυξης
- Ανάδειξη της πολιτιστικής φυσιογνωμίας του Δήμου
- Αναβάθμιση της λειτουργικότητας του Δήμου
- Διασφάλιση συμβατών χρήσεων γης για ήπια αστική και περιαστική ανάπτυξη.
- Προώθηση της κοινωνίας της γνώσης και ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών.
- Αναβάθμιση όλων των υποδομών και δράσεων ενίσχυσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και προώθησης της απασχόλησης.
- Εκσυγχρονισμός των λειτουργιών οργάνωσης και διοίκησης των δομών του Δήμου και των λειτουργιών εξυπηρέτησης των πολιτών.
- Δημοτική ηλεκτρονική διακυβέρνηση

2.5. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ - ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Η Δημοτική Αρχή για να υλοποιήσει την ενδεδειγμένη τουριστική προβολή και προώθηση αλλά και την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων του Δήμου Καλαμάτας με απώτερο στόχο και την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, θα πρέπει να εναρμονιστεί στη χάραξη ενιαίας στρατηγικής με τη συνεργασία όλων των συναρμοδίων φορέων. Έτσι οι δράσεις του Δήμου Καλαμάτας όσον αφορά τον Τουρισμό, τον Πολιτισμό ή συνδυαστικά τον Πολιτιστικό Τουρισμό με γνώμονα την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης, θα πρέπει να είναι σε εναρμόνιση με:

- Το σύνολο των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Στρατηγικών
- Τις Γενικές αρχές της Χάρτας για την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού

- Τις αρχές της Χάρτας του Πολιτιστικού Τουρισμού.
- Τον Στρατηγικό Σχεδιασμό του Υπουργείου Πολιτισμού Παιδείας και Θρησκευμάτων και των επιβλεπόντων φορέων του,
- Τον Στρατηγικό Σχεδιασμό του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού και των επιβλεπόντων φορέων του,
- Τον Στρατηγικό Σχεδιασμό της Περιφέρειας Πελοποννήσου,
- Το Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου (Φ.Ε.Κ. 1485/Β'/2003),
- Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, (Φ.Ε.Κ. 128/Α'/2008),
- Το Ειδικό Χωροταξικό για τον Τουρισμό (Φ.Ε.Κ. 1138/Β'/2009) και την Έγκριση τροποποίησης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (Φ.Ε.Κ. 3155/Β'/2013).
- Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης.
- Τους τουριστικούς και πολιτιστικούς πόρους της περιοχής
- Τις απαιτήσεις της τοπικής κοινωνίας. Η ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας με την συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού, αποτελεί βασικό στοιχείο για τη σύμμετρη κατανομή της τουριστικής ανάπτυξης. Έτσι, ο ντόπιος πληθυσμός μπορεί να ευαισθητοποιηθεί μέσω σωστής ενημέρωσης και να έχει ουσιαστικό ρόλο στην προώθηση της ανάπτυξης.
- Τις απόψεις και τις προσδοκίες φορέων, οργανισμών και κοινωνικό - επαγγελματικών ομάδων που εμπλέκονται στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης.

3. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

3.1. ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Οι άξονες του Στρατηγικού Σχεδίου γύρω από τους οποίους διαμορφώνεται η αναπτυξιακή στρατηγική με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη και επομένως την βελτίωση του πολιτιστικού τουρισμού του Δήμου, είναι τέσσερις:

- Άξονας 1^{ος} «Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη και Απασχόληση»

Περιλαμβάνει δράσεις και παρεμβάσεις που αφορούν την ενίσχυση της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής, της αλιείας και την προβολή, ανάδειξη και προώθηση των προϊόντων του Δήμου με παράλληλη προσπάθεια πιστοποίησης της ποιότητας τους. Ακόμη περιλαμβάνει όλα τα μέτρα δράσεων που αφορούν την

ανάπτυξη του Δήμου τόσο στον δευτερογενή τομέα με έμφαση στην μεταποίηση – τυποποίηση αγροτικών προϊόντων όσο και στον τριτογενή τομέα με έμφαση στον τουρισμό αξιοποιώντας καινοτόμες δράσεις και αναπτύσσοντας τον εξωστρεφή χαρακτήρα του Δήμου. Επιπλέον περιέχει μέτρα για την αύξηση της απασχόλησης.

➤ Άξονας 2^{ος} «Κοινωνική Πολιτική, Υγεία, Παιδεία, Πολιτισμός και Αθλητισμός»

Περιλαμβάνει όλα τα επιμέρους μέτρα και δράσεις που αφορούν στην βελτίωση των υπηρεσιών του Δήμου στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής, της κοινωνικής ενσωμάτωσης, του αθλητισμού, του πολιτισμού καθώς και στους τομείς της παιδείας και της νεολαίας.

➤ Άξονας 3^{ος} «Προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής»

Αφορά σε μία σειρά από ρυθμίσεις και παρεμβάσεις στις υποδομές, οι οποίες είναι σημαντικές για τη βελτίωση στο δομημένο οικιστικό ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον, τις συγκοινωνίες, την καθαριότητα, την αποχέτευση, ύδρευση, τον φωτισμό και την διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων. Επίσης, προώθηση ζητημάτων σχετικά με αλιευτικά καταφύγια, μαρίνα, τουριστικά αγκυροβόλια, προστασία των ακτών.

➤ Άξονας 4^{ος} «Βελτίωση Διοικητικής Ικανότητας και Οικονομικής Κατάστασης»

Περιλαμβάνει δράσεις που αφορούν την εσωτερική ανάπτυξη - οργάνωση του Δήμου και την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες.

3.2. ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η Καλαμάτα εντάσσεται στους κύριους πόλους ανάπτυξης διαπεριφερειακής εμβέλειας. Η ολοκλήρωση του νέου οδικού άξονα Αθήνα - Κόρινθος - Τρίπολη - Καλαμάτα, Εθνικής εμβέλειας και η μελέτη του άξονα Καλαμάτα - Κυπαρισσία - Πάτρα - Ρίο - Αντίρριο, δυτικός άξονας διεθνούς και Ευρωπαϊκής εμβέλειας, δίνουν στην πόλη της Καλαμάτας σημαντική θέση στους άξονες ανάπτυξης της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Επομένως βαρύτητα από άποψη προσβασιμότητας και ποιότητας ζωής θα πρέπει να δοθεί στην:

- Αναβάθμιση - Ολοκλήρωση βασικών υποδομών υποδοχής (Αεροδρόμιο -Λιμάνι)
- Ενίσχυση αεροπορικών και ακτοπλοϊκών δρομολογίων εσωτερικού και εξωτερικού

- Συντήρηση των υφιστάμενων και υλοποίηση νέων έργων υποδομής (Επέκταση αγωγών όμβριων και ακαθάρτων, συντήρηση και επέκταση δικτύου ηλεκτροφωτισμού, συντήρηση και επισκευή πεζοδρομίων)
- Πραγματοποίηση ευρύτερων αστικών αναπλάσεων, έργων αισθητικών αναπλάσεων και πολιτιστικής υποδομής
- Έργα ανάπλασης και συντήρησης διατηρητέων κτιρίων, πεζοδρόμων, ιστορικών μνημείων
- Εκπόνηση χωροταξικών μελετών, σχέδια διαχείρισης πολιτιστικών και φυσικών πόρων.
- Βελτίωση της εσωτερικής οδοποιίας του Δήμου
- Πραγματοποίηση ρυθμίσεων στην κυκλοφορία και τη στάθμευση με παράλληλη ενίσχυση εναλλακτικών μορφών μετακίνησης (ποδήλατο, πεζοί)
- Διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων και ενίσχυση της περιβαλλοντικής συνείδησης
- Ορθολογική χρήση ενέργειας με τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Εξασφάλιση χώρων στην πόλη για τα άτομα με αναπηρία
- Διαχείριση υδάτινων πόρων
- Διοργάνωση ενημερωτικών, εκπαιδευτικών εκδηλώσεων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης

Στον τομέα της διοικητικής ικανότητας του Δήμου πρέπει να υπάρξει:

- Συμμετοχή του προσωπικού του Δήμου σε γενικά και εξειδικευμένα προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης για βελτίωση των προσόντων του
- Αναβάθμιση του εξοπλισμού πληροφορικής και των δικτυακών υποδομών
- Μείωση γραφειοκρατικών διαδικασιών
- Αναβάθμιση του δημοτικού ιστότοπου με πλήρη ενημέρωση και συνεχή επικαιροποίηση για επικοινωνία με τον πολίτη, με δυνατότητα εξυπηρέτησης από απόσταση.

Στον τομέα του τουρισμού ο Δήμος θα πρέπει να επικεντρωθεί στην:

- Διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος. Για να σχεδιαστεί επιτυχώς το τουριστικό προϊόν μιας περιοχής, θα πρέπει να ακολουθηθούν ορισμένα βήματα απαραίτητα για την πραγματοποίηση αυτής της διαδικασίας. Τα βήματα αυτά είναι κατά σειρά προτεραιότητας:

1. Η δημιουργία της τουριστικής εικόνας της περιοχής. Η προσέλκυση τουρισμού σε μια περιοχή είναι συνάρτηση της ποιότητας του τουριστικού της προϊόντος και της εικόνας που έχει δημιουργήσει και προβάλλει προς την τουριστική αγορά. Η εικόνα αυτή πρέπει να είναι ξεχωριστή, μοναδική και να στηρίζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Δήμου Καλαμάτας, ώστε να αποτυπώνεται στη συνείδηση των υποψήφιων επισκεπτών σαν αυτόνομη, ιδιαίτερη εικόνα.
 2. Ο καθορισμός των ομάδων στόχων. Οι αλλοδαποί επισκέπτες της Περιφέρειας Πελοποννήσου και οι ημεδαποί γενικά, αποτελούν τις σημαντικότερες ομάδες στόχων.
 3. Ο προσδιορισμός των προς αξιοποίηση πόρων και οι δραστηριότητες που προτείνονται να αναπτυχθούν. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ανάδειξη των συγκριτικών και κυρίως των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων του Δήμου, που μεγεθύνουν τον βαθμό ελκυστικότητάς του.
 4. Τα κανάλια διανομής και τα μέσα προώθησης και προβολής του προϊόντος. Μέσω των διαδικασιών προβολής και προώθησης των τουριστικών προϊόντων θα γίνει προσπάθεια ώστε α) να επηρεαστούν οι τουρίστες ώστε να επιλέξουν το Δήμο Καλαμάτας ως τόπο διακοπών β) να αναλυθούν τα πλεονεκτήματα του Δήμου Καλαμάτας, γ) για όσους προτίμησαν ως προορισμό το Δήμο Καλαμάτας να τον επισκεφθούν ξανά.
- Αλλαγή του μοντέλου του μαζικού τουρισμού με την ανάπτυξη και προώθηση ήπιων και βιώσιμων μορφών τοπικής ανάπτυξης, με κυρίαρχο τον πολιτιστικό τουρισμό, που διαφοροποιούν το περιεχόμενο των προσφερόμενων τουριστικών προϊόντων και αυξάνουν την προστιθέμενη αξία των τουριστικών υπηρεσιών.
 - Διοργάνωση εκθέσεων τουρισμού για την ενίσχυση της τουριστικής προβολής
 - Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
 - Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αφού όλοι έχουν συνάφεια με τον πολιτιστικό
 - Αποσυμφόρηση των κύριων τουριστικών προορισμών και διάχυση του τουριστικού ρεύματος.
 - Άμεση απορρόφηση χρηματοδοτικών πόρων για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων
 - Δημιουργία σε συνεργασία με άλλους φορείς (π.χ. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Α.Τ.Ε.Ι.) εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους εργαζόμενους στον τουρισμό

- Αναβάθμιση του ρόλου και του χώρου, του Γραφείου Τουριστικής Υποστήριξης του Δήμου. Επίσης χρήση νέων πληροφοριακών μέσων καθώς εκτός από τα καθιερωμένα μέσα (χάρτες, φυλλάδια, κ.λπ.), ο επισκέπτης πρέπει έχει στη διάθεσή του εξειδικευμένες εφαρμογές των νέων τεχνολογιών (π.χ. προβολές βίντεο, οθόνες αφής, διαδραστικές πλατφόρμες εικονικής περιήγησης κ.λπ.) για την πληρέστερη πληροφόρησή του σχετικά με τους πολιτιστικούς και τουριστικούς πόρους.
- Σύνδεση τουριστικού προϊόντος με τα τοπικά προϊόντα
- Εγκατάσταση ελεύθερου διαδικτύου σε περισσότερα σημεία του Δήμου

Στον τομέα του πολιτισμού ο Δήμος, είναι σκόπιμο να δώσει βαρύτητα στα :

- Ανάδειξη της πολιτιστικής φυσιογνωμίας του Δήμου και προσέλκυση και συμμετοχή του πληθυσμού και των επισκεπτών σε πολιτιστικές δραστηριότητες
- Ανάδειξη πολιτιστικής ταυτότητας και λοιπών παραδοσιακών πόρων της περιοχής, με την έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, οδηγών, CD, DVD και την υλοποίηση προγραμμάτων επισκέψεων και ξεναγήσεων μαθητών ή άλλων ομάδων πληθυσμού από την Ελλάδα και το εξωτερικό σε ιστορικούς, αρχαιολογικούς και πολιτιστικούς χώρους του Δήμου. Ιδιαίτερα θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην προβολή των κυριότερων πολιτιστικών πόρων με τη χρήση νέων τεχνολογιών (πολυμέσα, διαδίκτυο, εικονική πραγματικότητα). Οι εφαρμογές των σύγχρονων τεχνολογιών έχουν σαφή πλεονεκτήματα, γιατί μεταδίδουν τις ιστορικές, αρχαιολογικές ή άλλου είδους πληροφορίες με τρόπο εύληπτο και ευχάριστο, εμπλέκουν ενεργά τους επισκέπτες κρατώντας ζωντανό το ενδιαφέρον τους και προσελκύουν ομάδες κοινού που δεν ανήκουν στους παραδοσιακούς επισκέπτες μουσείων, μνημείων και ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων (Blockley and Hems, 2006 Provincial Council of Barcelona, 2006). Οι εγκαταστάσεις εφαρμογών εικονικής πραγματικότητας συνήθως βρίσκονται σε ειδικό χώρο, είτε σε άμεση γειτνίαση με τα μνημεία, είτε σε απόσταση από αυτά. Για αυτά τα κέντρα χρησιμοποιείται ο όρος Κέντρα Μεθερμίνευσης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Heritage Interpretation Centers). Τα Κέντρα Μεθερμίνευσης μπορεί να έχουν διάφορες μορφές, όπως το Κέντρο Πληροφόρησης (Visitors Center) μέσα στον ιστορικό ή αρχαιολογικό χώρο με οθόνες αφής, ενημερωτικές προβολές κ.λπ., τα Κέντρα Αναπαράστασης με απλούστερες εφαρμογές και τα Κέντρα Εικονικής Πραγματικότητας. Στην κατηγορία των Κέντρων

Μεθερμάνευσης υπάγονται και τα Μουσεία που μπορεί να χαρακτηρισθούν ως «καινοτομικά». Τα Μουσεία αυτά, σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μουσεία, δεν βασίζονται αποκλειστικά στα υλικά εκθέματα (αρχαιολογικά ευρήματα, έργα τέχνης, ιστορικά κειμήλια κ.λπ.) αλλά αντίθετα, σε άυλα (οπτικές και ηχητικές πληροφορίες, ψηφιακές ανακατασκευές αντικειμένων ή και κτηρίων, διαδραστικές εφαρμογές διδακτικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα κ.λπ.). Η έμφαση δηλαδή δεν δίνεται στα αντικείμενα, αλλά στις πληροφορίες που αυτά δίνουν καθώς και στις «ιστορίες» που διηγούνται. (Κόνσολα, 2011)

- Επεμβάσεις σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς στα μνημεία και τους πολιτιστικά αξιοποιήσιμους χώρους με έργα συντήρησης, αναστήλωσης, αποκατάστασης ή ακόμα και επιστημονικά τεκμηριωμένης ανακατασκευής, οργάνωσης του χώρου, επανάχρησης κτηρίων κ.λπ.
- Δημιουργία νέων πολιτιστικών χώρων. Όσον αφορά στα μουσεία οι επεμβάσεις σχετίζονται με την κατασκευή ή ανακαίνιση κατάλληλων κτηρίων, την οργάνωση μόνιμων ή και περιοδικών εκθέσεων κ.ά.
- Αξιοποίηση Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, κυρίως για τη συντήρηση και την ανάδειξη των υφιστάμενων πολιτιστικών υποδομών
- Διοργάνωση ευρύτερων πολιτιστικών γεγονότων και εκδηλώσεων που προάγουν τον πολιτισμό, προκειμένου να συμβάλλουν στην ενίσχυση της τουριστικής προβολής και επισκεψιμότητα της περιοχής.
- Η δημιουργία πολιτιστικών δικτύων. Η δικτύωση πολιτιστικών και άλλων εμπλεκόμενων φορέων με κοινά χαρακτηριστικά και σκοπούς, είναι ένα ακόμη μέσον ανάδειξης των πολιτιστικών πόρων μιας περιοχής, είτε εκείνων που συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά, είτε εκείνων που αφορούν τη σύγχρονη καλλιτεχνική παραγωγή. Η δικτύωση μπορεί να σχετίζεται με:
 - Τα μνημεία και τους χώρους μιας γεωγραφικής ενότητας (με τη μορφή των πολιτιστικών διαδρομών),
 - Τα παντός είδους μουσεία μιας περιοχής (δίκτυα μουσείων),
 - Τα φεστιβάλ που οργανώνονται σε τακτική βάση (δίκτυα φεστιβάλ).
- Αξιοποίηση του Μεγάρου Χορού για την προώθηση και τη δημιουργία μεγάλων καλλιτεχνικών γεγονότων Εθνικής εμβέλειας
- Δημιουργία νέων τμημάτων και παραρτημάτων των σχολών της ΦΑΡΙΣ στις Δημοτικές Ενότητες, για την εξάπλωση της καλλιτεχνικής παιδείας

- Η ενίσχυση δράσεων σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας
- Σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς, αύξηση του ωραρίου λειτουργίας των αρχαιολογικών χώρων, μουσείων και γενικά πολιτιστικών υποδομών ιδιαίτερα τους μήνες με αυξημένη τουριστική κίνηση.
- Διοργάνωση σεμιναρίων, συνεδρίων με στόχο την εκπαίδευση του προσωπικού των υπηρεσιών πολιτισμού σχετικά με τη διαχείριση πολιτιστικών πόρων
- Διοργάνωση ημερίδων και διαλέξεων σε μαθητές ,σπουδαστές και φοιτητές για ενημέρωση σε θέματα προστασίας των πολιτιστικών πόρων
- Απασχόληση νέων επιστημόνων σε πολιτιστικούς φορείς.

Επίσης, μια γενικότερη δράση είναι η διαρκής προσπάθεια για την μετάδοση του μηνύματος προς όλους τους δημότες, απλούς κατοίκους και επαγγελματίες, ότι ο τουρισμός και ο πολιτισμός αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα για το Δήμο και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζονται. Συνάμα η επίδειξη της αρμόζουσας συμπεριφοράς απέναντι στους επισκέπτες του Δήμου και η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών και προϊόντων προς αυτούς θα πρέπει να αποτελούν αδιαμφισβήτητες σταθερές.

3.3. ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ

Ο Δήμος Καλαμάτας ανήκει στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που αποτελούν μια κατηγορία οικονομικών μονάδων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, έτσι:

- Δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα, όπως οι επιχειρήσεις.
- Παρέχουν υπηρεσίες και κατασκευάζουν υποδομές που χαρακτηρίζονται ως τοπικά δημόσια αγαθά, τα οποία δεν είναι δυνατό να τιμολογηθούν με τις κλασσικές μεθόδους του ιδιωτικού τομέα.
- Αποτελούν φορείς άσκησης δημόσιας εξουσίας σε τοπικό επίπεδο.

Με βάση τα παραπάνω χαρακτηριστικά, οι οικονομικοί τους στόχοι επικεντρώνονται σε τρεις κατευθύνσεις:

1. Στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους (παραγωγή τοπικών δημόσιων αγαθών) με το χαμηλότερο δυνατό κόστος, με βάση ορισμένα πρότυπα ποιότητας.
2. Στην εξεύρεση σταθερών και μόνιμων εσόδων που επιτρέπουν την εφαρμογή προγραμματικών διαδικασιών.
3. Στην εξασφάλιση πλεονάσματος για να επιτευχθεί η υλοποίηση μεσοπρόθεσμων αναπτυξιακών στόχων.

Τα έξοδα του Δήμου Καλαμάτας που προβλέπονται να πραγματοποιηθούν σε κάθε οικονομικό έτος, προσαρμόζονται στα αναμενόμενα έσοδα και τις δυνατότητες του Δήμου για την υλοποίηση δράσεων και έργων. Υπάρχουν πηγές εσόδων που είναι δεδομένες ή ανελαστικές και άλλες, ιδίως για επενδύσεις, που αφήνουν περιθώρια διεκδίκησης ανάλογα με τις ανάγκες του Δήμου, την οργάνωση και την διοικητική του ικανότητα, καθώς και την ωριμότητα των διαφόρων δράσεων που θέλει να υλοποιήσει. Οι απολογισμοί των εσόδων – εξόδων των προηγούμενων ετών και η εκτενής ανάλυσή τους, προσδιορίζουν ένα μέσο όρο της λειτουργίας του Δήμου και την διαφαινόμενη τάση για το μέλλον, χωρίς αυτό να είναι απόλυτα δεσμευτικό, λόγω της ύπαρξης αστάθμητων παραγόντων. Κατά κανόνα όμως, οι προϋπολογισμοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα απολογιστικά δεδομένα. Οι θεσμικές και νομοθετικές αλλαγές που έχουν μεσολαβήσει τα τελευταία χρόνια έχουν ενσωματωθεί στους απολογισμούς του Δήμου Καλαμάτας, που διέπονται από τις πλέον σύγχρονες λογιστικές προδιαγραφές. Με το Π.Δ. 315/1999 ο Δήμος Καλαμάτας εφαρμόζει, για πρώτη φορά, το διπλογραφικό λογιστικό σύστημα και από το 2005 καταρτίζει ισολογισμούς, η ανάλυση των οποίων παρέχει συγκεκριμένη εικόνα προτεραιοτήτων και λειτουργιών. Ο τύπος προϋπολογισμού - απολογισμού που ισχύει στο Δήμο διαιρείται σε δυο μέρη, το πρώτο μέρος περιλαμβάνει το έσοδα και το δεύτερο μέρος τις δαπάνες μαζί με το αποθεματικό.

Τα έσοδα του Δήμου ταξινομούνται σε κύριες ομάδες, με κριτήριο την προέλευση τους, οι οποίες υποδιαιρούνται σε κατηγορίες και υποκατηγορίες για κάθε είδος εσόδου. Οι έξι κύριες ομάδες εσόδων είναι:

1. Τα τακτικά έσοδα, που αναλύονται, Πρόσοδοι από ακίνητη περιουσία, Πρόσοδοι από κινητή περιουσία, Έσοδα από ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα, Έσοδα από λοιπά τέλη, Δικαιώματα και παροχή υπηρεσιών, Φόροι και εισφορές, Έσοδα από επιχορηγήσεις για λειτουργικές δαπάνες, Λοιπά τακτικά έσοδα
2. Τα έκτακτα έσοδα, που αναλύονται σε Έσοδα από εκποίηση κινητής και ακίνητης περιουσίας, Έκτακτες επιχορηγήσεις για κάλυψη λειτουργικών δαπανών, Επιχορηγήσεις για επενδυτικές δαπάνες, Δωρεές – Κληρονομίες – Κληροδοσίες, Προσαυξήσεις – Πρόστιμα – Παράβολα και Λοιπά έκτακτα έσοδα
3. Τα έσοδα παρελθόντων οικονομικών ετών που βεβαιώνονται για πρώτη φορά και αναλύονται σε Τακτικά έσοδα, και Έκτακτα έσοδα

4. Εισπράξεις από δάνεια και απαιτήσεις παρελθόντων οικονομικών ετών (εισπρακτέα υπόλοιπα από βεβαιωθέντα κατά το παρελθόν τακτικά και έκτακτα έσοδα), που αναλύονται σε Εισπράξεις από δάνεια και Εισπράξεις απαιτήσεων παρελθόντων οικονομικών ετών
5. Εισπράξεις υπέρ του δημοσίου και τρίτων και επιστροφές χρημάτων, που αναλύονται σε Εισπράξεις υπέρ του Δημοσίου και τρίτων και Επιστροφές
6. Χρηματικό υπόλοιπο προηγούμενης χρήσης, που αναλύεται σε Χρηματικό υπόλοιπο από τακτικά έσοδα και Χρηματικό υπόλοιπο από έκτακτα έσοδα

Τα έξοδα ταξινομούνται σε τέσσερις κύριες ομάδες για κάθε μία εκ των υπηρεσιών που προσφέρει ο Δήμος και ακολουθούν την ίδια μεθοδολογία υποδιαίρεσης σε κατηγορίες, υποκατηγορίες και είδος εξόδου. Οι υπηρεσίες που εμφανίζονται στους οικονομικούς απολογισμούς είναι οι εξής, Γενικές, Οικονομικές και Διοικητικές, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Κοινωνικής Πολιτικής, Καθαριότητας και ηλεκτροφωτισμού, Ύδρευσης-Άρδευσης-Αποχέτευσης, Τεχνικών Έργων, Πρασίνου, Πολεοδομίας, Νεκροταφείων, Δημοτική Αστυνομία και Λοιπές υπηρεσίες.

Σε κάθε υπηρεσία εμφανίζονται οι ακόλουθες τέσσερις ομάδες δαπανών:

1. **Λειτουργικές δαπάνες χρήσης, έξοδα χρήσης**, που αναλύονται σε Αμοιβές προσωπικού, αιρετών και τρίτων, Παροχές τρίτων, Φόροι-τέλη, Γενικά έξοδα, Πληρωμές για την εξυπηρέτηση δημόσιας πίστης, Δαπάνες προμήθειας αναλωσίμων, Πληρωμές για μεταβιβάσεις εισοδημάτων σε τρίτους, παραχωρήσεις, παροχές, επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις, δωρεές και Λοιπά έξοδα
2. **Επενδύσεις**, που αναλύονται σε Κτίρια, Απαλλοτριώσεις, Πάγια, Έργα, Μελέτες, Πειραματικές εργασίες και έρευνες, Τίτλοι πάγιας επένδυσης
3. **Πληρωμές από υποχρεώσεις παρελθόντων οικονομικών ετών - Λοιπές αποδόσεις - Προβλέψεις**, που αναλύονται σε Πληρωμές παρελθόντων οικονομικών ετών, Λοιπές αποδόσεις, Προβλέψεις
4. **Αποθεματικό.**

3.4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Για να καταφέρει ο Δήμος Καλαμάτας να υλοποιήσει τις στοχευμένες του δράσεις, σε κρίσιμα ζητήματα τουριστικής ανάπτυξης και πολιτιστικής βελτίωσης όπως απορρέουν από τον στρατηγικό του σχεδιασμό, θα πρέπει να εξεύρει τους αναγκαίους χρηματικούς πόρους. Το γεγονός ότι η χώρα μας βρίσκεται εν μέσω μιας

πρωτοφανούς οικονομικής κρίσης, αντανακλά άμεσα και στις οικονομικές δυνατότητες του Δήμου. Έτσι δεν είναι εφικτό να χρηματοδοτηθεί, παρά μικρό μέρος των δράσεων από τους Ιδίους Πόρους του Δήμου. Επομένως θα πρέπει ο Δήμος να αποταθεί και να εναρμονιστεί με το σύνολο των Εθνικών και Ευρωπαϊκών Στρατηγικών για τις χρηματοδοτήσεις δράσεων και έργων. Ειδικότερα, ο Στρατηγικός Σχεδιασμός του Δήμου θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του όλες τις δυνατότητες χρηματοδοτικών προγραμμάτων όπως:

- Την στρατηγική και τα προγράμματα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων
- Την στρατηγική και τα προγράμματα του «Πράσινου Ταμείου»
- Την αναπτυξιακή στρατηγική της Ε.Ε. «Ευρώπη 2020» και την ενσωμάτωση της στρατηγικής αυτής στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων.
- Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 (Ε.Σ.Π.Α.)
- Την στρατηγική του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Δυτική Ελλάδα Πελοπόννησος και Ιόνια Νησιά (Δ.Ε.Π.Ι.Ν.)
- Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013
- Το Μεσομακροπρόθεσμο Πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής της χώρας
- Το Χρηματοδοτικό Μηχανισμό Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Χ.Μ. Ε.Ο.Χ.)
- Το Νέο ΕΣΠΑ 2014-2020

4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ

Προκειμένου να βελτιώνουν συστηματικά την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της λειτουργίας τους, είναι αναγκαία η ανάπτυξη στο εσωτερικό των Δήμων, για την παρακολούθηση και μέτρηση των αποτελεσμάτων των δράσεων τους, ενός μηχανισμού αξιολόγησης αποτελεσματικότητας που εκφράζεται μέσα από τη σύνταξη του στρατηγικού σχεδιασμού. Η μέτρηση της αποτελεσματικότητας, ειδικά για τους οργανισμούς που δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα, είναι αρκετά σύνθετη υπόθεση και αυτό διότι οι οικονομικές μετρήσεις δεν αποτελούν ικανοποιητικό κριτήριο αποτελεσματικότητας. Παρόλα αυτά μια καλή ανάλυση των οικονομικών δεδομένων ενός Δήμου, μπορεί να εξάγει πολλαπλά συμπεράσματα για τον τρόπο λειτουργίας του, την οργάνωσή του, τις αναπτυξιακές του προτεραιότητες, προοπτικές και επενδύσεις. Παράλληλα, όμως θα πρέπει να γίνει ανάλυση πολλών παραγόντων και παραμέτρων λόγω του τρόπου λειτουργίας των μη κερδοσκοπικών οργανισμών. Ακόμα και για την αξιολόγηση του Στρατηγικού σχεδιασμού για τη

διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού, είναι απαραίτητη μία συνδυαστική ανάλυση, τόσο των οικονομικών δεδομένων του Δήμου Καλαμάτας αλλά και επιλεγμένων παραγόντων και παραμέτρων. Έτσι προτείνεται η διενέργεια μιας περισσότερο ποιοτικής ανάλυσης η οποία βασίζεται σε δείκτες. Στόχος της χρησιμοποίησης των δεικτών είναι ο εντοπισμός εκείνων των στοιχείων που θα συνεισφέρουν στην επίτευξη ενός ορθολογικού προγραμματισμού για τη διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού και μιας χρηστής οικονομικής διαχείρισης. Για τον Δήμο Καλαμάτας προτείνεται ο έλεγχος του αποτελέσματος σε χρονική περίοδο ενός έτους.

4.1. ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Δείκτης είναι μια έννοια, η οποία υποδεικνύει ένα θέμα ή μια κατάσταση, με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων για το πόσο καλά λειτουργεί το σύστημα, στο οποίο εντάσσεται το εν λόγω θέμα ή η κατάσταση (Hart, 1998). Όταν δηλαδή εντοπιστεί ένα πρόβλημα ο δείκτης βοηθά στην καλύτερη κατανόησή του και οδηγεί τον ενδιαφερόμενο σε ενέργειες επίλυσης του προβλήματος. Οι δείκτες είναι ποσοτικά μεγέθη, δηλαδή έχουν πάντα μετρήσιμη ποσοτική έκφραση. (Δοξόπουλος, 2013)

Προκειμένου να υπάρχει μια σαφή εικόνα για την οικονομική κατάσταση του Δήμου Καλαμάτας, εκτός των τυπικών αριθμητικών δεδομένων που υποχρεωτικά εξάγονται κάθε έτος, γίνεται ανάλυση βασισμένη σε δείκτες. Τέτοιοι δείκτες που έχουν άμεση ή έμμεση συνάφεια με την διαχείριση του Πολιτιστικού Τουρισμού είναι:

- **Δείκτης Αυτονομίας:** Τακτικά προς εισπραχθέντα συνολικά έσοδα. Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του δείκτη ως ποσοστό, τόσο μεγαλύτερη αυτονομία σε θέματα προϋπολογισμού και οικονομικής διαχείρισης διαθέτει ο Δήμος
- **Δείκτης Εξάρτησης:** Σύνολο επιχορηγήσεων της Κεντρικής Διοίκησης και της Ε.Ε., προς εισπραχθέντα συνολικά έσοδα, εκτός των εισπράξεων υπέρ δημοσίου και τρίτων και του χρηματικού υπολοίπου. Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο περισσότερο εξαρτάται ο Δήμος από μη ελεγχόμενες πηγές εσόδων.
- **Δείκτης εσόδων ανά κάτοικο:** α) Συνολικά έσοδα ανά κάτοικο, που προσδιορίζει το μέσο κατά κεφαλή έσοδο που αντιστοιχεί σε κάθε κάτοικο του Δήμου και β) Εισπραχθέντα ίδια τακτικά έσοδα ανά κάτοικο, που αποτελεί μια πρώτη προσέγγιση των πόρων που αντλούνται και αξιοποιούνται σε τοπικό επίπεδο.
- **Δείκτης απόδοσης προσωπικού:** Πληρωθέντα συνολικά έξοδα προς συνολικό προσωπικό. Επιτυγχάνεται μια εκτίμηση της απόδοσης του προσωπικού δεν

συγγέεται όμως με δείκτες παραγωγικότητας ή αξιολόγησης, αλλά προσδιορίζει μια τάξη μεγέθους των δαπανών που αναλογούν σε κάθε εργαζόμενο ή τμήμα των δραστηριοτήτων που υλοποιεί ή που έχει υπό την ευθύνη του.

- **Δείκτης επενδυτικής προσπάθειας:** Σύνολο επενδύσεων προς συνολικά έξοδα. Με τον δείκτη αυτό υπολογίζεται το ποσοστό των συνολικών εξόδων που κατευθύνεται σε επενδύσεις και έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- **Δείκτης αυτοχρηματοδότησης επενδύσεων:** Συνολικές επιχορηγήσεις για επενδύσεις προς το σύνολο των πληρωθέντων επενδύσεων. Παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για τις προσπάθειες αυτοχρηματοδότησης του Δήμου, όσο μικρότερη είναι η τιμή του τόσο λιγότερο εξαρτάται η επενδυτική πολιτική του Δήμου από τις επιχορηγήσεις ειδικού σκοπού.

Αντιπροσωπευτικοί κύριοι δείκτες θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν και για την παρακολούθηση και αξιολόγηση, του στρατηγικού σχεδιασμού για τη διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού, αυτό σε σχέση με την επίτευξη και πρόοδο υλοποίησης των στόχων που έχουν τεθεί, τον εντοπισμό καθυστερήσεων ή αστοχιών, για την εισήγηση για λήψη αποφάσεων και την υλοποίηση ενεργειών, ώστε να διασφαλιστεί η επιτυχής υλοποίηση του. Αυτοί οι γενικοί δείκτες αξιολόγησης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων αναφέρονται σε σχετικό οδηγό της Ε.Ε.Τ.Α.Α. (Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης & Αυτοδιοίκησης) και διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- **Δείκτες εισροών,** είναι ποσοτικά μεγέθη που εκτιμούν την πρόοδο υλοποίησης μιας δράσης μετρώντας τους πόρους που καταναλώνονται για την υλοποίηση της, σε ένα χρονικό διάστημα. Ο πιο συνήθης είναι οι δαπάνες υλοποίησης μιας δράσης, οι οποίες στην αρχή κάθε έτους πρέπει να προϋπολογίζονται και να αποτυπώνονται στον οικονομικό προϋπολογισμό του Δήμου.
- **Δείκτες εκροών,** με τους οποίους παρακολουθείται η υλοποίηση των δράσεων του Δήμου. Είναι ποσοτικά μεγέθη που εκτιμούν την πρόοδο υλοποίησης μιας δράσης μετρώντας τις εκροές που παράγονται από την υλοποίηση της, σε ένα χρονικό διάστημα. Οι εκροές είναι τα επιχειρησιακά αποτελέσματα της λειτουργίας του Δήμου, τα οποία στην αρχή κάθε έτους πρέπει να καθορίζονται ποσοτικά και να αποτυπώνονται στο ετήσιο πρόγραμμα δράσης.
- **Δείκτες αποτελέσματος,** με τους οποίους παρακολουθείται η επίτευξη των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Είναι κατάλληλα επιλεγμένα

ποσοτικά μεγέθη ή λόγοι δύο ποσοτικών μεγεθών που μετρούν (άμεσα ή έμμεσα) τα χαρακτηριστικά της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής και του εσωτερικού περιβάλλοντος του Δήμου και παρακολουθούν τις αλλαγές τους κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων. Χρησιμεύουν για την ποσοτικοποίηση των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος προκειμένου να διευκολυνθεί η παρακολούθηση της προόδου επίτευξής τους.

Σε αυτή την γενική κατηγορία δεικτών, μερικοί πιο συγκεκριμένοι δείκτες ανά άξονα του Στρατηγικού Σχεδιασμού για τη διαχείριση του Πολιτιστικού Τουρισμού, είναι:

Άξονας 1^{ος} «Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη και Απασχόληση»	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΕΙΚΤΗ	ΕΙΔΟΣ ΔΕΙΚΤΗ
Δαπάνες (ανά δράση και έτος, στόχο και έτος, μέτρο και έτος, άξονα και έτος)	Εισροών
Αριθμός προγραμμάτων-δράσεων προώθησης στην εργασία ανά έτος	Εκροών
Αριθμός ολοκληρωμένων δράσεων ενίσχυσης της τοπικής επιχειρηματικότητας ανά έτος	Εκροών
Αριθμός δράσεων ΤΠΕ που ενισχύουν την τοπική επιχειρηματικότητα ανά έτος	Εκροών
Αριθμός επισκεπτών στο γραφείο τουριστικής υποστήριξης ανά έτος	Εκροών
Αριθμός συμμετοχών σε εκθέσεις ανά έτος	Εκροών
Αριθμός συμμετοχών σε συνέδρια- ημερίδες τουρισμού ανά έτος	Εκροών
Αριθμός εκδοθεισών εντύπων διαφημιστικής προβολής ανά έτος	Εκροών
Αριθμός καταχωρήσεων στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο για διαφημιστική προβολή ανά έτος	Εκροών
Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός / Σύνολο του Πληθυσμού	Αποτελέσματος
Έκδοση αδειών καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος και λοιπών επιχειρήσεων ανά έτος	Εκροών
Άξονας 2^{ος} «Κοινωνική Πολιτική, Υγεία, Παιδεία, Πολιτισμός και Αθλητισμός»	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΕΙΚΤΗ	ΕΙΔΟΣ ΔΕΙΚΤΗ
Αριθμός δράσεων και προγραμμάτων εθελοντισμού ανά έτος	Εκροών
Αριθμός Πολιτιστικών εγκαταστάσεων και υποδομών που αναβαθμίζονται, επεκτείνονται, συντηρούνται ανά έτος	Εκροών
Επωφελούμενοι από προγράμματα στον τομέα του πολιτισμού ανά έτος	Εκροών
Αριθμός Πολιτιστικών Εγκαταστάσεων / Σύνολο του Πληθυσμού	Αποτελέσματος
Αριθμός πολιτιστικών εκδηλώσεων που πραγματοποιήθηκαν ανά έτος	Εκροών
Άξονας 3^{ος} «Προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής»	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΕΙΚΤΗ	ΕΙΔΟΣ ΔΕΙΚΤΗ
Δαπάνες (ανά δράση και έτος, στόχο και έτος, μέτρο και έτος, άξονα και έτος)	Εισροών
Αριθμός επισκευών – συντηρήσεων ανά έτος	Αποτελέσματος
Εκτάσεις αστικού πρασίνου που συντηρήθηκαν και δεντροφυτεύτηκαν ανά έτος προς το συνολικό αστικό πράσινο	Αποτελέσματος
Αριθμός Συντηρούμενων Χιλιομέτρων Οδικού Δικτύου ανά έτος προς το Υφιστάμενο Οδικό Δίκτυο	Αποτελέσματος
Μήκος νέου δικτύου ποδηλατοδρόμων προς το Υφιστάμενο δίκτυο ποδηλατοδρόμων	Αποτελέσματος
Έκταση κοινόχρηστων χώρων (πλατείες-πεζόδρομοι) που αναβαθμίζονται, συντηρούνται, επεκτείνονται προς τη συνολική έκταση κοινοχρήστων χώρων.	Αποτελέσματος
Μελέτες που ολοκληρώθηκαν και παρελήφθησαν προς το συνολικό αριθμό μελετών του Τεχνικού Προγράμματος	Αποτελέσματος

Άξονας 4^{ος} «Βελτίωση Διοικητικής Ικανότητας του Δήμου»	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΕΙΚΤΗ	ΕΙΔΟΣ ΔΕΙΚΤΗ
Μέσος Χρόνος Διεκπεραίωσης Αιτημάτων Δημοτών	Εκροών
Αριθμός συμμετεχόντων υπαλλήλων σε εκπαιδευτικά προγράμματα ανά έτος	Εκροών
Αριθμός επισκεπτών στη διαδικτυακή πύλη του Δήμου ανά εξάμηνο	Εκροών
Αριθμός Ηλεκτρονικών υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του πολίτη προς το σύνολο των Υπηρεσιών του Δήμου που μπορούν να παρασχεθούν ηλεκτρονικά για την εξυπηρέτηση του πολίτη	Αποτελέσματος
Αριθμός Πολιτικών Συνεργασίας που υπογράφηκαν (διαδημοτικές, διεθνείς)	Εκροών
Αριθμός αιτήσεων χρηματοδότησης σε Χρηματοδοτικά προς τον Αριθμό εγκεκριμένων αιτήσεων ανά έτος	Αποτελέσματος

Πίνακας 9: Άξονες Στρατηγικού σχεδιασμού

Τέλος, πολύ σημαντικό εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την βιώσιμη διαχείριση, όλων των μορφών του τουρισμού και των εναλλακτικών, όπως ο πολιτιστικός, είναι οι δείκτες αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης. Αυτοί οι δείκτες αναπτύσσονται για την αξιολόγηση αναπτυξιακών επιλογών, επεμβάσεων στο περιβάλλον και επιδράσεων που ασκούνται στους περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς τομείς. Κύριος στόχος τους είναι η αξιολόγηση τόσο της υπάρχουσας κατάστασης όσο και των μελλοντικών αναπτυξιακών σχεδίων και επεμβάσεων της τουριστικής περιοχής. Υπάρχουν τρεις σύνθετοι δείκτες που χρησιμοποιούνται σε πολλές μελέτες και έρευνες, πληρώντας τα παραπάνω κριτήρια, οι οποίοι είναι:

- Ο Δείκτης φέρουσας ικανότητας υποδοχής
- Ο Δείκτης πιέσεων στην περιοχή
- Ο Δείκτης θελκτικότητας της περιοχής

Ο Δείκτης φέρουσας ικανότητας υποδοχής, είναι ένας πολύ σημαντικός, αλλά γενικός δείκτης που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον σχεδιασμό της διαχείρισης του τουρισμού μιας περιοχής. Είναι ο μέγιστος αριθμός επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί η περιοχή, χωρίς να υπάρξει μη αποδεκτή επιβάρυνση (WTO,1997). Η αποτελεσματική διαχείριση, περιορίζει τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού, μοιράζοντας τον στο χρόνο και στο χώρο, ή συγκεντρώνοντάς τον σε περιοχές με μεγάλη φέρουσα ικανότητα. Σύμφωνα με τους Weiring και Neil (1999), η φέρουσα ικανότητα αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία:

- Βιοφυσική ή Οικολογική, που σχετίζεται με το φυσικό περιβάλλον
- Κοινωνικό-πολιτιστική, που σχετίζεται με τις επιπτώσεις πάνω στον πληθυσμό και τον πολιτισμό της περιοχής υποδοχής
- Υποδομών, που σχετίζεται με την εμπειρία των τουριστών

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο τουρισμός έχει καταστεί από τις πρώτες μορφές οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως ενώ η πολιτιστική κληρονομιά κάθε περιοχής αποτελεί αναντικατάστατο και σημαντικό υπόβαθρο για την σύγχρονη και μελλοντική τουριστική ανάπτυξη.

Για τη χώρα μας, η οποία βρίσκεται εν μέσω μιας πρωτοφανούς οικονομικής κρίσης, ο τουρισμός αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος αναπτυξιακός μοχλός. Με δεδομένο τον Ελληνικό πολιτισμικό πλούτο και την παράδοσή, η κατάλληλη σύνδεση του τουρισμού με τον πολιτισμό μπορεί να αποτελέσει ισχυρό πόλο έλξης τουριστών υψηλού μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου. Άρα ο πολιτισμός θα πρέπει να γίνει από τις πρώτες προτεραιότητες για την ανάπτυξη του Ελληνικού τουρισμού, αφού σε αυτό τον τομέα η χώρα μας έχει σοβαρό συγκριτικό πλεονέκτημα. Όμως παρά τα προφανή οικονομικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από την τουριστική δραστηριότητα σε ένα τουριστικό προορισμό πολιτισμικής αξίας, εν τούτοις δεν απουσιάζουν τα μειονεκτήματα και οι αρνητικές επιπτώσεις. Πρέπει επομένως κράτος, τοπική αυτοδιοίκηση, τοπικές κοινωνίες και επιχειρήσεις να συνεργαστούν αρμονικά και παραγωγικά σχεδιάζοντας και εφαρμόζοντας τις κατάλληλες στρατηγικές, για να επιτύχουν ένα διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, βασιζόμενο στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η διαχείριση του τουρισμού με όρους βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης στην περιοχή του Δήμου Καλαμάτας, μιας περιοχής με εξαιρετικής σημασίας φυσικό και πολιτισμικό πλούτο, απαιτεί σοβαρό **στρατηγικό σχεδιασμό**. Έτσι η Δημοτική Αρχή θα είναι σε θέση να υλοποιήσει την στρατηγική της και να παρακολουθεί τις εξελίξεις, ώστε να την αναπροσαρμόζει αναλόγως, για να μπορεί να επιτυγχάνει κάθε φορά τους στόχους της.

Κεντρικός άξονας για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό του Δήμου είναι η ανάδειξη και καθιέρωση της πόλης της Καλαμάτας καθώς και της ευρύτερης περιοχής σε σημαντικό τουριστικό προορισμό, τόσο στη χώρα μας όσο και στην Ευρωπαϊκή και παγκόσμια αγορά. Βασική προϋπόθεση γι' αυτό είναι η διεύρυνση της τουριστικής περιόδου και η προσέλκυση προς το Δήμο, επισκεπτών από χώρες και τουριστικές αγορές που δείχνουν ενδιαφέρον για την περιοχή. Για να πετύχει αυτές τις δύο προϋποθέσεις ο Δήμος Καλαμάτας πρέπει να προωθεί εναλλακτικές μορφές

τουρισμού όπως τον **πολιτιστικό**. Καθώς επίσης να εστιάζει τις προσπάθειές του ώστε να βελτιωθούν και να ολοκληρωθούν οι υποδομές που θα διευκολύνουν την προσβασιμότητα με κάθε δυνατό μέσο.

Ειδικότερα για τον Πολιτιστικό Τουρισμό η Δημοτική Αρχή θα πρέπει να αναδείξει την ανάγκη τουριστικής προβολής του Δήμου Καλαμάτας μέσα από τη χάραξη ενιαίας στρατηγικής με τη συνεργασία όλων των αρμοδίων φορέων, που θα έχει ως απώτερο στόχο την προσέλκυση όσο το δυνατόν περισσότερων τουριστών - επισκεπτών. Η ίδρυση νέων μουσείων, η ανάπλαση ιστορικών κέντρων πόλεων, η αποκατάσταση και επανάχρηση ιστορικών κτιρίων και γενικότερα η ανάδειξη των στοιχείων της άυλης και υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι μερικά από τα κύρια μέσα της σύγχρονης πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη (Richards 1996, McKercher and du Cross 2002). Ακόμη ένας από τους πρωταρχικούς στόχους συνίσταται στο να μεταδοθεί η σημασία και η ανάγκη διατήρησής της πολιτιστικής κληρονομιάς στα μέλη της κοινότητας υποδοχής και στους επισκέπτες.

Συμπερασματικά πρέπει να τονιστεί ότι, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μια βιώσιμη εναλλακτική προοπτική από κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής σκοπιάς. Απαιτεί, όμως, την προετοιμασία, την έρευνα και την επικοινωνία, καθώς και μια στενή συνεργασία ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτή την κατεύθυνση έχει ο Στρατηγικός σχεδιασμός των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ βαθμού, όπως του Δήμου Καλαμάτας, που θα πρέπει να υπερκεράσει τα προβλήματα που σχετίζονται με την στενότητα των χρηματοδοτικών μέσων που έχει στη διάθεση του, τις αδυναμίες στελέχωσης από υπαλληλικό δυναμικό και τις ανεπαρκείς τεχνικές υποδομές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρεάδης, Σ. (2005). Νέες Προκλήσεις και Δεδομένα. 10^ο Συνέδριο «Μεγάλα Τεχνικά Έργα & Real Estate Forum».
- Ανδριώτης, Κ. (2003). Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα
- Ανθουλιάς, Τ. (2005). Πολιτιστικός τουρισμός: μια σημαντική εναλλακτική λύση URL: <http://www.traveldailynews.gr>
- Αποστολόπουλος, Ε. (1996). Ελληνικός Τουρισμός Μύθοι & Πραγματικότητα, Εκδόσεις Nubis Αθήνα
- Αποστολόπουλος, Κ., Σδράλη, Δ. (2009). Εναλλακτικός και Ήπιος Τουρισμός Υπαίθρου: Θεωρητική Προσέγγιση & Εφαρμογές, Δ.Β. Ελληνοεκδοτική Α.Ε.Ε.Ε. Αθήνα
- Αυγερινού - Κολώνια, Σ. (1996). Ειδικά Θέματα Αναπτυξιακού Σχεδιασμού. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Τομέας Πολεοδομίας – Χωροταξίας, Αθήνα.
- Βαρβαρέσος, Σ. (1997). Τουριστική Πολιτική & Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης, Κριτική & Εναλλακτικές Προτάσεις, Τουριστική Αγορά.
- Βελισσαρίου, Ε. (2000). Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, Ε.Α.Π. Πάτρα
- Γασπαρινάτος, Κ., Ιωαννίδης, Ι., Καλογήρου, Α. (2009), Πολιτιστική Πολιτική και Τοπική - Περιφερειακή Ανάπτυξη, Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αθήνα
- Γεωργόπουλος, Ν. (2006). Στρατηγικό Μάνατζμεντ, Εκδόσεις Μπένου Αθήνα
- Δήμος Καλαμάτας, (2012). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012-2014 Α' Φάση
- Δήμος Καλαμάτας, (2012). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012-2014 Β' Φάση
- Δοξόπουλος, Γ. (2013). Ερευνητικό Έργο: Η χρήση των Δεικτών ως εργαλείο βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη
- Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Εφαρμογής του Υπουργείου Πολιτισμού, (2013). Σχέδιο Κατευθύνσεων Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής στον Τομέα του Τουρισμού 2014-2020
- Ελληνική Στατιστική Αρχή, στοιχεία απογραφής πληθυσμού, (2001), (2011)
- Ζούνης, Π. (2012). «Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού σε συνάρτηση με την εξέλιξη του τοπικού μουσειακού πολιτιστικού προϊόντος», Διημερίδα Μονάδας Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας «Καινοτόμος Επιχειρηματικότητα. Στόχος και Διέξοδος στην κρίση», ΤΕΙ Αθήνας.
- Ηγουμενάκης, Ν. (2004), Τουρισμός. Βασικές έννοιες, Interbooks Αθήνα
- Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ. & Λύτρας, Π. (1998). Εισαγωγή στον Τουρισμό. Interbooks Αθήνα
- Θεοδοροπούλου, Ε. (2006), Σημειώσεις για το μάθημα: Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
- Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου Πανεπιστημίου, (2007). Ειδικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης των Νομών Λακωνίας & Μεσσηνίας 2007 - 2015, Β' Φάση, Τεύχος Α1, Η Αναπτυξιακή Φυσιογνωμία της Νότιας Πελοποννήσου, Αθήνα
- Καινούργιος, Δ. (2003). Χρηματοοικονομική Διοίκηση Δημόσιων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου, Αθήνα
- Καλιφιώτης, Σ. (1976). Τουριστική Οικονομική, Εκδόσεις Τυροβολάς Αθήνα.
- Καραγιάννης, Σ., Έξαρχος, Γ. (2006). Τουρισμός: Τουριστική Οικονομία Ανάπτυξη Πολιτική. Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Ηράκλειο
- Κατσαμπέκης, Γ.(2010). Στρατηγικές για τη Δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Πελοποννήσου, (2008). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καλαμάτας Α' Φάση
- Κλάδος, Γ. (1994). Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, Ε.Ε.Τ.Α.Α. Αθήνα

- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική Αθήνα
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., Γκρίμπα, Ε. (2011). Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Ζήτηση και Προσφορά Νέων Προϊόντων Τουρισμού. Εκδόσεις Κριτική Αθήνα
- Κολοκυθά, Ε.(2011). Ακαδημαϊκές Σημειώσεις "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" Κριτική, Αθήνα
- Κομίλης, Π., Βαγιονής, Ν. (1999). Τουριστικός Σχεδιασμός Μέθοδος & πρακτικές αξιολόγησης, Προπομπός Αθήνα
- Κόνσολα, Ν. (1982). Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Παπαζήσης Αθήνα
- Κόνσολα, Ν. (1990). Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, Παπαζήσης Αθήνα
- Κόνσολα, Ν. (2011). «Δίκτυα Μουσείων στην σύγχρονη πόλη», ανακοίνωση στο 10^ο Επιστημονικό Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης, Αθήνα
- Κουλούρης, Α.(2012). Στρατηγικό Μάνατζμεντ και η Διοίκηση Ανθρώπινων πόρων ως πηγή θεμελίωσης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Κουτσοβασίλης, Ν. (2011). Στρατηγική για την επιχειρηματικότητα στον τουρισμό, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Κωστάκης, Μ. (2003). Εισήγηση στο Συνέδριο «Πολιτιστικός Τουρισμός και Ανάπτυξη»
- Λαγός, Δ., Λιαργκόβας, Π. (2002). Τουριστική Οικονομία, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Μαρκογιαννάκης, Α. (2011). Στρατηγικοί παράγοντες επιτυχούς επιχειρηματικότητας στον τουριστικό κλάδο - Η περίπτωση της Κρήτης, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Μαρούλης, Α. (2012). Στρατηγικές Τουριστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). Λεξικό της ελληνικής γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε. Αθήνα
- Μπιτσάνη, Ε. (2004). Πολιτισμική Διαχείριση και Περιφερειακή Ανάπτυξη. Σχεδιασμός Πολιτιστικής Πολιτικής και πολιτιστικού Προϊόντος, Διόνικος Αθήνα
- Μυλωνάς, Δ.(2011). Στρατηγική και Διοίκηση ολικής ποιότητας στο Δημόσιο τομέα, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Νυκτάρη, Ε. (2006). Στρατηγικό Μάνατζμεντ: Περίπτωση Ελληνικής Εταιρείας Τροφίμων, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- Παπαδάκης, Β. (2012). Στρατηγική των επιχειρήσεων : Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία, Εκδόσεις Μπένου Αθήνα
- Παπακωνσταντίνου, Π., Σμυρνης, Ν., Ανδρουτσόπουλος, Θ., Νικολόπουλος, Π. (2010). Στρατηγικό Μάνατζμεντ - Εφαρμογές μοντέλων στρατηγικής σε περίοδο οικονομικής κρίσης, Εκδόσεις Κλειδάριθμος Αθήνα
- Ρέπας, Π. (2002). Οικονομική Ανάπτυξη: Θεωρίες και Στρατηγικές, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα
- Ρούπας, Β. (1993). Αρχές Τουρισμού, ΟΕΔΒ Αθήνα
- Ρούπας, Β., Λαλούμης, Δ. (1998). Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Εκδόσεις Σταμούλης Αθήνα
- Σιώμκος, Γ.(2004). Στρατηγικό Μάρκετινγκ, Εκδόσεις Σταμούλη Αθήνα
- Σκουλάς, Ν. (2008). 1^ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Τουρισμού
- Σπιλάνης, Γ. (2000). Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου, Αθήνα
- Σφακιανάκης, Μ. (2000). Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού. Ελλήν, Αθήνα
- Τερζίδης, Κ. (2004). Μάνατζμεντ: Στρατηγική προσέγγιση, Σύγχρονη Εκδοτική Αθήνα
- Τσακιρίδης, Κ.(2009). Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Μακεδονίας, Επιχειρησιακός οδηγός - Στρατηγικός σχεδιασμός
- Τσάρτας, Π. (1998). Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό, Εξάντας, Αθήνα
- Τσάρτας, Π. (1996). Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό, Εξάντας, Αθήνα

- Τσάρτας, Π. (2000). Τουριστική ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις, Εξάντας, Αθήνα
- Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων, Γ.Γ. Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, (2008). Τουρισμός. Το εκπαιδευτικό υλικό παράχθηκε στο πλαίσιο του Έργου «Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων ΙΙ», το οποίο εντάσσεται στο Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ του ΥΠ.Ε.Π.Θ., Μέτρο 1.1. Ενέργεια 1.1.2.Β. και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Κ.Τ.)
- Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων, Γ.Γ. Δια Βίου Μάθησης. (2010). Επιχειρηματικότητα και Τουριστική Πολιτιστική Ανάπτυξη. Ε.Π. Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση.
- Φ.Ε.Κ. 159/Α'/2002 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς»
- Φ.Ε.Κ. 6/Α'/1981 «Περί κυρώσεως της εις Χάγην την 14ην Μαρτίου 1954 υπογραφείσης Συμβάσεως περί προστασίας των πολιτιστικών αγαθών εν περιπτώσει ενόπλου συρράξεως μετά του κανονισμού εκτελέσεως αυτής, του πρωτοκόλλου και των αριθμ. Ι, ΙΙ, και ΙΙΙ αποφάσεων της διασκέψεως»
- Φ.Ε.Κ. 297/Α'/1980 «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 17ην Νοεμβρίου 1970 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως αφορώσης εις τα ληπτέα μέτρα διά την απαγόρευσιν και παρεμπόδισιν της παρανόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών»
- Φ.Ε.Κ. 32/Α'/1981 «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23ην Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως διά την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς»
- Φ.Ε.Κ. 153/Α'/2002 Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- Φ.Ε.Κ. 187/Α'/2004 Αρμοδιότητες του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και θέματα τουρισμού
- Φ.Ε.Κ. 255/Α'/1950 «περί συστάσεως Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού»
- Φ.Ε.Κ. 7/Α'/1951 «περί κυρώσεως, τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Α.Ν. 1565/1950 Περί συστάσεως Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού»
- Φ.Ε.Κ. 118/Α'/1993 «Ρυθμίσεις για τον Τουρισμό και άλλες διατάξεις»
- Φ.Ε.Κ. 231/Α'/2001 «Οργανισμός Διάρθρωσης Υπηρεσιών του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού»
- Φ.Ε.Κ. 114/Α'/2006 Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων
- Φ.Ε.Κ. 230/Α'/2006 "Ανάπτυξη Ιαματικού Τουρισμού και λοιπές διατάξεις"
- Φ.Ε.Κ. 87/Α'/2010 Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης
- Φ.Ε.Κ. 85/Α'/2012 Ρυθμίσεις για την τοπική ανάπτυξη, αυτοδιοίκηση και την αποκεντρωμένη διοίκηση Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/50/ΕΚ.
- Φ.Ε.Κ. 218/Α'/2000 «Ίδρυση Πανεπιστημίου Πελοποννήσου»
- Φ.Ε.Κ. 43/Α'/1988 « Ίδρυση παραρτήματος του Τ.Ε.Ι. Πάτρας στην Καλαμάτα, ίδρυση και κατάργηση τμημάτων Τ.Ε.Ι., ρύθμιση θεμάτων οργάνωσης και λειτουργίας τους, ρύθμιση θεμάτων σπουδαστών και σύσταση θέσεων προσωπικού στα Τ.Ε.Ι.»
- Φ.Ε.Κ. 215/Α'/1989 « Ίδρυση Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) στην Καλαμάτα, κατάργηση Παραρτήματος Καλαμάτας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας, ρύθμιση θεμάτων οργάνωσης και λειτουργίας τους, ρύθμιση θεμάτων σπουδαστών και σύσταση θέσεων προσωπικού στα Τ.Ε.Ι.»
- Φιδάνη, Μ. (2012). Πολιτιστικός Τουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη : Ο ρόλος των Μουσείων, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Χάρτα του Πολιτισμικού Τουρισμού (2002) Ελεύθερη μετάφραση στα ελληνικά, Δημητσάντου - Κρεμέζη, Α., Αθήνα
- Χριστοφιλόπουλος, Δ. (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – χωρικός σχεδιασμός – και βιώσιμη ανάπτυξη, Σάκκουλας Αθήνα
- Χυτήρης, Λ. (2001). Διοίκηση ανθρωπίνων πόρων, Interbooks Αθήνα

- Plas Ε.Π.Ε, Αραμπατζή-Καρρά, Χ., Ντοκόπουλος, Δ. (2006). Μελέτη Γ.Π.Σ. Δήμου Καλαμάτας, Α' Στάδιο
- Remaco Α.Ε. Σύμβουλοι Επιχειρήσεων & Ανάπτυξης (2012). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Πελοποννήσου, Στρατηγικός Σχεδιασμός, Ανάλυση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Andrews, K. (1971). *The Concept of Corporate Strategy*, Homewood, IL: Irwin
- Andriotis, K. (2000). *Local Community Perceptions of Tourism as a Development Tool: The Island of Crete*. Unpublished PhD Thesis, Bournemouth: Bournemouth University.
- Ansoff, I. (1985). *Corporate Strategy*, London Penguin
- Asplet, M., Cooper, M. (2000). "Cultural designs in New Zealand souvenir clothing: the question of authenticity", *Tourism Management*
- Bachleitner, R., Zins, A. (1999). "Cultural Tourism in Rural Communities: The Residents' Perspective", *Journal of Business Research*
- Barbier, E.B. (1987). 'The Concept of Sustainable Economic Development', *Environmental Conservation*, Vol.14 No.2
- Barney, J. (2006). *Gaining and Sustaining Competitive Advantage*. 3rd Edition
- Besculides, A., Lee, E., McCormick J. (2002). "Residents' perceptions of the cultural benefits of tourism", *Annals of Tourism Research*
- Boyd, S. (2002). *Cultural and heritage tourism in Canada: Opportunities, principles and challenges*. *Tourism and Hospitality Research*
- Blockley, M., Hems, A. (2006). *Heritage Interpretation*, New York
- Bryson, M. & Alston K. (1996). *Creating and implementing your strategic plan: a workbook for public and nonprofit organizations*. Jossey-Bass: San Francisco.
- Bridges, F. & Roquemoire, L. (1996). *Management for athletic/sport administration: Theory and practice* (2nd ed.). Decatur, GA: ESM Books.
- Burns, P., Holden, A. (1995). *Tourism: A New Perspective*. Hemel Hempstead
- Butler, R. (1992). *Alternative Tourism: The Thin end of the Wedge*. Στο: V, Smith & W. Eadington (eds). *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Butler, R. (1996). *Problem and Possibilities of Sustainable Tourism: The Case of the Shetland Islands*. Στο: L. Briguglio, R. Butler, D. Harisson & W. Filho (eds). *Sustainable Tourism in Island and Small States: Case Studies*. London
- Chandler, A. (1962). *Strategy and Structure: Chapters in the History of the American Industrial Enterprise*, MA: MIT Press
- Convention of Biological Diversity (2005). *Biological Diversity and Tourism Introduction*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.biodiv.org/programmes/socioeco>
- Costanza, R., Daly, H., Bartholomew, J. (1991). *Goals Agenda and policy recommendations for ecological economics*. In *ecological economics: The Science and Management of Sustainability*, ed R. Costanza. New York: Columbia University Press
- De Boer, W. (1993). *Introduction to the Round Table on Planning Sustainable Tourism Development*. Στο: W.T.O. (eds). *Round Table on Planning Sustainable Tourism Development*. 10th General Assembly, Madrid: World Tourism Organization
- Doyle, D. (1990). *Strategic management*. Paris: Edition Communications Actives.
- Farrel, B. & McLellan, R. (1987). *Tourism and Physical Environment Research*, *Annals of Tourism Research*
- Gali-Espelt, N. (2012). "Identifying Cultural Tourism: A Theoretical and Methodological Approach", *Journal of Heritage Tourism* 7

- Gibson, J. (1993). *Economic Adaptation: Alternatives for Non Metropolitan Areas*. San Francisco: Westview Press, Inc.
- Godfrey, K. (1993). *Tourism and Sustainable Development: Towards a Sustainable Framework*. PhD Thesis, Oxford: Oxford Brookes University.
- Hague Declaration on Tourism (1989). Inter Parliamentary Union and the World Tourism Organization. *Problems of Tourism*
- Hart, M., (1999). *Characteristics of Effective Indicators*
- Hawken, P. (1994). *Ecology of commerce. A declaration of Sustainability*. New York: Harper Business.
- Hofer, W., Schendel, D. (1978). *Strategy Formulation: Analytical Concepts*
- Hughes, H., Allen, D. (2005). "Cultural tourism in Central and Eastern Europe: the views of 'induced image formation agents'", *Tourism Management*
- Huibin, X., Marzuki, A., Razak, A. (2012). "Protective Development of cultural heritage tourism: The case of Lijiang, China"
- ICOMOS, (1999). *International Cultural Tourism Charter*.
- Ioan-Frank, V., Istoc E.-M. (2007). "Cultural Tourism And Sustainable Development", *Romanian Journal of Economic Forecasting*
- Johnson, G., Scholes, K., Whittington, R. (2011). *Βασικές Αρχές Στρατηγικής των Επιχειρήσεων*, Εκδόσεις Κριτική Αθήνα
- Jansen-Verbeke, M. (1998). "Tourismification of Historical Cities", *Annals of Tourism Research*
- Li, Y. (2003). *Heritage tourism: The contradictions between conservation and change*. *Tourism and Hospitality Research*
- Kousis, M. (2000). *Tourism and the Environment*, *Annals of Tourism Research*
- Kuvan, Y., Akan, P. (2005). *Residents' Attitudes toward General and Forest Related Impacts of Tourism: The Case of Belek, Antalya*. *Tourism Management*
- Laudon, K. and Laudon, J. (2005). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*, Prentice Hall, 9th edition
- Long, V. (1993). *Communities and Sustainable Tourism Development: Techniques to Mitigate Social Impacts*. Στο: W.T.O. (eds). *Round Table on Planning Sustainable Tourism Development*. 10th General Assembly, Bali 30 September - 9 October.
- Loon, R., Polakow, D. (2001). *Ecotourism Ventures Rags or Riches*, *Annals of Tourism Research*
- MacDonald, R., Jolliffe, L. (2003). *Cultural rural tourism: Evidence from Canada*, *Annals of Tourism Research*
- McKercher, B., Cross, H. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*, London: Routledge.
- McKinsey & Company, (2011). *Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά: Προσδιορίζοντας το νέο Εθνικό Μοντέλο Ανάπτυξης*
- Nasser, N. (2003). "Planning for Urban Heritage Places: Reconciling Conservation, Tourism, and Sustainable Development", *Journal of Planning Literature*
- Noe, R. Hollebeck, J. Gerhart, B. Wright, P. (2006). *Διαχείριση ανθρώπινων πόρων*, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα
- Ohmae, K. (1987). *Beyond National Borders*, Dow Jones Irwin, U.S.
- Peters, M. (1969). *International Tourism: The Economics and the Development of the International Tourist Trade*. London: Hutchinson.
- Poon, A. (2002). *Tourism, Technology and Competitive strategies*
- Porter, M. (1996). *What is Strategy?*, *Harvard Business Review*
- Provincial Council of Barcelona (2006). *Heritage Interpretation Centres*. *The Hicira Handbook*, Barcelona.
- Quinn, B. (1980). *Strategies for change*, University of Michigan
- Richards, G. (1996). *Cultural Tourism in Europe*, CABI, Wallingford.

- Richards, G. (1996). Production and consumption of European cultural tourism, *Annals of Tourism Research*
- Richards, G., Bonink, C., (1992). *European cultural tourism: myth and reality*
- Ritzer, G. (1999). “Enchanting a disenchanted world: Revolutionizing the means of consumption”, Thousand Oaks, Pine Forge Press, CA.
- Russo, P. (2002). “The “Vicious Circle” of Tourism Development in Heritage Cities”, *Annals of Tourism Research*
- Sdrali, D., Chazapi, K. (2007). “Cultural Tourism in a greek insular community: the residents’ perspective”, *Tourismos: an international multidisciplinary journal of tourism*
- Shamsuddoha, M., Alamgir, M., Nasir, T. (2011). “Cultural tourism: Bangladesh tribal areas perspective”, *Journal of Tourism*
- Silberberg, T. (1995). *Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. Tourism Management*
- Spertou, A., Pappas, N. (2004). *Airlines Passengers' Perspectives after the 9/11 Terrorist Strike in U.S.A., and the Influence in Tourism Market: The Case of Crete.*
- Thomson, J., Martin, F. (2005). *Strategic Management, Awareness and Change*
- Tsartas, P. (2003). “Cultural Tourism and Regional Development: Problems, Possibilities, Prospects”, in Deffner A., Konstandakopoulos D. and Psycharis Y. (eds.) *Culture and Regional Economic Development in Europe*, Volos: University of Thessaly Press.
- Urry, J. (2001). “The Tourist Gaze”, 2nd edition, Sage, London.
- UNWTO (2011). *Tourism Highlights*, μέσω: <http://mkt.unwto.org/en/content/tourism>
- Wang S., Fu Y. Y., Cecil A. K., Hji-Avgoustis, S. (2008). “Impacts of cultural tourism upon quality of life: the resident’s perspective”, 2008 International CHRIE Conference – Atlanta, Georgia, U.S.A.
- WCED (1987). *Our Common Future*, Oxford University Press, Oxford.
- Weiring, S., Neil, J. (1999). *Ecotourism: Impacts, Potentials, and Possibilities*
- Wheelen, T., Hunger D. (2005). *Concepts in Strategic Management & Business Policy*, Pearson Education Limited, Eleventh Edition.
- WTO Report (1985). “The State’s Role in Protecting and Promoting Culture as a Factor of Tourism Development and the Proper Use and Exploitation of the National Cultural Heritage of Sites and Monuments for Tourism”, Madrid.
- WTO (2005). *International Tourism and Tourist Flows*. World Tourism Organization, Πηγή από το Διαδίκτυο: www.world-tourism.org
- WTO (2006). *Tourism for Prosperity and Peace*. World Tourism Organization, Πηγή από το Διαδίκτυο: www.world-tourism.org/aboutwto/eng/menu.html

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- www.coastlearn.org/gr/tourism
- www.kalamata.gr
- www.world-tourism.org
- www.biodiv.org
- www.traveldailynews.gr
- www.messinianchamber.gr
- www.mintour.gov.gr
- www.yppo.gr
- www.culture.gr
- www.gnto.gov.gr
- www.visitgreece.gr
- www.grhotels.gr

- www.eetaa.gr
- el.wikipedia.org
- mkt.unwto.org